

DIPLOMSKA NALOGA

# **DELO S PERSPEKTIVE MOČI V VZGOJNEM ZAVODU PLANINA**

**Mentor: dr. Milko Poštrak**

**Špelca Bohinjec**

Ljubljana, 2012

## **PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI**

Ime in priimek: Špelca Bohinjec

Naslov naloge: Delo s perspektive moči v Vzgojnem zavodu Planina

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Št. strani: 178

Št. slik: 0

Št. tabel: 18

Št. opomb: 0

Št. prilog: 3

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

### **Ključne besede:**

mladost, dejavniki tveganja, socialna ranljivost mladih, institucionalna obravnava mladih, Vzgojni zavod Planina, vzgojni stili, delovni odnos, delo s perspektive moči

### **Povzetek:**

Naloga prikazuje in opisuje praktično uporabo socialnodelovnega koncepta dela s perspektive moči v Vzgojnem zavodu Planina.

V teoretičnem delu obravnava mladost kot prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo, dejavnike tveganja, ki vplivajo na odraščanje, socialno ranljivost in institucionalno obravnavo mladih ter oddajo otrok in mladostnikov v vzgojne zavode, pojem in teorijo vzgoje ter primerjavo sodobne doktrine socialnega dela s procesno-razvojnim modelom v vzgoji.

V empiričnem delu predstavlja raziskavo o poznavanju in uporabi koncepta dela s perspektive moči. Namen naloge je predstaviti načine vzgoje in oceniti uporabo koncepta v praksi v Vzgojnem zavodu Planina.

**Thesis title:** Strengths perspective practice in the Residential treatment Institution Planina

**Key words:** youth, risk factors, social vulnerability of young, institutional treatment of young people, Residential treatment Institution Planina, education style, working relationship, strengths perspective practice

**Summary:**

The thesis shows and describes practical application of the strengths perspective concept in social work practice in Planina Residential treatment Institution.

The theoretical section deals with youth as a transitional period between childhood and adulthood, risk factors, which affect the upbringing, social vulnerability and institutional treatment of young people, placement of children and adolescents in residential treatment institutions, the concept and theory of education, and a comparison of the development process model in education with modern doctrine of social work.

The empirical section of the thesis presents the research of knowledge and application of the strengths perspective concept. The purpose of thesis is to present educational styles and to evaluate the use of the concept in practice in Planina Residential treatment Institution.

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**DELO S PERSPEKTIVE MOČI V VZGOJNEM ZAVODU  
PLANINA**

Mentor: dr. Milko Poštrak

Špelca Bohinjec

Ljubljana, 2012

## PREDGOVOR

Na svoji življenjski poti sem se v mladostniški dobi in kasneje v času opravljanja študijske prakse pogosto srečevala s socialno šibkimi mladostniki z družbenega roba. Pritegnili so me predvsem zaradi poskusov prestopanja meja in iskanja svojega mesta v družbi. V njihovih zgodbah sem namreč zaznala refren lastne izkušnje mladosti. Proti koncu študija me je spreletel spomin, ko mi je mama zaradi težav v šoli dejala: »Če ne boš ubogala, te bomo dali pa v poboljševalni zavod, tam te bodo že spravili v red.« Jaz pa sem v svojih otroških mislih naslikala podobo temačnih in vlažnih zidov, z gostimi rešetkami prepredenih majhnih oken, za katerimi odmevajo kriki porednih otrok in v svoji otroški glavi sklenila, da tja pa ne grem. Kljub burnosti mojega prehoda v odraslost, mi je uspelo, da svojega sklepa nisem prelomila. Vse do časa študija, ko sem se odločila, da je čas, da razbijem svoje naivne predstave in predsodke in grem v zavod. Namesto neubogljivih otrok sem tam spoznavala ranljive otroke, namesto krikov pa slišala smeh, ter spoznala, da so ti, kot drugi otroci, polni pričakovanj, sanj in virov moči. To spoznanje je bilo povod za odločitev, da v diplomskem delu raziščem, kdo in kako jim pomaga, da pričakovanja, sanje in vire moči uporabijo sebi v prid.

V teoretičnem delu predstavljam pojem in značilnosti mladosti kot prehodnega obdobja med otroštvom in odraslostjo ter kako to obdobje postane problem. Dotaknem se pojma socialne ranljivosti in dejavnikov tveganja ter institucionalne obravnave, ki mlade pripelje v vzgojne zavode. Nadaljnje obravnavam pojem in teorije vzgoje, koncept delovnega odnosa z osredotočanjem na ravnanje s perspektive moči in primerjam procesno-razvojni model vzgoje s sodobno doktrino socialnega dela. Na koncu prvega dela opišem še značilnosti zavodskega okolja, kjer je potekala raziskava in predstavim Vzgojni zavod Planina.

Empirični del naloge predstavlja rezultate raziskave, ki sem jo s pomočjo spraševanja in kvalitativne obdelave podatkov, opravila med vzgojitelji v Vzgojnem zavodu Planina.

Namen diplomske naloge je bil ugotoviti, kako vzgajajo vzgojitelji v vzgojnih zavodih, ter oceniti, če poznajo in pri svojem delu delujejo na način, ki pomaga otrokom uporabiti vire moči in omiliti njihovo socialno ranljivost. Menim namreč, da imamo z dosledno uporabo socialnodelovnih konceptov in orodij možnost in moč, v zavezništvu in sodelovanju z uporabniki, spreminjati sebe in svet, kot si ga želimo.

Naj se na tem mestu zahvalim vsem, ki so kakorkoli prispevali k nastanku pričujočega diplomskega dela.

Najprej se zahvaljujem ravnateljici, socialni delavki in vzgojiteljem v Vzgojnem zavodu Planina, ker so se prijazno odzvali na moje povabilo in z menoj podelili svoje zgodbe.

Hvala mentorju doc. dr. Milku Poštraku za strokovno pomoč, podporo in spodbudo h kritičnemu razmišljanju.

Hvala doc. dr. Liljani Rihter za pomoč in nasvete pri empiričnem delu naloge.

Na koncu gre zahvala Petru, njegovi in moji družini, ker so mi vsa leta študija potrpežljivo stali ob strani in verjeli vame.

Kazalo:

|                                                                                            |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. TEORETIČNI DEL.....</b>                                                              | <b>6</b>  |
| 1.1. MLADOST.....                                                                          | 6         |
| 1.1.1. <i>Prehodnost mladosti (med kladivom in nakovalom)</i> .....                        | 11        |
| 1.1.1.1. Prehodni moratorij.....                                                           | 12        |
| 1.1.1.2. Izobraževalni moratorij.....                                                      | 13        |
| 1.1.1.3. Nezaposlenost – oviranje prehoda.....                                             | 14        |
| 1.1.2. <i>Mladost kot problem</i> .....                                                    | 16        |
| 1.1.3. <i>Dejavniki odraščanja</i> .....                                                   | 19        |
| 1.1.4. <i>Socialna ranljivost mladih</i> .....                                             | 26        |
| 1.2. INSTITUCIONALNA OBRAVNAVA MLADIH.....                                                 | 29        |
| 1.2.1. <i>Oddaja v vzgojni zavod</i> .....                                                 | 32        |
| 1.2.1.1. Preko odločbe centra za socialno delo.....                                        | 34        |
| 1.2.1.2. Preko odločbe sodišča.....                                                        | 37        |
| 1.3. VZGOJA.....                                                                           | 39        |
| 1.3.1. <i>Teorije vzgoje</i> .....                                                         | 43        |
| 1.3.1.1. Kulturno-transmisijski model vzgoje.....                                          | 44        |
| 1.3.1.2. Permisivni model (prijazne) vzgoje.....                                           | 46        |
| 1.3.1.3. Procesno-razvojni model vzgoje.....                                               | 49        |
| 1.4. SODOBNA DOKTRINA SOCIALNEGA DELA.....                                                 | 50        |
| 1.4.1. <i>Delovni odnos</i> .....                                                          | 50        |
| 1.4.1.1. Dogovor o sodelovanju.....                                                        | 52        |
| 1.4.1.2. Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev.....                  | 53        |
| 1.4.1.3. Osebno vodenje.....                                                               | 53        |
| 1.4.1.4. Etika udeležnosti.....                                                            | 54        |
| 1.4.1.5. Ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti.....                            | 55        |
| 1.4.1.6. Znanje za ravnanje.....                                                           | 55        |
| 1.4.1.7. Delo s perspektive moči.....                                                      | 56        |
| 1.5. PRIMERJAVA PROCESNO-RAZVOJNEGA MODELA VZGOJE IN SODOBNE DOKTRINE SOCIALNEGA DELA..... | 64        |
| 1.5.1. <i>Teoretsko izhodišče</i> .....                                                    | 65        |
| 1.5.2. <i>Komunikacija</i> .....                                                           | 65        |
| 1.5.3. <i>Načrtovanje</i> .....                                                            | 66        |
| 1.5.4. <i>Avtoriteta</i> .....                                                             | 67        |
| 1.5.5. <i>Cilji</i> .....                                                                  | 68        |
| 1.6. VZGOJNI ZAVODI.....                                                                   | 68        |
| 1.6.1. <i>Vzgojni zavod Planina</i> .....                                                  | 72        |
| <b>2. PROBLEM .....</b>                                                                    | <b>77</b> |
| 2.1. TEZE.....                                                                             | 78        |
| <b>3. METODOLOGIJA .....</b>                                                               | <b>79</b> |
| 3.1. VRSTA RAZISKAVE.....                                                                  | 79        |
| 3.2. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV.....                                              | 79        |
| 3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE (SUBJEKTI).....                                               | 79        |
| 3.4. ZBIRANJE PODATKOV.....                                                                | 80        |
| 3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV.....                                                     | 80        |
| <b>4. REZULTATI .....</b>                                                                  | <b>82</b> |

|                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------|------------|
| <b>5. RAZPRAVA.....</b>                                   | <b>93</b>  |
| <b>6. SKLEPI.....</b>                                     | <b>99</b>  |
| <b>7. PREDLOGI .....</b>                                  | <b>101</b> |
| <b>8. UPORABLJENA LITERATURA .....</b>                    | <b>103</b> |
| <b>9. PRILOGE .....</b>                                   | <b>107</b> |
| 9.1. INTERVJUJI S PODČRTANIMI RELEVANTNIMI IZJAVAMI ..... | 107        |
| 9.2. KODIRANJE.....                                       | 138        |
| 9.3. RAZPOREDITEV IZJAV PO KATEGORIJAH.....               | 172        |
| <b>10. POVZETEK.....</b>                                  | <b>175</b> |

## Seznam tabel:

|                                                                                                |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <i>Tabela 9.2.1. Opisi otrok in mladostnikov, kakšni so .....</i>                              | <i>138</i> |
| <i>Tabela 9.2.2. Kaj nudi zavod otrokom in mladostnikom.....</i>                               | <i>141</i> |
| <i>Tabela 9.2.3 Uporaba modelov, metod, tehnik, stilov vzgoje.....</i>                         | <i>146</i> |
| <i>Tabela 9.2.4. Uporaba elementov delovnega odnosa .....</i>                                  | <i>155</i> |
| <i>Tabela 9.2.5. Poznavanje teoretičnega koncepta dela s perspektive moči.....</i>             | <i>158</i> |
| <i>Tabela 9.2.6. Uporaba perspektive moči v praksi .....</i>                                   | <i>159</i> |
| <i>Tabela 9.2.7. Mnenje vzgojiteljev o podelitvi priznanj za dobro vedenje .....</i>           | <i>164</i> |
| <i>Tabela 9.2.8 Uporaba patološkega leksikona.....</i>                                         | <i>166</i> |
| <i>Tabela 9.2.9. Skrb zavoda za izobraževanje, osebno rast, delovne odnose in pogoje .....</i> | <i>168</i> |
| <i>Tabela 9.3.1. Opisi otrok in mladostnikov.....</i>                                          | <i>172</i> |
| <i>Tabela 9.3.2. Kaj nudi zavod .....</i>                                                      | <i>172</i> |
| <i>Tabela 9.3.3. Modeli, metode, tehnike, stili vzgoje .....</i>                               | <i>173</i> |
| <i>Tabela 9.3.4. Elementi delovnega odnosa .....</i>                                           | <i>173</i> |
| <i>Tabela 9.3.5. Poznavanje koncepta .....</i>                                                 | <i>173</i> |
| <i>Tabela 9.3.6. Perspektiva moči .....</i>                                                    | <i>173</i> |
| <i>Tabela 9.3.7. Mnenje vzgojiteljev o podelitvi priznanj za dobro vedenje .....</i>           | <i>174</i> |
| <i>Tabela 9.3.8. Patološki leksikon .....</i>                                                  | <i>174</i> |
| <i>Tabela 9.3.9. Skrb zavoda za izobraževanje, osebno rast, delovne odnose in pogoje .....</i> | <i>174</i> |

# 1. TEORETIČNI DEL

## 1.1. Mladost

V povprečju lahko pričakujemo, da bomo živeli 75 let. Ker med mladino sodimo 15 let svojega življenja, je to skoraj petina življenjske dobe, ki jo lahko v povprečju pričakuje prebivalec Slovenije.

Statistični urad Republike Slovenije in nekatere evropske države mladino opredeljuje kot mlade ljudi, stare med 15 in 29 let. Medtem ko Združeni narodi običajno upoštevajo definicijo mladine, ki so jo oblikovali leta 1985 v mednarodnem letu mladih, in prištevajo med mlade vse osebe, ki so stare med 15 in 24 let. Mladina je v strokovnih razpravah različno definirana: pogosto jo zamenjujejo ali enačijo z otroki, študenti ali z dijaki in tako vnaprej izključijo najranljivejše skupine mladih – brezposelne, brez statusa študenta oz. dijaka in tiste mlade zaposlene, ki jim zaposlitev še ne omogoča osamosvojitve (Statistični urad Republike Slovenije).

Obdobja znotraj mladosti – starostni mejniki, kot jih navaja Ule (2008: 126):

- klasična mladost (14–18 let): mladi imajo največkrat status srednješolcev, dijakov, vajencev;
- podaljšana mladost (19–24 let): obdobje visokošolskega in univerzitetnega študija;
- predodraslo obdobje (25–29 let): obdobje prehoda v ekonomsko in socialno neodvisnost: v zaposlitev, kariero, lastno družino.

Nemogoče je najti točno in univerzalno definicijo mladosti, ker univerzalna mladost ne obstaja, vsak jo namreč preživi in doživlja drugače. Kaj je mladost? Katere so značilnosti mladosti? Kdaj se začne? Koliko časa traja? Kdaj se konča? Kdo je mlad? Kakšen je pogled na mladost v različnih kulturah? Na vsa zgoraj omenjena vprašanja iščejo odgovore različne znanosti.

Mirjana Ule (2008: 7) meni, da je raziskovanje odraščanja možno in smiselno le kot interdisciplinarno področje med psihologijo, sociologijo, antropologijo, pedagogiko,

socialno zgodovino, medicino in če hočemo razumeti proces odraščanja, moramo povezati med seboj izkušnje teh disciplin.

Večina avtorjev v teh disciplinah se strinja, da je mladost prehodno obdobje iz otroštva v odraslost, iz odvisnosti v neodvisnost in da to poteka različno v različnih kulturah. Za večino mladostnikov je to stresno in razburljivo obdobje njihovega življenja, ko se pripravljajo, da postanejo polnovredni člani družbe. Mladost je biološki in tudi družbeni pojem, saj govorimo tako o psihofizičnem kot o socialnem dozorevanju. V nadaljevanju bom predstavila mladost, kot jo vidijo in opisujejo psihologija, sociologija in antropološka znanost.

Strinjam se z Musekom in Pečjakom (1997: 237), ki trdita, da je mladost pomembno življenjsko izhodišče, saj se v tem obdobju prične življenje odraslega človeka. Je vstop v dolgotrajno, zanimivo in zapleteno obdobje osebnostnega razvoja. Mladostništvo ali adolescenca je obdobje, ki za vsakega posameznika pomeni prehod med otroškim svetom v svet odraslih.

Adolescenca je psihofizično dozorevanje posameznika v mladosti. Adolescenca je v tem smislu psihološki pojem, povezan s procesi dozorevanja osebnosti po zaključku pubertete. Mladost pa je bolj socialnopsihološki pojem, ki obravnava vraščanje posameznika v družbo oziroma je to poimenovanje in pojmovanje življenjskega obdobja med otroštvom in odraslostjo. V tem procesu posameznik na osnovi svojih psihofizičnih lastnosti ter interakcij s socialnim in fizičnim okoljem izoblikuje svojo osebnost. V adolescenci se razvijejo osnovne strukture, ki pomagajo posamezniku uravnavati svoje potrebe in pričakovanja okolja (Ule, Mihelj 1995: 29).

Na vprašanje, ali je mladost življenjska doba, stanje duha, fantazija ali napor ob iskanju svojega mesta v svetu, Ule in Mihelj (op. cit.: 13–14) dajeta odgovor, da je mladost v prvi vrsti psihofizični proces odraščanja. V mladosti kot posebnem življenjskem obdobju temeljijo navidezno majhne razlike med psihofizično doraslostjo in osebnostno-socialno odraslostjo. V plemenskih družbah je konec mladosti povezan s koncem pubertete, ko je posameznik s pomočjo iniciacijskih obredov postal polnopravni član skupnosti z vsemi obveznostmi in privilegiji. Sprejem v družbo nikoli ni avtomatski, ampak poteka skozi preizkus posameznika. Ker so v

različnih kulturah prehodi iz doraslosti v odraslost različni, ne moremo govoriti o uniformiranem procesu. Vendar pa je v vseh kulturah enako to, da gre za nepovraten in enkraten proces umeščanja posameznikov v različne socialne identitete, vloge in življenjske oblike.

V našem kulturnem krogu pogosto vidimo mladost kot obdobje nestabilnosti. Pred očmi si naslikamo podobo najstnika, čustveno labilnega mladostnika, ki pada iz ene čustvene krize v drugo, se upira normam, odklanja avtoriteto ter ustvarja težave in probleme sebi in drugim (Musek, Pečjak 1997: 237).

Podobe mladosti kot nestabilnega obdobja, vihravih mladostnikov, ki se upirajo družbenim normam in predstavljajo grožnjo zakonu in redu, so tako globoko ukoreninjene v zahodnih kulturah, da se niti ne sprašujemo več, od kod so tja prišle. Različni avtorji navajajo, da je slab sloves, ki se drži mladine, povezan s predsodki, stereotipi in z različnimi ideologijami, ki so bili v splošno predstavo in javni diskurz vcepljeni tudi s pomočjo stereotipov znanosti in medijev.

Idejo o adolescenci kot posebnem življenjskem obdobju namreč prvič zasledimo v monumentalni študiji psihologa Stanleya Halla. Hall je v začetku dvajsetega stoletja prvi raziskal obdobje mladosti in ga tudi poimenoval z besedo *adolescenca*. Mladost je označil kot kritično stopnjo v človeškem razvoju, za katero so značilni viharništvo, stres, upori proti avtoritetam, prevrat ter nered. V mladosti se po njegovem vedno pojavljajo tri vrste težav: konflikt s starši, spreminjanje razpoloženja in tvegano vedenje, ki naj bi prihajalo iz ponavljanja nekih prejšnjih evlucijskih obdobij prevrata in nereda. Izhajal je namreč iz Darwinove teorije evolucije in pojasnjeval, da razvoj vsakega posameznika ponavlja evlucijski razvoj vrste (Ule 2008: 54–55).

Med navdušenimi zagovorniki teorije prevrata in nereda v adolescenci so bili tudi psihoanalitiki. Po mnenju Ane Freud lahko le hudi obrambni mehanizmi preprečijo nastanek krize v adolescenci, kar pa pohabi človeka za celo življenje. »Normalnost v obdobju adolescence je sama po sebi nenormalna.« (Freud A. 1968: 15, v *ibid.*).

Musek in Pečjak (1997: 238) razlagata, da mladost vendarle ni tako problematična in viharna doba posameznikovega razvoja, ker gre pogosto za pretiravanje ali nekritično sprejemanje stereotipa, ki so ga oblikovali klinični psihologi in psihiatri. Ti

imajo navadno stike le s problematičnimi mladostniki, ki so v manjšini. Nekateri pomembni psihologi so že pred časom podvomili v viharški model, kar jim raziskave dajejo prav. Ali pa gre morda za medijski stereotip uporniškega mladostnika v spopadu z generacijo njegovih staršev? Postopno razhajanje s svetom odraslih namreč ne vodi mladostnikov avtomatično k temu, da oblikujejo vrednote in identitete, ki so v nasprotju s pričakovanji njihovih staršev. To se pogosto dogaja, ko posameznik doživlja razhajanje kot posebno boleče in pri tem doživlja odklanjanje in nespoštovanje, saj se tak mladostnik hitro ogradi in zavrne dominantne vrednote ter se oklene subkulture z nasprotnim vrednostnim sistemom. Večina mladostnikov želi usvojiti vrednote odrasle populacije in se tako usposobiti za udeležbo v svetu odraslih. Po ugotovitvah raziskovalcev viharški model velja za manjšino mladostnikov. Viharške problematike – uporništvo, opozicionalnost, revolucionarnost, zavračanje norm in nasilništvo – pa nikakor ne gre pripisovati obdobju kot takšnemu, temveč drugim dejavnikom, predvsem motenim odnosom v družini.

Tudi James Côté in Charles Levine (2002) navajata, da v psihološki in psihiatrični doktrini velja mladost kot čustveno nestabilno obdobje, ker imajo mladi, ki prihajajo v obravnavo, težave ali pa so težavni. Ker se psihologi ukvarjajo le z notranjim svetom mladostnikov, spregledajo, kako so mladi družbeno konstruirani (Ule M. 2008: 56).

Pomembna avtorica, ki je nasprotovala univerzalni teoriji o adolescenci kot težavnem življenjskem obdobju, je bila antropologinja Margaret Mead, ki je z opisovanjem adolescence v nezahodnih kulturah in raziskovanjem mladostnikov na Samoi podala ugotovitve, da ti v obdobju odraščanja ne poznajo čustvenih pretresov in socialnih konfliktov (op. cit.: 55).

Problem psihološko-psihiatričnega modela je tudi, da ga je sprejela širša javnost in je postal splošen družbeni pogled. Kar vpliva na pravni in politični status mladih v zahodnih kulturah. Mladim so odvzete pravne pravice oziroma politično državljanstvo na podlagi teze, da zaradi naravnih procesov, ki se jim dogajajo, in problematičnosti adolescence ne morejo sprejemati verodostojnih odločitev. Côté pa poudarja, da vsaka mladost poteka v družbenem kontekstu, ki povzroča, da kritične lastnosti mladostnika, ki so znotraj mladostnika, ob omejitvah in določenih družbenih

okoliščinah sploh pridejo na površje. Če probleme adolescentov gledamo z vidika bioloških znanosti, to pogosto vodi v moraliziranje, kaj bi morali in česa ne bi smeli početi mladostniki (op. cit.: 56–57).

Odrasli so začeli povezovati mladostnike s svojim strahom, da le ti nimajo nobenih vrednot in primernih norm, da jim gre le za uživanje in potrošnjo. Iste vidike življenja mladostnikov so izpostavile tudi nekatere sociološke študije. Sociologi pogosto izhajajo iz predpostavke, da so vsi mladi v podobnem prehodnem stanju in imajo zaradi tega obrobni družbeni status. Mladi so namreč na prehodu iz odvisnosti od družine v ekonomski in družbeni sistem, v katerem bodo dobili samostojnost odraslih ljudi. Prehodnost in obrobnost položaja naj bi povzročala doživljanje nemoči, ki naj bi bilo skupno vsem mladim, ne glede na spol, razred, etnično pripadnost, religijo. Skupno doživljanje naj bi pripeljalo do oblikovanja skupnih vrednot, norm in vzorcev vedenja.

Mladostništvo naj bi bilo obdobje oblikovanja in preoblikovanja vrednot, lastnih prepričanj, odnosa do sveta. Mladost naj bi bila zato čas uporništva, zavračanja obstoječih norm in vrednot, iskanja, ki se lahko izrazi kot boemstvo, prestopništvo.

Pri raziskovanju mladinske kulture se je izkazalo, da niso vsi mladi v istem položaju, saj so med njimi pomembne razlike glede na spol, razredno pripadnost, izobrazbo, zaposlitev. Gre za raznolikost mladinskih subkultur, po drugi strani pa mnogi mladi ne oblikujejo kake posebne subkulture.

Mike Brake, sodobni angleški sociolog, uvrsti mlade v kategorije subkultur:

- spodobna mladina se drži prevladujočih norm in ne oblikuje subkulture;
- prestopniška mladina je najpogostejše moškega spola iz delavskega razreda;
- kulturniški uporniki so srednji razred, ki izražajo boemskost in so privrženci različnih umetnostnih smeri;
- politično militantna mladina je mešanica različnih skupin: ekologov, mirovnih gibanj, gibanj za državljanske pravice.

Mladinske subkulture pogosto poskušajo oblikovati alternativo obstoječemu in s tem izražajo protest proti obstoječim normam in vrednotam (Barle A. et al. 1995: 53–54).

### **1.1.1. Prehodnost mladosti (med kladivom in nakovalom)**

Mnogo mladih, ki jih poznam (takšna sem bila tudi sama), mladostniško obdobje občuti kot vmesnost, čakalnico in pripravljalnico na odraslost, v katero se zdi, da lahko vstopi le, če čim bolj zadovolji vsa pričakovanja družbe. Ta pričakovanja niso nikjer določena, ampak jih v skladu s svojimi normami in vrednotami predstavljamo vsak po svoje. Če se naše predstave razlikujejo od splošnih družbenih pričakovanj, lahko tvegamo družbeno marginalizacijo. Tudi mladi, ki so bili izrinjeni na rob družbe, preidejo v odraslost, a zdi se, da jim družba tega nikoli v celoti ne prizna in se do njih večno vede kot do ljudi, ki niso polnopravni člani skupnosti. Do trenutka, ko postanemo polnopravni člani družbe, ostaja priznanje avtonomije, suverenosti in sprejetost nagrade, ki jih moramo šele osvojiti. V naši kulturi ni nekega splošno določenega trenutka ali iniciacijskega obreda, ki bi potrjeval, da je mladostnik prešel v odraslost. To se pripisuje predvsem dogodkom, kot so zaključek šolanja, zaposlitev, ustvarjanje partnerskega odnosa, starševstvo ...

Mladost je obdobje mnogoterih nasprotij. Ena od njenih značilnosti je tudi njena prehodnost in vmesnost. Mladost je prehod na več načinov. Je prehod od nižje k višji fazi življenjskega poteka, od otroštva k odraslosti (biografski prehod) in ta v sebi zajema več drugih pomembnih prehodov: socio-psihični, generacijski, predvsem pa statusni – od ekonomsko in socialno odvisnega člana družbe in družine svojih staršev k ekonomsko in socialno neodvisnemu posamezniku, ki je zmožen produktivne rabe svojih znanj, sposobnosti in nadaljevanje svojega rodu (Ule, Mihelj 1995: 16).

Kakor si boš postlal, tako boš spal; kar se Janezek nauči, to Janez zna; priložnost zamujena, ne vrne se nobena so ljudski reki, ki jih pogosto pripovedujejo otrokom in mladostnikom, da bi jih motivirali pri delu in družabnih aktivnostih, ker sta pomemben del statusnega premika od otroštva v odraslost tudi socialna promocija in selekcija.

Strinjam se z M. Ule in Miheljakom (1995: 16), ki ugotavljata, da se od mladega človeka pričakuje, da bo presegel, ali vsaj dosegel, status svojih staršev, torej neko določeno raven zadovoljevanja materialnih in nematerialnih potreb in pričakovanj glede prihodnosti. To pričakovanje ima močan vpliv na mlade in lahko deluje kot

motivacija ali kot frustracija. Končna določitev statusa je odvisna od zaposlitve, na katero v veliki meri še vedno vpliva izobrazba, na izbiro izobraževanja pa socialno-ekonomski izvor posameznika in podpora družine. Posamezniku ni prepuščeno kdaj, kako dolgo in v kakšnih okoliščinah bo vstopil v kak moratorij. Odločitev o tem je družbeno regulirana in strukturirana. Torej je mladost tudi družbeno institucionaliziran moratorij.

Mladost kot prehodno obdobje k odraslosti se v modernih družbah pojavi kot institucija uvajanja v odraslo družbo. Ta oblika mladosti je tradicionalna mladost ali prehodni psihosocialni moratorij, ki je le eden od mnogih, ki jih bo v svojem življenju preživel posameznik. Moratorij je cikel ali življenjska faza umika in socialne razdolžitve. Pod nadaljnjo modernizacijo družbe in raznovrstnostjo šolskih, izobraževalnih in socializacijskih poti se razvije nov tip mladosti, ki ima poudarek na izobraževanju in samooblikovanju mladostnika – izobraževalni moratorij. Pojav in krepitev mladosti kot izobraževalnega, namesto prehodnega moratorija, je ključna sprememba mladosti in sprememba družbene konstrukcije mladine kot družbene skupine (op. cit. 1995: 20).

#### **1.1.1.1. Prehodni moratorij**

Je časovno omejen in vsebinsko zožen moratorij. Gre za krajše obdobje uvajanja v odraslost. Mladostniki imajo status novincev in začetnikov, zato je njihov položaj na delu, v družini in družbi v primerjavi z odraslimi bistveno podrejen. Starejše generacije prenašajo znanje na mlajše. Prehod v odraslost potrdijo odrasli in njihove institucije nadzora, ki so družina, delo in okolje. Nadzor avtoritet je neposreden, osebni in zategnjen. Glavni socializacijski instituciji sta šola in družina. Prevladujejo tradicionalni mladinski obredi. To obdobje na poti v odraslost ima majhno lastno kulturno težo, saj je vse delovanje mladostnika usmerjeno v čimprejšnji prehod v odraslost. Vrstniške skupine in mladostniške skupnosti nimajo pomembne socialne vloge. Gre za vstopno fazo v poklicni in družinski svet odraslih, ki ga mladostnik sprejema kot poglobljeno normo in cilj mladosti. Mladi prehodnega moratorija se med seboj razlikujejo po socialnem izvoru, življenjskih pogojih in spolu. Zlasti se razlikujeta delavska mladina, ki po koncu osnovnega ali poklicnega šolanja stopi v

delovni odnos, in šolajoča se mladina, ki nadaljuje šolanje v srednjih šolah in na univerzah (Ule 2008: 127–128).

#### **1.1.1.2. Izobraževalni moratorij**

S preходом v postindustrijsko družbo storitev, podaljšanjem in razširjanjem šolanja na vse socialne sloje, razrede in oba spola se razvije in utrdi v vseh razvitih sodobnih družbah nova vrsta mladosti, imenovana izobraževalni moratorij, ki prinaša podaljšano in osamosvojeno mladost. To je časovno razširjen in vsebinsko bogat moratorij, v katerem imajo mladi čas za oblikovanje lastnih interesov, življenjskega poteka, potreb in oblikovanje osebnosti. Glavni socializacijski akterji so izobraževalne ustanove (srednje in visoke šole), vrstniki, trg in industrija za mlade. Nadzor je posreden, abstrakten in dolgoročen. Odnos med generacijama je dogovoren, saj mladi sami potrjujejo avtoriteto starejših. Značilna je visoka stopnja kulturne avtonomije mladih. Potrebe in vrednote mladih pa so liberalno napredne in se razlikujejo od starejših generacij. Gre za daljše življenjsko obdobje omejenih zadolžitev na področju dela, družine in javnosti. V enem ali dveh desetletjih izobraževanja mladi pridobijo veliko samostojnosti in izkušenj v oblikovanju socialnih vlog in odnosov ter vse pristojnosti odraslih, razen ekonomske neodvisnosti. Pojem izobraževalnega moratorija obsega več kot izobraževanje, saj se mladi vključujejo v različne zunajšolske, prostočasne dejavnosti, preizkušajo partnerstva in seksualnost. Ne glede na storilnostne pritiske zaradi usmerjenosti v pridobivanje znanja in izobraževalne dosežke, je izobraževalni moratorij obdobje, ki mladim ponuja precej prostega časa za osebne dejavnosti in cilje, udeleževanja v javnosti, politiki in sferi porabe. Mladi dobijo tudi več možnosti, da se potegnejo iz omejitev socialnega razreda, sloja in spola. Po izkušnji boja za samostojnost in raznolikost statusov, starši, izobraževalne in delovne ustanove nimajo več popolnega nadzora nad mladimi. V zadnjih letih se je oblikovala in razvila mreža mladinskih institucij in scen, ki omogočajo mladim tudi delno ekonomsko neodvisnost in možnost izbire drugačnega načina bivanja ter težijo k spreminjanju mladosti iz moratorija pred vstopom v odraslost v življenjski stil, ki delno nadomešča tradicionalno odraslost. Zastavlja se vprašanje, ali gre res za oblikovanje nove faze odraščanja, ali le za podaljševanje adolescence in slojno-razredni omejen pojav med mladino.

Pomembna značilnost izobraževalnega moratorija je in ostaja pomikanje meje med otroštvom in mladostjo v vse zgodnejša leta in pomikanje meje med mladostjo in odraslostjo v poznejša leta (Ule 2008: 128–130).

Lujinović (Debeljak, Urek 2007: 101) pravi, da je bilo v preteklosti temeljno vprašanje človekove eksistence, kako premagati materialno stisko, danes pa je vprašanje povezano s strahom in negotovostjo pred prihodnostjo. Nova naloga pedagoških institucij je ravnanje s strahom in negotovostjo ter njuno obvladanje. Poklicna prihodnost, ki ne obstaja več, povzroči spremembo v izobraževalnem sistemu. Dejstvo je, da se bo izobraževanje vedno manj navezovalo na poklic in da stoji sistem izobraževanja pred povsem novimi izzivi, ki so vezani na življenje in delovanje v družbi tveganja. Na vseh stopnjah izobraževanja narašča trend, da bi se mladi pred grozečo brezposelnostjo umaknili v dodatno in nadaljnje izobraževanje. Mladostniki ostajajo dalj časa v šoli, zato da bi se izognili brezposelnosti. Njihove želje po poklicni prihodnosti so vedno težje dosegljive. Eden od pokazateljev njihove stiske je tudi povečana stopnja nasilja.

Še vedno pa ostaja dejstvo, da mladi kljub visoki stopnji individualne svobode v porabi prostega časa, izbiri partnerjev, obliki komuniciranja in organiziranja vsakdanjega življenja ne morejo preseči svoje odrezanosti od sveta zaposlitve, doseči ekonomske samostojnosti in odgovornosti za lasten gmotni položaj. Mladost, kljub temu da se stopnje te odvisnosti zmanjšujejo in so oblike odvisnosti vse bolj abstraktne, še vedno ostaja obdobje odvisnosti mladih od družbe odraslih (Ule 2008: 128–130).

#### **1.1.1.3. Nezaposlenost – oviranje prehoda**

Nezaposlenost je za mlade danes posebno resen problem, saj nezaposlenost prekine in onemogoča normalen prehod v svet odraslosti. Mladi brezposelni pogosto preživljajo dolga obdobja revščine. Ni jim dana možnost, da bi se osamosvojili od staršev. Poroko predstavljajo na kasnejši čas in nimajo možnosti za ustvarjanje družine. Finančna stiska in negotovost jim onemogočata, da bi uživali družabno življenje. Več časa preživijo doma, saj imajo brez dela dejavnosti prostega časa manjši pomen. Ostanejo pozabljeni v stanju »začasno zamrznjenega navdušenja« in

se niso sposobni veseliti prihodnosti ali preiti v svet odraslih. Postanejo razočarani, zdolgočaseni in malodušni, kar pogosto vodi do napetosti in sporov v družini. Nezaposlenost močno vpliva tudi na zdravje mladih, saj brezposelni mladi v primerjavi z zaposlenimi vrstniki pogosteje doživljajo psihične stiske. Vendar so po drugi strani mladi bolj opremljeni od starejših, da se spoprimejo z brezposelnostjo. Lažje se prekvalificirajo in dodatno izobražujejo. Ker še nimajo delovnih izkušenj, še nimajo zgrajene poklicne identitete. Veliko mladih še vedno podpirajo starši. Tudi veliko njihovih vrstnikov je brezposelnih, kar ublaži občutek prikrajšanosti (Haralambos, Holborne 1999: 257–258).

Poleg nezaposlenosti mladih se v zadnjem desetletju pojavljajo različne prekerne oblike dela in zaposlitve za mlade, ki ne nudijo socialne varnosti, rednega prihodka in stabilne prihodnosti. V času krize pa delodajalci vse bolj pritiskajo, ne le na mlade, ampak tudi na državo, naj naredi delovno silo bolj prožno in s tem omogoči boljše pogoje za delovanje podjetij. Zgodbe o brezperspektivnosti, ki jo pripovedujejo izobraženi mladi, so postale v Sloveniji vsakdanji pojav.

Položaj mladih opisuje 28-letni Vlado tako: »Hodili smo v šolo, bili pridni, naredili fakultete, zraven nabirali delovne izkušnje, nismo bili problematični in verjeli smo, da nas na koncu čakajo službe. Vse smo naredili po idealih in vrednotah te družbe. Smo generacija, ki je naredila vse prav in ostala brez vsega; nimamo ničesar.« (Pureber 2012: 4–5).

»' Včasih je veljalo, da moramo biti pridni in hitro diplomirati. Tako naj bi dobili službe, za katere bomo dobro plačani, imeli bomo zavarovanje. Tega danes ni več,' pravi 26-letni pravnik Vanja. Razlaga, da delodajalci mlade redko zaposlujejo – raje jih silijo, da si umetno podaljšujejo status študenta, nato pa se začne obdobje dela prek pogodb. 'Ne gre za to, da si nenehno reven. Vmes so obdobja, ko delaš za projekt in si plačan. A položaj je negotov; ne veš, kaj bo jutri, in nič ne kaže, da čez deset let ne boš na istem,' pojasnjuje 33-letna Ana.« (ibid.).

Mladi v svojih zgodbah opisujejo še, da je brez vez in vplivnih socialnih mrež še težje dobiti službo, da se mlade poskuša stigmatizirati, da so sami krivi, če izpadejo iz

sistema, ker se ne trudijo dovolj, ker niso dovolj socialno prilagodljivi, ali pa niso dovolj sposobni (ibid.).

Takšne in podobne zgodbe danes pripovedujejo mladi, ki so upoštevali vsa pravila, norme in vrednote sodobne družbe, ta pa jih kljub temu poskuša poriniti na obrobje. Kako težko je potem šele mladim, ki nimajo nobene družbene moči, ker izhajajo iz okolij z manj intelektualnega, finančnega in socialnega kapitala, ali tistim, ki kršijo, ali so kršili družbene pravila, norme ali zakone, priti ali ostati v družbeni sredini?

*»Družbena ranljivost in življenjska tveganja nehujejo biti lastnost omejenega, manjšinskega dela populacije mladih ljudi, in – nasprotno, postajajo prevladujoči, večinski kulturno-socialni milje kohorte sodobnih mladostnikov in mladostnic.«* (poudarek v izvirniku) (Ule et al. 2000: 95).

O družbeni ranljivosti mladih in njihovih značilnostih bom natančneje razlagala še v prihodnjih poglavjih.

### **1.1.2. Mladost kot problem**

Družba je sestavljena iz različnih družbenih skupin, ki si med seboj niso enake. V njej se pojavijo določene neenakosti, ki pomembno vplivajo na ravnanje in vedenje določene družbene skupine. Pomembno je razlikovati med družbeno neenakostjo, ki se preprosto nanaša na obstoj družbeno ustvarjenih neenakosti, in družbeno stratifikacijo, ki je posebna oblika družbene neenakosti. Družbena stratifikacija se nanaša na prisotnost posebnih družbenih skupin, ki so postavljene ena nad drugo glede na dejavnike, kot sta ugled in premoženje (Haralambos, Holborn 1999: 29).

Ena od družbenih skupin so tudi mladi, vendar je to zelo nehomogena in med seboj slabo povezana skupina, saj se mladi med seboj razlikujejo po socialnem izvoru, izobrazbi, življenjskih in ekonomskih pogojih, vrednotah, normah, stopnji neodvisnosti, odnosu do sveta, pripadnosti subkulturam, spolu... Po teoriji družbenega stratificiranja so mladi kot družbena skupina glede na vrsto ugleda in količino premoženja, ki ga posedujejo na lestvici družbe, uvrščeni zelo nizko.

Tisti, ki imajo moč, družbene institucije, mediji in ostali, ki bi lahko delovali povezovalno in spreminjali družbene pogoje, ki bi mladim omogočili hitrejši in manj težaven vstop v polnopravno članstvo, pa tega ne želijo ali ne znajo Ule (2008: 56–57), trdijo, da se socialni delavci, psihologi in drugi svetovalci ukvarjajo z reševanjem posamičnih primerov mladih, a s takim načinom pomoči mladim ne morejo veliko vplivati na družbene pogoje mladih. Lahko pa jim pomagajo pri razvijanju strategij obvladovanja. Vendar je po drugi strani težko pomagati obvladovati probleme, če mistificiramo njihove izvore in nagovarjamo mlade kot izvore teh problemov. Tako da morajo mladi prevzemati krivde, za katere pravzaprav niso krivi. Institucije namreč raje vidijo, da se problemi rešujejo s spreminjanjem vedenja mladostnikov kot s spreminjanjem institucij, v katere so vključeni. Kaj se je torej zgodilo, da danes priznavamo manj zrelosti ljudem iste starosti kot pred stoletji, ko smo mlade že obravnavali kot zrele in odgovorne za njihovo obnašanje?

Na zgoraj izraženo dilemo odgovarja Krajncan (2006: 13), ki trdi da so težave, ki jih povzročajo mladoletniki, povezane z odvisnostjo in nemočjo na eni in veličino in vsemogočnostjo mladostnika na drugi strani, z željo po ostati majhen in nujnostjo odrasti. Prav ta dvojnost je tudi vzrok, da so tako odporni na poskuse pomoči, saj jih le-ta podreja paternalistični perspektivi varovanja otrok, ki po eni strani nagovarja njihovo majhnost, po drugi strani jih tlači v samostojnost.

Da mladoletnik v času dozorevanja občasno krši norme ter se na ta način seznanja z odzivom družbe, je očitno normalno. Obdobje mladosti je prekratko, da bi lahko vse vrednote iz otroštva zamenjali za vrednote odraslih. Tako je pri večini mladoletnikov prestopniško vedenje samo prehodne narave in je situacijsko in motivacijsko pogojeno, pravi Brinc (v Šelih et al. 2000: 114).

Težko je pojasniti, kaj je vzrok in kaj posledica, da je prehod v odraslost oziroma polnopravno članstvo v družbi danes določeni skupini mladih tako oteženo. Dejstvo je, da je lažje spremeniti s predsodki prežet način gledanja in odzivanja družbe na problematiko mladih, kot preseči mladostnikovo stalno nihanje med otroškostjo in odraslostjo.

Tudi sodobna literatura o mladini navaja potrebo po novem definiranju mladih, njihovega položaja in pomena v družbi, še posebej pa njihovih perspektiv v procesu odraščanja. Mnenje o mladih v družbi je povezano z negativnimi predstavami. Mladi so lahko v današnji družbi ali vir težav ali so v težavah (Ule 1999 v Mrgole 2003: 35).

Potrebo po novem definiranju mladih danes zadovoljujejo predvsem postmodernistična in konstruktivistična gibanja v družbenih znanostih, ki v raziskovanje in definiranje družbenih odnosov vnašajo interpretacije tako objekta kot subjekta raziskovanja, ali če se izrazim v konstruktivističnem jeziku, je definicija realnosti dogovorjena in soustvarjena iz interpretacij realnosti vseh udeleženih subjektov.

Mladostniško vprašanje je polno protislovij, saj se mlade enkrat prikazuje kot nevarne in drugič kot ranljive, enkrat se jih je potrebno bati in drugič varovati, pravi B. Tivadar. Mladost je enkrat zaželena in oboževana in spet drugič ogrožajoča. »'Zaželena je zato,' pravi Muncie (1999: 11), 'ker je mladostniška energija predmet odrasle zavisti, pa tudi zato, ker so mladi izumitelji novih stilov in mode, ki jih je mogoče komercialno izkoristiti. V tem smislu je mladost tudi potrošna dobrina.'« (Ule et al. 2000: 146).

»Oboževanje mladosti pa spremlja tudi družbeno nelagodje. Preveč neregulirane in nenadzorovane svobode je bojda nevarno.« (Muncie 1999: 11 v Ule et al. 2000: 146). Posebnost današnjih mladih je, da so bili mladi nekdanj problematični, ker so hoteli biti drugačni od svojih staršev, danes pa jim povzročajo probleme, ker jih prezgodaj posnemajo. Mladoletniško prestopništvo so v veliki večini dejanja, ki so mladim prepovedana: kajenje, uživanje alkohola, vožnja avtomobilov, uhajanje od doma. Le majhen del mladoletniškega prestopništva predstavljajo huda kazniva dejanja, kot so posilstva, ropi in umori (op. cit.: 145).

Tudi Brinc (Šelih et al. 2000: 113–114) govori o tem, da je temeljna značilnost prestopništva mladoletnikov to, da izvršujejo pretežno lažja kazniva dejanja zoper premoženje. A so v praksi največ pozornosti deležna redka nasilna kazniva dejanja, po katerih se potem ocenjuje nevarnost mladoletniškega prestopništva in oblikuje kazenskopравни odziv nanj. Ravno tako širše razprave v javnosti po navadi

spodbudijo le huda kazniva dejanja mladoletnikov. Javno mnenje o nevarnosti mladoletniškega prestopništva se pogosto oblikuje na podlagi policijskih poročil in poročanja medijev, ki z načinom poročanja o obravnavi mladoletnikov navadno spodbujajo dosledno kaznovanje. Prestopništvo mladoletnikov je problematično predvsem, ker lahko majhni začetni prestopki oblikujejo kasnejše nagnjenje za prestopništvo, pospešijo razvoj kriminalne kariere in kriminalnega življenjskega stila.

Strinjam se z B. Tivadar, ki pravi, da se dejanja, ki so v mladosti sankcionirana, ko mladostniki odrastejo dopuščajo, v nekaterih primerih celo priporočajo, npr. kozarec vina ob kosilu priporočajo zdravniki. Nekaj, kar je sedaj slabo in prepovedano, bo v prihodnosti dovoljeno, celo zaželeno. Ta začasnost, nekonsistentnost prepovedi je morda tudi ključ razumevanja občasne ekscesnosti. Poleg tega imamo na eni strani veliko trivialnih in na drugi strani malo hudih deliktov, pa vendar v javnosti, šolskih zbornicah in medijih prevladuje podoba o pokvarjeni in problematični mladini (Ule et al. 2000: 145).

Vendar je zanimivo, da se v potrošniški sferi pojavljajo situacije, ko odrasli posnemajo mladostnike, predvsem v načinu oblačenja oz. v obračanju po drugih modnih trendih. Situacijo, ki jo opisuje avtorica zgoraj, je mogoče zaznati v vsakodnevnem življenju otrok in mladostnikov. Današnji mladi velikokrat zelo zgodaj začnejo nekritično posnemati odrasle, namesto da bi postopoma prevzemali vloge odraslih. Težko je namreč mladim pojasniti, da določene prepovedi veljajo le za določene družbene skupine v določenem času. Na primer pitje alkohola pri mladih je nedovoljeno, a jim bo to dovoljeno, ko dosežejo določen družbeni status; druge prepovedi, kot so vožnja pod vplivom prepovedanih opojnih substanc, pa ostanejo prepovedane in sankcionirane za vse člane družbe in za vedno.

### **1.1.3. Dejavniki odraščanja**

Poštrak (2011 a) pravi, da moramo za razumevanje mladih najprej razumeti njihov življenjski svet (prim. Ule 2008, Šugman Bohinc et al. 2007). Ko poskušamo opredeliti življenjski svet mladih, si pomagamo z različnimi koncepti. Med temi je zelo pogost, da opredelimo dejavnike odraščanja (Ule 2000, Šelih (ur.) 2000, prim. tudi Poštrak 2007 itd.).

Mladi namreč sodijo med potencialno ranljive družbene skupine. Še posebno ranljivi so mladi, pri katerih se nakopiči več »dejavnikov odraščanja« (Ule 2000, Šelih (ur.) 2000; prim. tudi Poštrak 2007; Kuhar, Razpotnik 2011 itd.). Različni strokovnjaki govorijo o dejavnikih prestopniškega vedenja (Ule 2000: 143, Šelih (ur.) 2000), dejavnikih tveganja (Wood, Hine (ur.) 2009: 7) ali o varovalnih dejavnikih (Čačinovič Vogrinčič 2008: 36, Magajna et al. 2008: 36). Govori se o dejavnikih, ki na kakršenkoli način, ogrožajoče ali varovalno, učinkujejo v življenjskem svetu mladostnika. Opredelitve dejavnikov se zgoščajo okoli petih točk: spol, družina, šola, vrstniki, vrednote. Nekateri govorijo o štirih sklopih: individualne karakteristike, družina, šola in skupnost (Whyte 2009: 46). Omenjeni dejavniki imajo velik pomen tudi pri razumevanju mladostnika, ki ima težave v šoli, natančneje, katerega stiske se kažejo (tudi) kot težave v šoli in/ali kot zapuščanje šole, opuščanje šolanja. Dejavniki so med seboj povezani in medsebojno součinkujejo (Poštrak 2011 b: 202–203).

Tomori (Šelih et al. 2000: 95) govori o dejavnikih odraščanja kot o dejavnikih tveganja, katerih poznavanje je nujno za oblikovanje in nudenje pomoči mladostniku ter povečuje možnost razumevanja prestopniškega vedenja kot pojava. Avtorica predstavi dejavnike tveganja in jih opredeli kot značilnosti, objektivne ali subjektivne, ki povečujejo možnost in verjetnost, da se bo razvilo prestopniško vedenje. Dejavniki tveganja niso vedno vzročno povezani z neustreznim vedenjem, vendar jih pri mladoletnih prestopnikih ugotavljajo izrazito pogosto. Ravno tako so povezave med dejavniki tveganja lahko različne. Mogoče je, da so značilnosti, ki bi jih na prvi pogled ocenili kot razloge za delinkventno vedenje, pravzaprav njihova posledica.

Opredelili bomo dejavnike tveganja, kot jih predstavi in razvrsti M. Tomori.

### **Osebnostne značilnosti, ki se pogosto povezujejo s prestopniškim vedenjem**

- Konstitucijske lastnosti so biološko pogojene lastnosti, med katerimi raziskovalci neprilagojenega vedenja mladih najpogosteje navajajo naslednjih pet:

- Impulzivnost, za katero je značilno takojšnje odzivanje brez poprejšnjega premisleka, nestrpnost in slabše sposobnosti za obvladovanje čustev, zlasti jeze.
- Zvišan prag za vznemirjenje pomeni večjo potrebo po vznemirjenju, ki jo strokovnjaki povezujejo z nižjo ravno adrenalnih glukokortikoidov v telesu, snovmi, povezanih z odvisnostjo na stres.
- Ekstravertiranost pomeni izrazito usmerjenost navzven, oseba je naravnana na akcijo in dogajanje v zunanjem svetu, lastni notranji svet in poglobljanje vase je ne zanimata.
- Vitalnost in dobra energijska opremljenost sta tudi pogosti lastnosti mladoletnih prestopnikov.
- Psihološke lastnosti so poteze, ki opisujejo osebnost, značaj in načine funkcioniranja v socialnem okolju.
- Nezadovoljujoča samopodoba in nizka raven samospoštovanja. Za vsakogar so občutja lastne nevrednosti, nesposobnosti in nemoči izjemno neprijetna in boleča. Bodoči prestopniki poskušajo preseči te vrzeli v doživljanju svoje podobe s poudarjenim vedenjem, ki jim daje občutje moči in obvladovanja, ter prikrijejo šibke točke, ki jih pri sebi ne morejo sprejeti.
- Velika potreba po sprejetosti v skupini vrstnikov je druga psihološka lastnost, ki je močno povezana s prvo. Ker zgoraj opisano vedenje visoko cenijo in občudujejo predvsem enako prikrajšani, se v skupinah mladoletnih prestopnikov običajno družijo posamezniki s podobnimi obrambnimi mehanizmi.
- Slabša socialna zrelost mladostnikom pogosto otežuje ustrezno prepoznavanje socialnih situacij in s tem onemogoča izbiro in razvijanje primernih in socialnemu dogajanju prilagojenih načinov vedenja. Prav tako večji del mladoletnih prestopnikov ni deležen razmer, predvidljivih jasnih mej in vzpodbud, ki jih dajejo naklonjeni avtoritarni liki in v njih najlažje poteka razvoj socialne zrelosti.

- Nesposobnost za prevzemanje odgovornosti za svoje vedenje je pogost pojav, povezan je s slabšo socialno zrelostjo. Mladoletni prestopniki pogosto vidijo razloge za svoje ravnanje zunaj sebe in pripisujejo krivdo za lastno neustrezno vedenje drugim.
- Razvoj v smeri disocialnih osebnostnih motenj, kot so pomanjkanje občutka krivde ali obžalovanja, nesposobnost za učenje iz lastnih negativnih izkušenj in nezmožnost empatije.

### **Družina in dejavniki tveganja**

Družina preko svoje zapletene dinamike nedvomno pomembno vpliva na osebni razvoj otrok in na vedenje svojih članov. Prestopniško vedenje je le eno od različnih možnih znamenj, da je družina odpovedala pri eni ali več svojih funkcij. Med naloge družine, ki najbolj odločilno vplivajo na socializacijo otrok, spadajo razvijanje občutka lastne vrednosti, razvoj odnosa do avtoritet, učenje sposobnosti za obvladovanje stresov in socialnih spretnosti, oblikovanje vrednostnega sistema, ki usmerja motive, vedenje in ravnanje posameznika.

- Samospoštovanje in samopodoba je odvisna od dogajanja, vzgoje in odnosov v družini. V večini družin, kjer so odraščali mladoletni prestopniki, je moč zaslediti vrsto dogajanj, ki ovirajo razvijanje občutka lastne vrednosti, kot so: pogosti spori, očitki, neustrezne kazni, žalitve, poniževanja in razvrednotenja, neprestane zavrnitve, brezbrižnost za otrokove čustvene potrebe – vse to lahko otroku otežuje razvoj zdravega samospoštovanja. Oseba, ki se ne čuti ljubljena, sprejeta in cenjena od najbližjih, se ne more ceniti in svoja negativna občutja izraža z neprimernim vedenjem tudi v širšem okolju. Ko mladostniki vstopajo v širši socialni prostor, se zaradi psihološkega nasilja, spolnih zlorab, brezbrižnosti do njihovih čustvenih in socialnih potreb s strani članov svoje družine, ne počutijo varne. V obrambi krhkega samospoštovanja si na vsak način želijo zavzeti vlogo, v kateri ne bodo žrtev. Ena od takšnih je tudi vloga tistega, ki obvladuje in ponižuje druge, šibkejši od sebe.

- Odnos do avtoritet se razvija v družini. Prek zaupanja v druge, ki otroka spodbujajo, ščitijo in hvalijo, otrok postopoma razvija zaupanje vase. Meje, ki mu jih postavljajo odrasli, mu pomagajo razviti odnos do stvarnosti, brez občutja osebne ogroženosti in prikrajšanosti. Zaradi neugodnih izkušenj z avtoritarnimi liki v družini imajo mladostniki slab odnos do avtoritet, saj pri njih že od otroštva dalje raste želja po uporabi, kljubovanju in boju z vsakršno avtoriteto. Kršenje norm, ki jih določi družina, se z razvojem razširi v prehajanje mej, ki jih določa širše socialno okolje. S sovražnostjo in odporom do likov avtoritete, si mladostnik podzavestno zmanjšuje strah pred možno ogroženostjo, ponižanjem in kaznijo. V bitkah s temi liki mladostnik simbolično išče obračun s tistimi, ki so ga že davno prej prizadeli in ranili njegovo samospoštovanje.
- Pomanjkanje spretnosti za obvladovanje stresov se pogosto oblikuje v družini, ki ne spodbuja, ne uči in ne razvija spretnosti in sposobnosti za razreševanje nalog v skupnih dejavnostih, otroku ne daje občutka sprejetosti in ga ob neuspehih namesto učenja vztrajnosti kaznuje. Že v otroštvu se otrok srečuje z mnogimi preizkušnjami, obremenitvami in frustracijami, ki jih mora obvladovati s svojimi lastnimi močmi, pri tem pa mu morajo pomagati starši. Mnogi starši pa so tudi sami nespretni, neprilagodljivi in ob stresih odpovejo, zatekajo se v alkohol, nasilje, depresijo in so slab vzor za otroke, ki jim je vedenje staršev najpomembnejši model za obvladovanje situacije v težkih okoliščinah.
- Družina marsikdaj odpoveduje v svoji vzgojni vlogi. Pomemben del vzgoje je tudi zastavljanje smiselnih meja. Preko naklonjenega, a doslednega in predvidljivega omejevanja vedenja, ki bi lahko bilo zanj in za druge škodljivo, nevarno ali kakorkoli drugače nesprejemljivo, spoznava otrok, da je treba določene omejitve upoštevati in jim svoje težnje tudi prilagoditi. Otrok postane negotov in zbežan, če odrašča v pretirano ozkih, togih in ostrih mejah, katerih prehajanje je vzrok za strogo kaznovanje, ali pa omejitev sploh ni in je vse prepuščeni njegovi trenutni odločitvi. Tudi nepredvidljivost meja spravlja otroka v stisko in otrok ima potrebo, da meje stalno preizkuša. Takoj, ko se takšen

otrok v zunaj družinskem okolju sreča z najmanjšo omejitvijo, se počuti ogroženega in prikrajšanega in razume omejitve kot osebni napad nanj.

- Obrobna družina in družina, ki živi v težkih bivanjskih, gmotnih in socialnih razmerah. Družina, ki je v neprestanem konfliktu z okoljem, ne more spodbuditi osebnostnega razvoja otrok. Ti imajo lahko kasneje resne težave pri vključevanju v širši socialni prostor. Pogosto gre za mladostnike, ki prihajajo iz družin, ki imajo drugačen vrednostni sistem od okolja. Vrednote in merila so mladostniku tuja in jih ne more sprejeti za svoje, doživlja jih kot ogrožajoče ali jih celo zavrača. V prikrajšanih, gmotno in socialno osiromašenih družinah pogosto prevladuje kronično nezadovoljstvo, stres in strah za preživetje, ki vpliva na medsebojne odnose v družini. Občutek bivanja na robu in občutek brezizhodnosti lahko budi sovražnost navznoter in navzven ter lahko hitro vodi do neprilagojenega vedenja mladostnikov.
- Neustrezni liki staršev. Družinsko dinamiko, značilno za odraščanje mladoletnih prestopnikov, usmerjajo odrasli, ki niso ustrezen lik vzgojiteljev. Najpogosteje v teh družinah srečujemo starše, ki na neugodne načine usmerjajo razvoj osebnosti svojih otrok, na primer: oče je lahko odsoten ali čustveno nedostopen, agresiven, kaznujoč in trd, pogosto alkoholiziran, neobvladan in impulziven, mati pa je navadno nemočna, regresirana, pasivna, depresivna, hiperprotektivna, brezpogojno in nesmiselno zaščitniška, dominantna, oblastna in lastniška.
- Tudi v družinah, ki navzven ne dajejo vtisa problematičnosti ali so celo videti zgledne in popolne, je moč zaslediti neustrezne vzgojne pristope in družinska dogajanja, ki vplivajo na socializacijo in osebnostni razvoj otrok, ki povečujejo tveganje za prestopniško vedenje. Zaprtost družinskih meja je lahko tudi znamenje za prikrivanje in zanikanje dogajanja, ki ogroža otrokov zdrav razvoj in bi lahko razkritje takšnega početja zmanjšalo ugled te družine v okolju.

## **Šola**

Šolska neuspešnost in težave pri vključevanju v izobraževanje so pomemben dejavnik, ki povečujejo možnost prestopniškega vedenja. Poleg intelektualnih

sposobnosti so za šolanje potrebne še socialna prilagodljivost, pripravljenost za sodelovanje ter zmožnost odpovedovanja trenutnim željam. Pogosto mladoletni prestopniki nimajo teh sposobnosti, znanje jim ne pomeni vrednote, šolanje dojemajo predvsem kot muko in prisilo in jim jo kot tako prikazujejo že v družini. Tudi časovno oddaljena možnost zaposlitve se jim ne zdi zadostna nagrada za trdo delo. Odpor do avtoritete, pomanjkanje pozitivnih izkušenj in samodiscipline jim zmanjšujejo možnost za izobraževanje in znižujejo njihovo samopodobo. Ob tem raste njihov odpor do šole in sovražna naravnost do okolja.

### **Socialno okolje**

Pomanjkanje ustreznih družinskih spodbud, neugodno osebno naravnostjo mladostnika in neugodne gmotne in socialne razmere s kulturno in ekonomsko prikrajšanostjo lahko pomembno vplivajo na razvoj prestopniškega vedenja. Od socialnega okolja, ki mu je posameznik odtujen, nesprejet ali odrinjen, se ne počuti sprejetega in ne razvija pripadnosti, ki so podlaga za sprejemanje meril in vrednot. Kakršna koli dodatna prikrajšanja mladostnikov z malo možnosti za uveljavitev in sprostitev pa kar kličejo k prestopniškem vedenju.

### **Spol mladostnikov**

Prestopniško vedenje v adolescenci je kar desetkrat pogostejše pri fantih kot pri dekletih. Razlogi za pogostejše destruktivno in nasilno vedenje pri fantih in manj pogosto takšno vedenje pri dekletih so kulturna merila in vzgojna sporočila, ki dajejo glede na spol različne napotke in možnosti za socialno vedenje, samopotrjevanje in izražanje stiske (Šelih 2000: 95–105).

Tudi drugi avtorji naštevajo enake ali podobne dejavnike tveganja, ki pripomorejo k nastanku in razvoju mladoletniške delinkvence. Dejavniki mladoletniške delinkvence se delno razlikujejo od dejavnikov kriminalitete, trdi Bavcon, ter razdeli dejavnike, ki so med seboj povezani in vplivajo na nastanek mladoletniške delinkvence v tri velike skupine (2009: 483–484):

- splošni socialni in ekonomski dejavniki (posameznikovo mesto v družbi, industrializacija, urbanizacija, stopnja nezaposlenosti, možnosti izobraževanja);

- dejavniki v okolju (pogoji dela, položaj v šoli, družinski odnosi, vrstniki, ožje urbano okolje);
- individualni dejavniki (psihofizične lastnosti, duševne bolezni, emocionalna labilnost, nizka inteligentnost).

Do podobnih sklepov v raziskavi o mladoletniškem prestopništvu pride tudi B. Tivadar (Ule et al. 2000: 153–171). Našteje in opiše pomembnejše demografske, socialne in kulturne dejavnike, ki vplivajo na mladoletno prestopništvo, poleg spola, gmotnih razmer in izobrazbe staršev, družine, šole, pa kot dejavnik tveganja oziroma dejavnik varovanja doda še religioznost in druge vrednote mladih, ter kot izredno pomemben dejavnik izpostavi način preživljanja prostega časa.

#### **1.1.4. Socialna ranljivost mladih**

Koncept ranljivih mladostnikov opisuje mladostnike, katerih družbeni položaj in izhodišča so slabša od mladostnikov iz splošne populacije, ker so se pri njih nakopičili zgoraj opisani dejavniki tveganja. Še posebej ranljivi mladostnik je tisti, kateremu družina ne nudi primernih pogojev za zdrav in skladen psihičen, fizičen in socialni razvoj, ga vzgojno zanemarja ali zlorablja, ki poseduje fiziološke ali psihološke lastnosti, ki mu otežujejo socialno integracijo, ima težave v šoli, ne sprejema ali ni sprejet od primarnega socialnega okolja, je moškega spola, je družbeno pasiven in se pretežno druži z manj zahtevnimi vrstniki.

*»Bistvo socialne ranljivosti je stopnjevanje in kopičenje nerešenih problemov, ki izhajajo eden iz drugega (poudarek v izvirniku) na primer slab šolski uspeh, nizka izobrazba, slabe zaposlitvene možnosti, materialne, socialne, čustvene, zdravstvene težave ... Strukturne lastnosti socialne ranljivosti (na primer slab izhodiščni položaj) se praviloma prepletajo s kulturnimi in interakcijskimi vidiki.« (Ule et al. 2000: 43).*

Z izrazom socialno ranljiv mladostnik se označuje posameznika, ki je v stiku z družbenimi institucijami bolj izpostavljen njihovem nadzoru in sankcijam, kot pa ima od teh posegov korist. Schuyt (1995 op. cit.: 44–45) ugotavlja spodaj naštetih štiri skupine kazalcev socialne ranljivosti.

- Neopravičeno izostajanje iz šole, zgodnje in redno uživanje alkohola, milejše oblike mladinskega kriminala, eksperimentiranje z drogami in spolnostjo, slaba disciplina pri delu, odpor do zunanjega sveta, staršev, starejših, avtoritet. Za ta kazalec je tipično agresivno reševanje tako umišljenih kot dejanskih problemov, ki jih imajo posamezniki s sabo in starši. Običajno gre za nezavedno pretirano reagiranje na problem.
- Umik iz vrstniških skupin in šolskih aktivnosti, izogibanje iniciativam in aktivnostim, slabšanje šolskega uspeha, splošna neaktivnost. Včasih je to vedenje posledica strogih norm staršev, ki sovpadajo z zahtevami šole. Ti učenci hitro postanejo tarče draženja in zasmehovanja, kar še okrepi težnje po umiku. Tipična lastnost tega znaka je povsem pasiven odziv na probleme, neke vrste paraliza.
- Iskanje močnih skupinskih povezav zunaj družine, iskanje alternativnih avtoritet, vključevanje v religiozne skupine, sekte ali v mladostniške tolpe, ki zahtevajo izjemno pokorščino močnim voditeljem. Upoštevanje skupinskih norm daje občutek varnosti in priznanja s strani skupine. Potrebo po močni povezanosti z drugimi lahko zadovolji tudi aktivno članstvo v športnih klubih. Ta vrsta aktivnega sodelovanja v skupinah, za razliko od prve skupine znakov, ne zahteva posameznikove osebne iniciative. Oblikovanje identitete v pretežni meri temelji na identiteti, ki jo daje skupina.
- Strahovi in nazadovalne oblike vedenja, močna težnja po ostajanju doma, psihosomatske težave in drugi znaki slabega zdravja. V tej skupini so najbolj ekstremne manifestacije problemov, ki jih imajo mladi sami s seboj, starši in učitelji. Največkrat je potrebna strokovna obravnava. Aktivni odziv na probleme predstavljata aktivne oblike deviantnosti in članstvo v skupinah, medtem ko pasiven umik in psihosocialne oblike trpljenja sodijo med pasivne odzive na probleme. Najboljša pot za socialno neranljivo in netežavno mladost naj bi bilo ravnotežje med aktivnim in pasivnim odzivanjem na življenjske probleme.

Mrgole (2003: 38–39) pojasnjuje, da mladi, ki so v svojem učenju za življenje manj aktivni, pasivni ali celo izključeni iz družbe, zamujajo tisto temeljno. Proces

odraščanja namreč poteka s pomočjo identifikacije s pomembnimi drugimi. Socializacijski agensi, starši, šola in druge institucije, pa danes vloge opore zaradi prezaposlenosti ali nezmožnosti navezave pristnega stika in zaupljivega odnosa ne zmorejo ali ne znajo več odigrati. Tradicionalne vloge vplivanja in objekti identifikacije so se že tako bistveno spremenili, da mladi danes pogosto ostanejo prepuščeni lastnim izbiram, ki so sprejete pod močnim vplivom vrstnikov ali medijsko posredovanih vrednot in vedenjskih slogov, ki jih vse pogosteje ustvarja in diktira tudi industrija zabave.

Kastelic in Mikulan (1999 v Dežman 2007: 31) pravita, da se tesna povezanost identitete posameznika s pripadniki iste generacije najbolj kaže prav v mladostniškem obdobju in sta zato pripadnost ter sprejetost med vrstniki za mladostnike tako zelo pomembni. Mladostnik, ki je v svojem razvoju prikrajšan, ter mu je družba zdravih, dejavnih in uspešnih nedosegljiva, se lahko pridruži skupini manj zahtevnih vrstnikov, ki so mu enaki in ob katerih se ne čuti manjvrednega.

Mladostniki iz teh skupin niso obremenjeni z učnim uspehom, odnosi med njimi so površni, sleherni lahko nemoteno goji iluzijo o samem sebi. Marsikomu je lažje vstopiti v manj zahtevno družbo, kot premagovati morebitno odklanjanje pri zahtevnejših prijateljih ter s tem povezane zadrege in bojazni.

Rener (Ule et al. 2000: 93) navaja Rutter in Smithovo študijo, opravljeno v devetdesetih letih prejšnjega stoletja o slabšanju položaja mladih v zahodni Evropi. Ugotavljata, da naraščanje psihosocialnih problemov mladih ni posledica poslabševanja splošnih življenjskih razmer, brezposelnosti, dogajanja v družini, slabšega fizičnega zdravja, ampak jih sprožajo predvsem dogajanja in spremembe v toku adolescentnih tranzicij: povečana ekonomska odvisnost ob hkratnem razvijanju psihosocialne neodvisnosti, vpliv vrstniških skupin in subkulturnih življenjskih stilov in pomanjkanje spoznavnih orientacij, fragmentacija referenčnih območij, ki bi omogočala sposobnost za umeščanje lastnih izkušenj v širši pomenski kontekst.

Coles (1995) označuje socialno ranljive mlade tiste, za katere se prehodi v odraslost izkazujejo kot posebej težavni. Te skupine tudi določi: mladi ljudje, ki živijo v

skrbništvu, v javnih (totalnih) institucijah ter mladi, ki živijo »alternativne« kariere in so vpleteni v razna prestopništva ali resne kriminalne dejavnosti (op. cit.: 94–95).

Mladostniki, ki del svojega življenja preživijo v zavodu, so torej socialno ranljivi že po definiciji. Ko takšen mladostnik odraste, se njegova socialna ranljivost brez izboljšanja pogojev in zmanjšanja dejavnikov tveganja bistveno ne zmanjša. Tak mladostnik ima namreč malo možnosti, da opravi svoj prehod v odraslost tako, da izniči delovanje teh dejavnikov. Veliko socialno ranljivih mladostnikov se zaradi stigmatizacije in marginalizacije odloči oziroma so prisiljeni v izbiro načina življenja, ki ga družba ocenjuje kot odklonskega.

Mrgole (2003: 40) trdi, da je odklonsko vedenje mladih zadnji izraz neugodnih strukturnih dejavnikov in simptom družbene neprilagojenosti. Družbena integracija mladoletnih prestopnikov temelji in poteka po načelu zapiranja v ustanove.

Vzgojni zavodi, mladinski domovi, prevzgojni domovi in zapori za mladoletnike so torej prostori, kjer bivajo mladi, pri katerih je socialna ranljivost močno izražena. Razlogi za bivanje mladostnika v zavodu so povezani z njegovo socialno ranljivostjo, načini obravnave. Sam sistem delovanja ustanov njegovo socialno ranljivost pogosto le še povečuje in jih sili v začaran krog institucionalne obravnave.

## **1.2. Institucionalna obravnava mladih**

Otroci in mladostniki so zaradi svoje telesne in duševne nerazvitosti in nezrelosti nemočni ter šibkejši v odnosih z odraslimi. Država jih zato ščiti pred izkoriščanjem z ustavo, zakoni, uredbami in delovanjem državnih organov ter za to namenjenih institucij in organizacij.

V vseh zgodovinskih obdobjih namreč obstaja zanemarjena ali zapuščena mladina, za katero mora poskrbeti družba s pomočjo najuspešnejših moralističnih, pedagoških, psihoterapevtskih, socialnih, medicinskih metod in smeri (Ciperle, Skalar 1987: 4).

Država v 56. členu Ustave Republike Slovenije zagotavlja otrokom, da uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v

skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon. Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon (Uradni list RS, št. 33/1991).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) omogoča družbeno vplivanje na medsebojna razmerja zakoncev in drugih subjektov družinskih razmerij. V številnih določbah nalaga javnim organom dolžnost in pravico, da sodelujejo v teh razmerjih, še posebno v primerih, ko je potrebno uveljaviti koristi otrok, ki ne morejo sami skrbeti zase, za svoje pravice in interese. Zakon določa družbeno varstvo vselej, ko je ogrožen zdrav razvoj otrok ali druge njegove koristi. Varstvo ogroženih otrok in drugih prizadetih oseb opravlja zlasti socialno varstvo (Šelih et al. 2000: 33).

Zakon določa, da morajo tako starši kot država vedno delovati v smeri otrokove koristi, nikjer pa ni točno določeno, kaj otrokova korist je in na kakšen način je možno priti do otrokove koristi. Težko je ugotoviti in dokazati, kaj otrokova korist je in kdaj nekdo deluje v ali proti otrokovi koristi, saj je lahko delovanje v korist otroka v kratkoročnem ali dolgoročnem smislu. Vsak starš, strokovni delavec, sodnik si otrokovo korist lahko predstavlja po svoje v skladu s svojimi prepričanji, ki niso nujno strokovno podprta ali v danem trenutku ustrezna. V zadnjem času se pojavlja tudi močan pritisk javnosti in medijev, predvsem na delovanje institucij, ki ščitijo koristi otroka. Eden od takšnih primerov je bil primer koroške deklice in predstavnikov svetovalnice Akcija. Poleg tega je v Republiki Sloveniji le 4 % otrok po razvezi dodeljenih v varstvo in vzgojo očetom. Vprašljivo je, ali je tako visok odstotek dodelitve otrok materam vedno utemeljen s koristjo otroka.

Bubnov - Škoberne (Šelih et al. 2000: 58) govori o tem, da so nekateri starši zaradi ekonomskih, socialnih ali vzgojnih izzivov postavljeni v težke položaje, ki jih sami niso sposobni obvladati. Zato je nujna pravno urejena pomoč države, njenih in nevladnih institucij pri premagovanju težav, s katerimi se soočajo starši in otroci.

Bubnov - Škoberne navaja, da je sistem socialne varnosti zaradi varovanja koristi otrok in mladine organiziran s strani države, obsega pa sistem denarnih dajatev,

zdravstvenih in socialnih storitev. Državni sistem dopolnjujejo še programi pomoči, ki jih organizirajo nevladne organizacije za pomoč otroku in družini. Socialni in zdravstveni položaj otroka je rezultat prioritete v družini, njenega socialnega položaja, dejavnosti in pomoči države ter drugih organizacij za pomoč družini, otrokom in mladim. S predpisi so določene dolžnosti staršev in države do otrok. Starši so po ustavi in zakonu dolžni otroka preživljati in mu omogočati pogoje za zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in za usposobitev za samostojno življenje. Država je dolžna zagotoviti posebno varstvo za otroke in mladino ter varstvo družine (op. cit.: 57–58).

Bubnov - Škoberne (ibid.) meni, da je uspešnost države in javnega sistema socialne varnosti za otroke, mladino in družino mogoče ocenjevati po psihofizičnem in osebnostnem razvoju otrok, njihovi uspešnosti pri izobraževanju oziroma usposabljanju za samostojno življenje. Neuspehi pri zagotavljanju primerne skrbi za vse otroke se kažejo tudi v različnih oblikah odklonskega vedenja mladih.

Dolžnosti staršev in države pri zagotavljanju pogojev za osebnostni razvoj otrok so pravno urejene. Starši imajo pravico, da svobodno odločajo o vzgoji otrok. Država pa sprejema ukrepe, s katerimi omogoča osebnostni razvoj otroka. Država s sistemom javnega zdravstva ustvarja pogoje za zdrav razvoj otrok, s sistemom izobraževanja in predšolskega varstva ustvarja pogoje za šolanje in pridobitev poklicne izobrazbe, s sistemom socialnovarstvenih storitev zagotavlja svetovanje in pomoč družini ter zavodsko varstvo (op. cit.: 67).

Če povzamem, je v interesu države, da ima zdravo in uspešno mladino, ki bo v prihodnosti ustvarjala pogoje za delovanje družbe in njeno prihodnost. V kolikor takšne mladine ni sposobna zagotoviti, je njena prihodnost ogrožena. V izogib temu sta država in civilna družba vzpostavili sistem pravil, zakonov in organizacij, ki zagotavljajo, da imajo otroci in mladostniki, za katere starši ne zmorejo ali želijo poskrbeti, omogočene pogoje za skladen in zdrav razvoj na poti v odraslost, ko pričnejo družbi vračati vložena sredstva.

Strinjam se z dognanji Bubnov - Škoberne (Šelih et al. 2000: 71), ki kot dobro ocenjuje zagotavljanje zdravstvenega varstva vsem otrokom in dejstvo, da imajo otroci,

starejši od 15 let, pravico sami odločati o zdravljenju. Kot dobro ocenjuje tudi pravice pri odsotnosti z dela in denarnega nadomestila ob rojstvu ter negi bolnega otroka. Bolj kritična je do pravne ureditve oziroma pravic v sistemu socialnih storitev za otroke. V zakonu o socialnem varstvu so namreč določene splošne socialne storitve, ki so prvenstveno namenjene odraslim. V nobenem veljavnem zakonu namreč ni določen sistem posebnih socialnih storitev, namenjenih samo otrokom in mladostnikom, ki so v stiskah in težavah ter niso neposredno povezane z zdravjem, šolanjem ali invalidnostjo. Ocenjuje, da bi bilo potrebno z zakonom določiti sistem za preprečevanje, omilitev in odpravljanje težav in stisk otrok in mladine.

Eden od poskusov urejanja zakonskega sistema, ki bi pomagal otrokom in mladostnikom pri odpravljanju težav in stisk, je bil tudi sprejetje novega Družinskega zakonika. V ospredje želi postaviti otroka, tako da imajo vsi otroci, ne glede na to v kakšni obliki družine živijo, enake pravice, izboljšati položaj otrok in mladostnikov ter celovito in na enem mestu urejati družinska razmerja, oblike in načine pomoči države. O sprejetju novega Družinskega zakonika je namesto stroke odločalo ljudstvo na referendumu in odločilo, da se zakon ne sprejme ter s tem odložilo zakonsko urejanje družinskih razmer v prihodnost.

### **1.2.1. Oddaja v vzgojni zavod**

Kot ena izmed možnih oblik pomoči in skrbi, ki jo država zagotavlja svojim prebivalcem, je institucionalno varstvo, ki obsega tudi oddajo in napotitev v vzgojne zavode. Kot sem že povedala, so vzgojni zavodi ustanove, kamor se napoti socialno ranljive otroke in mladostnike.

Ukrep namestitve v vzgojni zavod je skrajni ukrep, ki ga uporabi državni aparat, ko druga sredstva za regulacijo mladih ne zaležejo več. Vzgojni zavod je tabu in meja: meja med vedenjem, ki ga družba še tolerira in vedenjem, ki družbeno ni sprejemljivo. Legitimnost državnega posega podpira širok sklop utemeljitev, postopkov in angažiranost pristojnih služb, ki omogočajo namestitve mladostnikov iz družinske v vzgojo državnih ustanov (Mrgole 1999: 15).

Strinjam se s Skalarjem (2003: 9), ki meni, da so otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami v primerjavi z drugimi kategorijami otrok s posebnimi potrebami v najslabšem položaju. Otroci z drugimi primanjkljaji v nas večinoma vzbujajo pozitivna čustva in željo, da bi jim v njihovih stiskah in težavah pomagali, medtem ko otroci s čustvenimi in vedenjskimi težavami v okolju vzbujajo predvsem jezo in željo, da bi njihovo moteče vedenje ustavili, preprečili ali jih za takšno vedenje kaznovali.

Nameščanje otrok v zavod zanje ne pomeni idealne rešitve, saj se jih iztrga iz družine, naravnega in širšega socialnega okolja. Namestitev v zavod opravičuje njihova motnja, zaradi katere se ne morejo šolati in poklicno usposablјati. Za oddajo v zavod se odloča iz tehtnih razlogov, saj jim niso zagotovljeni primerna vzgoja in varstvo, medicinsko ali specialna pedagoška obravnava. Brez zavodske oskrbe se mnogim otrokom ne bi moglo zagotoviti osnovnih ustavnih pravic, ki so zagotovljene vsem otrokom in mladostnikom. Vendar s strani države ni dovolj samo zagotovitev osnovnih življenjskih pogojev, usposabljanj ter medicinske in specialno pedagoške obravnave. Potrebno bi bilo zagotoviti življenjske pogoje, ki bi ustrezno nadomestili tisto, za kar je otrok prikrajšan, tako da v zavodu pridobijo socialne spretnosti in navade, da se jih čustveno bogati in opogumlja pri socialnih kontaktih ter se oblikujejo v samostojne, kritične, aktivne in notranje stabilne osebnosti (Ciperle, Skalar 1987: 66).

Bečaj (1989) govori o tem, da je oddaja v zavod skrajni ukrep, da bi se zaščitilo mladostnika pred ogrožajočimi dejavniki. Najprej je potrebno iskati rešitve znotraj družine in ožjega socialnega okolja, šele kasneje moramo razmisliti o oddaji v zavod. Pri tem je potreba določiti vlogo zavoda kot zadnjega rešitelja in ne kot dušilca nakopičenih težav (Krajncan 2006: 13).

Ali je oddaja v zavod res najboljši ukrep in ne obstajajo drugi načini dela, s katerimi bi se situacijo rešilo enako ali bolj uspešno, se navadno izkaže šele po odpustu iz zavoda. Zaradi dejstva, da gre za nepredvidljive in težko izmerljive okoliščine, tega z gotovostjo nikoli ne moremo zatrditi.

Mladostnik je lahko oddan v zavod na dva načina: preko odločbe centra za socialno delo ali preko sklepa sodišča, in sicer gre lahko za vzgojni ukrep ali kot preventivni

ukrep, da se otroku ali mladostniku zagotovita zdrav razvoj, nastanitev, varstvo in vzgoja.

#### **1.2.1.1. Preko odločbe centra za socialno delo**

Otrok ali mladostnik je v vzgojni zavod oddan preko javnega pooblastila odločbe centra za socialno delo, na podlagi 119., 120. in 121. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) (Uradni list RS, št. 69/2004).

V 119. členu ZZZDR (ibid.) nalaga zakonodajalec centru za socialno delo dolžnost storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi.

120. člen ZZZDR določa, da sme center za socialno delo odvzeti otroka staršem in ga dati v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist, ter spremlja izvajanje ukrepa. S tem odvzemom ne prenehajo druge dolžnosti in pravice staršev do otroka (ibid.).

121. člen ZZZDR določa, da sme center za socialno delo, sam ali v sporazumu s starši, oddati otroka v zavod zaradi njegove osebne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebni razvoj. Prav tako center za socialno delo odloči o ustavitvi izvrševanja ukrepa iz prejšnjega odstavka takoj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil ukrep izrečen. Ukrep oddaje v vzgojni zavod lahko traja največ tri leta. Na podlagi mnenja zavoda sme center za socialno delo izjemoma podaljšati ukrep oddaje v zavod tudi preko roka treh let, a le do tedaj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil ukrep izrečen. Ko otrok dopolni osemnajst let, sme ostati v zavodu le v primeru, da v to privoli (ibid.).

Odločitve strokovnih služb za namestitev mladoletnika v zavod navadno temeljijo na njihovi oceni, da mladostnikovo vedenje odstopa od običajnega, pričakovanega vedenja tako močno, da to vznemirja, moti ali ogroža okolje, v katerem živi, da za to vedenje obstajajo stvarni vzroki (bolezenski, psihični, socialni, vzgojni), da je resno ogrožen mladostnikov zdrav razvoj ter da je ta problem možno rešiti le z izločitvijo otroka iz družine in namestitvijo v ustrezen zavod (Škoflek 1991: 34).

Država je dolžna poseči v družino, če je moten otrokov zdrav razvoj ali če se varuje otrokove pravice in koristi. Skrajni poseg izločitve iz domačega okolja in namestitev v vzgojni zavod je upravičen le, če so bile prej izčrpane vse možnosti pomoči v otrokovem domačem okolju in je premestitev v drugo okolje edina možnost, da se ustavi, omili ali prepreči vzroke, ki onemogočajo, motijo ali zavirajo otrokov zdrav razvoj in njegove koristi.

»Šele ko kvarnim vplivom tega okolja nismo več kos in korektivni ukrepi ne morejo ustaviti napredovanja mladostnikove asocialnosti, smemo in tudi moramo seveda z vso odgovornostjo, seči po tako skrajnem ukrepu, kot je izločitev iz domačega okolja.« (Bečaj 1989: 7).

Krajnčan (2006: 19) opisuje, da so vzroki za napotitev v zavod navadno povezani s težkimi družinskimi razmerami, s stanovanjsko problematiko, z brezposelnostjo, s prejemanjem socialne pomoči; da so otroci, oddani v vzgojni zavod, pogosto pripadniki etničnih manjšin, člani v enostarševskih in dopolnjenih družinah, pogosto so žrtve ali opazovalci nasilja, odvisnosti od alkohola in mamil v družini.

Bogataj in Vec (1994: 99) naštevata, da so razlogi strokovnjakov za oddajo v zavod neprimeren odnos do učiteljev in učencev v šoli, bralne in pisne težave, motnje koncentracije, vzgojno zanemarjanje in čustvena prikrajšanost, vzgojna nemoč staršev ali skrbnikov, dvotirna vzgoja, alkoholizem v družini, občasna ali stalna nezmožnost zadrževanja vode in blata, epileptični napadi, pobegi od doma in pohajkovanje, druženje s problematičnimi vrstniki, kazniva dejanja, samopoškodovanje, poskusi ali grožnje samomora, nasilnost do drugih in uničevanje predmetov.

Strokovni delavci, zaposleni na centrih za socialno delo in v vzgojnih zavodih samih, so kot najpogostejše vzroke za namestitev otrok in mladostnikov v vzgojni zavod navajali vzgojno nemoč staršev, težavno družinsko situacijo, vzgojno zanemarjenost ali ogroženost otroka, zlorabe otroka, izostajanje otrok iz šole in/ali šolsko neuspešnost, beganje otrok, zlorabo drog ali alkohola (eksperimentiranje), neprimerno družbo vrstnikov, alkoholizem staršev ... Omenjeni strokovni delavci predvidevajo, da bodo v novem okolju otrok/mladostnik in njegova družina dobili

ustrezno obravnavo in pomoč (Zaključki posveta Sodelovanje med centri za socialno delo in vzgojnimi zavodi od ogleda do odpusta pri obravnavi otrok/mladostnikov 2011).

Kako si vsak strokovni delavec in vsak tim strokovnjakov postavlja kriterije, kdo je oseba, za katero je vzgojni zavod primerna oblika pomoči, se sprašuje Krajncan (2006: 18–19) in odgovarja, da je po Bürgerjevih (1998 a) empiričnih raziskavah verjetnost, da posameznik postane naslovnik zavodske vzgoje povezana s pripadnostjo socialno prikrajšanim slojem, kjer imajo navadno starši nižjo izobrazbo, zaposlitev na nižjih položajih, spadajo v spodnjo dohodkovno skupino, je visoka stopnja nezaposlenosti ali pa družino vzdržujejo matere samohranilke.

Načini odločanja centrov za socialno delo za oddajo mladolenika v vzgojni zavod so neenotni, kriteriji so nerazpoznavni in odvisni od trenutnega razpoloženja. Končne odločitve so prepuščene strokovnjakom, ki imajo o vzgojnih zavodih različna mnenja in različne izkušnje. Praksa oddajanja se razlikuje od centra do centra. Ugotovitve raziskave kažejo, da v Sloveniji nimamo enotnih kriterijev za oddajo v zavod. Merila so ohlapna. Prevladujejo odgovori, ko je za otroka oziroma mladolenika bivanje v družini škodljivo, čemur sledijo vedenjske težave in težave v šoli. Dejstvo, da so otroci v vzgojne zavode nameščeni zaradi šolskega uspeha, je zaskrbljujoče. Šola kot merilo socialnega izključevanja postane tudi pri strokovnih delavcih selektivni mehanizem. Koliko bo mladoleniku bivanje v zavodu koristilo ali škodilo, je težko napovedati (op. cit.: 170).

Po zgoraj navedenem ne obstajajo objektivni razlogi, vzroki ali kriteriji, po katerih strokovnjaki presoajo oddajo otrok in mladolenikov v zavod in so različni otroci na različnih centrih različno obravnavani ter s tem prepuščeni milosti in prepričanju strokovnjakov. Kar navajam spodaj, opravičuje to dejstvo kot primerno, saj so okoliščine in značilnosti obravnavanih primerov tako enkratne in težko primerljive, da bi bilo sistematično in nesubjektivno ocenjevanje situacije pot v še večjo krivico in neenakost. Različne primere je potrebno obravnavati različno v različnosti in podobno v podobnosti. Pri takšni obravnavi je nemogoče izključiti subjektivnost in vpletenost ocenjevalca, ki je v tem primeru dobrodošla, če temelji na dogovoru in upošteva vidike drugih vpletenih v reševanje problema.

Simmen (v Krajnčan op. cit.: 171) govori o tem, da je nevarno govoriti o vzroku ali vzrokih za namestitve v vzgojni zavod, saj je bolje govoriti o sestavi ali sistemu razmer, ki pripeljejo do odločitve oddaje v zavod. Osebni, socialni in pravni vidiki so zelo raznoliki. Okoliščine odločajo ali bo pot mlade peljala v smeri vzgojnega zavoda. Včasih so ključne malenkosti: nestrpen socialni delavec, telefonski pogovor s centrom za socialno delo ob nepravem času, prosto mesto v vzgojnem zavodu, nestrpen sosed ...

Zaznavanje in definiranje vedenjskih in čustvenih težav je zunaj shematične in objektivne definicije. Vsak ocenjevalec ostane subjektiven. Rezultati raziskav kažejo na različne strategije in odnose do oddajanja mladostnikov v vzgojne zavode, kar opozarja na potrebo po boljši povezanosti in usklajenosti delovanja med centri za socialno delo in vzgojnimi zavodi (Krajnčan 2006: 171).

Krajnčan (op. cit.: 175) nadalje priporoča intenzivnejše sodelovanje med strokovnimi delavci in vzgojitelji ter intenzivno delo z otrokom, njegovimi starši ali pomembnimi odnosnimi osebami. Strokovnim delavcem in vzgojiteljem pa predlaga, naj spremljajo otrokov razvoj v vzgojnem zavodu in sodelujejo z njim pri pripravah na službo, stanovanje, šolanje, oporo za vrnitev.

#### **1.2.1.2. Preko odločbe sodišča**

Druga možnost, po kateri je sprejet mladostnik v zavod, je sklep sodišča. Vzgojni ukrepi in kazni za mladoletnike so določene v Kazenskem zakoniku Republike Slovenije.

Pri uporabi kazenskopravnih sredstev velja, da se jih uporablja le kot skrajni ukrep, da se doseže vzgoja ali prevzgoja mladoletnika (Bavcon et al. 2009: 488).

Kazensko pravo poskuša pri mladoletnem prestopništvu s posebno vrsto kazenskih sankcij doseči zlasti vzgojo in prevzgojo ter s tem preprečiti ponovno izvrševanje kaznivih dejanj (op. cit.: 481).

Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 55/2008) določa, da se proti mladoletni osebi, ki ob storitvi kaznivega dejanja še ni bila stara štirinajst let (otrok), ne smejo uporabiti

kazenske sankcije. Nadaljnje opredeljuje namen vzgojnih ukrepov in kazni za mladoletnike, ki je, da se mladoletnim storilcem kaznivih dejanj z varstvom in s pomočjo, z nadzorstvom nad njimi, njihovim strokovnim usposabljanjem in razvijanjem njihove osebne odgovornosti zagotovijo njihova vzgoja, prevzgoja in pravilen razvoj. Kazenski zakonik taksativno našteva šest vrst vzgojnih ukrepov: ukor, navodila in prepovedi, nadzorstvo organa socialnega varstva, oddaja v vzgojni zavod, oddaja v prevzgojni dom in oddaja v zavod za usposabljanje. Od tega so prvi trije ukrepi nezavodski in navadno potekajo v mladostnikovem domačem okolju, medtem ko zadnji trije vključujejo oddajo v zavod.

V Kazenskem zakoniku je opredeljeno, da oddajo v vzgojni zavod, prevzgojni dom ali zavod za usposabljanje (zavodski ukrepi) izreče sodišče mladoletniku, pri katerem so potrebni trajnejši vzgojni, prevzgojni ali zdravstveni ukrepi in njegova popolna ali delna izločitev iz dotedanjega okolja. Ti ukrepi se smejo uporabljati le kot skrajno sredstvo in smejo trajati v mejah, določenih z zakonom, le toliko časa, kolikor je potrebno, da bo dosežen namen vzgojnih ukrepov (ibid.).

Pri izbiri vzgojnega ukrepa mora sodišče upoštevati mladoletnikovo starost, duševno razvitost, psihične lastnosti, nagnjenja, nagibe, iz katerih je dejanje storil, dotedanjo vzgojo, okolje in razmere, v katerih je živel, težo in naravo dejanja, ali mu je bil že prej izrečen vzgojni ukrep ali kazen in vse druge okoliščine, ki vplivajo na to, da izreče sodišče tisti ukrep, s katerim bo najbolje dosežen namen vzgojnih ukrepov.

V 79. členu Kazenskega zakonika je zapisano, da sodišče izreče oddajo v vzgojni zavod mladoletniku, glede katerega je treba poskrbeti za njegovo vzgojo in prevzgojo pod stalnim vodstvom in nadzorstvom strokovnih vzgojiteljev. Določeni sta najkrajša in najdaljša doba bivanja mladoletnika v vzgojnem zavodu, in sicer najmanj pol in največ tri leta. Ob izreku ukrepa sodnik ne določi trajanja ukrepa, temveč se odloči o prenehanju ukrepa pozneje. Vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod se lahko izvaja tudi v stanovanjskih skupinah, ki jih organizirajo vzgojni zavodi, ali z dnevnim bivanjem mladoletnikov v vzgojnem zavodu (Uradni list RS, št. 55/2008).

Dejstvo, da se o prenehanju ukrepa odloča kasneje in ne ob izreku je nepravilno, saj mladostnik ob izreku ne ve koliko časa točno bo moral preživeti v zavodu in ta negotovost lahko vpliva na potek in trajanje njegovega bivanja v zavodu.

Skalar (Šelih et al. 2000: 155–156) našteva, da se mladinski sodniki odločajo za izrek ukrepa oddaje v vzgojni zavod iz naslednjih razlogov:

1. Mladostnika je potrebno začasno izključiti, ker je za okolje nevaren ali zaradi ogroženosti s strani avtohtonega socialnega okolja. Včasih je potrebna izključitev iz okolja zato, da se onemogoči ali oslabi delinkventna skupina ali da se izključi njenega vodjo.
2. Kadar družina mladostnika ni sposobna opravljati varstvene in vzgojne funkcije.
3. Kadar je mladostnik tako problematičen in vedenjsko moten, da je namestitev v institucijo neizbežna.
4. Mladostnik v avtohtonem okolju nima možnosti dokončanja osnovne šole ali se vključiti v poklicno izobraževanje.
5. Kadar je mladostnik storil kaznivo dejanje, za katerega bi bil neinstitucionalni ukrep preveč mil, ne more pa izreči oddaje v prevzgojni dom ali mladoletniški zapor zaradi njegove starosti (14–16 let).

### **1.3. Vzgoja**

Otroci in mladostniki imajo poleg namestitve in oskrbe v zavodu zagotovljeno vzgojo in izobraževanje. Akterji vzgoje v zavodu so vzgojitelji, ki delujejo na način, da poskušajo doseči s strani zavoda predpisane vzgojne cilje.

Nikoli nisem razmišljala, kaj vzgoja je, kako sem bila sama vzgojena in kako vzgajam druge, dokler sama nisem postala starš in bila postavljena v vlogo vzgojitelja. Na začetku sem si mislila, da bom že zmogla, da bom vzgajala predvsem intuitivno in zdravorazumsko. Prepričana sem bila, da se nikakor ne bom posluževala raznih teoretičnih vzgojnih prijemov, ki so zapisani v raznih priročnikih za starše, še manj pa raznih popularnih internetnih klepetalnicah ali člankih v ženskih revijah. Vedno sem bila namreč mnenja, da je vsak starš in vsak otrok unikatni in ne more obstajati nek točno določen način vzgoje, ki je najprimernejši za vse, ampak je to odvisno od

staršev, otrok in kulture, v kateri živijo. Takšno mišljenje sem začasno opustila takoj po rojstvu prvega otroka, ko sem ob prvih starševskih nevšečnostih in težavah iskala rešitev v pedagoški, medicinski in psihološki stroki ter se lotila prebiranja različne literature s področja nege in vzgoje otroka. Kmalu sem se znašla v poplavi informacij, napotkov in teorij, ki so si bile pogosto med seboj nasprotujoče. V tej zbežanosti sem kasneje našla tudi odrešujoče trditve, ki nakazujejo, da današnji starši prehitro podvomimo v svoje vzgojne sposobnosti in raje v dobro svojih otrok, predvsem matere, klonimo pod napotki različnih strokovnjakov.

Strinjam se z Žoržom (2002: 50), ki trdi, da matere sicer z najboljšimi nameni za otrokov zdrav razvoj včasih svoja pričakovanja nekritično povzamemo celo iz reklamnih oglasov proizvajalcev otroške hrane, oblačil, plenic, ki skrbijo predvsem za svoj dobiček. Iz lastnih izkušenj sem spoznala, da je v poplavi različnih potrebščin in vedno novih pripomočkov, težko spregledati napotke proizvajalcev, kako s pomočjo njihovih izdelkov skrbimo za otrokov zdrav razvoj in njegovo korist.

Kroflič (1997 a: 12) pravi, da je vzgoja kot dejavnost prisotna že skozi celotno človeško zgodovino, tako na teoretični kot na praktični ravni. Na praktični ravni, ker še danes veljajo ugotovitve, zapisane tako v mitih kot v sodobnih znanstvenih teorijah, da se človek od vseh živih bitij rodi najbolj nebogljen in lahko preživi le, če je že od zgodnjega otroštva deležen nege in vzgoje odraslih. Na teoretični ravni pa, ker človeka očitno že od nekdaj navdušuje možnost, da razume in vpliva na pojave, tako v svoji duševnosti kot na svojo okolico.

Vzgoja je ena najpomembnejših in najtežjih nalog v življenju. Vzgojitelji in starši pri vzgajanju največkrat uporabljajo znanje, ki so ga dobili preko izobraževanja, iz lastne izkušnje v družini, iz izkušenj pri delu in drugih pridobljenih življenjskih izkušenj.

Novak (2007) sklene, da je učenje vzgoje vseživljenjsko. Kot otroci smo jo bili deležni v trpni obliki v smislu nakovala, kot odrasli smo sami postali njeni akterji – kladiva in kot upokojenci pridemo v vlogo dedkov in babic, ki prevzemajo stransko vlogo pri vzgoji vnukov. Če smo starši, ne moremo povsem zaupati vzgojnemu ravnanju po instinktih, ki vključujejo veliko samoprevar, prav tako tudi ne priročnikom po tujih

uspešnih zgledih. Vzgoja naših otrok se pogosto ne dopolnjuje z vzgojo naših staršev že zaradi sprememb, ki jih prinašata čas in napredek.

Možno je tudi, da vzgojitelji ali starši z vzgojo na otroke prenašajo neprimerne in nefunkcionalne vedenjske in čustvene vzorce. Zato je pri vzgoji nujna kritična refleksija in uporaba sodobnih spoznanj pedagoške stroke.

Z vzgojo se danes ukvarjajo tako laična javnost, torej starši, stari starši, sorodniki in otroci sami, kot država in politika, ki poskušajo vzgojiti dobrega državljana, in idejne združbe, kot so cerkev, društva, ki širijo lastna stališča in vrednote, pa vse do ekonomije, ki poskuša ustvariti primernega potrošnika in ne nazadnje tudi znanost, ki želi razumeti procese vzgoje in jih ustvariti čim bolj humane. Čeprav je pojem vzgoje pogosto uporabljen v razpravah, se še vedno srečujemo s težavo, kako ga opredeliti. Poleg vplivanja na otroka se danes uveljavljajo trditve, kot so vseživljenjski proces izgrajevanja osebnostne identitete, vseživljenjska vzgoja in izobraževanje (Kroflič 1997 a: 11).

Kljub temu je razumevanje osnovnih vzgojnih dejavnikov šibko (op. cit. : 13).

»Človek je edino bitje, ki ga je treba vzgajati.« (Kant 1988: 147 v op. cit.: 179).

»Človek lahko postane človek le z vzgojo. Vse, kar je, naredi iz njega vzgoja.« (Kant 1988: 149 v ibid.).

Kant uspešno vzgojo primerja z umetnostjo, medtem ko Freud trdi, da je vzgoja poleg politike in psihoanalize nemogoč poklic (Kroflič 1997 a: 13).

Sodobna znanost verjame, da lahko na otroka vplivamo in vzgajamo s tem, da ga postavimo v primerno okolje, mu kažemo lastno strinjanje ali nestrinjanje z določenimi vedenjskimi vzorci in z lastnim interesom spodbudimo otrokov interes za določene aktivnosti (ibid.).

Vzgoja je kompleksna oblika medčloveške komunikacije, v kateri naletimo na vrsto problemov, ki jih težko razumemo, še težje pa nanje vplivamo z namenom, da bi vzgojno delovali v zaželeni smeri. Ti problemi so:

- Razmerje med zorenjem in vzgojo: težko je ločiti katere otrokove lastnosti so prirojene in katere privzgojene. Težko je določiti nekakšno razmerje med naturo in kulturo.
- Zavestnost in načrtnost procesa. Vzgoja je oblika komunikacije, ki poleg racionalnih in zavestnih dimenzij vsebuje tudi iracionalne in nezavedne elemente, s katerimi ne moremo neposredno manipulirati. Eden izmed njih je tudi pojem transferja, na katerem po psihoanalitski teoriji temelji avtoriteta vzgojitelja in možnost vzgojnega vplivanja.
- Vzgoja kot manipulacija. Vzgojitelj je tisti, ki določa obliko in vsebino komunikacije ter cilje vzgajanja. Otrok, katerega vodi, teh ciljev ne pozna in navadno ne ve, kaj vzgojitelj v tem procesu od njega zahteva. Sodobna vzgoja še vedno temelji na vodenju, usmerjanju, discipliniranju otroka, a se teži k odpravljanju manipulacije s tem, da se o ciljih vzgoje seznani starše in otroke, se jim razkriva metode manipulacije, se jih vključuje v izbiro vsebin in metod poučevanja in k pripravi posameznika na to, da bo sposoben sam začrtati vzgojne cilje in razvijati lastno osebnost s pomočjo samovzgoje. Manipulacija namreč ostaja ena ključnih ovir za doseganje sodobnih vzgojnih ciljev, kot so razvoj kritičnega mišljenja, ustvarjalnost, avtonomnost ter odgovorna morala (op. cit.: 14–17).

Vzgoja in izobraževanje sta med seboj neločljivo povezana, oba pojma namreč temeljita na prenosu spoznanj, stališč, vrednot iz bolj na manj izkušeno osebo. Zato je ločevanje vzgojno-izobraževalnih institucij in posameznih predmetov na pretežno vzgojne in pretežno izobraževalne teoretsko sporno. Celo tiste teorije, ki navidezno ločujejo izobraževalne in vzgojne dimenzije zagovarjajo koncept posrednega vzgajanja preko izobraževalnih vsebin (Kroflič 1997 a: 17).

Moralno ravnanje je možno le, če vemo, kaj je prav in kaj narobe, hkrati pa moramo imeti moč, željo in voljo, da ravnamo v skladu z moralnimi principi. Temeljna naloga vzgoje je naučiti moralno razsojati in pokazati, da je v otrokovo dolgoročno dobro, da se ravna po sprejetih moralnih načelih, tudi če zahtevajo trenutno odpoved trenutnemu ugodju, zadovoljitvi potrebe oziroma želje (Kroflič 1997 a: 17).

Pristne življenjske izkušnje imajo veliko večji vpliv na razvoj otrokove moralnosti kot umetne učne situacije, tudi ker so povezane z močnimi čustvenimi vezmi med otrokom in odraslo osebo, s katero se otrok identificira in tako posnema njen življenjski zgled, da bi pridobil njeno naklonjenost. Misterij vzgoje namreč temelji na vzgojiteljevi avtoriteti in ima mnogo večjo učinkovitost pri posredni moralni vzgoji, saj se direktno vzgajanje hitro izrodi v moraliziranje, kar pa je otroku odbijajoče. Današnja postmoderna teorija moralnosti ni več utemeljena na večnih moralnih pravilih (ne laži, ne kradi, ne ubijaj ...), temveč na sposobnosti iskanja ustreznega ravnanja v vsaki novi situaciji, ki je povezano z dogovarjanjem in upoštevanjem stališč drugih udeleženih in stalnim spreminjanjem, ki je edina stalna lastnost življenja (op. cit.: 20–21).

### **1.3.1. Teorije vzgoje**

Kroflič (1997 a: 25) razvrsti številne teorije moralne vzgoje, ki so se izoblikovale do konca dvajsetega stoletja v pedagoški teoriji in praksi, v tri osnovne koncepte:

- kulturno-transmisijski model vzgoje;
- permisivni model (prijazne) vzgoje;
- procesno-razvojni model vzgoje.

Prgić (2007: 17) navaja, da se v literaturi najpogosteje izpostavlja štiri stile vodenja, ki jih različni avtorji različno poimenujejo:

1. Avtoritarni stil vodenja: Kroflič (1997) govori o kulturno-transmisijskem modelu in znotraj tega direktivno vodenje (Kroflič 1997), vodenje s prisilo (Glasser 1998), pristop zmagam – izgubiš (Bluestein 1997), ukazovalno neodgovorni stil vodenja (Poštrak 2007).
2. Laissez-faire stil vodenja: permisivni model prijazne vzgoje, ponekod najdemo tudi poimenovanje anarhični stil vzgoje (Kroflič 1997), pristop izgubim – zmagaš (Bluestein 1997), neukazovalno neodgovorni stil (Poštrak 2007).

3. Demokratični stil vodenja: procesno-razvojni model moralne vzgoje (Kroflič 1997), neprisilno vodenje (Glasser 1998), pristop zmagam – zmagaš (Bluestein 1997), dogovorni stil vodenja (Poštrak 2007), sodelovalni stil vodenja, pojavlja se tudi poimenovanje partnerski stil.

4. Indiferentni ali neopredeljeni stil.

#### **1.3.1.1. Kulturno-transmisijski model vzgoje**

Temelji na predpostavki, da je osnovna naloga vzgoje, da se na otroka prenese sistem moralnih pravil družbe. Otrok postane uporaben člen obstoječe družbe, če in ko sprejme pravila moralnega vedenja. Pravila so predstavljena kot trdna, tradicionalna, večna in predvsem kot norme, o katerih se ne razpravlja. Cilj vzgoje je discipliniranje otroka in s tem njegova priprava na življenje (Kroflič 1997 a: 25).

Problem tega modela je, da so oblikovani vzgojni cilji ideološko obarvani in nereflektirani in se jih poskuša doseči z manipuliranjem. Otrok je soočen z vnaprej določenimi moralnimi zahtevami, s pravilnimi življenjskimi vzorci in z življenjskimi resnicami kot objektivnimi dejstvi. Vsaka pritožba je brez pomena, saj je vzgojitelj zastopnik reda in nekdo, ki ve, kaj je prav in resnično, otrok pa se šele uvaja v »vnaprej kodirano« strukturo odnosov, pravil in resnic, zato ni sposoben in upravičen kritično soditi o vsebini vzgojnih zahtev (op. cit.: 26).

Najbolj cenjen je direktiven stil vzgajanja in poučevanja, kjer se otrokova vloga omeji na poslušno sledenje vzgojiteljevim napotkom, kritično razsojanje je trošenje časa. V moralni vzgoji prevladujeta vzgojiteljevo moraliziranje in vsakodnevna rutina in urjenje. Ko ti metodi ne zadoščata, se uporabijo bolj represivne oblike kaznovanja in nadzorovanja (op. cit.: 27).

Primerni vzgojni cilji so tisti, ki jih je mogoče prenašati z direktivnim posredovanjem in slonijo na vrednoti poslušnosti. Medtem ko so vzgojni cilji, ki predpostavljajo svobodno in odgovorno uporabo kritičnega razsojanja in dogovarjanja o skupnih moralnih načelih, neustrezni. Osnovni problem takšne vzgoje je, da predpostavi vrednote v obliki večnih resnic, ki jih kot neizpodbitna dejstva posreduje otrokom. S tem odpade tako potreba po utemeljevanju vednosti, ki jo prenašamo na učenca,

kakor tudi po učiteljevem osebnem angažmaju v učni komunikaciji, ki suho tehnično znanje vkomponira v osebni vrednostni odnos do spoznanja ter na tak način otroku omogoči postopno izgrajevanje lastnega (kritičnega) pogleda na svet.

Prenašanje večnih resnic tako spodleti, saj lahko prenašamo informacije, vzorce vedenja in si zagotovimo poslušnost učenca, na tak način pa ne moremo spodbuditi notranje aktivnosti v otroku, ki šele ustvari subjektivno emocionalno podstat vrednote.

Učinki take vzgoje so omejeni na:

- najelementarnejše oblike obvladovanja snovi (učenje na pamet, poizkusi z zmotami brez globljega razumevanja snovi in njene uporabe v praksi),
- nekritično prenašanje vedenjskih vzorcev – navad (konformistična morala, ki ne temelji na ponotranjenih vrednotah, ampak težnji po zagotavljanju udobja) (op. cit.: 27–28).

Za doseganje višjih ciljev, kot so razvoj kritičnega mišljenja, strpen odnos do okolice in soljudi, avtonomne in odgovorne morale, kulturno-transmisijski model vzgoje ni več ustrezen. Ker s takšno vzgojo ne moremo spodbujati avtonomne morale, je ta etično sporna, saj ne zagotavlja zaščite ene temeljnih človekovih pravic – pravice do lastnega prepričanja. Značilnost kulturno-transmisijskega modela vzgoje je prenašanje obstoječih vedenjskih vzorcev na novo generacijo in ne razvoj in samorazvoj osebnostnih potencialov, ki omogočajo kritično in odgovorno ravnanje (ibid.).

Avtoritarni starši po Baumrindovi (1971) želijo nad svojimi otroki imeti nenehen nadzor in cenijo brezpogojno ubogljivost. Otroke poskušajo podrediti določenim normam vedenja ter jih samovoljno in nasilno kaznujejo, če prekršijo pravila, ki so jim jih postavili. Ti starši so bolj hladni od drugih staršev, njihovi otroci so dostikrat nezadovoljni, introvertirani in nezaupljivi (Papalia et al. 2003: 271).

Prav tako takšni starši poskušajo zatreti kakršen koli otrokov upor in jim grozijo, da »bodo že sami videli, ko bodo odrasli«. Ob uspehih jim zabičajo, naj se še bolj potrudijo, ob neuspehih pa vzroji in jih kaznujejo (op. cit.: 391).

Fulgini in Eccles (1993 v op. cit.: 412–413) pravita, da je prestroga, avtoritarna vzgoja lahko kontraproduktivna, predvsem ko otrok vstopi v mladostništvo in želi biti obravnavan kot odrasel. Kadar se starši temu ne prilagodijo, začne mladostnik zvrčati njihov vpliv ter za vsako ceno išče podporo in odobravanje pri vrstnikih.

Po Poštraku (2003) je v primeru avtoritarnega vodenja:

- razgovor neodgovoren;
- konverzacija ali razgovor ni vzpostavljen. Vodja daje otroku ukaze, ta pa jih mora slepo ubogati;
- odgovoren je izključno vodja. Otrok je porinjen v pasiven položaj in s tem tudi razrešen odgovornosti. Vodja sam določi tudi ukrep ali kazen v primeru nespoštovanja navodila ali ukaza;
- vloge so jasno in ostro določene ter ločene. Učitelj/vzgojitelj/starš/socialni delavec/vodja je eno, učenec/gojenec/otrok/uporabnik je nekaj drugega. Tu se razpre tudi prostor za dvojna merila. Kar velja za eno vlogo, en – nadrejen položaj, ne velja za drugo vlogo, drug – podrejen položaj.

#### **1.3.1.2. Permisivni model (prijazne) vzgoje**

Ta oblika se je pojavila kot odziv na avtoritaren način vodenja. Mnogi avtorji so kritizirali (nasilno) zatiranje in omejevanje otroka. Zavedali so se, da z avtoritarno vzgojo ne morejo spoštovati otrokovih pravic, kar je nujno za njegovo dobro.

Rousseau je opozoril, da je uporaba nasilnih metod pri vzgoji manj učinkovita, kot bi si želeli, saj se otroci, ki so bili podvrženi taki vzgoji, v puberteti začno upirati našim idealom (Kroflič 1997: 29).

Predpostavki, s katerima Rousseau utemelji koncept naravne vzgoje, sta:

- predpostavka o človekovi dobri naravi,

- predpostavka o nujnosti poenotenja vzgojnih vplivov, ki je mogoča le tako, da se vplivi ljudi in stvari podredijo vplivom narave, s katero po definiciji ne moremo upravljati.

Rousseau zanika krščansko doktrino o izvirnem grehu in predpostavlja, da je otrok že od samega rojstva negrešno bitje, ki še nima morale in zato ne more narediti ničesar, kar bi bilo lahko moralno slabo in kar bi zaslužilo grajo ali kazen.

Druga predpostavka govori o povečanju vzgojnih učinkov, če nam uspe poenotiti različne vzgojne vplive. Iz vzgojnega okolja je potrebno izločiti vse moteče dejavnike, ki bi škodljivo vplivali na otroka, tako da odstranimo vse tisto, kar bi morali otroku prepovedati. Otroka začnemo učiti šele, ko nam sam pokaže zanimanje za to. Prej torej ne posegamo v njegovo naravo in se zadržimo moraliziranja, ki bi bilo prav tako škodljivo. Vzgojitelj mora učenca vzgajati z zgledom in budnim nadzorom nad okolico (Kroflič 1997 a: 208–215).

Baumrind (1971) opisuje, da permisivni starši cenijo samoizražanje in samoregulacijo. Od otrok manj zahtevajo in jim prepustijo izbiro aktivnosti in jih le redko kaznujejo. So topli in nezahtevni. Njihovi otroci se zdijo nezreli, z manj samonadzora in želje po raziskovanju (Papalia et al. 2003: 271).

Permisivni starši dajejo vtis, da jim ni mar za otrokove ocene, ne postavljajo jim pravil in zahtev, ne pomagajo jim pri nalogah in jih ne nadzirajo. Kljub skrbi in ljubezni do otroka so prepričani, da mora biti le otrok/mladostnik odgovoren za svoje življenje. Glasgow in sod. (1997) poročajo, da so v raziskavah otroci, ki dojemajo svoje starše kot neavtoritativne, svoje slabe ocene pogosto pripisovali zunanjim razlogom ali manjšim sposobnostim, dejavnikom, na katere ni mogoče vplivati – ne pa lastnim nezadostnim prizadevanjem. Takšni otroci so pri delu manj zbrani, slabše motivirani in manj delavni. Otrokov občutek nemoči, povezan z neavtoritativno vzgojo, lahko preraste v oviro na poti k uspehu (op. cit.: 391).

Po Poštraku (2003) je *laissez-faire*, *laissez-passer*, vsedopuščujoča oblika vodenja, ki se je pojavila kot odziv na avtoritaren pristop, neustrezna v naslednjih točkah:

- obliki vodenja razgovor ali konverzacija, saj ta teče mimobežno. Udeleženi se pogovarjajo, vendar se ne dogovarjajo o skupnem početju;
- odgovornost ni določena in je odsotna. Udeleženci ne čutijo odgovornosti za svoje ravnanje, saj ni bilo določeno, opredeljeno;
- ukrepi, kazni, sankcije niso in ne morejo biti predvidene;
- vloge niso jasno opredeljene. Starši ne ravnavo kot odgovorne odrasle osebe, ki vzgajajo, ampak z otroki vzpostavljajo nekakšen »kvazivrstniški« odnos. Otroci in mladostniki tako lahko prevzemajo vloge in naloge staršev.

Godina v svojem predavanju Prijazna vzgoja – resen problem v okviru Socialnega tedna (2011) ugotavlja, da je permissivna, liberalna, progresivna, otrokom prijazna vzgoja, vzgoja brez kazni. Poudarja, da se danes celo poskuša doseči, da se kazen in avtoriteta tudi zakonsko preganjata. Novi predlog Družinskega zakonika namreč fizično kaznovanje otrok prepoveduje, ravno tako pa prepoveduje psihološko poniževanje. V permissivni vzgoji ne sme otroka nihče kaznovati, ne mama, oče, učitelji, vrstniki ... Otroka je, da odraste in ponotranji družbene norme, v nekem obdobju potrebno soočiti z avtoriteto in kaznijo. Če otroci funkcionalno ne odrastejo, ostanejo infantilni, patološki narcisi, kršijo socialna pravila, izbirajo ugodje, so asocialni in niso opremljeni, da funkcionirajo kot člani skupine, egocentrični in imajo občutek izjemnosti. Za njih je značilna brezmooralnost, brezvestnost, klasični vzgojni ukrepi pri njih ne delujejo, ker so moralni. Vzgojo je vedno potrebno postavljati v kontekst družbe. Današnja družba potrošniškega kapitalizma je odvisna od potrošnje in vsaka družba vzgaja takšne člane, kot jih potrebuje, torej sodobna družba vzgaja potrošnike. Vzgaja se človek, ki je odvisen, ki si želi, hoče, mora trošiti, saj bi brez potrošništva ekonomija in z njo družba propadla. Vsi permissivni ukrepi in strategije so danes predpisani z namenom, da se iz otrok naredi dobre potrošnike, odvisne od trošenja. Vse kapitalistične države predpisujejo otrokom prijazne vzgoje, ker ta zagotavlja potrošnike.

Zgoraj omenjena avtorica v kritiki permissivnega vzgojnega pristopa trdi, da je najbolj primeren avtoritaren vzgojni stil. Kot rešitev situacije navaja prehod nazaj na avtoritarno, tršo in v kazen usmerjeno vzgojo. Evidentno je, da avtorica trdi, da

obstajata le dve smeri vzgojnega delovanja. To sta avtoritaren vzgojni stil ter obraten prejšnjemu, permisiven, neavtoritativen oziroma vsedopuščajoči pristop.

Staršem in vzgojiteljem, ki ne želijo delovati znotraj omenjenih skrajnih pristopov, po tej razlagi, preostane samo, da se po svoji lastni oceni in presoji, zatekajo enkrat k permisiji in drugič k represiji.

Kar pa lahko ovržemo, ker obstaja tretji vzgojni pristop, ki strog hierarhični odnos poslušnosti in uboganja ali pa neopredeljen odnos med vzgojiteljem in objektom odpravi, ko objekt vzgoje postane subjekt. To je ena od novih rešitev, ki jo v vzgojo vpeljuje procesno-razvojni model.

#### **1.3.1.3. Procesno-razvojni model vzgoje**

Kroflič (1997 a: 31) navaja, da se ta pojavlja zadnjih trideset let, kot poskus preseganja slabosti kulturno-transmisijskega ter permisivnega modela in ga ne smemo razumeti kot iskanje zlate sredine med represivno in permisivno vzgojo ali prave mere med zaščito in ljubeznijo ter vzgojnih zahtev. V reševanje konkretnih pedagoških problemov je začel procesno-razvojni model vključevati:

- humanističen pogled na otrokovo naravo in njen razvoj;
- nov pogled na delitev vzgojnih vlog; otrok ni več omejen na popolnoma pasivno vlogo objekta v komunikaciji. Aktivna vloga otroka v vzgojnem procesu na načelu obojesmerne komunikacije med njim in vzgojiteljem se začne, ko začno pedagogi in psihologi poudarjati pomen otrokovega svobodnega razsojanja, domišljjskega snovanja in moralnega odločanja za optimalen razvoj otrokovih osebnostnih potencialov;
- filozofsko utemeljeno in z izhodišči postmoderne usklajeno iskanje temeljnih moralnih vrednot in etičnih načel;
- sodobno kurikularno teorijo, ki kot vzgojno okolje pojmuje celotno življenje v vzgojno-izobraževalni instituciji;

- poglobljeno analizo avtoritete, tudi v antiavtoritarnih konceptih; avtoriteta in z njo prisila sta prisotni v vseh, še tako svobodno zasnovanih vzgojnih koncepcijah in si vzgoje brez nje ne moremo predstavljati. Znanstvene analize kažejo, da otrokovo podrejanje avtoriteti ni škodljivo; spomnimo se le otrokove potrebe in pravice do ljubezni. S tem pa se zamajajo teoretske predpostavke tako represivnega kot permisivnega modela vzgoje;
- pravni vidik zaščite otrokovih človeških in psiholoških pravic (op. cit.: 31–33 ).

Nov model v didaktičnem smislu vključuje:

- zahtevo po obojesmerni komunikaciji med vzgojiteljem in otrokom;
- strategijo načrtovanja, ki upošteva prepletanje načrtovanih in nezavednih elementov v vzgojni komunikaciji in omogoča fleksibilno načrtovanje kurikulumov, v katerega so vključeni vsi akterji vzgojnega procesa;
- model samoomejitvene avtoritete, ki otroku omogoča sprejetost in varnost ter postopno spodbuja njegovo osamosvajanje in rahljanje navezanosti na vzgojitelja;
- vzgoja, kjer ni vnaprej določenih vedenjskih vzorcev, ampak za cilj postavi razvoj otrokovih potencialov, ki omogočajo postopno oblikovanje avtonomne moralnosti in obsegajo tako razvoj moralnega razsojanja kot razvoj otrokove notranje energije, ki mu omogoča, da moralna načela spoštuje ne glede na trenutne egocentrične potrebe (op. cit.: 33–34).

## **1.4. Sodobna doktrina socialnega dela**

### **1.4.1. Delovni odnos**

Otroci in mladostniki, ki prihajajo v vzgojne zavode, ne glede na to, ali so bili tja poslani preko centra za socialno delo ali z odločbo sodišča, so socialno ranljivi in imajo, kot večina mladih, malo družbene moči. Prav tako so pogosto nemočni in neslišani v stikih s strokovnjaki, ki delujejo na področju podpore in pomoči oziroma so bolj izpostavljeni institucionalnemu nadzoru. Naloga ali poslanstvo vzgojnega zavoda

je, da pomaga mladostniku izboljšati kvaliteto svojega življenja, doseči spremembe v njegovem vedenju, omogočiti mu, da se razvije v zdravo in zadovoljno odraslo osebo, ki je polnopravno vključena v družbo. Postavlja pa se temeljno vprašanje, kako to doseči.

Vrednote medsebojnega spoštovanja, poštenosti, odgovornosti, skrbi za fizično in psihično zdravje, cilje in načine ravnanja lahko mladostnik sprejme za svoje le, če dobi občutek, da so to vrednote, ki jih je sooblikoval sam, da so to njegove vrednote. Tak občutek bo dobil le v procesu podpore in pomoči, kjer se bo počutili varen, sprejet, spoštovan, vključen, aktiven in odgovoren za svoja dejanja in prihodnost. Da bo mladostnik resnično vključen in željan narediti spremembe in v njih vztrajati, je možno doseči z uporabo orodja, ki ga v socialnem delu poimenujemo delovni odnos.

Koncept delovnega odnosa se je oblikoval za socialno delo. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008 b: 9) govori o tem, da je prva naloga socialnega delavca, da z uporabnikom vzpostavi delavni odnos. Delovni odnos je odnos med socialnim delavcem in uporabnikom, ki je opora socialnemu delavcu, da vzpostavi pogovor, v katerem je mogoče raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Socialni delavec in uporabnik sta sodelavca v skupnem projektu, v katerem soustvarjata deleže v rešitvi. Ustvarjanje rešitev, zelenih razpletov za kompleksne probleme ljudi se v delovnem odnosu zastavi kot izviren delovni projekt.

Elementi delovnega odnosa so:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lüssi 1991) in soustvarjanje rešitev,
- osebno vodenje (Bouwkamp, Vries 1995).

Da delovni odnos lahko vzdržujemo in ohranimo, se v praksi opremo še na štiri pomembne sodobne teoretske koncepte, ki dopolnjujejo delovni odnos in socialnodelovno ravnanje umeščajo v postmoderno:

- etika udeležnosti (Hoffman 1994),
- ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti (Anderson 1994),

- znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993)
- perspektiva moči (Saleebey, 1997) (ibid.).

V nadaljevanju bom predstavila in opisala elemente delovnega odnosa in štiri sodobne koncepte, kot jih razlaga Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008 b: 9–15), zraven pa bom dodala še svoj opis, kako jaz vidim uporabo delovnega odnosa pri delu vzgojiteljev v Vzgojnem zavodu Planina.

#### **1.4.1.1. Dogovor o sodelovanju**

Je pomemben uvodni ritual. Projekt pomoči se začne z jasnim in izrečenim dogovorom o sodelovanju, ki šele omogoči vzpostavljanje delovnega odnosa. Dogovor vsebuje pristanek za sodelovanje tukaj in zdaj, o času, ki ga imamo na voljo, ter dogovor o delovnem odnosu kako bomo delali. Dobro je, če se ga udeležijo vsi vpleteni že na začetku dela. Strokovnjak pojasni koncept delovnega odnosa, opiše svojo vlogo in vlogo udeležencev. Vzpostavi in varuje varen prostor za delo, v katerem vsakdo pride do besede, da bi problem bolje razumeli in soustvarili odločitve. Delo poteka v sedanjosti, raziskuje se, kaj je mogoče narediti zdaj, pri tem razgovoru. Vloga uporabnikov je odgovornost za lastni delež pri soustvarjanju rešitve (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 9–10).

Ko pride otrok ali mladostnik v vzgojni zavod in vedno, kadar je socialni delavec ali vzgojitelj z njim v interakciji, je potrebno vzpostaviti delovni odnos. V Vzgojnem zavodu Planina so pri sprejemu v zavod prisotni vsi udeleženi v problemu: mladostnik, starši, socialni delavci, vzgojitelji... Kasneje tudi skupaj načrtujejo in spremljajo individualni delavni načrt, ki pomeni zapisan dogovor o sodelovanju. Pomembno je, da se dogovor o sodelovanju izreče, lahko tudi zapiše kot dokument in da na sodelovanje pristanejo vsi sodelujoči. Dogovori in zapiše se, kako bodo delali, kakšen bo način sodelovanja. Možno je, da bo mladostnik ali starš pri tem prvokrat obravnavan kot enakopraven član, ki bo imel možnost soustvarjati rešitev za svoj problem ter bo s tem mogoče prvokrat aktivno stopil na pot za spremembo svojega življenja na bolje. Dogovor o sodelovanju spodbudi mladostnikovo

dojemanje, da lahko enakovredno vstopi v odnos z odraslo osebo. To je lahko za mladostnika pomembno doživetje, ko je izrečeno in spoštovano, da je sam, v sodelovanju z drugimi soudeleženi, odgovoren za proces in rezultat reševanja problema.

#### **1.4.1.2. Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev**

Temelja delovnega odnosa sta instrumentalna definicija in soustvarjanje rešitev (Lüssi 1991). Bistvo koncepta je naloga socialnega delavca, da soustvari proces pomoči, v katerem uporabniki ali udeleženi v problemu raziskujejo svoj delež v rešitvi. V procesu vsak uporabnik vstopi s svojo definicijo problema, socialni delavec doda svoje videnje in tako se začne oblikovanje delovne definicije možnega, uresničljivega. V središču sta dialog in sodelovanje, kjer udeleženci soustvarjajo svojo udeležnost v oblikovanju rešitve. Delovni odnos v pogovoru, ki začne nov projekt, zagotavlja brezpogojno spoštovanje osebne izkušnje in ustvarjanje pogojev, v katerih je to samoumevna izhodiščna točka raziskovanja. S tem se vpeljujejo in vzdržujejo procesi razumevanja, da se je možno dogovoriti o uresničljivem (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 10).

S pomočjo koncepta instrumentalne definicije problema in soustvarjanje rešitve mladostnik v zavodu vedno dobi priložnost, da pove svoje videnje problema in hkrati prispeva svoj del rešitve, da nariše svojo skico vsebine dela. Namesto etiketiranja in diagnosticiranja se posluša in raziskuje mladostnikovo zgodbo in zgodbe soudeleženi. Mladostnika se tako ne popredmeti, jemlje kot problem ali rešuje težave zanj, ampak se ga sprejema kot celostno osebo in upoštevajo njegovo definicijo težave in rešitve. To preprečuje, da se mu vsili strokovnjakova definicija problema in rešitve, ki se potem čudi in krivi mladostnika, da je njegova krivda, da je pomoč neučinkovita. Z instrumentalno definicijo problema vseh udeleženi se prične iskanje in soustvarjanje rešitev.

#### **1.4.1.3. Osebno vodenje**

Vries (1995) imenuje nalogo socialne delavke osebno vodenje, in sicer vodenje k dogovorjenim in uresničljivim rešitvam oziroma k dobrim izidom. Socialni delavec v

komunikaciji z uporabnikom raziskuje zgodbe, tako da jih skupaj z njimi v pogovoru vodi k postopnemu oblikovanju zaželenih izidov. Delovni odnos je usmerjen k želenim rešitvam. V pogovoru dela formulacije možnih izidov prispeva pomembne informacije, tehta preizkušene rešitve, predlaga raziskovanje novih poti. Hkrati je delovni odnos tudi osebni odnos. Socialna delavka se osebno odziva, saj podeli svoje izkušnje in s tem prispeva alternativni pogled na rešitve. Po načelu interpozicije (Lüssi 1991) ravna empatično, osebno se odziva na dogajanja v nastajajočem odnosu. Zavzeta komunikacija omogoči nove izkušnje z besedami samospoštovanje in odkrivanje virov moči. Izkušnja uporabnika o dostojanstvu in spoštovanju je lahko samo osebna izkušnja v dialogu in sodelovanju z njim (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 10–11).

Delo vzgojitelja in socialnega delavca z mladostnikom v vzgojnem zavodu temelji na osebnem odnosu. Vsi udeleženi lahko prispevajo svoje zgodbe, izkušnje in poglede. Zagotovi se, da se sliši glas vseh, še posebno pa se varuje glas mladostnika, ki je bil morda do sedaj pogosto preslišan. Strokovnjak ni več nekakšna objektivna, brezčustvena trdnjava, ampak se v odnosu odziva z empatijo do drugih udeležениh. Vzgojitelj lahko podeli svojo življenjsko izkušnjo ali zgodbo in prispeva k temu, da se v reševanje problema prinese drugačne poglede. Na primer: vzgojiteljica podeli z mladostnikom, kako je ona doživljala podobno situacijo v svoji mladosti, kaj ji je takrat pomagalo, kaj je ona takrat potrebovala. Vzgojitelji in socialni delavci, ki premorejo veliko empatije in bogate življenjske izkušnje ter jih znajo v odnosu podpore in pomoči posredovati drugim, pri mladostnikih uživajo zaupanje in naklonjenost. Navadno jih mladostniki opisujejo kot zelo človeške, življenjske.

#### **1.4.1.4. Etika udeležnosti**

Etika udeležnosti nas usmeri v to, da objektivnega opazovalca nadomesti sodelovanje, v katerem nihče nima zadnje besede in je nihče ne potrebuje; je pogovor, ki se nadaljuje. Osrednja vrednota socialne misli in akcije ni več iskanje vzroka ali resnice, ampak se pojavlja etika udeležnosti. Hoffman opozori, da je nujno, da strokovnjak odstopi od moči, ki mu ne pripada, od moči, da poseduje resnico in rešitve. Njegovo moč nadomesti občutljivo skupno iskanje, raziskovanje.

Socialna delavka mora zdržati negotovost iskanja in osebno udeleženo kot sogovornica in soustvarjalka (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 12).

Vzgojitelj in socialni delavec se morata odpovedati moči, vlogi eksperta, lastništvu objektivne resnice, temu da imata vedno zadnjo besedo in jo nadomestiti z raziskovanjem skupne resnice vseh udeleženi, ki je soustvarjena in dogovorjena. Vsi udeleženi v interakciji so med seboj povezani in vplivajo eden na drugega.

#### **1.4.1.5. Ravnanje s sedanostjo ali koncept so-navzočnosti**

Delovni odnos je usmerjen v sedanost, to je najdragocenejši čas v projektih pomoči, čas, ko smo z uporabniki in ga porabimo za sodelovanje. Potrebna je skrbno varovana sedanost, da klient dobi izkušnjo sodelovanja, ki spoštuje njegovo kompetentnost. Prisotnost v poslušanju po Andersenu (1994) pomeni biti na voljo za sočutje in razgovor. Poslušalec ni le prejemnik zgodbe, temveč s svojo navzočnostjo tudi spodbuja ustvarjanje zgodbe in to dejanje je dejanje konstruiranja sebe (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 14).

Delovni odnos poteka v sedanosti in je vanjo usmerjen. Vzgojitelja in socialnega delavca ne zanima preteklost. Ta se raziskuje le z namenom, da se v njej raziščejo mladostnikovi viri moči, dobre izkušnje in načini delovanja, ki so bili uspešni; v preteklosti se raziskuje izjeme. V sedanosti mladostnik lahko pridobi dobro izkušnjo sodelovanja z vzgojitelji in socialnimi delavci, ki mu daje občutek, da je sposoben reševati svoje težave. Navzočnost vzgojitelja ali socialnega delavca pri poslušanju mladostnikove zgodbe vpliva na potek zgodbe. Mladostnik bo vzgojitelju ali socialnemu delavcu v varnem, spoštljivem in zaupnem okolju pripovedoval zgodbo na drugačen način kot nekomu, ki ga ne sprejema. Skozi konstruiranje zgodbe se bo mladostnik tudi spoznaval.

#### **1.4.1.6. Znanje za ravnanje**

Za socialno delo ključni koncept govori o posebnosti v socialnem delu razvitega znanja in o posebnosti ravnanja z njim. Po Rosenfeldu (1993) je to znanje, ki ga je

mogoče v procesu socialnega dela pretvoriti ali prenesti v akcijo. V socialnem delu ne smemo nikoli ostati brez besed, pravi Lüssi (1991). Socialni delavec zna dvoje:

- a) vzpostaviti in vzdrževati delovni odnos in kontekst socialnodelovnega razgovora,
- b) podeliti strokovna znanja z uporabniki v procesu soustvarjanja interpretacij v razgovoru in tako omogočiti »prevajanje« v osebni ali lokalni jezik in nazaj v jezik stroke za ustvarjanje nove zgodbe v raziskovanju rešitev. V socialnodelovnem pogovoru podelimo z uporabniki koncepte, ki definirajo naše sodelovanje, to je socialnodelovni način ravnanja z znanjem, ki prispeva k soustvarjanju rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 14–15).

Vzgojitelj ali socialni delavec mora mladostniku v zavodu vedno razumljivo pojasniti, kaj želi, predlaga svoje mnenje, pove, kakšne so naloge, kaj dela. Z njim podeli koncepte, na katerih sloni delovni odnos. Uporaba koncepta znanje za ravnanje v praksi vzgojnega zavoda je, ko vzgojitelj podeli svoje strokovno znanje z mladostnikom v jeziku, ki ga razume in na način, da ga lahko uporabi.

#### **1.4.1.7. Delo s perspektive moči**

Perspektiva moči je koncept D. Saleebeya, ki je prispeval k pomembnemu paradigmatškemu premiku v sodobnem socialnem delu. Premik k perspektivi moči nas usmeri, da v prispevku uporabnikov iščemo njihovo moč, njihove vire. D. Saleebey pravi, da moramo, če želimo resnično delati s perspektive moči, videti uporabnike na drugačen način, prav tako njihovo okolje in njihovo trenutno situacijo (Čačinovič Vogrinčič 2008 b: 20).

»Perspektiva moči je dramatičen odmik od konvencionalnega načina dela v socialnem delu. Delo, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da je vse, kar delaš kot socialni delavec, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientove moči in vire, ko mu pomagaš doseči cilje, uresničiti njegove sanje in se znebiti okov oviranosti, pomislekov in družbene dominacije. To je vsestranski praktični pristop, ki močno temelji na iznajdljivosti in ustvarjalnosti, pogumu in zdravem razumu obeh, tako klienta kot socialnega delavca.« (Saleebey 2009: 1 naš prevod).

Ravnati s perspektive moči je osebna odločitev, ki od socialnega delavca zahteva, da se oddalji od konvencionalnega načina, kako se dojema, od pristopa in nagovora uporabnika. Namesto običajne pozornosti na probleme se raje obrnimo na možne izide in želene razplete. Saleebey pravi: »Formula je preprosta: uporabite klientova zanimanja, talente, motivacije, vire in čustva, da bi tako dosegli svoje sanje in želje, pomagaj jim najti poti do cilja in delo se bo obrestovalo z boljšo kvaliteto življenja. Čeprav je recept enostaven, mu sledi trdo delo.« (op. cit.: 1 naš prevod).

Sodobna družba je obsedena s psihopatologijo, viktimizacijo, abnormalnostjo ter moralno in odnosno deviacijo. Saleebey (op. cit.: 2–6) v nadaljevanju opisuje, da farmacevtska medicinska, zavarovalniška in medijska industrija kujejo ogromne dobičke na račun tega, da nas stalno prepričujejo, da je ali pa bi lahko bilo z nami kaj narobe ter nam za to ponujajo različne pripomočke ali rešitve. Namen dela s perspektive moči ni zanikati ali spregledati resničnosti, ki jo prinašajo trpljenje, zlorabe ali zasvojenosti, ampak poudariti, da lahko ljudje, ki doživijo zanemarjanje, travmo, bolečino celijo svoje rane in postanejo vse, kar bi lahko bili, če tega ne bi doživeli. Odnos med socialnim delavcem in uporabnikom je v preteklosti temeljil na teoriji o moralni sprevrženosti revnih, marginaliziranih in deviantnih oseb, da uporabnik postane uporabnik, ker ima primanjkljaje, probleme, patologije, bolezni, šibkosti. Takšni pogledi in konstrukcije obstajajo še danes, le da so zamaskirani v bolj prefinjeno izrazoslovje. Komunikacijo v teh odnosih omejuje patološki leksikon, ki označi osebo kot problem, patologijo ali diagnozo. Ne upošteva pa ostalih lastnosti človeka, kot so osebne izkušnje, znanja, pričakovanja, želje, talente. Leksikon patologije prikazuje uporabnike v slabi luči in jih oceni za slabe že zato, ker so uporabniki. Odnos in komunikacija, v kateri se leksikon uporablja, je poln neenakosti v moči, kontrole in manipulacije.

### **Značilnosti patološkega leksikona**

- Oseba je imenovana kot problem ali patologija. Diagnoza postane glavni status osebe, vse druge vloge so ji podrejene ali pa se razlagajo skozi diagnozo. Oseba, ki trpi za shizofrenijo, postane shizofrenik. Namen teh izrazov je ločiti te ljudi od drugih, »normalnih« in jih degradirati.

- Jezik pesimizma in dvomov: profesionalna ciničnost. Poudarjanje težav pripelje do vala pesimističnih pričakovanj glede uporabnikovega vedenja, ki ga, v skladu z diagnozo, od njega lahko pričakuje okolica. Po določenem času posameznik prične gledati nase skozi diagnozo in skozi diagnozo začne dojemati pogled drugih nanj. Teorije, ki se naslanjajo predvsem na človekov deficit in patologijo, vlečejo socialno delo stran od njegovega zgodovinskega interesa, da vidi vsako osebo v kontekstu razumevanja institucionalnih mrež, medosebnih odnosov in priložnosti za prepoved in nov začetek celo v zelo slabih okoliščinah.
- Oddaljenost, neenakost moči, kontrola in manipulacija označujejo odnos med pomočnikom in prejemnikom pomoči. Ideja, da obstajajo empirično osnovane ali teoretično podprte tehnike, na katere se lahko zanesemo, je zapeljiva. Vendar to lahko pripelje do oddaljenosti med pomočnikom in prejemnikom moči, ki nastane zaradi razlike v sloju, izobrazbi, poklicnem statusu, in kažejo na njuno neenakost v posedovanju moči. Na koncu uporabnikov pogled na stvari postane nepomemben ali prezrt. Rogers (1961: 284) pravi, da bi vsak uporabnik moral doživeti ali dobiti od terapevta sprejetost, strinjanje in empatijo. Najbolj sigurna pot do ločitve in depersonalizacije je skozi opise uporabnikov s pomočjo diagnoz ter z legalnimi in pravnimi opisi, ki odvzemajo ljudem identiteto in s tem odklanjajo možnost za enakopravno partnerstvo in sodelovanje med pomagajočimi in prejemniki pomoči.
- Oropanost konteksta: zanikanje pomembnosti konteksta. Osredotočenost na probleme spodbuja individualističen in ne celosten pogled na uporabnike. Ko spremenimo ljudi v primere, jih pogosto gledamo izven konteksta in preverjamo samo to, kako dobro sodijo v kategorijo, ki smo jim jo predpisali. Na primer, v našem dožemanju vsi, ki trpijo za bipolarno motnjo, postanejo eden drugemu bolj podobni in manj različni.
- Domneva bolezni predpostavlja vzrok za motnjo in tudi za rešitev. Če prepoznamo strup, nas to vodi do protistrupa. V človeških odnosih ideja o linearni povezavi med vzrokom in posledico, boleznijo in zdravljenjem spregleda kompleksnost pogojev. Obstaja bogat nabor kulturnih in duhovnih poti, ki pripeljejo do sprememb in ozdravitve. Povezave med izvorom problema in njegovo rešitvijo so lahko zelo različne. Reinterpretacija problema, ki se ustvarja v dialogu, pogosto prinese tudi

možnost rešitve, ki pa so vedno edinstvene in neponovljive. Zmožnost, da pridemo do takih interpretacij je odvisna od intuicije, znanja, slutenj in prevzemanja konceptualnega tveganja, ne pa od strogega odnosa med problemom in njegovo rešitvijo (Saleebey 2009: 2–6).

Tako kot nas uporaba patološkega leksikona lahko zavede stran od sodelovanja k manipuliranju, razvrednotenju, degradiranju in diagnosticiranju uporabnikov, lahko s pomočjo leksikona moči uporabimo jezik, ki povzdiguje in navdušuje in nas postavlja v demokratični odnos z uporabniki.

Jezik in besede imajo moč, pravi Saleebey (2009: 7–10). Besede lahko navdihujejo in gradijo ali pa demoralizirajo in uničujejo. Zato je potrebno, da skrbno preverimo naš slovar besed, ki jih uporabljamo s klienti. Vsak pristop k delu mora vsebovati jezik, ki navdihuje. Te besede zajemajo temeljne vrednote s močjo leksikona. Osrednja dinamika jakosti odkrivanja in artikuliranja je v upanju in možnosti vizije boljše prihodnosti in kakovost življenja.

Avtor (ibid.) poudarja, da vsak od nas poseduje čudovite moči in potenciale. Ali jih bomo razvili v vsej polnosti, ni odvisno le od nas, ampak je odvisno tudi od ljudi, situacij in okoliščin, ki nas obkrožajo in uporabo takšnih moči spodbujajo ali zavirajo.

Nadalje Saleebey (op. cit.: 9–15) predstavi leksikon moči, ki zajema temeljne vrednote dela s perspektive moči ter daje besede in jezik, ki vključujejo in izboljšujejo na način, kot ga definirajo uporabniki. Leksikon zajema šest temeljnih konceptov in načel, ki dajejo vtis, kaj zahteva od nas zavezanost k raziskovanju virov moči v posamezniku in družbenih skupinah.

### **Značilnosti leksikona moči**

- Dodajanje moči: da raziščemo moč posameznikov, skupin, družin, da odkrijejo in razširijo svoje vire in orodja v sebi in okoli sebe, se je potrebno znebiti slabšalnih etiket, zagotoviti priložnosti za stike z družinami, institucijami in družbenimi viri, zaupati institucijam, perspektivi in energiji ljudi in verjeti v sanje ljudi. Barbara Levy Simon (1994) gradi koncept dodajanja moči na idejah, kot so: sodelovalno partnerstvo z uporabniki in institucijami, fokus tako na posameznika kot družino in

okolje, uporabniki so subjekti in akterji pomoči, poudarek na povečanju uporabnikovih moči in zmožnosti, usmeriti energijo proti zgodovinski nesvobodi in zatiranju. Moč posameznika, družine, skupnosti je obnovljiva, mogoče jo je razširiti. Zato socialno delo v projektih pomoči vedno posega na raven družbe, kaže krivice in omejitve sistema, pravnega reda ali delovanje institucije, na kar se nakazuje že v samih definicijah socialnega dela.

- Včlanjenost: to, da nisi včlanjen, piše Michael Walzer (1983: 32), pomeni da si v stalni ogroženosti. Biti ne včlanjen pomeni biti odtujen, tvegati marginalizacijo in zatiranje. Ljudje imajo potrebe po tem, da so včlanjeni, so pomembni in spoštovani člani skupnosti. Delo s perspektive moči je obrnjeno k temu, da priznava vsem ljudem dostojanstvo, spoštovanje in odgovornost, ki jo prinaša članstvo. Pogosto uporabniki nimajo občutka sprejetosti in pripadnosti. Ljudje se morajo, da se njihov glas sliši in upošteva, da zadovoljijo svoje potrebe, da se presežejo neenakosti in da imajo možnost uresničiti svoje sanje, pogosto med seboj povezati.
- Okrevanje: veliko število raziskav in praksa dokazujejo, da je pravilo in ne izjema, da ljudje, posamezniki in skupnosti, okrevajo in premagujejo tudi težke življenjske udarce. Koncept okrevanja ne zanika teže in travme življenjskih izkušenj, ampak govori o človekovi moči, da okreva kljub hudim preizkušnjam. Škoda je bila storjena, fizične in čustvene rane so bile prizadejane. Okrevanje je proces, je nenehna rast in izraz zmožnosti, znanja in vrlin, ki prihajajo iz soočenja z zahtevami in izzivi posameznikovega sveta.
- Zdravljenje in celostnost: ponazarjata sposobnost človeškega uma in organizma za uporabo ter okrevanje, ko se sooči z boleznijo ali motnjo. Celjenje telesa in duha je naravna človeška danost, ki se je razvila skozi evolucijo človeka in jo poseduje vsako človeško bitje. Če je pri enem človeku možno spontano zdravljenje, ga lahko pričakujemo tudi pri drugih. Okrevanje in samoorganiziranje sta dva življenjska sistema, ki sta vedno na voljo in ju je možno uporabiti. To dejstvo je mogoče uporabiti tako v medicini kot v drugih pomagajočih strokah. S tem konceptom se je možno zoperstaviti bolezenskemu modelu, ki predpostavlja, da le strokovnjak pozna zdravilo za problem ter da spremembe izhajajo samo iz zunanjih virov.

- Dialog in sodelovanje: ljudje se lahko samorealiziramo le skozi odnose z drugimi. V dialogu potrdimo svojo pomembnost in pomembnost drugih ter zapolnimo razpoke med nami, drugimi in institucijami. Dialog zahteva empatijo, identifikacijo z drugimi ljudmi in vključitev drugih ljudi. Paolo Freire (1973) je v dolgih letih dela z zatiranimi spoznal, da je zaupen odnos možno vzpostaviti le s pomočjo dialoga. Ko sodelujemo z uporabniki, postanemo njihovi agenti, svetovalci, zaupniki v skupnih projektih. Zato moramo biti odprti za pogajanje in moramo ceniti avtentičnost, poglede in navdih ljudi, s katerimi sodelujemo. Da se sliši uporabnikov glas, moramo svojega utišati in opustiti vlogo eksperta.
- Odpovedati se temu, da ne verjamemo: nemogoče je pretiravati, ko se prikazuje, kako močno je v kulturi profesionalizma razširjeno ne verjeti uporabnikom. Kot v vseh pomagajočih poklicih, tudi v socialnem delu obstajajo miti in zgodbe o določenih skupinah uporabnikov, ki ne predstavljajo njihove resničnosti. Navada, da ne verjamemo uporabnikom, je v našo kulturo in pomagajoče poklice prišla iz znanstvenih krogov, ki trdijo, da obstaja objektivna resnica in da strokovnjaki vedo bolje od uporabnikov. Profesionalno znanje, informacije in perspektive so zavarovane z institucionalno in legalno težo, uporabnikovo znanje pa ne.

#### **Principi dela s perspektive moči so:**

- vsak posameznik, skupina, družina in skupnost ima moč,
- travma in zloraba, bolezen in boj so lahko poškodbe, ampak so lahko tudi viri izziva in priložnosti,
- domnevaj, da ne poznaš zgornje meje kapacitet za rast in spremembo, in vzemi posameznikove, skupinske in skupnostne aspiracije resno,
- najbolj koristimo uporabnikom s tem, da z njimi sodelujemo,
- vsako okolje je polno virov,
- negovanje, skrb in upoštevanje konteksta (op. cit.: 15–19).

Čačinovič Vogrinčič (2008 a: 20) navaja, da pri pomoči, ki temelji na etiki udeležnosti in perspektivi moči, ubesedi sedanost na nov način, in sicer tako, da se pokažejo novi viri moči in smisla ter obnovijo stvari, na katere smo lahko že pozabili.

Kljub možnosti uporabe preproste formule se pri delu z ljudmi še vedno lahko ujamemo v ohranjanje psihopatologije, viktimizacije, nenormalnosti, pristope, ki jih še pogosto srečujemo v družbi.

Saleebey (2009: 18–19) v svoji knjigi *The strenght perspective in social work practice* navaja, da uporaba koncepta prinaša pozitivne učinke za uporabnike tudi v procesih vzgoje in izobraževanja.

Ob pregledu relevantnih raziskav, literature in člankov sem zasledila poročilo, ki govori o položaju in prihodnosti mladih. Članek Gabi Čačinovič Vogrinčič v tem poročilu govori o delu s perspektive moči v šolstvu ter o pomembni vlogi učitelja v tem procesu. Eno izmed poslanstev učitelja je delati s perspektive moči, kar pomeni: spodbujati razvoj kompetenc, sposobnosti, virov, skrb za razvoj varovalnih mehanizmov pri otroku za razvoj odpornosti, da bo zmož delati, sprejeti težavo, jo omiliti, živeti z njo in kaj spremeniti. Čačinovič Vogrinčič se sprašuje, kam se je perspektiva moči iz šole izgubila in pravi, da jo moramo nujno umestiti nazaj (Čačinovič Vogrinčič, *Položaj in prihodnost mladih*, 14. 10. 2009).

Najtežja in najbolj obvezujoča naloga, ki jo ima danes šola, je ustvariti okolje, ki bo resnično dajalo moč drugim ljudem, pravi Lujinovič. Pred njo je nova in zahtevna naloga. Vsaka šola ima kot vzgojno-izobraževalna institucija vzgojni načrt, po katerem vzgaja. Ponuja se priložnost, da se soustvari vzgojni načrt, ki bo hkrati omogočal zadovoljevanje otrokovih potreb glede na razvojno stopnjo in spodbujal avtoriteto učitelja, kar je možno le z upoštevanjem perspektive moči. V bistvu gre za preoblikovanje, spreminjanje in ponovno sooblikovanje vzgojnega načrta z vsemi udeleženi v procesu vzgoje in izobraževanja (s starši, z otroki, učitelji, ravnatelji, s strokovnimi sodelavci, z vsemi zaposlenimi). Ključna naloga socialnih delavcev v prihodnosti bo, da bodo skozi perspektivo moči soustvarjali kulturo, ki bo ljudem dajala moč (Debeljak, Urek 2007: 101).

Urh govori o tem, da perspektiva moči pri socialnem delu z osebami, ki niso ali so slabše vključene v družbeno sredino, upošteva njihove posebnosti in položaj družbene izključenosti. Socialno delo mora prispevati k vključevanju ljudi in k temu, da ti prevzemajo vloge, ki jih skupnost ceni. Drugače vzdržuje zatiranost in izključevanje (Dragoš et al. 2008: 65).

Vzgojni zavod Planina je ustanova, kamor napotijo otroke in mladostnike zaradi različnih vzrokov. Pogosto so to otroci in mladostniki, označeni s težavami v socialni integraciji, težavami v duševnem zdravju, motnjami vedenja in čustvovanja. Že samo dejstvo, da so ali pa so bili varovanci vzgojnega zavoda, jim prinaša v življenju stigmo, ki pomeni oviro pri razvoju njihovih sposobnosti. Dosledna uporaba koncepta dela s perspektive moči lahko pomeni korenito spremembo v dojemanju sebe in okolja otroka ali mladostnika v zavodu. Vsak socialni delavec ali vzgojitelj se sam odloči za uporabo koncepta perspektive moči. Nosilci vzgoje in izobraževanja v zavodu, ki otroke in mladostnike v zavodu poleg vrstnikov najboljše poznajo, saj določajo njihov urnik in dolžnosti, so njihovi svetovalci, zavezniki in vodniki ter so zavezani, da s svojim delom in zgledom vzgajajo samostojne in aktivne posameznike. S pomočjo perspektive moči jim bo uspelo odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti moči otrok in mladostnikov ter vire, ki se nahajajo v njih in v njihovem okolju. Ko jih bodo odkrili, bodo lahko dosegli cilje, sanje, želene izide. V intervjuju z vzgojiteljico v zavodu sem odkrila še eno možnost, ki jo ponuja delo s perspektive moči, in sicer daje možnost, da pomagajoči reflektira in ponovno osmisli svoj odnos do otrok in mladostnikov.

»Da je to ena dobra naloga za nas vzgojitelja. Da ga opazuješ, da se z njim pogovarjaš, komuniciraš in da vidiš tisto pozitivno in otroci to rabijo. In tudi tiste diplomice, priznanja, to je bilo bogovsko zanj. Ej, tu si dobil priznanje, ej super si! Dajmo nekaj gradit iz tega, nekaj bo iz tebe. Tako, da jim dvigujemo to njihovo samozavest. Meni osebno je to izziv, ker začnem raziskovati. Kako je za druge zdaj, jaz ne vem. Super no.« (vzgojiteljica, Vzgojni zavod Planina, zasebni intervju 29. 05. 2012).

## **1.5. Primerjava procesno-razvojnega modela vzgoje in sodobne doktrine socialnega dela**

Constable in Lee (2004 v Mešl 2008: 152) poudarita, da je socialno delo veda, ki vključuje koncepte in znanja drugih strok. Zaradi raznolikosti praktičnih situacij in holistične perspektive, ki upošteva vsak vidik človekovega delovanja in je bila vedno značilnost prakse socialnega dela, je raznovrstnost, ki jo prispevajo druge znanosti, nujno potrebna.

Mešl govori o tem, da vidi prispevke drugih znanosti v tem, da v socialno delo prinašajo dodatne vednosti, odgovore na to »kako ravnati« kot tudi pomembno znanje o področju, na katerem socialno delo deluje. Nabor konceptov in znanj, ki jih uporabljamo iz drugih strok, postavlja socialne delavce pred nalogo, da naredijo izbiro in integracijo znanja v zelo konkretnih projektih pomoči socialnega dela. Prispevek drugih strok v socialno delo je socialnodelovni koncept znanje za ravnanje (Mešl 2008: 152–154).

Poštrak (2003) govori, da se teoretikom socialnega dela neupravičeno očita parazitizem, »sposojanje« ali kar »kraja« teorij iz drugih ved, od psihologije, preko pedagogike, do sociologije, antropologije itd. Vendar so t. i. teorije, torej logično-koherentni miselni konstrukti, pravzaprav last ali na razpolago vsem vedam, ne glede na to, v okviru katere vede so nastale.

Procesno-razvojni model vzgoje in koncept delovnega odnosa, ki se je razvil v okviru sodobne doktrine socialnega dela, imata poleg časovnega sovpadanja začetka in razvoja obeh modelov, oba sta namreč dokaj nova in se razvijata zadnjih trideset let, veliko skupnega oziroma gre za isti model, ki ga tako pedagoška kot socialnodelovna stroka različno poimenujeta in uporabljata v skladu s svojim poslanstvom. To bom poskušala ovrednotiti s tem, da bom primerjala posamezne elemente obeh modelov, kot so komunikacija, avtoriteta, vloge, cilji ...

Procesno-razvojni model vzgoje, ali po Poštraku dogovorni pristop, ustreza sodobni doktrini socialnega dela (Poštrak, Metode dela z mladimi).

Tudi Selko (2011) razume dogovor o sodelovanju, ki se je razvil v okviru sodobne doktrine socialnega dela kot pedagoški proces, v katerem je potrebno na začetku v

sodelovanju z mladostnikom raziskati, soustvariti in se dogovoriti glede pravil in pristanka na sodelovanje v pedagoškem procesu. V vzgojnih zavodih pogosto poudarjajo, da je ključno za uspeh želja in pristanek udeležениh na sodelovanje. Ko pride mladostnik v zavod brez namena spremembe ali sodelovanja, je malo verjetno, da se bodo dosegli dobri rezultati. Nadalje navaja uradno spletno stran Zavoda za vzgojo in izobraževanje Logatec, kjer je napisano, da je dobro, da se mladostnik, ki pride v vzgojni zavod, zaveda, da bo moral delati na sebi, na lastnih težavah, saj napredka brez soočenja s samim seboj, z lastnimi omejitvami, ni.

### **1.5.1. Teoretsko izhodišče**

Podobno kot procesno-razvojni model, ki je za reševanje konkretnih pedagoških problemov začel vključevati humanističen pogled na otrokovo naravo in njen razvoj, je tudi sodobna doktrina socialnega dela povezana s humanistično teorijo.

Še več, kot povezanost socialnega dela s humanizmom izraža Payne (1997 v Milošević in Poštrak 2003: 140), ki razlaga, da za humanizem velja, da je oboje, temelj in mejnik teorije socialnega dela. Temelj zato, ker se sprejema za osnovni odnos socialnih delavcev. Za mejnik pa se označuje, ker se ne obravnava kot poseben vidik, ampak pomeni splošno filozofsko stališče, ki vpliva na prakso socialnega dela. Teoretsko izhodišče, kjer se še srečujeta procesno-razvojni model vzgoje in sodobna doktrina socialnega dela je filozofsko utemeljeno in z izhodišči postmoderne usklajeno iskanje tistih moralnih vrednot in etičnih načel, ki so sprejemljive za vse udeležene, torej so dogovorjene.

### **1.5.2. Komunikacija**

Podobno kot procesno-razvojni model vzgoje, ki predstavlja komunikacijo kot obojesmerno med vzgojiteljem in otrokom, jo opredeljuje tudi sodobna doktrina socialnega dela. Pri opredelitvi pojmovanja komunikacije v načinu vodenja si bom pomagala s Poštrakovim (2004) opisom, kako teče razgovor med udeleženci v demokratičnem načinu vodenja, kako je razporejena odgovornost, kako so razvidne družbene vloge udeležencev. Pri demokratični obliki vodenja je razgovor ali konverzacija dogovorna, to pomeni, da se vsi udeleženci pogovarjajo, dogovarjajo,

se slišijo in upoštevajo. Pojem konverzacija uporablja v smislu, kot ga je opredelil Pask.

Šugman Bohinc (1996: 403) razlaga, da imamo v socialnem delu v veliki meri opraviti z jezikovnimi interakcijami, ki pri izpolnjevanju določenih pogojev ustrezajo Paskovi (1992) opredelitvi razgovora med dvema ali več aktivnimi udeleženci interakcije. Za Paska sta osebi A in B v razgovoru takrat, ko skozi svojo aktivno jezikovno interakcijo izmenjujeta svoje osebne koncepte (TA in TB) o nekem dogodku ali stvari (T), rezultat njunega razgovora je obogatitev njunih osebnih konceptov, lahko pa tudi njuno delitev enega ali več skupnih (tarčnih, javnih) konceptov (TAB) (pri čemer osebi še vedno ohranjata svojo medsebojno različnost).

### **1.5.3. Načrtovanje**

V kontekstu procesno-razvojnega modela so v strategijo načrtovanja vključeni vsi akterji vzgojnega procesa, ravno tako so v kontekstu sodobne doktrine socialnega dela dejavnosti načrtovane skupno.

Socialni delavec in uporabnik namreč preko pogovora skupaj definirata problem in skupaj načrtujeta reševanje stiske, težave, problema. V procesu dela sta oba odgovorna za uresničevanje dogovorjenega. Odgovornost je obojestranska. Poštrak pa opozarja, da odgovornost ni identična, saj je odgovornost socialnega delavca drugačna od odgovornosti uporabnika. Odgovornost socialnega delavca je namreč, da strokovno, utemeljeno in kompetentno vodi postopek ter udejanja vsa temeljna načela doktrine socialnega dela. Odgovornost uporabnika je, da v okviru svojih možnosti in sposobnosti udejanji, uresniči dogovorjene korake reševanja problema in aktivno sodeluje v dogovorjenem procesu reševanja problema (Poštrak 2003).

Poštrak (Javrh 2011: 212) poudari, da je odgovornost temeljna sestavina odnosa med strokovnjakom in mladostnikom. Odgovornost je obojestranska, ni pa enaka. Mladostniki so drugače odgovorni. Odgovorni so do samih sebe, za svoje življenje. Socialni delavci in drugi vpleteni jim morajo omogočiti, da bodo sposobni biti odgovorni do samih sebe. To je njihova strokovna odgovornost.

Vedno je jasno razvidna družbena vloga v odnosu. Vedno se vidi kdo udejanja vlogo starša, socialnega delavca, vzgojitelja, kdo pa je v odnosu otrok, uporabnik, mladostnik. Dogovorjena in opredeljena je tudi kazen ali ukrep ob kršenju dogovora, ki je z obeh strani sprejet kot ustrezen in pravičen. Ker se je uporabnik sam, skupaj s strokovnim delavcem, odločil za spremembo neustreznega vedenja in delovanja, so dogovorjeni, soustvarjeni in razvidno opredeljeni tako želeni izidi, vloge, odgovornost, kot ukrepi ob nespoštovanju dogovora. Udeleženi pa je v procesu iskanja rešitve aktiven, ker začuti do reševanja problema osebni odnos. Tu odseva temeljna doktrina socialnega dela, da socialni delavec in uporabnik skupaj soustvarjata proces reševanja problema (Poštrak 2003).

#### **1.5.4. Avtoriteta**

Za procesno-razvojni model je značilna samoomejitvena avtoriteta, ki otroku omogoča sprejetost in varnost ter postopno spodbuja njegovo osamosvajanje in rahljanje navezanosti na vzgojitelja. Tudi v sodobni doktrini socialnega dela je avtoriteta socialnega delavca samoomejitvena in je oprta na njegove kompetence. Spodaj bom navedla, kako na avtoriteto gleda sodobna doktrina socialnega dela.

Uporabnik spoštuje in ceni socialnega delavca zaradi njegovih znanj, profesionalne drža, sposobnosti in osebnega odnosa. To vrsto avtoritete si mora socialni delavec v procesu sodelovanja z uporabnikom šele pridobiti (Poštrak, Metode dela z mladimi).

Avtoriteto socialni delavec pridobi iz uporabnikovega soglasja v dogovoru o sodelovanju. Uporabnik v takšnem odnosu pristane na sodelovanje s socialnim delavcem, mu zaupa in od njega pričakuje strokovno pomoč. Avtoriteta socialnega delavca izgine, ko se uporabnik ne strinja več s sodelovanjem, ko nista več v delovnem odnosu (CCETSW Papers 13, 1980: 41 v Milošević, Poštrak: 83–86).

Avtoriteta socialnega delavca pri uporabnikih je pomemben sestavni del dobre prakse, vendar je ni enostavno pridobiti in ohraniti. Že sama moč v odnosu med uporabnikom in socialnim delavcem prinese občutek avtoritete. Hitro lahko pride tudi do zlorabe moči (ibid.).

### **1.5.5. Cilji**

Procesno-razvojni model vzgoje si za cilj postavi razvoj otrokovih potencialov, ki omogočajo oblikovanje avtonomne moralnosti in moralnega razsojanja ter spoštovanje moralnih načel ne glede na trenutne egocentrične potrebe. Cilj socialnega dela v okviru sodobna doktrina socialnega dela je učinkovito partnerstvo z uporabnikom ob upoštevanjem njegove specifične realnosti, ki jo pozna le sam. Uporabnik v partnerskem odnosu dobi spodbudo za sodelovanje in iskanje novih rešitev za svoje probleme. Ker se spremeni temeljno razumevanje smisla o smem sebi in smiselnost odnosov z drugimi v kontekstu svojega življenja, pride tudi do pomembnih sprememb v osebnosti uporabnika. Glavni cilj je usposobiti osebo, da bo sama izoblikovala nove smisle in jih razvila v nove možnosti – nove smisle, ki jih bo doživljala kot večjo srečo, zadovoljstvo in odprtost ter s tem nove življenjske možnosti (Blundo, Greene, Gallant 1994: 124 v Milošević, Poštrak 2003: 140).

### **1.6. Vzgojni zavodi**

V tem delu teoretičnega uvoda bom poskušala opisati značilnosti okolja, v katerem je potekala raziskava. Najprej bom predstavila značilnosti vzgojnih zavodov pri nas na splošno, v naslednjem poglavju pa se bom osredotočila na predstavitev Vzgojnega zavoda Planina.

Krajnčan (2006: 177) navaja, da so trenutno v Sloveniji štiri ustanove, namenjene srednješolski populaciji: Prevzgojni dom Radeče, Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec, Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora, Vzgojni zavod Slivnica.

Tri ustanove so za osnovnošolsko in srednješolsko populacijo: Mladinski dom Jarše, Mladinski dom Maribor, Vzgojni zavod Planina.

Štiri ustanove za osnovnošolsko populacijo: Vzgojni zavod Kranj, Vzgojno-izobraževalni zavod Veržej, Vzgojni zavod Smlednik, Mladinski dom Malči Beličeve.

Vendar so ustanove glede namembnosti prisiljene slediti potrebam s terena, saj se starostna meja otrok in mladostnikov, nameščenih v vzgojne zavode, zvišuje.

Vzgojni zavod je vzgojna ustanova, ki je internatsko urejena. Vanje prihajajo socialno ogroženi, vzgojno zanemarjeni mladostniki in mladostniki, ki imajo vedenjsko ali

osebnostno motnjo. Mladostnike lahko v vzgojne zavode oddajo sodišča – kot vzgojni ukrep ali iz preventivnih razlogov (da se prepreči ali omili disocialno vedenje). Mladostnike pa v vzgojne zavode nameščajo tudi centri za socialno delo – da se mladim zagotovi vzgoja in izobraževanje (Ciperle, Skalar 1987: 43–44).

Po podatkih Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo je v domsko varstvo v vzgojne zavode, vzgojno-izobraževalne zavode, mladinske domove in prevzgojni dom bilo v letu 2010 vključenih nekaj manj kot 400 otrok in mladostnikov. Te ustanove so namenjene otrokom in mladostnikom v času šolanja, ki imajo težave pri odraščanju in prilagajanju na socialno okolje, doma pa nimajo ustreznih pogojev za življenje, ter otrokom, prikrajšanim za normalno družinsko življenje. Dve tretjini vseh otrok, ki bivajo v teh ustanovah, je starih od 14 do 18 let in je moškega spola. Medtem ko v vzgojnih, vzgojno-izobraževalnih zavodih in v prevzgojnem zavodu prevladujejo fantje, je v mladinskih domovih razmerje med spoloma izenačeno. Vsi otroci, ki bivajo v teh ustanovah, so vključeni v osnovnošolsko ali srednješolsko izobraževanje. Osnovnošolsko izobraževanje je večinoma organizirano v okviru zavoda, medtem ko srednješolsko izobraževanje poteka večinoma v zunanjih institucijah. Po odhodu iz teh ustanov se večina otrok vrne k staršem ali skrbnikom (Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja 2011).

Zavodska vzgoja z idealnim končnim ciljem družbene integracije posameznika ostaja v primeru večstransko ogroženih mladih pristop brez prave alternative. Izvaja se kot nuja, če posameznik ogroža sebe ali druge. Pogosto se pokaže, da idealni cilj integracije mladostnika v družbo ostaja težko ali celo nedosegljiv. V pragmatiki in z merili uspešnosti obvladovani družbi je težko zagovarjati resocializacijske metode. Te dajejo skromno uspešnost in zaradi odsotnosti alternativnih vizij uspešnega dela na področju vsesplošno prikrajšane mladine prihaja do obujanja »klasičnih« vizij vzgojnega dela, ki temeljijo na izolaciji in segregaciji (Dekleva/Razpotnik 1999: 81 v Krajncan 2006: 15).

Skalar (Šelih 2000: 158) sklepa, da so vzgojni zavodi skupaj z drugimi vzgojnimi ustanovami v krizi in na razpotju. Slabo si predstavljajo svojo vlogo v postmodernem svetu in se bodo najbrž še naprej gibale enkrat k nadzoru, omejitvam, večji zaprtosti,

strožjemu režimu in drugič spet k bolj sproščenemu režimu, k zavzemanju za pristne, prijateljske stike z mladostniki, za bolj domišljene vzgojne prijeme.

Iz izkušenj je znano, da lahko intervencije, ki skušajo resocializirati s segregacijo, posameznikom prinesejo več škode kot koristi (stigmatizacija, kriminalna kariera ...). To polje mika vse manj kompetentnih strokovnjakov. Veliko vzgojnih zavodov se je v zadnjem času »moderniziralo« in odprlo v širšo družbo. Tisti, ki zaradi narave težav svojih varovancev niso toliko napredovali v tej smeri, pa se zdijo odrinjeni z vidnega polja strokovne ideologije. Še vedno manjka vizij, kako bi lahko mladostnike v teh ustanovah obravnavali drugače ter jih ohranjali take, da bi bili za družbo bolj sprejemljivi (Krajncan 2006: 15).

Velik napredek zavodov se kaže predvsem v notranji organiziranosti, odnosu do mladostnika, odprtosti zavodov in strokovni usposobljenosti vzgojnega kadra. Vzgojni zavodi niso le »varovalnice« mladine, ki imajo vedenjske in osebnostne motnje. Njihov namen je s pomočjo učno-vzgojnih procesov mladostnike vrniti v normalno življenje (Ciperle, Skalar 1987: 3).

Večina adolescentov, nastanjenih v zavode, je že bila v šolskih zavodih, kjer edukacija in reedukacija nista imeli zelenega učinka, zaradi česar se nadaljuje njihova »institucionalna kariera«. Vedenjske in čustvene motnje so pri adolescentih bolj zakoreninjene kot pri osnovnošolskih otrocih. Možnosti vzgojnega vplivanja so manjše, profesionalna potrditev minimalna, nemoč delavcev pa toliko večja. Vse več otrok in mladostnikov je v zavod nameščenih z ukrepom sodišča, kar pomeni, da so izvrševali kazniva dejanja. Velik problem zavodov pa so tudi uporaba in zloraba dovoljenih in nedovoljenih drog (Dekleva 1993 v Horvat 2001).

Navedeno torej dokazuje, da se določen del otrok in mladostnikov v primeru nerešenih ali nakopičenih težav, katerih izvor je lahko tudi posledica bivanja v zavodu, rešuje s premestitvijo v drug zavod. Otroci in mladostniki lahko postanejo predmet podajanja med enim in drugim zavodom. Če se situacija ne vnese, ga preprosto pošljejo v drug zavod.

Bonhöffer (Miribung 1986: 15 v Krajncan 2006: 15) navaja naslednje pomanjkljivosti vzgojnega zavoda kot ustanove:

- je umetno aranžiran življenjski prostor;
- udeležba v skupnosti ni prostovoljna;
- po odpustu mladostniki nimajo nobenih pravic ali obveznosti do odraslih ali vrstnikov v zavodu;
- je prehodni stadij;
- namestitev je nenadna in pomeni totalen poseg v življenje mladostnika.

Dejstva, ki jih opisuje avtor zgoraj, se nam v večini zdijo samoumevna. Postavlja se vprašanje, ali je pravično do otrok in mladostnikov ter zaposlenih v zavodu, da preživijo skupaj več let, med seboj zgradijo osebni odnos in spletejo pristne vezi, podobne družinskim, ob mladostnikovem odhodu iz zavoda nima nihče od njiju pravice ali obveznosti, da te stike na lastno željo vzdržuje.

Ena od slabosti je tudi neustrezna lokacija zavodov. Strinjam se s Ciperletom in Skalarjem (1987: 60), ki ugotavljata, da se zavodi navadno nahajajo stran od mestnih središč. Kar močno vpliva na izolacijo in stigmatizacijo otrok in mladostnikov, nastanjenih v zavodih, ter njihovih zaposlenih. Na zaposlene vpliva še nizek družbeni status in neustrezna simulacija za težko delo, ki bi se lahko primerjalo z delom v psihiatričnih ustanovah ali zaporih.

V očeh širše javnosti so vzgojni zavodi (kot zgradbe in kot institucije), v njih bivajoči otroci in mladostniki ter v teh institucijah zaposleni pogosto stigmatizirani in diskriminirani. Velikokrat se namreč zgodi, da po odpustu iz zavoda otroci in mladostniki, kljub primerni usposobljenosti, težje dobijo zaposlitev kot njihovi sovrstniki iz splošne populacije. Tako so otroci in mladostniki z oddajo kaznovani dvakrat, najprej je za njih kazen oddaja v zavod in potem še stigmatizacija po odpustu iz zavoda, s katero jih kaznuje splošna javnost. Zgradbe, v katerih so bili nekdanji vzgojni zavodi, v širši javnosti ostanejo zaznamovane za dalj časa. Čeprav se njihova namembnost spremeni, se jih še vedno drži slab sloves.

Vzgojni zavodi ostajajo za del populacije izhod v sili, katerega družba noče videti kot nepotrebnega, in zdi se, da se dejansko brez tovrstnih oblik pomoči ne da. Zato Krajncan (2006: 177) predlaga ustreznejše, bolj diferencirane, bolj vključujoče in

posamezniku primerne oblike pomoči, ki bo bolj pravočasna, jo bo otrok ali mladostnik sam sprejemal, sooblikoval ter se počutil del socialne mreže.

### **1.6.1. Vzgojni zavod Planina**

V tem delu bom predstavila Vzgojni zavod Planina. Tam sem opravila raziskavo. Tako bom opisala okoliščine, v katerih je potekala raziskava, ki jo predstavljam v empiričnem delu naloge.

Vzgojni zavod Planina je vzgojno-izobraževalni zavod, namenjen otrokom in mladostnikom med 7. in 18. letom starosti s področja celotne Slovenije. Zavod opravlja javno službo na področju vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Kriterij in osnovna zakonska podlaga za sprejem otroka ali mladostnika je pravnomočna odločba centra za socialno delo ali pravnomočen sklep sodišča o izreku vzgojnega ukrepa oddaje v vzgojni zavod (Vzgojni zavod Planina).

Vzgojni zavod Planina naj bi bil v svojem delovanju prepoznaven po vzgojnih prizadevanjih in raznolikosti storitev za otroke in mladostnike z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki imajo hkrati motnjo vedenja in čustvovanja. V zavod sprejemajo otroke in mladostnike, ne glede na težo motenj. Zaradi potrebe po namestitvi oziroma pomoči otrokom z »normalnimi« intelektualnimi sposobnostmi sprejemajo tudi otroke iz rednih osnovnih šol, ki nadaljujejo z redno osnovno šolo tudi po vključitvi v zavod. Zavod lahko sprejme do 25 otrok in mladostnikov.

V zavodu je organizirana:

- osnovna šola z nižjim izobrazbenim standardom (OŠzNIS),
- nižje poklicno izobraževanje za poklic pomočnik v tehnoloških procesih,
- nižje poklicno izobraževanje za poklic obdelovalec lesa,
- usposabljanje z delom v kuhinji,
- usposabljanje z delom v likalnici in šivalnici ter čiščenju.

Zavod zaposluje 22 vzgojiteljev, 8 učiteljev (razredni in predmetni pouk) ter 2 učitelja praktičnega pouka. Strokovni tim sestavljajo dve svetovalni delavki in medicinska sestra, logopedinja in psihiatrinja.

Vzgojna skupina je osnovna življenjska in delovna enota, ki ima v zavodu svoje prostore in oskrbo. V njej se odpravljajo neustrezne oblike vedenja ter razvijajo in utrjujejo novi primernejši vzorci socialnega vedenja. Vsaka vzgojna skupina je sestavljena iz 4 do 8 otrok in mladostnikov, ki živijo v svoji hiši, zanjo skrbijo in jo urejajo. Življenje si organizirajo po svoje, upoštevati pa morajo skupna pravila in dnevni urnik dela in življenja v zavodu (ibid.).

Tako kot v družini tudi v zavodu otroci in mladostniki sami skrbijo za čistočo v svojih prostorih, s pomočjo osebja pripravljajo obroke hrane, perejo in urejajo okolico. Vstajajo ob pol sedmih. Dežurni otrok pripravi zajtrk. Ob osmih se začne pouk za osnovnošolce po programu, prilagojenem za otroke z manjšimi sposobnostmi za učenje. Starejši varovanci gredo namesto v šolo k učiteljem, ki jih po programu nižje poklicne šole izobražujejo za oblikovalce kovin ali lesa. Dekleta se lahko usposabljaajo pri delu v kuhinji, v šivalnici ali pri čiščenju. Ob enih je kosilo, ob dveh športne in druge dejavnosti. Ob štirih se začne učna ura, ko morajo varovanci narediti domačo nalogo. Od šestih do devetih (potem morajo okrog desete ure zaspati) je prosti čas; otroci ga izkoristijo za delo v krožkih ali pa gredo v svoje sobe (Hahonina, Ko te razveseli čik in izhod domov, Mladina 2000, 17. oktober).

Zgornji zapis opiše vsakodnevni utrip dela in bivanja v zavodu. Tak način bivanja in dela je možen le v manjših vzgojnih skupinah. Pri preseljevanju zavoda so bila upoštevana spoznanja urbanistične stroke. Upoštevali so tudi specifičnost dela v vzgojnih skupinah. Majhne urejene hiše in večja zgradba, kjer se nahajata šolski del in uprava, so umeščeni v naselje in iz njega vizualno ne odstopajo.

Otroci in mladostniki živijo sredi novejšega naselja v petih samostojnih hišah, razsejanih ob šoli in upravni stavbi na robu gozdička. Čez dan se pri delu z njimi izmenjavajo v vsaki skupini trije oziroma štirje vzgojitelji, ponoči pa delajo nočni vzgojitelji. Življenje v samostojni, sodobno opremljeni hiši zagotavlja veliko samostojnosti in približuje življenje v njej družinskemu življenju. Dopoldanski čas preživijo otroci in mladostniki v šoli oziroma v delavnicah. Popoldne pa se lahko

vključujejo v različne krožke na šoli ali prostočasne dejavnosti v okviru vzgojnih skupin in izven zavoda, se udeležujejo prireditev in izletov (Vzgojni zavod Planina).

»Vendarle je povsem razumljivo, da se otroci in mladostniki, nastanjeni v zavodu, čeprav okrog bivališča ni žice, vseeno počutijo ujeti. 'Ko sem bil nameščen v Planino, sem takoj hotel zbežati. Bilo mi je tako hudo, da nisem mogel zdržati niti enega dneva. Šel sem k sestri, a je kasneje poklicala v zavod in povedala, da se bom prostovoljno vrnil. Zdaj vidim, da niti ni tako hudo. A je vseeno zamorjeno. Gledam vedno iste obraze. Dnevi se ponavljajo,' je povedal eden od varovancev.« (Hahonina, Ko te razveseli čik in izhod domov, Mladina 2000, 17. oktober).

V zavodu naj bi velik poudarek pripisovali strokovnemu izobraževanju in osebni rasti njihovih zaposlenih. V času kontinuiranega strokovnega izobraževanja se vsi strokovni delavci postopoma usposabljaajo za izvajanje specifičnih obravnav otrok in mladostnikov (s psihiatričnimi boleznimi, spolnimi zlorabami), ki so podprti z ustrezno psiho-socialno oziroma socialnopedagoško obravnavo. Izvajajo tudi treninge socialnih veščin za več skupin otrok/mladostnikov ter skupine za samopomoč.

Po mnenju samega zavoda naj bi bila močna področja Vzgojnega zavoda Planina, zapisana v notranjih predpisih organizacije – v učnem načrtu za leto 2010/2011:

- strokovni in obenem topel človeški odnos do vsakega posameznega otroka in mladostnika,
- poglobljeno sodelovanje s starši otrok in mladostnikov, CSD, sodišči in drugimi pomembnimi institucijami,
- obravnavo otrok in mladostnikov s psihiatrično motnjo,
- neposredno terapevtsko delo,
- modelno socialno učenje,
- raznolike športne dejavnosti in tekmovanja,
- glasbeno ustvarjanje (hišni ansambel) in glasbena terapija,
- raznovrstne ustvarjalne aktivnosti,
- stalno strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje ter razvijanje lastne vizije strokovne obravnave in pomoči otrokom in mladostnikom.

Vzgoja v zavodu temelji na sledečih splošnih načelih:

- oblikovanje optimalnega življenjskega, učnega in vzgojnega okolja v fizičnem, psihološkem, socialnem in duhovnem smislu,
- vključevanje, strpnost in sodelovanje,
- skupno reševanje težav, dogovarjanje,
- zavzetost za vsakega posameznika, iskanje odličnosti posameznikov in odnosov,
- zaupanje in zagotavljanje varnosti.

Za uresničevanje zastavljenih ciljev v zavodu poskušajo zagotavljati vzgojno-izobraževalno delo, prilagajajo metode dela in zahteve posameznemu otroku in mladostniku v skladu z njegovimi sposobnostmi in interesi, kar obenem pomeni, da se morajo sproti seznanjati s problematiko otrok in mladostnikov, se izobraževati in slediti novim spoznanjem stroke, skrbeti za njihovo varnost.

Po učnem načrtu, sprejetem v Vzgojnem zavodu Planina, se zaposleni strokovni delavci, s svojim delom in vedenjem, zavezujejo, da bodo otrokom in mladostnikom zgled za uresničevanja zastavljenih vrednot in ciljev. Zavezujejo se tudi, da bodo sodelovali s starši otrok in mladostnikov, CSD, sodišči in drugimi zunanjimi strokovnimi delavci. Zavezujejo se, da bodo otroke in mladostnike v čim večji meri, vendar v skladu z njihovimi sposobnostmi, navajali na lastno aktivnost in odgovornost za njihova ravnanja.

Vrednote, ki jih zagovarja zavod, so: medsebojno spoštovanje, poštenost, odgovornost, iskrenost, zdravje, primeren odnos do hrane in prehranjevanja.

Temeljni cilj, ki ga zasledujejo, je pozitivna sprememba v otrokovem, mladostnikovem vedenju oziroma razvoj v zdravo in zadovoljno odraslo osebo.

V dokumentih se zavezujejo, da bodo vzgojno izobraževalne aktivnosti izvajali tako, da se bodo otroci in mladostniki počutili varne in sprejete s strani zaposlenih in vrstnikov. Učili se bodo sprejemati in spoštovati drug drugega, učili spoštovati zaposlene in sprejemati avtoriteto, učili upoštevati pravila bivanja v skupnosti, učili prevzemati odgovornost za svoje vedenje, se učili konstruktivno reševati probleme, se učili obvladovati in ravnati ob stresu, konfliktih, strahu, čustveni napetosti.

Zaposleni morajo biti posebej pozorni na prikrito nesprejemljivo vedenje, zlasti na vse pojavne oblike agresije. Posebna pozornost je namenjena šibkejšim in manj sposobnim otrokom in mladostnikom, ki se sami težje zoperstavijo agresivnim pritiskom sovrstnikov in se težje vključujejo v skupino. Tematsko usmerjene vzgojne dejavnosti potekajo v okviru vzgojnih skupin, šolskih razredov, domske skupnosti in v individualnih obravnavah otrok in mladostnikov.

S problematiko seznanjajo starše preko individualnih razgovorov, timskih sestankov, govorilnih ur in roditeljskih sestankov. Naloga strokovnih delavcev zavoda je, da skrbijo, da se otroci in mladostniki ne družijo brez nadzora in preprečijo medsebojno nasilje in druge oblike neprimerne vedenja. Izvajajo aktivnosti, v katerih se otroci in mladostniki sprostijo, zadovoljijo potrebo po gibanju, skupnem druženju in lepih doživetjih.

Vzgojni ukrepi se izvajajo z namenom spodbuditi posameznika, da napreduje v svojem vedenju glede na njegovo specifično situacijo, stopnjo razvoja, sposobnosti in podporne dejavnike v domačem okolju. Osnovno načelo je prevzemanje odgovornosti za svoje vedenje in povračilo škode, ki jo je otrok oz. mladostnik povzročil (Vzgojni zavod Planina).

»Ljudje, ki živijo okrog vzgojnega zavoda, se kljub pobegom nad varovanci ne pritožujejo. Kot je povedal Štefan Kociper: 'Nikoli nismo imeli konfliktov s prebivalci Planine. Vaščani tudi radi pridejo v zavod po pomoč, saj znajo naši fantje delati in za manjšo denarno nagrado jim nasekajo drv ali pomagajo na kmetiji.'« (Hahonina, Ko te razveseli čik in izhod domov, Mladina 2000, 17. oktober).

## 2. PROBLEM

Želja po raziskovanju uporabe koncepta delovnega odnosa v praksi se mi je porodila že ob opravljanju obvezne študijske prakse v četrtem letniku, ki sem jo opravljala v Vzgojnem zavodu Planina. V pogovoru z ravnateljico zavoda, kaj jaz, kot študentka in bodoča strokovna delavka, opažam na praksi, sem presenečena ugotovila, da ne pozna koncepta dela s perspektive moči. Po krajši razlagi, mi je odgovorila, da ta koncept na nek način uporabljajo, saj so se letošnje leto odločili, da bodo otrokom in mladostnikom v zavodu podelili priznanja, kjer bodo izpostavili le njihove dobre lastnosti. Kasneje sem imela priložnosti opazovati vzgojitelje pri iskanju in zapisovanju dobrih lastnosti otrok in mladostnikov. Opazila sem, da imajo pri tem težave, kar bi lahko bilo tudi v povezavi z njihovo izobrazbo.

Vzgojni zavod Planina vzgaja in izobražuje mladostnike za samostojno življenje. Otroci in mladostniki preživijo cel dan ali večji del dneva pod nadzorstvom vzgojiteljev in učiteljev, saj šolanje in bivanje potekata v zavodu in je na področju Slovenije edini tovrstni vzgojni zavod. Zaradi specifične populacije, ki je v njem nastanjena, bi bila primerjava z drugimi zavodi otežena.

Cilj raziskave je oceniti in na hitro ugotoviti, kakšno je poznavanje koncepta dela s perspektive moči pri zaposlenih, predvsem pri strokovnih delavcih v Vzgojnem zavodu Planina. S čim je to povezano? Ali se ta koncept uporablja pri vzgoji v Vzgojnem zavodu Planina? Na kakšen način in s čim je povezana uporaba koncepta v praksi? Ali se zaposlenim koncept dela s perspektive moči zdi uporaben za doseganje vzgojnih ciljev?

Z raziskavo sem kot prvo najprej želela potešila svojo radovednost in se prepričati, ali so bila moja prva opažanja pri opravljanju prakse glede uporabe koncepta dela s perspektive moči v zavodu pravilna, ali pa sem sklepala le intuitivno.

Rezultate raziskave bom predstavila tudi Vzgojnemu zavodu Planina in s tem pripomogla k boljši osveščenosti glede uporabe dela s perspektive moči, boljšemu vpogledu v delo in metode vzgojiteljev, učiteljev in strokovnih delavcev v zavodu, ki jih dejansko uporabljajo za doseganje zastavljenih in deklariranih vzgojnih ciljev.

Rezultati bi lahko koristili tako vodstvu kot zaposlenim, da bi pričeli bolj ozaveščeno uporabljati delo s perspektive moči, mu posvečati več pozornosti, ga uporabljati bolj dosledno in ga deklarirati kot uporabnega v svojih notranjih dokumentih ter z njegovo uporabo dvigati kakovost življenja in večati moč otrok in mladostnikov, nastanjenih v zavodu, ki bi od tega imeli dejanske koristi.

## **2.1. Teze**

- Poznavanje teoretičnega koncepta dela s perspektive moči (definicija, elementi, utemeljitelji ...) v Vzgojnem zavodu Planina ni zelo razširjeno in večina vzgojiteljev tega koncepta ne pozna dobro.
- Uporaba elementov koncepta dela s perspektive moči s strani zaposlenih je v praksi dela vzgojiteljev prisotna, tudi če koncepta teoretično ne poznajo.
- Vzgojitelji, ki pri svojem delu uporabljajo procesno-razvojni model, demokratičen ali dogovorni stil vzgoje, uporabljajo več elementov delovnega odnosa in koncepta dela s perspektive moči kot vzgojitelji, ki uporabljajo avtoritaren ali laissez-faire stil vzgoje.

### **3. METODOLOGIJA**

#### **3.1. Vrsta raziskave**

V diplomski nalogi sem uporabila kvalitativno in eksplorativno ali poizvedovalno metodo raziskovanja. Ta metoda mi je omogočila vpogled v okolje, odkriti probleme in postaviti preverljive hipoteze v zvezi z uporabo koncepta dela s perspektive moči. Tak raziskovalni pristop mi je omogočil, da sem v kratkem času prišla do hitre ocene stanja in si s pridobljenimi informacijami ustvarila teorijo o problemu in možni rešitvi. Tako sem si na hiter način, z dostopnimi informacijami, ustvarila zaokroženo in celovito sliko uporabe dela s perspektive moči v Vzgojnem zavodu Planina.

Teme raziskave

- Ocena zaposlenih o poznavanju koncepta dela s perspektive moči.
- Ocena uporabe koncepta v praksi.
- Ocena prizadevanja zaposlenih v zavodu za uporabo (novih) strokovnih dognanj za doseganje svojega poslanstva.

#### **3.2. Merski instrumenti in viri podatkov**

Podatke sem zbirala s pomočjo vprašalnika za standardiziran intervju, ki sem ga sestavila sama.

Viri podatkov so bili pet zaposlenih vzgojiteljev in ena socialna delavka, ki je v preteklosti opravljala delo vzgojitelja v Vzgojnem zavodu Planina. Vsi so privolili v intervju z menoj.

#### **3.3. Populacija in vzorčenje (subjekti)**

Populacija v raziskavi sestavlja petindvajset zaposlenih vzgojiteljev v Vzgojnem zavodu Planina na dan dogovora za prvo izvedbo intervjujev 21. 05. 2012.

Vzorec raziskave sestavlja šest zaposlenih vzgojiteljev v Vzgojnem zavodu Planina, ki so pristali na intervjuvanje. Vzorec je bil neslučajnostni, priročni, kar pomeni, da je raziskava izvedena na skupini zaposlenih, ki mi je bila najbolj dostopna oziroma je bila pripravljena za sodelovanje. Intervjuje sem opravljala trikrat: 21. 05. 2012, 24. 05. 2012, 29. 05. 2012.

### **3.4. Zbiranje podatkov**

Podatke sem pridobivala s pomočjo spraševanja, intervjuvanja zaposlenih v Vzgojnem zavodu Planina. Intervju je potekal po vnaprej pripravljenih vprašanjih, ki so bila enaka za vse intervjuvance, na katere so odgovarjali posamezno in anonimno. Najprej sem se za možnost intervjuvanja dogovorila z ravnateljico, ki mi je delno pomagala pri izbiranju kandidatov. Štiri kandidate sem predlagala sama, nato mi je na podlagi mojih želj predlagala še dva kandidata, jih o tem obvestila in mi posredovala njune kontakte. Potem sem se z vsakim vzgojiteljem dogovorila za kraj in čas srečanja. Intervjuje sem izpeljala osebno. Intervjuji so potekali v prostorih Vzgojnega zavoda Planina in so trajali od 27 do 63 minut. Za lažje in natančnejše ter bolj verodostojne podatke sem intervjuje posnela z diktafonom, nato pa opravila zapis intervjujev, ki sem ga kasneje uporabljala pri obdelavi podatkov.

### **3.5. Obdelava in analiza podatkov**

Uporabljala sem tehnike kvalitativne obdelave podatkov. Podatke sem analizirala s pomočjo metode analize kvalitativnega gradiva po Mesecu (1997 a, 1997 b, 2007, 2009), ki je v grobem razdeljen na šest korakov, s pomočjo katerih sem prišla do odgovorov na zastavljena vprašanja in oblikovala lastno razumevanje zakonitosti dogajanja in odnosov na temo dela s perspektive moči v vzgojnem zavodu.

Razčlenitev opisov (določitev kodiranja): Pridobljeno empirično gradivo (zapise intervjujev) sem uredila in čitljivo prepisala (transkribirala), intervjuje sem označila s številkami 1–6, intervjuvancem pa določila oznake (A, B, C, D, E, F), intervju sem razčlenila na sestavne dele, tako da sem podčrtala relevantne izjave, tiste, ki niso pomembne za problem sem izpustila. Izjave, ki so se mi zdele pomembne, sem prepisala in uredila v tabeli.

Prosto pripisovanje pojmov ali poimenovanje (odprto kodiranje): S pomočjo tega koraka sem dobila smiselne enote kodiranja in oblikovala pojme (konceptualizacija), ki izražajo bistvo, in razvrstila podatke. Vsaki izjavi sem določila pojem (koda 1), vsakemu pojmu pa sem pripisala še kategorijo (koda 2). Z uporabo različnih postopkov (pripisovanje pojmov empiričnim opisom, združevanje sorodnih pojmov v kategorije, osno kodiranje in analizo značilnosti pojmov in kategorij).

Izbor in definiranje relevantnih pojmov: Izjave, ki se nanašajo na vsebinski vidik in problem raziskave, sem združila pod skupno kategorijo, izločila pa pojme in kategorije, ki so bile preveč oddaljene ali nenavadne in nimajo povezave s problemom raziskave. Pojme sem nato definirala, jim določila pomen (obratno kot v prejšnjem koraku), jih dopolnila (pri tem sem bila pazljiva, da se nisem odmikala od empiričnega gradiva) in poskusila izraziti bistvo pojma ter podati njegovo definicijo v obliki realne definicije (v čem se pojem razlikuje od drugih, najbližji nadrejen pojem itd.).

Odnosno kodiranje (selektivno kodiranje): Dobljene kategorije sem med seboj primerjala in jih razvrstila v domnevne odnose v začasnem teoretičnem okvirju. Poiskala sem povezave, kaj bi lahko bil vzrok in kaj posledica oziroma kaj je s čim povezano, kaj čemu sledi, poskušala sem biti pozorna na pomanjkljivosti linearnokavzalne zgradbe. Ko sem pojme razporedila v domnevne odnose, sem zastavljene teze potrdila ali pa ovrgla.

Formuliranje teorije: Po prehojenih petih korakih sem na koncu povedala, kaj sem spoznala. Gre za teorijo kratkega dometa, skromno, prizemljeno pojmovno opredelitev, ki opiše pojav in pojasnjuje uporabo koncepta dela s perspektive moči v Vzgojnem zavodu Planina.

Delovna dokumentacija: zvočni zapisi intervjujev, transkribcija intervjujev, zapisi kodiranja – kodirni zapisi, zapis, ki spremlja teoretiziranje.

## 4. REZULTATI

### **Opisi otrok in mladostnikov, kot jih opisujejo vzgojitelji:**

Vzgojitelji otroke opisujejo previdno, ne želijo jih zožiti na skupno etiketo. Povejo, da gre za običajne otroke in mladostnike obeh spolov iz celotnega področja Slovenije, ki imajo različne težave, ki jih sami ali pod vplivom okolja ne zmorejo primerno reševati. Navajajo, da se otrok in mladostnikov v zavodu drži trdovratna stigma, ki pogosto temelji na poenostavljanju, posploševanju in družbenih predsodkih. Navajajo, da jih splošna populacija opisuje kot zelo problematične, težko vodljive, tiste iz socialnega dna, odpadnike. V nekaterih predstavah je vzgojni zavod poboljševalnica in so to otroci in mladostniki, ki jih je potrebno poboljšati.

Zaposleni vzgojitelji v Vzgojnem zavodu Planina otroke in mladostnike, nastanjene v zavodu, opisujejo kot otroke, ki imajo težave v družbi zaradi neprimernih vedenjskih vzorcev, težkih družinskih razmer. Ker imajo težave s kriminalnimi dejanji, mladoletniškim prestopništvom in delinkvenco, so težje vodljivi, vzgojno zanemarjeni in so zamudili primarno socializacijo ter nimajo elementarnih socialnih izkušenj v svojem primarnem okolju. Pogosto svojo stisko in travme izrazijo na način, ki ni družbeno sprejemljiv, navadno se izražajo z agresijo, introvertiranostjo, depresijo, izolacijo od okolja, nastrojenostjo proti družbi, imajo nizko samopodobo in občutek nesprejetosti, nevčlanjenosti in nepripadanja. Zaradi omenjenega v družbi trpijo in se zatekajo v druge izhode, kot so alkohol, droga ali navijaštvo. Vse to jih pripelje do težav v socialni integraciji.

Pogosto, ne pa vedno, ti otroci in mladostniki izhajajo iz okolij s pestro družinsko problematiko, kjer jih starši zaradi nezaposlenosti, odvisnosti in drugih razlogov ne zmorejo, ne znajo ali nočejo več oskrbovati, jih vzgojno zanemarjajo, fizično, psihično, spolno zlorablajo, ali pa se nad njimi načrtno izživljajo.

Opisujejo, da imajo nekateri otroci in mladostniki težave z motnjami v razvoju ali težave na področju vedenja, čustvovanja, kombinirane motnje, kar pomeni, da so zraven tudi pridihi nekih psihiatričnih motenj. Nekateri otroci in mladostniki pridejo v zavod z manj izrazito, nekateri pa z bolj poglobljeno problematiko.

### **Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom, ki so oddani v zavod, nudi:**

Zavod nameščenim nudi osnovne pogoje za življenje, kot so dnevna oskrba, nastanitev, prehrano, varnost, stalnost in druge pogoje, ki jih rabijo za odraščanje – ne le bivanjske, ampak tudi čustvene in socialne. Ponuja jim tudi pomoč pri namestitvi v posebne socialne zavode, stanovanjske skupnosti in urejanju nadomestila po odpustu iz vzgojnega zavoda. En vzgojitelj primerja zavod celo z varno hišo, kamor se otroci in mladostniki zatečejo pred neurejenimi domačimi razmerami.

Primarna naloga zavoda sta vzgoja in izobraževanje ter pridobivanje praktičnih znanj in socialnih spretnosti. Privzgojiti jim želijo norme in vrednote, kot so: poštenost, ljubezen, (samo)spoštovanje, higienske navade, red, disciplino, delavnost, altruizem, spoštovanje pravil, etične vrline.

Skozi sprejetost, varnost, toplino jim poskušajo nuditi tudi nekakšno obliko družinskega življenja, predvsem z načinom vzgajanja, ki je podoben kot v družini. Predstavitvijo jim moške (očetovske) in ženske (materinske) vloge v družini.

Zavod otrokom in mladostnikom po mnenju intervjuvancev ponudi neko lepše, kvalitetnejše življenje, drugačno izkušnjo družine in pozitivno socialno izkušnjo, ki jih v domačem okolju niso nikoli doživeli.

Lahko pa je namestitev v zavodu oblika kaznovanja in jo otroci in mladostniki doživljajo kot muko, predvsem tisti, ki so v zavod oddani na podlagi odločbe sodišča. Socialna delavka izpostavlja, da otroci in mladostniki v zavodu še vedno ne pridobijo dovolj spretnosti na socialnem področju. Pravi, da v življenju ne pomaga nobena šola, nobena izobrazba, če socialno ne moreš funkcionirati. Zato jim nudi treninge socialnih veščin, praktične treninge vsakodnevnih veščin (prijava na zavodu za zaposlovanje, plačilo položnic ...) za delovanje v družbi ter delo na treh nivojih: emocionalni in družinski odnosi, odnosi s sovrstniki (kako se postaviti zase, kako se vključiti v skupino) ter odnos do dela in delovnega okolja.

Po informacijah, ki jih dobijo, je napredek od prihoda do odhoda iz zavoda lahko dosežen ali pa ne. Poudarijo tudi, da je vse delo v zavodu pod vprašajem, če se otrok ali mladostnik po odpustu iz zavoda vrača v nespodbudno okolje. Po odhodu iz zavoda se srečujejo s stigmo, predvsem pri iskanju zaposlitve, saj jim bivanje in delo v zavodu pri delodajalcih ne pomeni ravno pozitivne reference.

### **Modeli, tehnike, metode in vzgojni stili, ki jih vzgojitelji uporabljajo pri vzgoji v zavodu:**

Za doseganje vzgojnih smotrov in ciljev vzgojitelji pri svojem delu v zavodu uporabljajo različne modele, metode, tehnike in stile vzgoje. Opisujejo, da ima vsak svoj pristop in ne obstaja nek predpisan model. Predpisani pa so vzgojni cilji, ki so zapisani v vzgojnih ciljih zavoda ter v individualnem vzgojnem načrtu otroka ali mladostnika. Pedagoško teorijo poznajo, a se pri vzgoji bolj kot sledenju določenemu modelu zanašajo na zdravorazumski pristop in prilagajanju okoliščinam.

Nekateri navajajo, da se pri vzgoji predvsem poslužujejo striktnosti, strogosti, vztrajnosti, držanja pravil, ne odstopajo od zahtev, se ne pogajajo, predvsem pa ne podlegajo manipulacijam. Drugi (in tudi isti) hkrati uporabljajo sprejemanje, potrpežljivost, ljubeznivost, prijaznost, pokažejo jim, da jih sprejemajo takšne, kot so, jih imajo radi, jim popuščajo do neke meje, imajo bolj mehak pristop, zaščito, sproščenost, dobrovoljnost.

Socialna delavka A, ki je v preteklosti delala tudi kot vzgojiteljica, pravi, da svoje tehnike in metode vzgoje prilagaja okoliščinam in situaciji. Poleg pedagoške, psihološke in druge teorije je naštela še uporabo umetnostnih izraznih sredstev (igra vlog, psihodrama, igralna terapija), pedopsihiatrične metode in tehnike, gestalt terapije, psiholoških testov, treninge socialnih veščin, skupine za samopomoč, individualno svetovanje, usmerjeni pogovori. Iz pogovora ni možno zaznati prevlado kakšnega posebnega vzgojnega stila.

Vzgojiteljica B, ki je po izobrazbi socialna pedagoginja, pri svojem delu uporablja vedenjsko kognitivno teorijo, s pogovorom želi doseči uvid mladostnika v njegovo ravnanje, poslužuje pa se tudi individualnih razgovorov, preusmerjanja pozornosti ter vključevanje v dejavnosti. Pri svojem delu je dosledna. Otrokom in mladostnikom pokaže, da jih sprejema in jih ima rada, jim daje občutek sproščenosti in varnosti, ki pa nista dovolj za kakovosten odnos v procesu vzgoje. Pravi, da je v osebni odnosu otroku potrebno postaviti tudi meje in če te meje prehaja, ga je potrebno primerno kaznovati. Sankcije so dogovorjene in so lahko pozitivne ali negativne. Kazni, ki so dogovorjene in sooblikovane, lahko otroci in učenci potem tudi izbirajo. Dogovor in izbira kazni razvijata otrokovo odgovornost, da vedo, kakšne so posledice kršenja pravil. Poleg tega se naučijo ocenjevati in presoditi kakšno kazen lahko

prestanejo in prenesejo. Poskuša delati tako, da se mladostnik zave, da je kršil dogovor, mladostnik sprejme in izbere kazen ter poskuša potem narediti nekaj koristnega za skupnost. Pri svojem delu v zavodu uporablja dogovorni vzgojni stil.

Vzgojiteljici C se zdi pedagoška teorija suhoparna in sama, namesto neke stroge teoretske osnove, uporablja mešanico znanj, ki jih je pridobila skozi študij socialne pedagogike. Prilagaja se okoliščinam dela in dela po nekem lastnem občutku, zdravorazumskem pristopu. Vzgojo primerja s čaranjem, ker vsaka vzgojna tehnika in metoda ne deluje pri vsakem otroku in mladostniku na enak način. Zase trdi, da ni ravno permissivna, ni pa zaletava in kaznovalno usmerjena, poslučuje se dogovora in pogajanja tudi pri izbiri sankcij. Uporablja pogovore, individualne razgovore in igre vlog. Veliko dela na osebni ravni, individualnih pogovorih in razgovorih, konfliktov pa nikoli ne rešuje pred skupino. Svoj stil vzgoje opisuje kot avtoritativen, ne pa avtoritaren. Torej uporablja samoomejitveno avtoriteto ter dogovorni stil.

Vzgojitelj D, ki je po izobrazbi športni pedagog, pozna osnove pedagoške vede iz študija, vendar pravi, da ima manj znanja predvsem na področju socialne pedagogike. Avtoritarnost prevladuje v njegovem stilu vzgoje, ki jo opisuje kot vojaški način dela s strogimi mejami, enostavnimi pravili, strogo določenimi vlogami. Nasprotuje uporabi permissivnega modela vzgoje. Verjame v sistem kaznovanja in nagrajevanja, je dosleden, se drži pravil, z otroki in mladostniki se ne pogaja in jim ne popušča. Otroci to vedo in ne poskušajo manipulirati z njim. Pri delu uporablja izkušnje iz vsakdanjega in družinskega življenja. Čeprav je njegov pristop trši, se trudi, da otroci in mladostniki v zavodu vedo, da jih ima rad. Vzgojitelj že sam pove, da je njegov vzgojni stil avtoritaren.

Vzgojitelj E je po izobrazbi športni pedagog. Za doseganje vzgojnih ciljev in vplivanje na otroke in mladostnike se po njegovem mnenju, bolje kot sledenje teorije, ki jo pozna, obnese zdravorazumski pristop, izogibanje konfliktom, prilagajanje okoliščinam ter iskanje in prilagajanje primernih strategij s pomočjo vzgojnega tima. Poskuša upoštevati tudi situacijo in okoliščine, iz katere prihaja mladostnik, saj meni, da uporaba še tako vrhunskih pedagoških metod ne zagotavlja, da bo posameznik, ko se vrne v svoje primarno okolje, pripravljen na vključitev v družbo. Pravi, da vzgaja tudi z občasnim popuščanjem, vendar le do določene meje. Kazni za konstantno kršenje dogovora so predvsem v obliki odvzema bonitet. Pri otrocih je dosegel, da

mu zaupajo in podeljujejo veliko mero avtoritete, kar je eden od elementov samoomejitvene avtoritete in nakazuje uporabo dogovornega vzgojnega stila.

Vzgojiteljica F, ki je po izobrazbi športna pedagoginja, uporablja tehnike telesnega sproščanja, zrcaljenje telesne drže in druge tehnike neverbalnega komuniciranja za navezavo in ohranjanje zaupnega odnosa in stika. Pri svojem delu uporablja tudi zdravorazumski pristop, predvsem uporablja svoj instinkt. Z otroki in mladostniki dela v osebni odnosu, ki temelji na zaupanju in inovativnosti in ne na šablonskem delu. Pogosto se postavlja v kožo otrok in mladostnikov in je do njih empatična. Čeprav je potrpežljiva in ljubeča, prijazna in se zna pošaliti, ne daje vedno občutka in videza materinskosti, saj zna vztrajati, je stroga in se ne pusti manipulirati. Prevladuje dogovorni vzgojni stil.

### **Uporaba elementov delovnega odnosa:**

Osebno vodenje je element, ki ga pogosto uporabljajo vzgojitelji, ko si pri delu vzamejo čas, da z otrokom ali mladostnikom zgradijo osebni odnos, ki temelji na medsebojnem zaupanju. Vzgojitelj pri delu uporablja in podeli izkušnje iz svojega življenja, pokaže svoja čustva, tudi če je to užaljenost in prizadetost ob neuspehih. Po mnenju vzgojitelja delo na osebni ravni prinaša boljše rezultate kot neosebni odnos, podprt le s pravili. Otrokom dajo vedeti, da jih sprejemajo takšne, kot so in jih ne obsojajo. Pri delu je nujna empatija, razumevanje, človeškost in človečnost. Pri vzgoji moraš, po besedah vzgojiteljice, biti najprej človek in šele potem strokovnjak.

Etika udeležенosti se v delovnem odnosu med vzgojiteljem in otrokom ali mladostnikom v Planini pokaže, ko se vzgojiteljica odpove vlogi eksperta in v osebni delovni odnosu dela skupaj z mladostnikom in ne zanj ali proti njemu. Mladostniku pripada aktivna vloga v procesu sodelovanja. Vzajemno vplivata eden na drugega in tudi vzgojitelj v odnosu nekaj pridobi. Vzgojitelj se odreče objektivnosti in posedovanju resnice, ki jo nadomesti skupno raziskovanje odnosa in vlog. Vzgojitelj je odgovoren za potek procesa dela, zato stalno reflektira delovni odnos. Problem ni samo s strani otroka ali mladostnika, ampak tudi v terapevtu, in to je potrebno povedati, pravi socialna delavka.

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev uporabljajo socialna delavka, športna pedagoginja in socialna pedagoginja, ko govorijo o tem, da pustijo

otrokom in mladostnikom možnost izbire in dogovora o ciljih. Želeni izidi so dogovorjeni in izpogajani. Dajo jim možnost, da so aktivno udeleženi v problemu in iskanju rešitve. Pomembna je otrokova definicija problema in rešitve, ki je dostikrat drugačna od doživljanja staršev. V reševanje vključijo vse udeležene v problemu in vsak prevzame svoj del in odgovornost za reševanje.

Element ravnanja s sedanostjo ali koncept so-navzočnosti uporablja športna pedagoginja, ko opisuje, da nikoli ne bere osebnih map otrok in mladostnikov pri sprejemu v zavod, ker je ne zanima njihova preteklost, ampak jo zanima situacija tukaj in sedaj. Zavzema se za to, kaj lahko stori v sedanosti. V preteklost se vrača le kot v prostor za raziskovanje virov moči in dobrih izkušenj, ki jih lahko z mladostnikom uporabita v sedanosti. Izkušnje, ki so obremenjujoče in niso uporabne za sedanost, pustita v preteklosti.

Dogovor o sodelovanju je element, ki ga je mogoče zaslediti v vzgoji športne pedagoginje, ki v vsakem pogovoru z otrokom in mladostnikom da vedeti, da jih posluša in sliši, jim pusti prostor in čas ter jim daje povratne informacije. Da jim vedeti, da ji lahko zaupajo. So stvari, ki ji jih mladostniki zaupajo. Vendar se dogovorita in vedno pove katere informacije je dolžna posredovati naprej in komu.

Uporaba Individualnega delovnega projekta se pokaže v okviru uporabe delovnega odnosa, ko delo in odnos z otroki in mladostniki v zavodu vzgojiteljici opisujeta kot delo, kjer ne obstajajo vzorci, recepti, obrazci in hitre rešitve. Temveč je potrebno delo vsakokrat prilagoditi vsakemu posebej na svoj način.

### **Koncept dela s perspektive moči:**

Nekatere elemente vsaj delno poznajo ali so zanje slišale tri anketiranke, ki so po izobrazbi socialna delavka in socialni pedagoginji, vendar pa tega koncepta v celoti ne poznajo. Zdi se jim, da mora biti nekaj v povezavi z opolnomočenjem, z iskanjem posameznikovih močnih točk; koncept in njegovo uporabo poznajo že iz študija.

Trije intervjuvanci, ki so po izobrazbi športni pedagogi, koncepta ne poznajo ali pa nikoli niso slišali zanj.

Ne glede na to, ali poznajo ali so vsaj že slišali za koncept dela s perspektive moči, pa vsi uporabljajo pri svojem delu nekatere elemente dela s perspektive moči, da

pomagajo odkriti, olepšati in raziskati mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje.

Štirje vzgojitelji odgovarjajo, da je to bistvo njihovega dela, da delajo na takšen način z vsakim otrokom in mladostnikom na vsakdanji bazi. Za sodelovanje je nujno, da najprej poiščejo pozitivne točke, na katerih potem lahko gradijo.

Pri delu vseh se pojavlja uporaba elementa dodajanja moči, predvsem v obliki, da raziskujejo, opazujejo, iščejo, spodbujajo, uporabljajo, poudarjajo, nagrajujejo, pohvalijo posameznikove vire moči, osebnostne lastnosti, sposobnosti, interese, talente, cilje in ne šibkih strani. Spoštujejo način življenja otrok in mladostnikov ter ne manipulirajo. Socialna delavka opozarja, da se preveč dela na športnih aktivnostih, ročnih spretnostih in nagnjenosti k raziskovanju in se premalo poudarja pomembnost osebnostnih lastnosti otrok in mladostnikov, in sicer, da imajo radi živali, da znajo in želijo pomagati drugim, da imajo čut za soljudi.

Dialog in sodelovanje je drugi element po pogostosti uporabe. Možno ga je zaslediti v opisih dela vseh treh vzgojiteljev, ki so po izobrazbi športni pedagogi. Opisujejo, da počnejo dejavnosti skupaj z mladostniki, se jim pridružijo, približajo, jih motivirajo, se z njimi pogovarjajo. Pri tem ne obupajo in jih ne silijo, temveč iščejo druge poti in načine za sodelovanje. Predvsem pa sprejemajo otroke in mladostnike takšne, kot so.

Včlanjenost je element, ki ga je mogoče zaslediti pri opisu dela z mladostniki socialne delavke in socialne pedagoginje. Opisujeta, da je za mladostnike in njihovo samopodobo izredno pomembno, da so sprejeti, včlanjeni, da nekam pripadajo, da so pomembni člani skupine ali skupnosti. S tem, ko se vključijo v dejavnosti, v katerih so močni ali v njih uživajo, se uveljavijo, dobijo nagrade, pohvale in potrditev, da je v redu, da nekaj velja, da je nekaj vreden.

Okrevanje, zdravljenje in celostnost so elementi, ki jih izraža socialna delavka. Za otroke in mladostnike pravi, da so občudovanja vredni, da so sploh preživeli v takšnih razmerah. Da so razvili mehanizme, ki so jih potrebovali za preživetje in da morajo biti na to ponosni.

### **Uporaba patološkega leksikona:**

Najpogostejša uporaba patološkega leksikona, ki se pojavlja pri delu vzgojiteljev v zavodu za poimenovanje otrok in mladostnikov je, da je oseba imenovana problem ali patologija. Uporabljajo izraze za poimenovanje otrok in mladostnikov, ki ne dodajajo, ampak jemljejo moč in ugled posameznikom, ter jih etiketirajo in stigmatizirajo. Izrazi, ki sem jih zasledila so: gojenci, problematični, kradljivci, mulci, downovci, delinkventi, prestopniki.

Jezik pesimizma in dvomov se pri opisih dela vzgojiteljev kaže v tem, da verjamejo, če otroci in mladostniki ne uspejo rešiti svojih težav v zavodu, svojo življenjsko pot nadaljujejo in končajo klavrno. Pravijo, da se uporaba perspektive moči lahko obnese le na kratek rok. Situacija v zavodu pa se vleče in je iz dneva v dan ista. Verjamejo tudi, da obstajajo pri njihovem delu z otroki in mladostniki brezizhodne situacije, iz katerih ni rešitve.

Oropanost konteksta se pojavlja pri imenovanju otrok in mladostnikov, ki bivajo v zavodu, kot gojencev ali žrtev, saj se s tem »pasivizira« in se njihova zgodba skrči le na dejstvo, da so bili oddani v zavod.

Domneva bolezní predpostavlja vzrok. Rešitev je element patološkega leksikona, ki se pojavi pri socialni delavki, ki opisuje, da obstaja točno določen obrazec, način in recept reševanja problema v terapevtskem odnosu.

Neenakost moči se pokaže, ko ena od vzgojiteljic opisuje, da sta s socialno delavko hodili kontrolirat mladostnika po odpustu iz zavoda, to nakazuje na kontrolo, nadzor in s tem, da je odnos med pomagajočim in prejemnikom pomoči poln neenakosti v moči.

### **Mnenje vzgojiteljev o podelitvi priznanj za dobro vedenje:**

Podelitev priznanj za dobro, lepo vedenje, trud in uspeh v Vzgojnem zavodu Planina, ki spodbuja uporabo dela s perspektive moči v praksi, se zdi vzgojiteljem dobra, uporabna akcija. Takšne akcije se jim zdijo dobrodošle in socialna pedagoginja opisuje, da so tak način dela vpeljali celo na nivo vzgojne skupine, kjer priznanja lahko podelijo pogosteje in na bolj osebni ravni kot na nivoju zavoda.

Podelitev označujejo kot uporabno, dobro za mladostnike iz razloga, ker otroci in mladostniki potrebujejo, da v njih vidiš tisto, kar je dobro, se z njimi pogovarjaš, jih

opazuješ s te perspektive in na ta način z njimi tudi komuniciraš. Priznanja, diplome, pohvale otrokom in mladostnikom veliko pomenijo, jim dvigujejo samopodobo in samozavest. Pomembno je, da se povejo posameznikove močne točke in da so priznanja javna, saj se s tem povečuje njihova družbena moč in spreminja način, kako jih gledajo in doživljajo drugi ter kako potem doživljajo sami sebe. Otroci, ki so socialno ranljivi, potrebujejo potrditev, da so vredni, in pohvalo za svoj trud in prispevek.

Akcija deluje dobro na delo vzgojiteljev, ker jim postavlja izziv in nalogo, da raziskujejo in opazujejo, spoznavajo ter komunicirajo z otroki in mladostniki na drugačen, pozitiven način in ne le kritizirajo. Ko najdejo slabe plati, imajo s to akcijo možnost poiskati še dobre, močne strani in vire moči ter iščejo, raziskujejo in uporabljajo dobro prakse, ki deluje.

Informatorji opozarjajo na možen nasproten učinek, ki ga lahko prinaša takšna akcija, in sicer navajajo, da je pomembno, da se iščejo in priznavajo močne plati vsakega člana skupine. Ko v skupini izpostaviš le posameznika, ga drugi zaradi ljubosumja, tekmovalnosti ali drugih razlogov lahko izločijo in s tem se doseže nasprotni učinek od želenega.

Poudarijo, da mora biti akcija zastavljena načrtno in konkretno, da morajo biti dogovorjeni kriteriji in okvirji že od začetka. Tako otroci in mladostniki vedo, za kaj se je pomembno truditi. Otroci in mladostniki znajo dobro oceniti svoj in trud drugih ter se med seboj primerjajo. Točno vedo, kdo dobi nagrado za trud, komu pa so zasluge podeljene neupravičeno. V takšnem primeru akcija izgubi rdečo nit, nima smisla, bistva in se razvrednoti vsebina akcije.

### **Kako zavod skrbi za izobraževanje, supervizije, osebno rast in kakšni so delovni odnosi ter pogoji:**

Zaposleni pravijo, da je izobraževanj dovolj, so zadovoljiva in da imajo možnosti izbire. V zavodu so organizirana tudi interna izobraževanja. Skrb in podporo za izobraževanje jim nudi vodstvo zavoda.

V zadnjih letih opažajo zmanjšanje obsega izobraževanja zaradi zmanjšanja finančnih sredstev in ukinitve dejavnosti, kot so supervizija in teambuilding programi.

Zaposleni so opozarjali na slabe delovne pogoje, predvsem zaradi neprimerne urnika in razporeda dela, saj jim ta prinaša napor, skrbi, nestalnost, nenadne spremembe in presenečenja, včasih si ne upajo zavrniti dežurstva in morajo biti stalno na razpolago. Zaradi nestanovitnega urnika dela je oteženo in obremenjeno njihovo družinsko življenje. Navajajo še, da je urnik neustrezen in nefleksibilen ter ne upošteva okoliščin in potreb otrok in mladostnikov. Socialna delavka izpostavi, da opravlja delo tudi v svojem prostem času, da namenjajo premalo denarja za izobraževanje, da si mora strokovno literaturo priskrbeti in plačati sama ter da ni zadovoljna s plačilom za opravljeno delo, saj so plače v sociali katastrofalne.

Dobre delovne pogoje izpostavita dve vzgojiteljici, in sicer navajata, da nimata občutka izgorelosti, imata dovolj časa za počitek, možnost strokovne pomoči, delovna klima se je v zadnjem času izboljšala. Povezani so tudi z učitelji, medtem ko sta prej obstajala vzgojiteljski in učiteljski pol kolektiva.

Kot primer dobrih delovnih odnosov vzgojitelja navajata varnost in kritje s strani vodstva v primeru dezinformacij. Ravnateljica je razumevajoča v primerih neutemeljenih prijav. Zaposleni imajo podporo vodstva pri izobraževanju in pridobivanju novih izkušenj.

Poleg tega, da opisujejo, da zavod dobro poskrbi za njihovo psihohigieno, izobraževanje in delovne pogoje, pa morajo znati poskrbeti sami zase, predvsem z delom na sebi. Socialna pedagoginja pravi, da ti nobeno izobraževanje, noben kolektiv ne more pomagati, če sam ne delaš na svojih osebnih težavah in osebnostni rasti. Sam sebi moraš dovoliti in prepoznati, da potrebuješ pomoč, ki jo lahko dobiš preko izobraževanja, svetovalne službe ali zaposlenih kolegov. Kot primer samopomoči naštevajo tudi neformalna druženja, kjer imajo sproščene in zabavne pogovore. Poleg tega, da se samoizobražujejo, je dogovorjeno, da izobražujejo tudi druge. Potrebno je biti tudi na tekočem s stroko in brati ogromno strokovne literature. Slaba komunikacija je med vzgojitelji in upravo. Zaradi tega pridejo zadeve, ki so se zgodile v vzgojni skupini, na upravo v drugačni luči in kontekstu, kot so se zgodile. Včasih vodstvo uporablja neprimeren način komuniciranja in s tem vzgojiteljem odvzema in krči avtonomijo, še posebno v kriznih situacijah.

Isti vzgojitelj opisuje še slabe delovne odnose, ki so posledica avtoritarnega vodenja zavoda in se s tem pogosto zgodi degradacija vzgojiteljevega statusa, avtonomije,

ugleda ali kakšna druga krivica. K slabim delovnim odnosom pa prišteva še to, da je v zavodu s strani uprave do zaposlenih veliko izražene dvoličnosti.

Socialna delavka v primerjavi s prejšnjo službo trdi, da je delo v Vzgojnem zavodu Planina užitek, adrenalin, izziv, saj tukaj dela z mladimi, kar pomeni dobre obete za prihodnost.

V formulaciji problema raziskave sem navedla tezo, da poznavanje teoretičnega koncepta dela s perspektive moči (definicija, elementi, utemeljitelji ...) v Vzgojnem zavodu Planina ni zelo razširjeno. To tezo lahko potrdim. Trije od intervjuvanih vzgojiteljev koncepta dela s perspektive ne poznajo in nikoli niso slišali zanj. Tri intervjuvane vzgojiteljice pa poznajo koncept le delno, dve poznata elementa opolnomočenja, socialna delavka pa je zanj vsaj slišala, vendar bi se za poznavanje koncepta morala poglobiti v študij le-tega.

Druga teza, ki sem jo postavila v formulaciji problema, da je uporaba elementov koncepta s strani zaposlenih v Vzgojnem zavodu Planina v praksi razširjena, tudi če koncepta teoretično ne poznajo, lahko potrdim. Tekom raziskave sem prišla do ugotovitve, da vsak vprašan vzgojitelj v svoji praksi uporablja vsaj element dodajanja moči, medtem ko jih nekateri uporabljajo več, ne glede na to ali poznajo koncept, njegove elemente ali utemeljitelje koncepta.

Tezo, da vzgojitelji, ki pri svojem delu uporabljajo bolj procesno-razvojni model, demokratičen ali dogovorni stil vzgoje, uporabljajo več elementov delovnega odnosa in koncepta dela s perspektive moči, v primerjavi z vzgojiteljem, ki uporablja avtoritaren ali laissez-faire stil vzgoje, lahko potrdim. Rezultati raziskave kažejo, da vzgojitelj, ki pri svojem delu uporablja avtoritaren stil vodenja uporablja le dva elementa koncepta perspektive moči in nobenega drugega elementa delovnega odnosa, medtem ko vzgojitelji, ki uporabljajo bolj demokratičen stil vzgoje uporabljajo najmanj dva elementa perspektive moči in vsaj še en drug element delovnega odnosa, ali pa več.

## 5. RAZPRAVA

Vzgojitelji opisujejo otroke in mladostnike v zavodu kot običajne, le da so ti v očeh splošne populacije zaznamovani s stigmo bivanja v zavodu, ker niso znali na primeren način reševati svojih težav. Opisujejo jih kot otroke in mladostnike, ki imajo težave v socialni integraciji, ker svojo stisko izražajo na družbeno nesprejemljiv način. Opisujejo jih kot otroke in mladostnike, pri katerih so se nakopičili različni dejavniki tveganja, kot so njihove osebne in psihološki lastnosti, slabi družinski odnosi in socialno okolje, ki izhajajo in vplivajo eden na drugega. Otroci in mladostniki, nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina, so socialno ranljivi, njihov prehod v odraslost je namreč težavnejši od odraščanja otrok iz splošne populacije, ker imajo že v startu slabši položaj.

Slabši položaj otrok in mladostnikov naj bi nastanitev in obravnava v zavodu poskušala omiliti, predvsem tako, da jim zagotovijo ustrezno varno bivališče, prehrano ter čustveno in socialno spodbudno okolje. V zavodu si otroci in mladostniki s pomočjo vzgoje in izobraževanja pridobijo različne socialne spretnosti in praktična znanja, s pomočjo katerih se bodo lažje vključevali v družbo kot polnopravni člani. Prav tako jim zavod s pomočjo organizirane vzgoje poskuša nuditi izkušnjo življenja in delovanja v življenjskih skupnostih, ki jo bodo lahko uporabili, ko si ustvarijo lastne družine. Po izjavah informantov sistem zavodske vzgoje otrok in mladostnikov ne opremi dovolj za kvalitetno samostojno bivanje in življenje. Malo možnosti imajo za izboljšanje družbenega položaja in kvalitete življenja predvsem tisti otroci in mladostniki, ki se iz zavoda vrnejo v nespodbudno okolje. Otroci in mladostniki, ki so oddani v zavod, se po odhodu iz zavoda srečujejo s trdovratno stigmo in predsodki na področju zaposlovanja, saj je dejstvo, da so se izobraževali v zavodskih šolah tako moteče, da ga želijo zamolčati. Zavodska oblika vzgoje ne zmanjšuje, ampak vzdržuje socialno ranljivost otrok in mladostnikov. Za otroke in mladostnike, ki so v zavod oddani preko odločbe sodišča, pa to po mojem mnenju pomeni dvojno kazen, najprej prisilno bivanje v zavodu in nato stigmo tega bivanja, ko odslužijo kazen.

Vzgojitelji, ki se zaposlijo v zavodu, se zavežejo, da bodo s svojim delom, vedenjem in zgledom otroke navajali na lastno aktivnost in odgovornost. Vendar se nikjer ne zavežejo, na kakšen način bodo zasledovali predpisane vzgojne cilje.

Zato se vzgojitelji pri svojem delu poslužujejo različnih vzgojnih modelov, tehnik in vzgojnih stilov. Ker se prilagajajo okoliščinam dela in se poleg teoretskih konceptov zanašajo na zdravorazumski pristop, je težko ugotoviti kateri stili, tehnike in modeli so pri njihovem delu prevladujoči. Pogosto uporabljajo nekakšno mešanico. Ko dogovor in demokratičen odnosi ne prinašajo zadovoljajočih rezultatov, se je lažje zateči k bolj avtoritativnim. Ko se situacija umiri in delo pride na ustaljene tirnice, pa lahko ponovno uvedejo bolj demokratične odnose, čeprav načelno zagovarjajo dogovorni vzgojni stil.

Po dobljenih rezultatih lahko sklepam, da v zavodu Planina prevladuje procesno-razvojni model vzgoje z demokratičnim, dogovornim, sodelovalnim, partnerskim stilom vodenja. Takšnega načina se namreč poslužujejo štirje od šestih vzgojiteljev, medtem ko eden zagovarja trši, direktivni, avtoritarni stil vodenja. Za socialno delavko pa mi iz dobljenih podatkov ni uspelo pridobiti dovolj informacij, da bi lahko opredelila, za kakšen stil vodenja se odloča, tako da ga bom uvrstila pod indeferentni ali neopredeljeni stil.

Dogovorni stil vodenja poskuša preseči slabosti avtoritarnega, laissez-faire vzgojnega stila v tem, da vzgaja mladostnika, ki je aktiven, moralno avtonomen in razvija lastno odgovornost za reševanje lastnih težav. Ravno te lastnosti so vzgojni cilji, ki jih zavod deklarira kot želene. Po oceni vzgojiteljev so pri svojem delu uspešni, saj je pri večini otrok in mladostnikov, ki odhajajo iz zavoda, dosežen očitni napredek. Čeprav dejanskega stanja po odpustu iz zavoda formalno ne spremljajo.

Pred začetkom raziskave sem pričakovala, da se bo v rezultatih očitno pokazala razlika v uporabi dogovornega stila vodenja glede na izobrazbo vzgojitelja, vendar tega ne morem zagotovo trditi, saj dogovorni stil uporabljajo tako socialni kot športni pedagogi, avtoritaren stil uporablja športni pedagog in neopredeljen vzgojni stil socialna delavka.

Vzgojitelji, ki pri svojem delu uporabljajo bolj demokratične odnose in dogovorni stil vodenja, uporabljajo pri svojem delu tudi več elementov delovnega odnosa in elementov koncepta dela s perspektive moči. Kar nakazuje na povezanost med procesno-razvojnim modelom v pedagogiki in sodobno doktrino socialnega dela.

Da otroci in mladostniki v procesu vzgoje sprejmejo vzgojitelja kot avtoriteto, ki temelji na sprejemanju in zaupanju, mora med njima biti vzpostavljen osebni odnos. Osebni odnos je najlažje vzpostaviti v delovnem odnosu.

Vzgojitelji pri svojem delu uporabljajo več elementov delavnega odnosa. Poslužujejo se osebnega vodenja, etike udeležnosti in instrumentalne definicije problema in rešitve. Manj se poslužujejo elementov ravnanja v sedanjosti in koncepta so-navzočnosti ter dogovora o sodelovanju, ki ga uporablja le športna pedagoginja. Vsak delovni odnos se namreč začne z dogovorom o sodelovanju, ki mora biti jasno izrečen in šele po tem se lahko vzpostavijo vloge, naloge in varen prostor za delo. Vpeljava socialnodelovnih metod in konceptov v vzgojiteljevo delo doda novo vrednost pri vzpostavljanju in vzdrževanju odnosa med vzgojiteljem in otrokom ali mladostnikom. Otrok ali mladostnik pa je z njihovo močjo spodbujen in opolnomočen za pozitivnejša ravnanja.

Poznavanje teorije koncepta dela s perspektive moči v vzgojnem zavodu ni razširjeno. Koncepta ne pozna, niti ni zanj slišala polovica vprašanih, druga polovica pa je za koncept slišala ali pa pozna vsaj element dodajanja moči. Iz rezultatov je razvidno, da delno poznajo koncept socialni pedagoginji in socialna delavka, medtem ko zaposleni drugih izobrazbenih profilov koncepta ali elementov ne poznajo. Socialni pedagoginji navajata, da sta ta element spoznali tekom študija, ko so ga tudi uporabljali v praksi. Torej je povezava med vrsto izobrazbe, ki jo ima vzgojitelj, in poznavanjem koncepta.

Vendar sem nadalje ugotovila, da vsi vzgojitelji, ne glede na smer izobrazbe, Saleebeyev koncept uporabljajo v praksi. Vsi navajajo uporabo elementa dodajanja moči, trije navajajo uporabo dialoga in sodelovanja, medtem ko je bil element včlanjenosti, ki poskuša otroke in mladostnike vključiti v družbene skupine, izpostavljen pri dveh vzgojiteljih. Le socialna delavka uporablja elemente okrevanja ter možnosti zdravljenja po travmi, zlorabi ali bolezni. Ker vzgoja v zavodu temelji na načelih, kot so dobri življenjski pogoji, vključevanje otrok in mladostnikov v skupnost, strpnost do drugih, sodelovanje in dogovarjanje pri skupnem reševanju težav, aktivno vključevanje posameznika v zaupne odnose in varno okolje, je dosledna uporaba

dela s perspektive moči orodje, ki omogoča, da se ta načela iz deklarirane ravni prenesejo na praktično raven.

Eden od načinov, kako deklarirane vrednote prenesti v prakso, je akcija podelitve priznanj otrokom in mladostnikom v zavodu za lepo vedenje, dobre lastnosti, trud in napredek, ki so ga dosegli. Vzgojitelji akcijo ocenjujejo kot dobro, saj na tak način otroci dobijo priznanje, da so v redu, da so vredni, izboljšuje njihovo samopodobo in samozavest, povečuje vključenost v skupnost in krepi njihovo družbeno moč. Vzgojiteljem je akcija izziv, ki jih spodbuja k uporabi perspektive moči.

Vzgojitelji so opozorili, da so učinki akcije lahko tudi nasprotni od želenih, predvsem če kriteriji in okvirji, ki jih uporabljajo za ocenjevanje, niso znani in dogovorjeni že na začetku. To je dokaz, da je delo s perspektive moči možno le v delovnem odnosu, kjer so odnosi demokratični, vloge, cilji, sankcije in komunikacija pa dogovorjeni in soustvarjeni.

Kot pravi Saleebey (2009), je sodobna družba obsedena in prepredena s psihopatologijo, viktimizacijo ter moralno in odnosno deviacijo. Omenjeno se v rezultatih raziskave odraža tudi na nivoju zavoda.

V opisih otrok in mladostnikov, ki so nastanjeni v zavodu, in dela z njimi se pojavljajo elementi patološkega leksikona, katerih raba odvrča in preprečuje vzgojiteljem, da bi v otrocih in mladostnikih iskali vire moči ter nanje in njihovo situacijo gledali na način, ki pomaga poiskati pot do boljše kvalitete življenja. Vzdržuje uporabnike v odnosih, ki so polni neenakosti v moči, kontrole in manipulacije. Ter vzdržuje konstrukte in poglede, da uporabnik postane uporabnik, ker je slab, šibak in nezmožen.

Najbolj razširjen je v praksi element, ko je oseba poimenovana kot problem ali patologija. Vsi ostali statusi osebe postanejo podrejeni tej oznaki. Vzgojitelji namreč uporabljajo slabšalne ali označevalne oznake, ki otrokom in mladostnikom odvzemajo moč in ugled. Drugi element po razširjenosti uporabe pa je jezik pesimizma in dvomov ter profesionalna ciničnost. Manj pogosto pa vzgojitelji v zavodu otroke in mladostnike oropajo konteksta, predpostavljajo, da če poznajo vzrok za bolezen, poznajo tudi njegovo rešitev, ter otroke in mladostnike postavljajo v

odnose, ki so polni neenakosti v moči. Tega ne počnejo namenoma. To počnejo, ker niso ozaveščeni in nekritično uporabljajo izraze, ki so splošno vpeljani, ali pa pedagoška stroka ne ponuja alternativnega poimenovanja, ne poznajo drugih učinkovitejših orodij ali pa se jim uporaba takšnih elementov ne zdi sporna.

Glede na to, da zavod poskuša z izobraževanjem slediti novim spoznanjem stroke in jih uvajati v proces dela, vsi vzgojitelji odgovarjajo, da je dodatnih izobraževanj v zavodu dovolj, da so kakovostna in nudijo možnost izbire. Rezultati kažejo, da ne poznajo teoretičnega koncepta dela s perspektive moči, ki je eden temeljnih elementov delovnega odnosa. Rešitev za vpeljevanje novih uporabnih metod dela leži v načrtovanem, strokovnem, pedagoškem in socialnodelovnem usposabljanju, izobraževanju in izkustvenem učenju, s katerim bi olajšali delo vzgojiteljem, vplivali na izboljšanje kvalitete dela in s tem pridobili boljše možnosti za otroke in mladostnike.

Izbiro metodologije bi ocenila kot zadovoljivo, ne pa najboljšo možno. Vzorec je bil po mojem mnenju dovolj velik, saj so se izjave vzgojiteljev pričele ponavljati. Vzgojitelje, ki sem jih vključila v raziskavo, sem izbrala po svojih preferencah in po nasvetu ravnateljice. Pazila sem, da so si različni po starosti, spolu, izobrazbi in količini delovnih izkušenj. Želim si, da bi v raziskavo vključila tudi zaposlene vzgojitelje drugih izobrazbenih profilov ter razširila vzorec še na učitelje v šoli, psihologinjo, logopedinjo, medicinsko sestro ter ostale zaposlene v zavodu, saj tudi ti prispevajo k vzgoji v zavodu. Za poglobljen pogled bi kot respondente morala izbrati otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v zavodu.

Rezultate za izvedbo raziskave sem dobila preko intervjujev z vzgojitelji, ki so mi opisali svoj način dela, svoje videnje otrok in mladostnikov, ki so nastanjeni v zavodu, kako oni vidijo poslanstvo v zavodu ter kakšne so v zavodu razmere za delo. V Vzgojnem zavodu Planina bi dobila bolj objektivne podatke o delu s perspektive moči, če bi se poslužila metode opazovanja z udeležbo. Lahko se namreč zgodi, da vzgojitelji svoje delo opisujejo drugače, kot ga dejansko opravljajo. Dobljeni podatki

in njihova analiza so seveda tudi moja interpretacija vzgojiteljevih interpretacij in se bolj kot k temu, da izražajo neko dejansko stanje v zavodu nagibam k temu, da izražajo osebne poglede vpletenih.

Posploševanje na nivo celotnega zavoda je mogoče, medtem ko je posploševanje ugotovitev na nivo vseh zavodov mogoče le delno oziroma zmerno, če bi šlo za zavod, ki ima podobne značilnosti (podoben način vodenja, strukturo zaposlenih, populacijo otrok in mladostnikov).

## 6. SKLEPI

Iz rezultatov raziskave je mogoče podati spodaj napisane sklepe.

- V Vzgojnem zavodu Planina bivajo socialno ranljivi otroci in mladostniki, saj jih vzgojitelji opisujejo kot običajne otroke in mladostnike, pri katerih so se nakopili dejavniki tveganja, ki otežujejo njihovo socialno integracijo in prehod v odraslost.
- Planinski zavod otrokom in mladostnikom zagotavlja osnovne življenjske pogoje ter varno socialno okolje, kjer jih poskušajo opremiti za kvalitetno samostojno bivanje in življenje. Kljub temu bivanje v zavodu lahko zmanjšuje kvaliteto življenja po odpustu iz zavoda, saj se jih drži stigma in težje najdejo zaposlitev kot mladostniki iz splošne populacije.
- Vzgojitelji v zavodu s svojim delom poskušajo otroke navajati na lastno aktivnost in odgovornost. V ta namen se poslužujejo različnih vzgojnih metod. V zavodu prevladujejo vzgojitelji, ki pri svojem delu uporabljajo elemente demokratičnega vzgojnega stila.
- Ti vzgojitelji pri svojem delu uporabljajo tudi več elementov delovnega odnosa, kar kaže na konceptualno povezanost med uporabo procesno-razvojnega vzgojnega modela in sodobno doktrino socialnega dela. Uporaba socialnodelovnih metod in konceptov pri vzgoji namreč omogoča vzpostavitev in vzdrževanje osebnega odnosa med vzgojiteljem in otrokom ali mladostnikom, ta pa v takšnem odnosu pridobiva na moči in je spodbujen za spremembo vedenja in ravnanja, ki mu bo omogočal kvalitetnejše življenje in bolj enakopravno vključenost v družbo.
- Koncept dela s perspektive moči D. Saleebeya vzgojitelji v zavodu, ki so po izobrazbi športni pedagogi, ne poznajo, medtem ko so zanj slišali ali pa poznajo element dodajanja moči oziroma opolnomočenja vzgojitelji, ki so po

izobrazbi socialni pedagogi ali socialni delavci, ker so ga spoznali tekom študija.

- Kljub nepoznavanju teorije koncepta dela s perspektive moči v zavodu vzgojitelji pri svojem delu uporabljajo njegove elemente. Največ vzgojiteljev uporablja element dodajanja moči oziroma opolnomočenje otrok in mladostnikov.
- Poskus zavoda, da prenese v vzgojno prakso več pozitivnega vrednotenja otrok in mladostnikov, je akcija podelitve priznanj za lepo vedenje, dobre lastnosti, trud in napredek. S strani vzgojiteljev je ocenjen kot uspešen. Otroke in mladostnike spodbuja, jih vključuje, izboljšuje njihovo samopodobo in samozavest ter krepi njihovo družbeno moč. Vzgojiteljem prinaša izziv, da razmislijo o lastnem odnosu in pogledu na otroke in mladostnike v zavodu. Z njihove strani je bilo izrečeno tudi opozorilo, da če kriteriji in okvirji akcije niso znani in dogovorjeni, to pripelje do obratnih učinkov od načrtovanih in želenih. Delo s perspektive moči je namreč možno le v demokratičnih in soustvarjenih odnosih.
- Pri delu vzgojiteljev v zavodu se v rezultatih pokaže tudi uporaba elementov patološkega leksikona, ki zavirajo demokratičnost odnosov med vzgojitelji in otroci ali mladostniki, ter jim onemogočajo napredek in doseganje deklariranih vzgojnih ciljev. Iz opisov vzgojiteljskega delovanja lahko sklepam, da tega ne počnejo namenoma, ampak je vzrok za takšno ravnanje nezaveščenost ali nepoznavanje učinkovitejših orodij, kot je socialnodelovni koncept dela s perspektive moči.
- Rešitev za vpeljevanje in uporabo novih uporabnih metod dela in sodobnih spoznanj stroke je strokovno socialnopedagoško in socialnodelovno usposabljanje in izobraževanje.

## 7. PREDLOGI

- Vzgojiteljem predlagam, da pri delu z otroki in mladostniki čim bolj dosledno uporabljajo dogovorni vzgojni stil, demokratične odnose in delovni odnos. Da dogovor o sodelovanju izrečejo in morda celo svečano zapišejo, ga tekom dela dopolnjujejo in prilagajajo drugim dogovorom ter vsak napredek proslavljajo.
- Zavodu predlagam, da spremlja otroke in mladostnike s pomočjo longitudinalne študije in akcijske raziskave tudi po odhodu iz zavoda ter s tem omogočili kvalitetno evalvacijo dela vzgojiteljev in zavoda.
- Predlagam, da ob podelitvi priznanj in pohval za dobre lastnosti, lepo vedenje trud in napredek, akcijo načrtujejo skupaj z mladostniki, izvedbo in rezultate pa evalvirajo.
- Predlagam, da v zavodu zberejo vse zaposlene in s pomočjo fokusne skupine raziščejo, na katerih področjih jim manjka znanja ali izkušenj, ter sestavijo načrt izobraževanja. Vzgojiteljem pa ponudijo bolj fleksibilen in bolj stalen urnik.
- Predlagam, da organizirajo akcijo podeljevanja pohval, kjer otroci in mladostniki ocenjujejo lepo vedenje, dobre lastnosti, napredek in trud vzgojiteljev v zavodu, da vzgojitelji dobijo emsko izkušnjo dela s perspektive moči, otroci pa izkušnjo raziskovanja odnosa in pogleda na vzgojitelje.
- Vzgojiteljem, ki so sodelovali v raziskavi, predlagam, da po pregledu raziskave kritično ovrednotijo rezultate ter vodstvu sporočijo svoje predloge in zamisli glede uporabe koncepta dela s perspektive moči.
- Strokovnjakom na področju socialnega dela predlagam, da učenje koncepta dela s perspektive moči preoblikujejo v trening uporabe koncepta s pomočjo delavnic, podobno kot trening asertivnosti, ter ga na takšen način predstavijo in ponudijo bodočim in drugim strokovnjakom.

- Glede metod socialnega dela predlagam, da strokovnjaki v socialnem delu začnejo splošni javnosti bolj učinkovito in načrtno predstavljati in promovirati nova spoznanja stroke, se povežejo v interdisciplinarne time z drugimi strokami in drugim strokam ponudijo socialnodelovne koncepte in orodja dela kot znanje za ravnanje.
- Za nadaljnje raziskovanje predlagam, da se za subjekt raziskave izbere otroke in mladostnike, ki so ali so bili nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina.
- Poleg tega pa predlagam, da se izbere več različnih načinov pridobivanja podatkov, primerna se mi zdi predvsem študija primera, opazovanje z udeležbo ali fokusna skupina.

## 8. UPORABLJENA LITERATURA

Barle, A., Počkar, M., Pluško, A. (1995), Sociologija: Gradivo za srednje šole. Učbenik. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bavcon, L., Šelih, A., Korošec, D., Ambrož, M., Filipčič, K. (2009), Kazensko pravo. Učbenik. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Bečaj, J. (1989), Kriterij za oddajo v vzgojni zavod. Ptički brez gnezda, let. 13, št. 27, st. 7–29.

Bogataj, B., Vec, T. (1994), Pregled pojavnosti in nekatere značilnosti motenj vedenja in osebnosti pred prihodom v zavod. Defectologica Slovenica, let. 2, št. 1, st. 97–100.

Ciperle, J., Skalar, V. (1987), Vzgojni zavodi. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008 a), Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2008 b), Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2009), Položaj in prihodnost mladih, 14. oktober 2009 Ljubljana, Cankarjev dom, klub, dostopno na <http://www.forum21.si/pdfFiles/dogodek-25-30.doc> (14. 02. 2011).

Debeljak, B., Urek, M. (2007), Socialno delo za enake možnosti za vse: knjiga povzetkov / 3. kongres socialnega dela, Maribor, 10.–12. oktober 2007. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dežman, A. (2007), Uživanje prepovedanih drog v vzgojnih zavodih za srednješolsko mladino (Med vsakdanjim življenjem in konstruiranjem deviantnih karier), magistrsko delo, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, dostopno na [http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag\\_dezman-ales.pdf](http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_dezman-ales.pdf) (24. julij 2012).

Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah, P., Škerjanc, J., Urh, Š. (2008), Krepitev moči (Zbirka Katalog socialnega dela). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Godina, V. (2011), Prijazna vzgoja – resen problem, predavanje Socialni teden, Salezijanski mladinski center Maribor.

Hahonina, K. (17. 10. 2000), Ko te razveseli čik in izhod domov – življenje v vzgojno-izobraževalnem zavodu Planina. Mladina, št. 42, dostopno na: <http://www.mladina.si/95861/ko-te-razveseli-cik-in-izhod-domov/>.

Horvat, M. (2001), Socialna pedagogika, let. 5, št. 2, dostopno na <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-W4CA6GK3/b6c51365-42ad-4857-8be9-72b10c504a4a> (24. april 2012).

Haralambos, M., Holborn, M. (1999), Sociologija – Teme in pogledi. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Javrh, P. (2011), Obrazi pismenost: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih. Andragoški center Slovenije. Ljubljana, str. 202–218.

Krajncan, M. (2006), Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kroflič, R. (1997), Avtoriteta v vzgoji. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kroflič, R. (1997 a), Med poslušnostjo in odgovornostjo. Ljubljana: Založba Vija.

Mesec, B. (1997), Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. del. Skripta. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (2007), Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: študijsko gradivo. Ljubljana: Univ. v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (2009), Načrtovanje raziskave. Ljubljana: Univ. v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Mešl, N. (2008), Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Milošević, V., Postrak, M. (2003), Uvod v socialno delo. Ljubljana: Študentska založba (knjižna zbirka Skripta).

Mrgole, A. (2003), Kam z mularijo? Načela kakovosti neformalnega dela z mladimi. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Mrgole, A. (1999), Malopridna mladež med zaščitniki in preganjalci. K nastajanju mladinskega prava. Ljubljana: Založba/\* cf.

Musek, J., Pečjak, V. (1997), Psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Novak, B. (2007), Permisivni starši in represivni aparat države NLP mojstri, dostopno na [http://www.geocities.com/nlpmojster/nlp\\_mojster.html](http://www.geocities.com/nlpmojster/nlp_mojster.html) (7. maj 2012).

Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja, dostopno na [http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti\\_\\_pdf/otroci-hude\\_motnje\\_vedenje-porocilo-20-6-11.pdf](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/otroci-hude_motnje_vedenje-porocilo-20-6-11.pdf) (13. marec 2012).

Papalia, D. E., Wendkos Olds, S., Duskin Feldman, R. (2003), Otrokov svet: otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva. Ljubljana: Educy.

Poštrak, M. (2003), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi, dostopno na: [http://www.fsd.uni-lj.si/mma\\_bin.php/\\$fId/2012011814374612/\\$fName/gradivomladi-Postrak.pdf](http://www.fsd.uni-lj.si/mma_bin.php/$fId/2012011814374612/$fName/gradivomladi-Postrak.pdf) (2. marec 2012).

Poštrak M. (2011 a), Prispevek socialnega dela pri preprečevanju opuščanja šolanja. Neobjavljeno.

Poštrak, M. (2011), Uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki in mladostniki, neobjavljen tipkopolis, dostopno na [http://www.fsd.uni-lj.si/mma\\_bin.php/\\$fId/2012011814374612/\\$fName/gradivomladi-Postrak.pdf](http://www.fsd.uni-lj.si/mma_bin.php/$fId/2012011814374612/$fName/gradivomladi-Postrak.pdf) (2. marec 2012).

Poštrak, M., Metode dela z mladimi, dostopno na [http://www.fsd.uni-lj.si/mma\\_bin.php/\\$fId/2012011814374612/\\$fName/gradivomladi-Postrak.pdf](http://www.fsd.uni-lj.si/mma_bin.php/$fId/2012011814374612/$fName/gradivomladi-Postrak.pdf) (2. marec 2012).

Prgič, I. (2007), Vodenje razreda. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).

Pureber, T. (2012), Vse smo naredili prav, a nimamo nič. Žurnal, 14. 07. 2012.

Saleebey, D. (2009), The strengths perspective in social work practice. Boston: Pearson Education, Inc.

Selko, A. (2011), Vzgojni stili na primeru Vzgojnega zavoda Slivnica. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za socialno delo (diplomsko delo).

Skalar, V. (2003), Socialna integracija otrok z vedenjskimi in čustvenimi težavami v osnovni šoli. Šolsko svetovalno delo. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 8–14.

Statistični urad Republike Slovenije, ob 12. avgustu, mednarodnem dnevu mladih 10. avgust 2007, Posebna objava, dostopno na: [http://www.stat.si/novica\\_prikazi.aspx?id=1040](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1040) (2. marec 2012).

Škoflek, I. (1991), Teoretične predpostavke in stvarnost zavodske (pre)vzgoje. V: Kolene, F. (ure.) (1991), Drugačni otroci in mladostniki – drugačne metode. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Šelih, A., Brinc, F., Bubnov - Škoberne, A., Čačinovič Vogrinčič, G., Dekleva, B., Filipčič, K., Friedl, J., Grozdanič, V., Nastran - Ule, M., Skalar, V., Tomori, M.,

Zupančič, K. (2000), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje. Ljubljana: Bonex.

Šugman Bohinc, L. (1996), Socialno delo – znanost? Socialno delo, let. 35, št. 5, 403–405.

Ule, M., Miheljak, V. (1995), Pri(e)hodnost mladine. Ljubljana: DZS, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Založba Aristej.

Ule, M. (2008), Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede: Založba FDV.

Ule, M., Renner, T., Mencin Čeplak, M., Tivadar, B. (2000), Socialna ranljivost mladih, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Uradni list Republike Slovenije št. 33/1991, (28. 12. 1991).

Uradni list Republike Slovenije št. 69/2004, (24. 6. 2004).

Uradni list Republike Slovenije št. 55/2008, (4. 6. 2008).

Zaključki posveta Sodelovanje med centri za socialno delo in vzgojnimi zavodi od ogleda do odpusta pri obravnavi otrok/mladostnikov 2011, dostopno na: <http://www.scsd.si/novica/items/zakljucki-posveta-sodelovanje-med-centri-za-socialno-delo-in-vzgojnimi-zavodi-od-ogleda-do-odpusta-pri-obravnavi-otrokmladostnik.html> (12. maj 2012).

Vzgojni zavod Planina, dostopno na: <http://www.vz-planina.si/index.php> (24. marec 2012).

Žorž, B. (2002), Razvajenost, rak sodobne vzgoje. Celje: Mohorjeva družba.

## 9. PRILOGE

### 9.1. Intervjuji s podčrtanimi relevantnimi izjavami

intervju št. 1:

( koda A)

21.05.2012,

opravljen v pisarni socialne delavke VZ Planina,

trajanje 63 minut

Socialna delavka/ starost 52 let/sociologinja, socialna delavka/ zaposlitev v viz 13+ let.

1. V: »Kaj nudi Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom (se vam zdi, da je pri tem uspešen/neuspešen)? Kako to, po vašem mnenju in izkušnjah, vpliva na njihovo življenje in prihodnost in kaj jih čaka po odpustu iz zavoda.«

O: »A3 Novo izkušnjo in drugačno življenje. A4 Ti otroci izhajajo iz neprimernih družin, kjer je od alkoholizma, droge, različnih psihičnih, fizičnih in spolnih zlorab, so vzgojno zanemarjeni in so zamudili primarno socializacijo, nimajo elementarnih socialnih izkušenj v svojem primarnem okolju. A5 Mi jim lahko ponudimo je delo na socialnem funkcioniranju. Mi sicer ne moremo na novo vzpostaviti primarne socializacije, ker se to lahko dogaja samo v družini. V vzgojni skupini lahko samo simuliramo model družinske vzgoje, ampak to je umetni in ne naravni model vzgoje. Bolj se obračamo na sekundarno socializacijo, kjer lahko naredimo kar veliko. pozitivne socialne izkušnje, ki jih v domačem okolju niso nikoli doživeli.

A6 Premalo se v vseh zavodih dela na socialnem področju. Poznam NKB 10 Nacionalna Klasifikacija psihiatričnih motenj, kjer se ogromno govori o učnih težavah, vedenjskih motnjah, samo poškodbenem vedenju, tudi avtizmu. Nihče pa se ne postavi, ker ti ne pomaga nobena šola, nobena izobrazba, če ti niti minimalno ne moreš funkcionirat. Zato se mi zdi, da to področje socialnega funkcioniranja jaz fokusiram. A7 Sploh kot svetovalna delavka, uporabljam največ metod in tehnik za pridobivanje izkušenj za minimalno socialno funkcioniranje in ustrezno komunikacijo. Veliko staršev teh otrok ne zna komunicirati niti na nivoju 7 let starega otroka ko zaključijo zavod. A8 Bistvo je, da se znajdejo na treh nivojih.

trije nivoji dela:

Prvi nivo so družinski odnosi; kakšni so odnosi pri socialnem funkcioniranju med brati in sestrami, odnos do matere, odnos do očeta. Glede na to, da je lahko mama totalno neprimerna in glede na to kakšni so odnosi v družini potem. Kakšni so emocionalni odnosi, pomagajo relacije, ko si enkrat ustvarijo svojo družino.

Drugi nivo je odnos do vrstnikov, kako se postaviš zase kdaj rečeš da kdaj rečeš ne. Kako kompenziraš. Ogromno se poslužujejo alkohola, ta moment manj drog, ampak to se jutri lahko spremeni, da se uveljavijo v skupini vrstnikov. Ker samo če so pijani in so pijani njihovi

vrstniki se ne opazi to nizko socialno funkcioniranje. Takrat se vsi režijo, takrat vsi kolnejo, takrat vsi govorijo bedarije in takrat se on počuti enakovreden član. Če se pa on hoče v treznem stanju vključiti v skupino vrstnikov ima grozne težave in ga že na začetku izločijo kot neprimerne, oziroma se z njega delajo norca, ga ponižujejo.

Tretji nivo je delovno okolje. Mi imamo obvezno prakso. Nižje poklicno izobraževanje ima 14 dnevno prakso pri zunanjih delodajalcih in tam dobijo izkušnje točnosti prihoda, zdržati 8 ur, imeti dialog, komunikacijo s sodelavci, nadrejenim. Če ti nekdo nekaj reče oni burno reagirajo, kar je za njih tipično. To je trening. Kako se prijaviti na zavod za zaposlovanje, kako plačaš položnico. To so stvari, ki jih učni izobraževalni program nima, so pa praktične in dragocene, sploh za te otroke, da imajo možnost, da se minimalno vključijo.»

2. V: » Kako vi vidite svoj prispevek k temu?«

O: » Mi sledimo ko grejo, se oglašajo in smo v kontaktu s centri in potem oni poročajo kako je. A9 Jaz veliko vlagam v treninge socialnih veščin, najprej individualno in potem v skupini in v skupini za samopomoč, da se oni znajo organizirati in se med seboj povezati. /Včasih jaz samo tam sedim, da ne pride do kakšnih konfliktov. Zdi se mi, ko zapustijo okolje zavoda, da so vključeni v neko skupino. Prostovoljno, terapevtsko, ali mladinsko./ Tako da so v skupini in čutijo pripadnost/. S tem imajo velike težave/. Ko gredo ven iz zavoda, se še vedno družijo med seboj kar sploh ni v redu, ker ponavljajo negativne vedenjske vzorce. Če mi uspe, da si pridobi neko drugo skupino, ne naših ali pa ne delikventov, je to velik korak. Koliko je moj prispevek. Trenutno samo jaz delam v zavodu treninge socialnih veščin. Uspehi se pa merijo po desetih letih. Izvajam jih že pet let. So pa napredovali. Individualno ni problem. A10 Vedno začnemo individualno, šele nato nadaljujem v skupini in že to je velik uspeh, ko pa nadaljuje v skupini za samopomoč in pomaga nekomu drugemu, je to velik korak naprej, ker bo s to izkušnjo lahko deloval naprej v neki drugi skupini in se po počutil pomemben, da lahko nekomu pomaga. Je pa to odvisno od intelektualne opremljenosti. Tisti z nizko, na ravni lažje motnje, zelo težko. Isto delam treninge, ampak samo individualno, na skupinski ravni ne gre. A11 Za njih urejamo po odpustu namestitve v poseben socialni zavod ali stanovanjsko skupino in dobivajo nadomestilo na podlagi zakona o duševno invalidnost. Imajo zagotovljeno eksistenco, ker ne bi preživel na terenu. Nekateri pa zaradi počasnejšega socialnega razvoja leto ali dve za socialno dozorevanje in te otroke potem še enkrat ponovno vpišemo v prvi letnik drugega programa. Bolje bi bilo, da bi za njih imeli orientacijske programe z elementi socialnega funkcioniranja, delovnega usposabljanja, preverjanja storilnosti. Te programe lahko financira le ministrstvo za delo družino in socialne zadeve, mi pa smo pod izobraževalno in tu je razkorak. »

3. V: »Na kakšen način v praksi zasledujete vzgojne in izobraževalne cilje zavoda? Kakšne metode, tehnike, vzgojne stile uporabljate pri tem (teoretična in praktična znanja)? mi lahko opišete na primeru?«

O: »A12 Delam trening socialnih veščin, individualno delo, psihodramo, ki je dobra za poglobljeno delo za delo s posttravmatskimi stresnimi motnjami, zlorabami, da greš v

globino. Igralno terapijo, ker imamo tudi otroke 9-10 let. Primer mladostnik Individualno svetovanje kakšni so rezultati? A13 Če mi ga uspe umirit, da normalno funkcionira v šoli ali pri vzgoji, ali če dosežem uvid v težo neprimerne vedenja in postane kritičen do tega, je to že velik uspeh. To so usmerjeni pogovori, ne delam kar nekaj na pamet . Če pa je intervencija se fokusiram v pogovoru na urgentno zadevo. Velikokrat pride do zadev, da asociirajo na bolj globoke zadeve in se odprejo in ti nadaljuješ tam, če oceniš da je smiselno delat na tem konkretnem primeru.»

4. V: »Po čem se, po vašem mnenju, vaši pristopi , vzgojne metode, tehnike, način dela razlikuje od delovanja drugih zaposlenih v vzgojnem zavodu?«

O: »Težko se primerjam. Psihologinja dela po drugih metodah. Sem socialna delavka in sociologinja. A14 Veliko sem se izobraževala na pedopsihiatriji in ker imamo otroke z psihiatričnimi motnjami veliko tehnik in metod, črпам iz tega znanja. Poslužujem se tudi metod in tehnik gestalt terapije. Ti otroci imajo za tipične psihoterapevtske metode pre nizke intelektualne sposobnosti, zato jih moram prilagajati. Kognitivno vedenjsko metodo uporabljajo vzgojitelji. Jaz jo ne. Psihologinja uporablja psihološke teste, ukvarja se s testiranjem, s spolnimi zlorabami. Zadeve se morajo pokrivati. Velikokrat si deliva. Ona dela z mlajšimi, jaz pa s starejšimi otroki. Jaz imam veliko stika s sodišči in tudi interesno imava razdeljeno po starosti. Tudi otroci sami, mlajši raje pridejo k njej in starejši raje k meni. A15 Transfer/ kontratransfer je pomembna zadeva in potem je jasno, da delaš s tistimi, ki so ti osebno bližje. Vzgojitelji imajo pa druge pristope, ker se mi zdi, da ne moreš primerjati svetovalnega dela z vzgojitelji.»

5. V: » Poznate koncept dela s perspektive moči D. Saleebeya in ali ga uporabljate v praksi, če da, na kakšen način?

O: »A1 Mah slišala sem ja, ampak nikoli nisem delala. A2 Bi morala res naštudirati, te zadeve. Nisem delala na tem področju.«

6. V: » Kdaj v svoji praksi, delujete na način, da pomagata odkriti, lepšati, raziskati in izkoristiti mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje ( to so elementi perspektive moči D. Saleebeya )? Mi lahko opišete konkreten primer, ko je to na otroke in mladostnikih v zavodu delovalo dobro?«

O: »A16 Ja močne stvari. Pozitivno in ne negativno. To so obrambni mehanizmi. A17 Jaz naše otroke zelo občudujem. Ker to, da so oni sploh preživeli, marsikdo ne bi. Ampak, da so preživeli, so razvili obrambne mehanizme, ki pa so jih tudi ponotranjili. To so vedenjski vzorci, ki niso ustrezni, ampak oni so jih rabili, ker drugače ne bi preživeli in se strinjam, da morajo biti na to ponosni. Obenem je potrebno biti previden, je potrebno počasi nadomeščati te z ustreznimi vedenjskimi vzorci, ker v normalni socialni situaciji ti vedenjski vzorci niso zaželeni, oziroma so celo kontra produktivni za nek nadaljnji psihosocialni razvoj. A17 Za ta močna področja je isto s tem IVP-jem z izvirnim programom. V teh tridesetih dneh je dolžan vzgojitelj in učitelj najti pozitivna področja, kjer ima on moč, kjer se lahko uveljavi, kjer lahko

delo na samopodobi. Neke lastnosti pri nas se mogoče preveč v športne aktivnosti, ročne spretnosti pa na kakšna nagnjenja k raziskovanju. A18 To je ok. Mogoče se premalo da tudi na njegove dobre lastnosti; da ima lep odnos, da ima rad živali, da zna pomagati, da ima čut, da bo pomagal sogojencu. Ogromno je teh lastnosti, ki jih včasih spregledamo a se mi zdijo bistvene. To vem zato , ker sem skozi trening prišla do tega. Delinkventi z diagnosticirano asocialno motnjo, oz. z osebnostno motnjo so sposobni določene empatije in določenih odnosov pomoči, ker uživajo drugim. To je neka zadeva, ki jo je potrebno gojiti in ne kaže torej, da je bila tista motnja zgrešena. Vprašanje pa kje je bila etimologija, ker potem se pokaže nekaj drugega. A19 Ti ne iščeš ta močna področja le v predmetnih zadevah, ampak tudi v osebnostnih lastnosti, ki jih imajo kar ogromno.»

7. V: » Mi lahko opišete konkretni primer, ko ste v praksi delovali s perspektive moči ( ali uporabljali njene elemente) in niste opazili nobenih učinkov ali pa je to na otroke in mladostnikov v zavodu delovalo ne tako dobro? Kaj pa je delovalo, oz. kakšen pristop uporabite v takšnih primerih?«

O: »A20 Kjer so obrambni mehanizmi tako močni, da razbijejo vse. Vedno je potem potrebno iti od začetka. Tukaj potem dostikrat delamo napake. Bom povedala čisto kritično. Preskočimo te težke obrambne mehanizme. Najlažje jih v bistvu, vsaj po mojih izkušnjah, razbijem s psihodramo. Mislim razbijem, da najlažje ugotovim kateri so ti vzorci vedenja, včasih niti ne veš, ker niso tako zunanje vidni ali transparentni. In to spustiš in greš na višji nivo in primarnega preskočiš, ga ne odpraviš, se bo vedno in vedno znova in znova v isti situaciji izrazilo isto vedenje, navadno je to neobvladljiva agresija. Potem moraš kot vzgojitelj najprej ugotoviti katera je ta situacija, lahko je tudi asociacija. Jaz vedno pravim vzgojiteljem naj si pišejo te zadeve, ker tudi ti pozabiš in iskat vzporednice in delat na teh obrambnih mehanizmih oziroma jih nadomeščati s sprejemljivimi, z ustreznim načinom vedenja. Vedno moraš ponuditi nekaj drugega, A20 ker je pri naših mulcih vedno tipično, ali da se pri določeni situaciji, ko pride v konflikt umakne, zapre v vase in sploh ne odreagira. Drugi mulci ga lahko tepejo on pa nima bolečinskega praga, ker tako je preživel, ker je bil fizično zlorabljen, ali pa gre v neobvladljivo agresivno vedenje in razbija rotise vseh ostalih otrok, da je njemu lažje, ker se sedaj on maščuje. Kar so drugi delali njemu, sedaj on drugim dela. Ta beg/boj varianta. Kako to spremeniti, to je pa cela umetnost. A21 Zdaj skozi igro vlog, skozi igralno terapijo, skozi psihodramo, to so metode, ki se jih jaz poslužujem. Vzgojitelji ti bodo pa svoje povedali. Jaz mislim , da so pri določenih ustrezne. In potem ti nekaj uspe in si ves vesel in potem te nekaj po glavi udari, kar na enkrat se vse sesuje. Tudi meni se sesuje svet, ko imaš občutek, da si že prišel do tako visokega nivoja, da boš samo ohranjal ta nivo, pa mogoče še kaj zraven in bo ta človek čisto v redu. Potem gre pa ta fant domov in ga je punca pustila in je ta fant odreagiral popolnoma tako, kot se nista zmenila. In potem še enkrat v analizo in potem še enkrat od začetka. Ja. Delam do. A22 Čeprav te potre. Če bi rekla, da te ne potre, bi se res lagala. Jaz se kar sesedem. Ker si tolik že vesel, da sta uspela. Ampak to se pravi, da v njem še vedno je tako ponotranjen ta vzorec vedenja, tako vsidran, da v situaciji, ki je zanj tako stresna, kot to, da te pusti punca, da še ne zna preklopiti na način, ki se ga je naučil, ni ga pa še ponotranjil. »

8. V: »Kako rešujete konflikte z mladostniki, kako ravnate, ko pride do kršenja dogovorov in pravil ( primer)?«

O: » Nikoli se mi ni zgodilo, da bi prišlo do konflikta. A23 To je umetnost, pa se ne hvalim, to imaš ali pa nimaš. Ti moraš za to imeti občutek, ko z nekom delaš do kam it določen moment. Ko krši že desetič. A24 Problem ni smo v njem, ampak tudi v terapevtu in to mu je potrebno navsezadnje tudi povedati. Pošten moraš biti. Ker nekdo s katerim skleneva nek dogovor mi ga krši 2x,3x ok., Tukaj je tudi uporništvu in opozicionalno vedenja, pa pustimo sedaj te zadeve. Ampak ko zavestno krši desetič nekaj v tem dogovoru sigurno ni bilo ok. Ampak ne samo z njegove strani, ampak tudi z moje. A25 Jaz te otroke učim tudi alternativno razmišljanje. Nikoli ko sklepamo nek dogovor, jaz ne postavljam dogovora, ampak sam izbira med možnostmi. Možnosti morajo biti vedno več. Tudi v življenju je vedno več možnosti in več poti. Tudi vzgojitelji, jaz govorim za starejše, ker z mlajšimi ne delam. On si v bistvu res izbere možnost. Čeprav pogosto mi reče, da vsaka možnost, ki mu jo dam je malo slabša, da nobena ni zanj. Npr: sprejmemo dogovor, da je za vikend abstinenca od alkohola 0,0, ker veva zakaj. Zadeva je v tem, da on nima občutka kje je meja. Ker on se napije do konca, ali pa nič. Potem pa izbiramo alternative: na primer kaj bi počel v petek, do katere ure in se potem dogovorimo s starši. Starši potem napišejo povratno informacije. A26 Da on potem ta dogovor krši iz vikenda v vikend, tu potem nekaj ni bilo v redu. Ali sem jaz imela previsoka pričakovanja. Tudi jaz sem lahko imela, to je pogosta napaka, zelo otročja. Ti ne moreš pričakovati od nekoga, ki je bil po cele noči zunaj in je non stop pil in se drogiral. A naslednji vikend se pa ne bo? To so nerealni dogovori, to je napaka terapevta. Dogovori morajo biti vedno realni in uresničljivi. Tudi z njegove strani. Napaka je vedno obojestranska. Pri vsakem konfliktu, to je moje osebno mnenje, pa sem bila na vzgoji osem let, tako da poznam zadeve. Ne, da nisem bila nikoli v konfliktu, seveda sem. Ampak v konfliktu resnem pa ne. A27 Da je krivda na vzgojiteljevi strani oziroma nestrokoven pristop. Potrebno je pogledati tudi vase. Jaz jih tudi učim delat evalvacije otroke. Preprosto se velikokrat čez vikend dogovorimo in potem v ponedeljek razčlenjujemo: ah do tukaj je šlo dobro. Najprej mora tudi on povedat, njegovo definiranje je dostikrat drugačno, kot doživljanje staršev, pa tudi staršev ne smeš jemati smrtno resno. Da se razumemo. Pomembno je, ker otrok ti bo vedno povedal kako je bilo, če imata dober odnos in če on doživi eno zadevo tako, pa če je to zate to prav ali narobe, ampak to doživljanje je njegovo in to je potrebno spoštovati. Ne moreš reči, aha zdaj pa nakladaš, s tolikimi puncami pa že nisi bil, to ti pa ne verjamem, pa seksal tudi nisi s štirimi, ampak zakaj on tebi to tako podaja. Kaj je zdaj skrito za tem, zakaj on to tako doživlja? To je pa umetnost, kaj stoji zadaj?«

9. V: » Kakšen je vaš komentar oz. opažanja v zvezi s podelitvijo priznanj za dobre lastnosti otrokom in mladostnikom v zavodu, ali bi to akcijo lahko s čim izboljšali?«

O: » A28 Tako bom rekla: meni osebno je velika napaka, če to dobijo vsi./ Če prav eni mislijo drugače, ampak jaz mislim tako in bom tudi povedala zakaj: A29/ zato ker mislim, da je malo poniževalno do njih. Navsezadnje ti naši otroci s svojimi sposobnostmi, so sposobni narediti nekaj dobrega, nekaj velikega itn. in mislim, da bi morali že na začetku šolskega leta morali biti jasno izoblikovani kriteriji tudi za pohvale, za nagrade. Ne moreš se ti kar tako spomniti zdaj npr. nekdo dobi nagrado, ker je bral. To da dobijo vsi, potem bistvo zvodeni.

A29 In potem sem videla tudi na podelitvah, da to ni bilo neko priznanje. Sploh jim ni pomenilo. Naši otroci, so takšni kot drugi otroci, veliko je v njih tekmovalnosti, ker se primerjajo med seboj. In tisti, ki je res veliko vložil sam vase in naredil ogromen premik, sem videla v očeh, da mu je za malo, ker tisti, ki ni naredil nič, nobenega premika, ima pa isto priznanje. Jaz jih nikoli nisem marala v šoli. Pa saj itak nisem nikoli nobenega dobila. Malo sem karikirala. Osebnostno mi ta priznanja niso všeč in mislim, da ne vplivajo dobro na otroke.»

10. V: » Kako pogosto in na kakšen način zavod skrbi za izobraževanje, pridobivanje novih izkušenj, osebno rast in dobre delovne odnose?«

O: » Uh! Zdaj kako zavod poskrbi zame težko rečem. Znam pa kar v redu sam poskrbeti zase. A30 V okviru zavoda smo imeli organizirane supervizije. Letos sicer ne, zaradi zmanjšanja sredstev s strani ministrstva. Supervizija je sigurno ena taka oblika. A31 Znamo se pa zjutraj prav lepo nasmejati. Zjutraj imamo ob pol osmih kavico in v bistvu je to dvajset minut smejanja. Zelo malo se takrat pogovarjamo o otrocih, skoraj nič. Ampak predvsem take neumnosti in to vsi rabimo. To je jutranja sprostitvev in potem še ob enih. Mislim, da je to zelo potrebno, da ne nosiš stvari domov, nikamor ne prideš, ker potem slej ko prej izgoriš. Ob enih je konec pouka in pridejo učitelji in se malo nasmejimo potem je pa sestanek. A32 Potem imamo pa učitelji in vzgojitelji in jaz, pa Marija ( psihologinja),/ ki je sedaj na bolniški/, sestanek, da se usklajujemo in da se prenesejo informacije in da se pogovarjamo o teh naših otrocih. Kar se pa tiče osebno rasti, pa sva imeli z kolegico projekt izobraževanja vsak teden po dve, tri ure, tema je bila pa res bolj psihiatrične motnje, vodila jo je Vesna Švab, ki je pri nas zaposlena za četrtnski delovnik. Ena predavanja sem imela jaz. Tako je bil sklop 14 ih predavanj. To je znotraj zavoda, interno izobraževanje. V glavnem jaz predavam drugim. Čeprav smo sedaj tukaj dogovorjeni, da vsak, ki gre na kakšen seminar, čeprav sedaj je vse manj tega, potem naredi izveček in poroča kolektivu. Tako, da smo tudi drugi seznanjeni, ker sedaj ni šans, da bi vsi hodili na izobraževanja. Drugače pa je potrebno ogromno brati literature in biti na tekočem. To je povezano s sredstvi . Šesto devetdeset evrov imamo na leto od ministrstva, to ni nič, tukaj zavod nima nič zraven.»

11. V: » Kaj pri opravljanju svojega dela in poslanstva v zavodu pogrešate in predlogi za izboljšavo, kaj bi še potrebovali za svoje boljše delo?«

O: » Aha, da bi lažje pa boljše opravljala? A33 Ja denarja za izobraževanje in strokovno literaturo, ker strokovno literaturo sedaj sam kupuješ. A34 Tukaj bi moral biti bolj fleksibilen delovni čas. Ta delovni čas od sedmih do treh je čisto mimo. Mislim, da nek štiri urni delovnik, ki bi bil fleksibilen je prav. Potem pa kakšna delovna sobota in da si med tednom prost. Te terapevtske skupine bi bilo bolje, da so zvečer. Te fleksibilnosti ni, bilo bi pa zelo, zelo fajn . Ker potem te treninge jaz delam že skoraj v svojem prostem času, ker nadure niso plačane, dopusta imam pa toliko, da ga itak ne morem izkoristiti. Pri teh otrocih pa moraš imeti nek določen dan ob določeni uri. To pa je možno smo po drugi uri, ker najprej je šola in potem je pač kosilo in potem se morajo malo sprostiti. Tukaj bi se dalo, tukaj vidim eno tako. Zdaj zame denar sigurno ni motivacija. A35 Sicer imamo plače katastrofalne in jaz tudi ne morem it v trgovino in reči, da naj mi dajo kaj na socialno. Dopusta imamo dovolj, to ni

problem. Kako se pa ti sam soočaš pa je od tebe odvisno, vsak mora imeti pri nas svojo tehniko za sproščanje, na primer jaz se s tekom. Jaz moram obvezno ko pridem domov najprej iti za pol ure teč in to je obvezno, ker če tega ne bi bilo bi bilo zelo težko. Ker domov, se zelo trudim, da ne nosim teh zadev. Že lahko kakšno literaturo, da kaj študiram, ne pa da bi nesla spis od kakega A36 mulca. To ni v redu.«

12. V: » Spol, starost, izobrazba in leta zaposlitve v vzgoji in izobraževanju?«

O: » Ženski. 52 let. Socialna delavka, sociologinja. Od 99. leta ( 13 let). Sem v vzgoji, prej sem bila v socialni, prej pa v zdravstvu. Jaz sem delala v posebnem socialnem zavodu, najprej sem bila svetovalka, potem strokovni vodja na nekih projektih sem delala s psihiatričnimi, ampak z odraslimi. Metode se imela v bistvu zelo podobne. Edino glede na populacijo in starost populacije. A36 Ampak delat tukaj je bistveno večji užitek, tu je adrenalin, tukaj je izziv./ Ko so starejši, delaš na ohranjanju stanja, ni kakšen napredek. /Tu so pa mladi, vse je neka perspektiva. »

13. V: » Bi mi na kratko lahko opisali otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina?«

O: » To je, mislim da čisto enostavno. A37 Mi imamo otroke z vedenjsko in čustveno motnjo in kombiniranimi psihiatričnimi motnjami in z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Zdaj ne vem kdo bo to razumel. Enemu preprostemu človeku bi tako povedala: A38 to so otroci, ki so imeli zelo težko otroštvo, ki izhajajo iz družin kjer so se starši sicer trudili, ampak niso sposobni niti za sebe, kaj šele za otroke svoje skrbet. So pa tudi določeni starši, ki jih je po mojem zelo zelo malo, ki so se načrtno izživiljali nad temi otroci. A39 Ti otroci so sedaj pri nas in jih poskušamo nuditi neko lepše življenje in jih poskušamo naučiti, da je lahko družina tudi drugačna, da je izkušnja lahko tudi drugačna, kot so jo doživeli doma.«

intervju št.2:

(koda B)

21.05.2012,

opravljen v pisarni socialne delavke VZ Planina,

trajanje 54 minut

Vzgojiteljica/ starost 36 let/socialna pedagoginja/ zaposlitev v viz 6 let.

1. V: »Kaj nudi Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom (se vam zdi, da je pri tem uspešen/neuspešen)? Kako to, po vašem mnenju in izkušnjah, vpliva na njihovo življenje in prihodnost in kaj jih čaka po odpustu iz zavoda.«

O: »B3 V prvi vrsti zavod ponudi varno okolje: streho nad glavo, hrano, kar je pomembno, ker v domačem okolju pogosto niso dobili rednih obrokov, ali so bili kaznovani tako, da jim niso dali za jesti, ker so bili »poredni«. B4 Tudi strukturo. Varnost v obliki strukture. Čas je strukturiran, saj se točno ve kaj se bo kdaj dogajalo, ob kateri uri. To je za te otroke izredno pomembno. Tudi sprašujejo, na primer, kdo bo sedaj prišel v službo, kdo je nočni vzgojitelj, ker jim veliko pomeni ta varnost. Da znajo predvidevat, ker so odraščali v okoljih ki niso bila predvidljiva. Velikokrat so bili kaznovani, tudi fizično, pa niso razumeli za kaj. Tako, da jim veliko pomeni ta varnost. B5 Potem tudi pohvalo za vedenja, ki so zaželeni. B6 Tudi kazni za vedenja, ki niso zaželeni. In tako naprej. Vse je v naprej že dogovorjeno. Mladostniki, ki odhajajo velikokrat tako rečejo; komaj čakam, da se rešim zavoda. Ker nobenemu ni všeč, da mora vsak danit v šolo, da morajo zjutraj vstati. Tudi tako si mi mislimo, da mi ni treba vstati, v službo in tako naprej. Ampak ko odhajajo izražajo zaskrbljenost kako bo naprej. In potem je odvisno kam gredo, v kakšno okolje se vračajo. Če imajo starše in se počutijo, da bo nekdo tam za njih. B7 V vsakem primeru je odhod iz zavoda za njih ena, ne bom rekla travma, ampak čutijo nesigurnost. In potem to izražajo tako, da veliko kličejo v zavod, tudi tisti ki komaj čakajo, da se rešijo iz zavoda, potem redno kličejo in sprašujejo kaj se dogaja, kako so ostali. Tudi povedo kaj se z njimi dogaja. B8 V vsakem primeru doživljajo zavod kot nekaj pozitivnega, kot nekaj kar jim je nekaj dalo v življenju. Tudi če ne znajo opredeliti kaj. Potem je odvisno od njihovega okolja, kako se znajdejo v tem okolju. Odvisno, v kakšno družino se vračajo, če jih sprejema, spodbuja, če jih zavrača. Imamo tudi take družine, ki komaj čakajo, da je otrok polnoleten, ki se ga praktično odrečejo. Ker imajo preveč težav s tem otrokom. Potem so tudi takšne, kjer mogoče otroka opogumljajo v smeri kriminalitete. Kar imam jaz izkušenj s temi otroki, imajo kar pozitivno izkušnjo z zavodom. B9 Zelo vpliva v kakšno okolje se vračajo.«

2. V: »Kako vi vidite svoj prispevek k temu?«

O: »Vsak vzgojitelj je oseba zase. Vsak je individuum in se razlikuje od drugih. Ne glede na strokovne sposobnosti, vsak na njih vpliva, ali je to kuharica, čistilka. Otroci imajo drugačen odnos. Kakšno kuharico komaj čakajo, da jo vidijo, jo lepo pozdravijo. Kakšne kuharice pa ne marajo. B10 Pri meni bodo vedeli, da jih imam rada. Se bodo počutili sprejeti. To lahko rečem za sebe. Vedno, ko pridem v službo sem dobre volje in se mi zdi to pomembno. Da v njihov vsak dan, jaz prihajam in odhajam v zavod, oni so pa tukaj ves čas, nekateri ne grejo niti domov za vikend, ker nimajo kam iti. B11 In se mi zdi pomembno, ko pridem jim prinesem malo dobre volje, malo sproščenosti. Tega vzdušja in tako vplivam na njih. To da se mi lahko zaupajo, to vedo in marsikdo se mi tudi zaupa, kakšne stvari, ki ji drugim ne bi. Zaupanje, sproščenost, sprejetost, materinskost, zaščita.«

3. V: »Na kakšen način v praksi zasledujete vzgojne in izobraževalne cilje zavoda, kakšne metode, tehnike, vzgojne stile uporabljate pri tem( teoretična in praktična znanja), mi lahko opišete na primeru?«

O: »Preden postaviš meje, ali ga kaznuješ, je osnova, da imaš z njim nek odnos. B12 Ta sproščenost, občutek varnosti, to so neke osnove, ni pa to vse. B13 Otroku je potrebno postaviti meje in ga tudi kaznovati za nekaj kar ne bi smel delati. Razen tega, da se počuti sprejeto, jim tudi postavljam meje. To lahko pomeni karkoli. Npr zamujanje. Zamuda se zapiše in to je treba notri prineset. Potem se dogovorimo: boš toliko časa urejal okolico, ker se morajo naučiti, da pravočasno prihaja na učno uro. Pa majo tud prihod v šolo. V šolo se ne sme zamujati, ne smejo izostati od pouka, takoj ko gre ven iz razreda se zapiše in v petek gre kasneje domov. Te stvari morajo obstajati, drugače ne bi bilo nobenega reda. So razno razna pravila; kdaj se gre spat, kdaj so učne ure, kdaj se učimo, urejenost sob, upoštevanje vzgojiteljevih navodil. B14 V skupini imamo pluse in minuse. Dobimo se kot skupina in oni so določili štiri, pet kazni. Kaj sledi, ko naberejo dovolj minusov. In potem sami določijo katero od tistih petih kazni, ki so jih oni predlagali, oziroma smo jih skupaj predlagali, katero si izberejo. Dogovor. Delamo na tem, da se razvije odgovornost, da vejo kaj je prav in kaj ni prav, da tudi zavestno izberejo kazen, da vedo, da sledi posledica. Potem znajo ocenjevati to. In to vedenje je potem toliko težko in bo težja, lažja kazen, da znajo sebe oceniti, katero kazen bodo lahko prestali. En fant si je izbral, da bo generalno počistil kuhinjo in tega ni zmogel. Potem je prosil, če bi lahko zvečer hodil prej spat, ker enostavno ni zmogel, ker je preveč nemiren. B15 Delamo na tem, da vejo, da so ga polomili in potem delajo nekaj, kar je koristno za celo skupino, da je družbeno koristno na nivoju zavoda. Na primer urejanje okolice je za vse koristno, je dobro tudi za druge.«

4. V: »Po čem se, po vašem mnenju, vaši pristopi, vzgojne metode, tehnike, način dela razlikuje od delovanja drugih zaposlenih v vzgojnem zavodu?«

O: »Mi smo štiri vzgojitelji v skupini in te tehnike morajo biti usklajene. B16 Nismo vsi enaki, nekdo jih bo bolj pocrklijal, nekdo jih bo bolj v šport vključil, nekdo v ročne spretnosti, nekdo več da na učenje, čeprav je to težko, ker so otroci s posebnimi potrebami. Vzgojitelji smo si različni, a se poskušamo uskladiti pri svojih reakcijah in tehnikah, kako ocenjevati. Moja tehnika naj bi bila podobna drugim. Jaz povem na lep način, ampak povem, tudi do sodelavcev, ne samo do otrok. Ne nosim okrog za hrbtom. Vsakemu otroku povem, ampak na lep način. Razlikujem se v tem, da ne kričim na njih, ali da jih zmerjaš, bog ne daj, ampak povem na lep način. Ne rečem, da drugi kričijo, ampak povejo na drugačen način. Bolj strog, bolj resen. Tudi moj način deluje.«

5. V: »Poznate koncept dela s perspektive moči D. Saleebeya in ali ga uporabljate v praksi? Če da, na kakšen način?«

O: »B1 V času študija je bila naša profesorica Darija Zorc Maver, profesorica na socialni pedagogiki. Vse je temeljilo samo na iskanju otrokovih močnih točk. B2 In če smo si kaj zapomnili, smo si od nje to zapomnili.«

6. V: »Kdaj v svoji praksi delujete na način, da pomagata odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje (to so elementi perspektive moči D. Saleebeya)? Mi lahko opišete konkreten primer, ko je to na otroke in mladostnike v zavodu delovalo dobro?«

O: »B17 Se mi zdi da uporabljam to. B22 Kako si sami izbirajo kazni se mi zdi na en način opolnomočenje. Da ti daš njemu v roke, da sam spozna, da ga je polomil in mora sam nekaj narediti za to. B18 V času študija smo imeli pogosto iskanje posameznikovih močnih točk. B19 Na teh sprejemih, najprej iz dokumentacije in na sprejemih nas najprej zanima kaj ga zanima kam ga vključiti. Ker imamo tudi te interesne dejavnosti in kam ga dati, kaj z njim. Ker je prevelik problem, če ima otrok preveč prostega časa, če niso vključeni in potem ima otrok preveč prostega časa in ga zlorabi. Uporabi ga za bolj destruktivne stvari. Tako, da morajo biti stalno vključeni. Ker imamo otroke z vedenjsko motnjo, hiperaktivne in ti otroci morajo biti stalno vključeni. Težko se je spomniti za nazaj in razmišljam o skupini, ki jo imam trenutno. Tiste stare sem že malo pozabila. Sigurno je kak primer.

7. V: »Mi lahko opišete konkretni primer, ko ste v praksi delovali s perspektive moči (ali uporabljali njene elemente) in niste opazili nobenih učinkov ali pa je to na otroke in mladostnike v zavodu delovalo ne tako dobro? Kaj pa je delovalo, oz. kakšen pristop uporabite v takšnih primerih?«

O: »B20 Na kratki rok se obnese. Ampak pri nas je tako iz dneva v dan. B21 Mam enega fanta, ki je zelo likovno ustvarjalen. In potem ga stalno vključujemo v kakšne likovne kolonije, likovni krožek je v zavodu in to se obnese. Kaj s tem dosežemo. Najprej s tem dosežemo, ker je on hiperaktiven otrok, da mu zapolnimo čas z eno dejavnostjo, ki jo on ima rad. S tem se uveljavi in dobiva potrditve, dobiva pohvale, dobiva tudi nagrade. Sedaj, ko smo za novo leto delali voščilnice, je zmagal za najlepšo voščilnico in sedaj je zmagal za najlepši pirh. Tako da dobiva ene potrditve, da je v redu, da nekaj velja in to se mi zdi zelo pomembno zanj. To je en tak primer. Večinoma najstniki, ne vem če vsi, nimajo izdelane cilje in želje in strasti. Nisem prepričana. Velikokrat se soočam s tem, pa ne samo pri naših otrocih tudi drugje, da so več ali manj zgubljeni. Da nimajo točno razdelano: to pa to bil v življenju, da se iščejo. Celo po tem najstniki ki ne živijo v zavodu, pa se vpišejo na fakulteto, pa dve leti, pa naprej eno fakulteto, pa drugo pa na tretjo. Ne vem, se ne najdejo. Nisem prepričana, če ima vsak človek točno določeno kaj si želi v življenju. Včasih, skozi pogovore s temi našimi, marsikdo sploh ne ve kaj bi, ampak to se mi zdi pojav samo med našimi, ampak na splošno v populaciji. Da ni, da vsak ve, jaz hočem biti ne vem kaj: zdravnik, ali slavna osebnost in sedaj bom delal samo v tej smeri. Če bi naredili kakšno raziskavo bi ugotovili, da večina ljudi ne ve kaj bi s sabo. Ja kar se tiče ciljev so verjetno tako kot drugi najstniki, redko kdo ima neko željo. Saj tudi drugi najstniki se vpišejo v neko srednjo šolo. Pa ne vem, se vpišejo pač. Ampak ni da bi rabilo tisto, pa če so se prav odločili.

8. V: »Kako rešujete konflikte z mladostniki, kako ravnate, ko pride do kršenja dogovorov in pravil (primer)?«

O: »B21 Mamo enega fanta, ki je zelo likovno ustvarjalen. In potem ga stalno vključujemo v kakšne likovne kolonije, likovni krožek je v zavodu in to se obnese. Kaj s tem dosežemo. Najprej s tem dosežemo, ker je on hiperaktiven otrok, da mu zapolnimo čas z eno dejavnostjo, ki jo on ima rad. S tem se uveljavi in dobiva potrditve, dobiva pohvale, dobiva tudi nagrade. Sedaj, ko smo za novo leto delali voščilnice, je zmagal za najlepšo voščilnico in sedaj je zmagal za najlepši pirh. Tako da dobiva ene potrditve, da je v redu, da nekaj velja in to se mi zdi zelo pomembno zanj. To je en tak primer.. B23 Pač moraš konkretno ukrepat. Enkrat so se obmetavali z malico, s popoldanskim sadjem, so bili naslednji dan brez sadja. Morajo občutiti neko posledico, drugače ni efekta. Konkretno imamo enega fanta v skupini ki pri vseh pravilih vse krši. In ga lahko primerjam z mačko, ker mačko ne moreš stremirati. Mačko lahko 10 krat vržeš, ko stopi gor na mizo, ali na kuhinjski pult, ampak mačka bo spet poskusila, vsaj ko tebe ne bo. Torej jaz pravim, da je tak fant kot mačka, ker mi vsak dan, po milijonkrat na dan sprobava meje. B24 In samo doslednost, doslednost, doslednost in vsakič isto in potem, da mu preusmeriš pozornost, ga usmeriš v kakšno drugo stvar, ga vključiš v kako družabno igro, izdelovanje, sprehod, pogovor. Da ni koncentriran samo na tisto kar on želi. B25 Za te svoje kršitve je bil kaznovan. Kaznuješ ga tako, da mu vzameš tisto kar je njemu ljubo. Je že bil čez vikend v zavodu. Veš, da bo še naprej poskusil in poskusil in poskusil in veš, da boš moral še naprej vztrajati, vztrajati in vztrajati. Da na tej kognitivni ravni, lahko tudi ima uvid, da ne dela pravilno in se z njim pogovarjaš kaj če bi vsi tako delali, ali karkoli. Lahko da ima ta kognitivni uvid, ampak se ne spremeni, ker je zanj bolj prijetno, če stalno preizkuša.«

9. V: »Kakšen je vaš komentar oz. opažanja v zvezi s podelitvijo priznanj za dobre lastnosti otrokom in mladostnikom v zavodu, ali bi to akcijo lahko s čim izboljšali?«

O: »B26 Vem za prejšnje leto, za enega fanta, da je dobil, ne za lepe lastnosti, ampak za trud na splošno. Tako sem jaz razumela to priznanje. Moj pogled na akcijo? Nisem veliko razmišljala, tako da bom povedala, kot mi sedaj pride na misel. B27 Se mi zdi, da pri vsaki osebi moramo iskati dobre lastnosti. Če smo preveč poudarjali eno osebo, potem ji drugi niso privoščili in so jo začeli nadlegovat. Na primer ena deklica je bila tako zelo pridna in če si jo preveč hvalil je potem en fant bil preveč ljubosumen, ker on ni dobil te pozornosti, da je on potem začel njo tako trpinčiti. Tako nekaj mal odrivat, zafrkavat, ji nekaj govorit. Da lahko s tem kontra učinek dosežemo. B28 Se mi zdi dobro, da se pri vsakem otroku išče dobre lastnosti in se potem to tudi javno pove npr; ti si dober za to, ti za to, ti si za to, ti imaš tukaj svoje močne točke, ona ima pa tukaj. B29 Ker to so otroci, ki so velikokrat vzgojno zanemarjeni, veliko od njih niso dobili ljubezni v svoji družini in tudi, če tega ne pokažejo, to potrebujejo. Eno potrditev: ti si v redu.«

10. V: »Kako pogosto in na kakšen način zavod skrbi za izobraževanje, pridobivanje novih izkušenj, osebno rast in dobre delovne odnose?«

O: »B30 Izobražujemo se, tudi interno, da je k nam povabljen kakšen strokovnjak in potem vsi skupaj poslušamo in sprašujemo vprašanja, ki nas zanimajo. In tudi hodimo na izobraževanja izven institucije, se prijaviš na tisto, kar te zanima. B31 Včasih smo imeli

supervizorje. Letos ga nismo imeli. To pa je prostovoljno, tisti gredo, ki čutijo, da želijo. Je pa ponujeno vsakemu. B32 Če bi imela karkoli, kakšne dileme se lahko najprej pogovorim s sodelavci, lahko pa se obrnem tudi na svetovalno službo, ali ravnateljico, ker imamo te jutranje sestanke, vsak dan zjutraj. Vzgojitelji posebej in učitelji posebej, kjer debatiramo in delamo načrte kaj bomo s tem otrokom naredili, vsak dan sproti. Potem kakšno je bilo vedenje v skupini prejšnji dan, potem kako danes z njimi. Potem učitelji povejo ob enih kako se je obnašal na šoli in vzgojitelji, ki pridejo ob enih potem vejo kako z njim naprej popoldan. Tudi mi vemo kaj se dogaja, da si informiran in znaš odreagirat. B33 Glede izgorevanja, se mi zdi da moraš nekako sam pri sebi, sebi dovoliti, da iščeš pomoč, da prideš do svetovalne službe, ali do kolega vzgojitelja.»

11. V: »Kaj pri opravljanju svojega dela in poslanstva v zavodu pogrešate in predlogi za izboljšavo, kaj bi še potrebovali za svoje boljše delo?«

O: »B 34 Najbolj bi rabila, pri tej službi, urnik. Učitelji imajo predvidljiv urnik od pol osme pa do ne vem kdaj. Vzgojitelji pa imamo vsak dan drugače in to je zelo naporno. Recimo mi šele v četrtek zjutraj zvemo koliko otrok bo ostalo čez vikend in koliko ljudi je potrebno, da delajo čez vikend. Smo se že navadili biti fleksibilni. Smo pa s pedagoškim vodjem že delali na tem, da smo naredili tak program, da je urnik čim bolj predvidljiv. Da predvidevaš aha tu je 100% možnost, da bom delal in tu je 50% možnost, da bom delal. Bilo bi bolj prijetno. Tukaj mi pišemo dnevne priprave, kaj bomo vsak dan delali z otroci, je videti iz prakse, da jaz lahko predvidevam: s tem in tem bom to delala in s tem in tem to. Ampak potem se pa moraš prilagajati. Je pa dinamika v skupini popolnoma drugačna in ti ne moreš delat kar si ti želiš. Tudi, da bi jaz cel teden delala od enih pa do ne vem kdaj, da bi bil urnik prilagodljiv. Spet bi se morala prilagajati dinamiki skupine oziroma se seznanjat s situacijo. Bilo bi bolj prijetno za moje družinsko življenje.»

12. V: »Spol, starost, izobrazba in leta zaposlitve v vzgoji in izobraževanju?«

O: »Ženska. 36 let. Socialna pedagoginja. Zaposlena sem 6 let.«

13. V: »Bi mi na kratko lahko opisali otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina?«

O: »Najraje ne govorim o službi. Uh, to je težko. Po navadi so ljudje nekaj slišali in po navadi, če me že kaj vprašajo, v bistvu preverjajo tisto kar so oni slišali. Npr.: a je res, da so udarili tega, da so kje kaj razbili, da so ukradli kaj? Po navadi kje kaj slišijo. B35 Jaz po navadi zelo na hitro odgovorim, ker se mi zdi nemogoče predstaviti te otroke. Ker je nemogoče in bi škodo delala otrokom, če bi jih dala vse v isti koš. Ne vem kaj bi. Po navadi, na zadnje so me spraševali glede pedofilije. In to oseba ki je že delala prakso tukaj in že pozna dinamiko in problematiko. Tako, da sem jim stala v bran tem otrokom. B36 Da so to pač otroci, ki so imeli travmatične izkušnje v zgodnjem otroštvu. Tako, da to zelo na hitro in zelo se izogibam karkoli reči. Tako ali tako si vsak nekako po svoje predstavlja. V nekaterih predstavah je to

še vedno poboljševalnica in so to otroci, ki jih je potrebno poboljšati. Za mene pa ne, ampak so to otroci, ki so oškodovani. Zelo nerada o tem govorim.«

### INTERVJU ŠT. 3.

(koda C)

21.05.2012,

opravljen v pisarni socialne delavke VZ Planina,

trajanje 27 minut

Vzgojiteljica/ starost 28 let/socialna pedagoginja/ zaposlitev v viz 3,5- 4 let.

1. V: »Kaj nudi Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom (se vam zdi, da je pri tem uspešen/neuspešen)? Kako to, po vašem mnenju in izkušnjah, vpliva na njihovo življenje in prihodnost in kaj jih čaka po odpustu iz zavoda.«

O: » C3 Nudi bivališče kot tako, neko varnost in pogoje, ki jih rabijo za odraščanje, tako bivanjske, čustvene, kot socialne. Poleg tega pa jim nudi pot do izobraževanja. Tukaj se šolajo in si nastavijo pot za naprej za življenje. C4 Tisti del, kaj jim nudi po bivanju v zavodu. So zelo različni scenariji. Jaz bi rekla, vsekakor od tukaj nekaj odnese. Pač tudi neko podlago dobi, da potem lahko samostojno zaživi. Lahko je to izobrazba, ki jo pri dobi, ali pa da uspe te vedenjske primanjkljaje razrešiti tukaj. Da potem funkcionirajo tako, kot je treba. C5 Ja, realna slika pa je tudi ta, da ne uspeš in od tukaj ne odnese tega kar je treba in potem nadaljuje svojo pot klavrno naprej.«

2. V: »Kako vi vidite svoj prispevek k temu?«

O: »C6 Jaz bi v prvi vrsti rekla, da jih sprejemam takšne kot so, v sami osnovi in potem preko tega vplivam na njih, da izboljšajo nekaj, kar je pri njih treba izboljšati. C7 Jaz jim nudim neko čustveno podporo v vsem tem s čimer pridejo sem z vso to prtljago, ko pridejo sem in da gre v prvi vrsti za privzganje nekih vrednot, ki jih nimajo, za socialno učenje, ki ga tudi ne prinesejo s sabo. C8 V prvi vrsti jim je treba dati vedeti, da so otroci in da niso krivi, in da začutijo to človečnost, človeškost. Zase bi v prvi vrsti lahko rekla, da sem najprej človek in šele po tem strokovnjak.«

3. V: »Na kakšen način v praksi zasledujete vzgojne in izobraževalne cilje zavoda, kakšne metode, tehnike, vzgojne stile uporabljate pri tem( teoretična in praktična znanja), mi lahko opišete na primeru?«

O: » C9 Jaz nikoli nisem bila nek suhoparen teoretik, da bi to pa to teorijo nanizala in potem to delala. Saj faks mi je nekaj dal, neko čorbo, neko mešanico, ki je v meni ostala. C10 Jaz tudi rečem študentom, ki pridejo sem na prakso, da mi tukaj čaramo. In da vse te vzgojne metode in tehnike pri vsakem drugače delujejo. C11 In da bi jaz sedaj lahko rekla, da se nečesa držim, kot za sveto teorijo, tega jaz nimam. C12 Delam z vsakim posebej, na vsakem svoj način. Delam na opolnomočenju otroku in razumevanju, potem pa je tu malo morje tehnik. C13 Nisem pristaš tega, da bi teoretizirala, ampak bolj delam iz nekih vzgibov, ki jih imam v sebi.«

4. V: »Po čem se, po vašem mnenju, vaši pristopi, vzgojne metode, tehnike, način dela razlikuje od delovanja drugih zaposlenih v vzgojnem zavodu?

Sem specifična. Če bi se primerjala z večino, sedaj ne morem reči, da je čisto prava beseda permisija. C14 Ne, da sem bolj permissivna kot ostali. Ampak, če se primerjam z ostalimi, se vsekakor držim nekih okvirjev in pravil, ki jih imamo tukaj v zavodu, kot instituciji in vzgojni skupini kot taki. Permisija vsekakor ni prava beseda, ampak nikakor se ne zaletim preveč v neko intervencijo. Teh intervencij je malo morje vsak dan. Se mi zdi, da nisem tako zaletava in kaznovalno usmerjena. C15 Bolj dajem občutek, da z otrokom skupaj plujem, ne pa proti njemu. Tako. Pa do tega ravno tako prideva do nekih ciljev in ravno tako rešiva zadevo in ta stvar ponikne. C16 Jaz bom rekla, da imam neko blažjo obliko dela, ne tako restriktivno. Tako bom rekla, da mam nek avtoritativen stil, ni pa avtoritarni.«

5. V: »Poznate koncept dela s perspektive moči D. Sallebeeya in ali ga uporabljate v praksi, če da, na kakšen način?«

O: » C1 Konkretno to ne. C2 Mi pa kot socialni pedagoginji nekaj odzvanja o tem, ker mi smo imeli neke koncepte močnih točk, oz. opolnomočenje otroka. Tole mi deluje nekam podobno.«

6. V: »Kdaj v svoji praksi, delujete na način, da pomagata odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje (to so elementi perspektive moči D. Sallebeeya)? Mi lahko opišete konkreten primer, ko je to na otroke in mladostnikih v zavodu delovalo dobro?«

O: »C17 To počnem vsak dan. To je ta poanta, ki sem povedala že na začetku. C18 V bistvu poskušam otroka, vzporedno z mano, nekam pripeljati, ampak da tudi on k temu prispeva. C19 Nisem jaz smo njegovo zrcalo in pa dirigentska palica: to boš, to ne boš, tega ne zmoreš, tega ne smeš. Jaz to uporabljam, ko ga ti otroci pogosto polomijo, ampak tudi sama razmislim, kje je šlo narobe, kaj bi bilo lahko drugače, kako bo naslednjič, ko bo takšna situacija. V končni fazi nemalokrat rečem, no kak ukrep bi si pa dal sam in to jih to dostikrat šokira.«

7. V: »Mi lahko opišete konkretni primer, ko ste v praksi delovali s perspektive moči ( ali uporabljali njene elemente) in niste opazili nobenih učinkov ali pa je to na otroke in mladostnikov v zavodu delovalo ne tako dobro? Kaj pa je delovalo, oz. kakšen pristop uporabite v takšnih primerih?«

O: »Tudi se zgodi, ja. Prvo poskusim ne obupat, poskusim na nove načine, pa na iste načine, vedno naprej, pa naprej, pa naprej... Saj ne trdim, da uspe, ampak da ne bi nekako obupala.

C20 Imam fantka, ki zelo ne rad piše, ne rad dela za šolo, zelo rad pa riše, je ustvarjalno zelo visok in to ga zanima. Enkrat sva mela eno težavo s spisom in sva to tako predelala, ker jaz zdaj vem kaj si on želi in v čem uživa, tako da sva narisala strip. In s tem je on naredil spis, v malo drugačni obliki, tako da je on zraven užival in se potem počutil vaau.»

8. V: »Kako rešujete konflikte z mladostniki, kako ravnate, ko pride do kršenja dogovorov in pravil ( primer)?«

O: »Ravno to, kot sem rekla na začetku, da rečem da bo tako kot jaz rečem. C21 Zdaj nisem najbolj stroga, v bistvu sem, ampak nisem na tisti način da bi bilo samo tako kot jaz rečem. Na začetku, ko se ti konflikti začnejo ponavljat na novo začnem opozarjanje, pogovarjanje, debatiranje, tudi igre vlog, če je potrebno. Ko pa to prestopi vse meje, pa tudi jaz zaostrojem svoje metode in tehnike in počasi že padejo minimalni ukrepi in potem tudi strožji ukrepi na nivoju zavoda, odvisno od tega za kakšne konflikte gre oziroma kakšno vedenje. C22 Konflikte med njimi pa nikoli ne rešujemo pred skupino. Zelo veliko delam na individualnih razgovorih, na pogovorih. Na primer, če sta dva v konfliktu: pogovor najprej z enim in potem z drugim in mediacija. Nikoli pred skupino, ker ti naši C23 mulci uživajo, da imajo publiko. In to jih potem dvigne in bo to naredil še trikrat, da bo dobil pozornost in publiko. Na to sem pa zelo pozorna.»

9. V: »Kakšen je vaš komentar oz. opažanja v zvezi s podelitvijo priznanj za dobre lastnosti otrokom in mladostnikom v zavodu, ali bi to akcijo lahko s čim izboljšali?«

O: »C24 Ta predlog zelo podpiram in mi je zelo všeč in smo ga tudi mi v prvi skupini sedaj uporabili na nivoju skupine. C25 ker se to v zavodu dela 1x do 2x na leto, kot neka spodbuda. No, mi smo pa v skupini to kar na malo krajše roke. C26 Mi v skupini poskušamo poiskati ta pozitivna področja in ne skozi samo nekaj kritizirat: to ni v redu, to ni v redu, to ni v redu....., saj je res da brez tega ne moreš ampak: to ni v redu, to ni v redu, je pa v redu to! C27 Za mene je to zelo dobrodošlo in to tudi sama uporabljam.»

10. V: »Kako pogosto in na kakšen način zavod skrbi za izobraževanje, pridobivanje novih izkušenj, osebnostno rast in dobre delovne odnose?«

O: » C28 Tu bom tako rekla v neki meri zavod je zaslužen za to in je tudi prav, da je zaslužen za to. Ampak, da bi rekla, da bi nekaj delali na meni, ali na drugih, pa ne. Saj je po eni strani prav, da izobraževanja, no sedaj je tale kriza in je malo manj, ampak še zmeraj so. C29 Tudi kar se tiče psihohigiene, se mi zdi da v kolektivu kar dobro skrbimo za to in se tudi 2x do 3x na leto izobražujemo na tak psihohigieničen način, v bistvu druženje, da malo odmislimo tisto strokovno plat: team building, piknik. To je lepo organizirano, ampak večji delež je tu na meni, ker nobeno izobraževanje, noben kolektiv ti ne bo pomagal, če ti sam ne boš delal na sebi.«

11. V: »Kaj pri opravljanju svojega dela in poslanstva v zavodu pogrešate in predlogi za izboljšavo, kaj bi še potrebovali za svoje boljše delo?«

O: »C30 Jaz sem zdaj tukaj ene tri leta in neke izgorelosti ne zaznavam. Saj pridejo težka obdobja, ampak to pride v vsaki službi. Za enkrat ne zaznavam in nimam teh potreb oziroma več, kot mi jih zavod nudi. Za enkrat ne, res ne.«

12. V: »Spol, starost, izobrazba in leta zaposlitve v vzgoji in izobraževanju?«

O: »Ženski. 28. Socialna pedagoginja. Štiri, oz. tri in pol.«

13. V: »Bi mi na kratko lahko opisali otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina?«

O: »Bistveno posplošeno. C31 V bistvu jaz delam z mladostniki v rangi starosti od deset do osemnajst let, tudi devetnajst. C32 Pretežno so to mladostniki z vedenjskimi težavami, sicer imamo v Planini tudi kombinirane motnje, kar pomeni, da so zraven tudi pridihi nekih psihiatričnih motenj. So dekleta, kot fantje. Prihajajo iz območja celotne Slovenije. Nekateri so z ne tako poglobljeno problematiko, nekateri pa že z zelo zelo poglobljeno. C33 Večina ni sposobna delovati v družbi kot taki zaradi teh svojih vedenjskih vzorcev, ki so posledica, v večini družinskega okolja. Noben otrok tukaj ni sam kriv, da je pristal v zavodu, ampak je to posledica, ki jih nudi dom, če ga sploh ima. C34 Dostikrat v te zavode, konkretno planinski zavod, ljudje velikokrat zamenjujejo kot, da imamo /C35 downovce/, res te z duševnimi motnjami. Potem pa rečem, da so to v bistvu /C36 delikventi oziroma mladoletniški prestopniki in izhaja iz tega največ težav/.«

#### INTERVJU ŠT. 4.

(koda D)

24.05.2012,

opravljen v pisarni vzgojiteljev 2. skupine in sobi ene od mladostnic VZ Planina,

trajanje 38 minut

Vzgojitelj/ starost 35 let/športni pedagog/ zaposlitev v viz 3,5 let.

1. V: » Kaj nudi Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom (se vam zdi, da je pri tem uspešen/neuspešen)? Kako to, po vašem mnenju in izkušnjah, vpliva na njihovo življenje in prihodnost in kaj jih čaka po odpustu iz zavoda? »

O: » D37 Jaz jim rečem kar mulci, večinoma jim rečemo tudi otroci in mladostniki, ker gojenci je sporno, čeprav se meni ne zdi sporno. Največkrat jim rečem mulci, kakor rečem tudi ostalim v privat življenju in pri pedagoškem delu. Pri nogometnem trenerstvu jim tudi rečem mulci.

Ja, D2 zavod jim nudi predvsem varnost, varno okolje in konstantno okolje. Zdaj konstantnost pomeni tudi varnost. To je največji plus zavoda. Skozi to okolje se oni učijo nekih vzorcev, navad, ki jih privzgojijo in mi verjamemo, da jih potem v kasnejšem življenju uporabljajo čim več. Koliko smo uspešni? D3 Jaz sem tu tretje leto in nimam izkušenj koliko smo uspešni. Po mojem mnenju, smo uspešni. Zdaj ne vem kakšen je procent. D4 Ko gre odpustnik ven, je razlika, je očiten napredek od takrat ko je prišel, po informacijah, ki jih dobivaš. Po pol leta, eno, vidimo, da se drži. So pa tudi slabše info., slabši opisi. D5 Mislim, da jim lahko zavod da dosti, sploh če je v skupini timsko, načrtovano delo, da je uprava zadaj se da veliko narediti. Starši tukaj predvsem in okolje domače. D6 Če nima doma okolja primerne, je lahko tukaj pet let in bo prišel na ulico, ali v kakšno tolpo. Potem je tole tukaj vprašanje. D7 Če iščejo službo jim dejstvo, da so bili v zavodu ne pomaga. Šola ti ne zagotavlja službe, delovnega mesta. Potem je odvisno koliko so pridni, koliko se znajdejo. Jaz mislim, da priložnosti tukaj v naši državi imajo vsi.«

2. V: » Kako vi vidite svoj prispevek k temu?«

O: » Jaz, glede na to, da nas je moških malo, prispevamo predvsem na tem, D8 da imajo mulci to sliko očeta. Tukaj je to ključna vloga. Jaz sem športni pedagog in sem bil na začetku skeptičen, če bom lahko opravljal to delo in potem sem videl, da lahko zelo veliko prispevam. Da, dosti prispevam. Moški lik. Tukaj smo v timu štirje, jaz in tri vzgojiteljice in skupaj načrtujemo delo in držimo nek red in skozi ta načrt potem spremljamo rezultate. D9 Jaz prispevam dimenzijo, ki je, bolj v narekovajih, vojaška. Meje naj bodo ostre, pravila enostavna. Imamo razpredelnice za določene zadeve, da se ve kdaj in kdo/. D10 Potem mi tudi včasih kolegice, tako, nižajo moje kriterije in se tudi njim prilagodim. Mi rečejo: tukaj si preveč zapet in dajmo to mi malo takole in potem se na teh skupinskih sestankih zmenimo, kje se drži meja, kje se upošteva avtonomija vzgojitelja, kje lahko tudi malo popustiš./V

glavnem, jaz verjamem v vzgojo, se pravi, da sem absolutno proti permissivni vzgoji in verjamem v jasnost mej.«

3. V: » Na kakšen način v praksi zasledujete vzgojne in izobraževalne cilje zavoda, kakšne metode, tehnike, vzgojne stile uporabljate pri tem( teoretična in praktična znanja), mi lahko opišete na primeru?«

O: » Katere so tehnike? D11 Saj pravim, vojaška sem rekel v narekovajih. D12 Veliko sem se tukaj naučil. D13 Verjamem v sisteme nagrajevanje, raje kot sankcioniranja. To se pravi, nabiranje določenih znakov, da je na koncu nagrada za ustrezna vedenja. D14 Na faksu sem spoznal osnove pedagoške vede. Metode, hm? Ja. D15 Izkušnje iz svoje mladosti, sam sem oče dveh otrok, trener sem že deset let, plus izobraževanja in seminarji tukaj. Vse skupaj mi je dalo neka znanja, ki jih uporabljam. D16 Priznam pa, da mi ogromno manjka še na področju znanj iz socialne pedagogike, ker še nimam dokvalifikacije, obljubljena je letos.«

4. V: » Po čem se, po vašem mnenju, vaši pristopi , vzgojne metode, tehnike, način dela razlikuje od delovanja drugih zaposlenih v vzgojnem zavodu?«

O: » D17 Jaz vem, da sem dosleden. Da se držim, da ne popuščam, kot drugi vzgojitelji, ampak se vseh pravil držim in da to otroci vejo in me ne skušajo prinašati okrog, ali bi me skušali, da bi popuščal. V tem je razlika. Moški smo tu v neki prednosti pred ženskami. D18 Ženska ima verjetno drugačen pristop, bolj materinski, kot če gledamo materinstvo, če gledamo je pristop bolj mehak, ljubeč. D19 Zdaj jaz se trudim, da dam, se zelo trudim, da vejo, da jih imam rad. Jaz se zelo trudim. In tako kot svoje otroke včasih, če je treba jih naderem, jih sankcioniram, jih nagradim. Tako se trudim tudi tukaj.«

5. V: » Poznate koncept dela s perspektive moči D. Sallebeeya in ali ga uporabljate v praksi, če da, na kakšen način?«

O: » D1 Ne, ne poznam.«

6. V: » Kdaj v svoji praksi, delujete na način, da pomagata odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje ( to so elementi perspektive moči D. Sallebeeya )? Mi lahko opišete konkreten primer, ko je to na otroke in mladostnikih v zavodu delovalo dobro?«

O: » Moram malo pomisliti. D20 Jaz nisem raziskoval, ampak sem videl, spoznal tukaj mulca in ga spodbujal. D21 Zdaj tukaj konkretno sva v tej sobi, je prišla lani punca, ki je bila malomarna do svojih stvari, konkretno do svoje sobe. Vpeljali smo sistem nagrajevanja, oziroma ocenjevanja sob in ta punca se je pokazalo, če pogledaš, zna zelo lepo zrihtati sobo. Jaz nimam take doma. In ko smo jo spodbujali in ji dajali same lepe ocene, ji je to prišlo tako v navado, da je sedaj soba bila konstantno urejena. Spodbujali smo jo zato, ker je

znala, čeprav tega prej ni delala. Recimo, da je to bil eden od primerov. D22 Na splošno je dosti tega, da iščemo neke pozitivne stvari pri otrocih, njihove pluse, talente, kakor koli. Se mi zdi, da v vsakem je nekaj. Zdaj bi pri vsakem znal naštet, sigurno je kaj. D23 Ne razlikujem, da bi se poglobljaj v njegovo dokumentacijo, pa s starši, no saj se pogovarjamo tako. Mah, načrtno raziskoval to ne, ampak tukaj skozi življenje v zavodu, jih spoznaváš in skozi nastavitve programa nekako analiziraš in to daš tudi v načrt.»

7. V: » Mi lahko opišete konkretni primer, ko ste v praksi delovali s perspektive moči ( ali uporabljali njene elemente) in niste opazili nobenih učinkov ali pa je to na otroke in mladostnikov v zavodu delovalo ne tako dobro? Kaj pa je delovalo, oz. kakšen pristop uporabite v takšnih primerih?«

O: » Mah, moram malo pomisliti. D24 Vsekakor nismo nikoli obupali. Jaz sem sedaj matični enemu fantu, ki ima hujše vedenjske motnje in je pri njemu, da je nadarjen za ustvarjati. Pri vzpodbudah, da bi kaj narisal ali izrezal, ustvarjal, recimo likovno. Pri spodbudah velikokrat reagira z odporom, ali se razjezi. Pred leti se je razjezil in poskusili smo to drugič naredit. Imamo razne natečaje tukaj, kot je bil sedaj naj pirh za veliko noč. Konkretno pridem in rečem Žan boš naredil en pirh, bomo izdelali? Ah ne, se mi ne da. Takrat se jaz vedno ustavim in ne silim, ampak iščem nekako drugo pot, nekako motivirat. Da bi tisto naredil in vedno, kar se teh ustvarjanj tiče, nam potem uspe. Imam pa podporo, da je ena kolegica, ki dominira in zelo dobro zmotivira, da se to izvaja. Če ne uspe, pustiš malo časa in spet probaš. Čez en dan, nekaj ur, lahko tudi čez deset minut. Pogojujemo ne. Pogojujemo druge stvari, zadolžitve. Če teh ne opravi, se ne bova pogovarjala. Ne bo gledal televizije. Teh talentov, razvijanja, pa ne pogojujemo. Na primer naredi jajce, ali pa ne boš šel ven, to ne. Pač to je njihova svoboda in pustimo. Je pa precej uspešno v naši skupini, moram pohvalit moje kolegice in tudi otroci naši, imamo štiri mlajše fante in dve starejši punc, ki se nekako, so kompatibilni. Punce pomagata zmotivirat, potem fantje vidijo njiju in se potrudijo in jim dajejo nek vzgled. Imajo tudi zgled vrstnikov.»

8. V: » Kako rešujete konflikte z mladostniki, kako ravnate, ko pride do kršenja dogovorov in pravil ( primer)?«

O: » D25 Različno za različna vedenja. Mi se skoncentriramo na par vedenj v določenem obdobju. Na primer grde besede. Verbalna agresija je v zavodu problem. V skupini smo omejili, v skupini se ne preklinja. Za enkrat dobi črtico, za deset črtic gre pa pol ure prej spat. To je en tak sistem vsakdanji, ki jim je že tako prišel v kri, da se res pazijo. Čeprav je sistem kaznovanja, to deluje. D26 Če so problemi, jaz delam na tem, da se z njimi ne pogajam. Delam na tem, da npr. nočejo vstati za v šolo. Pred parimi leti je bil to kar problem. Zjutraj sem prišel tukaj gor, ga zbudil . Ja bom. In moram čez deset minut spet priti. Zdaj jaz verjamem, če se grem z njim njegovo igro, da mu škodim. Jaz v tem primeru najdem točko, ki ga zabol. Ali je to odvzem kakšne bonitete, po navadi je to, radio, televizija, v sobi imajo lahko kaj, da imajo kakšen izhod kam. In sedaj me tako poznajo, da vejo da ko me bodo rabili, me ne bo. Delam na temu in sedaj vejo, so spoznali, da se jim ne splača, se mi upirat, kar je njihovih zadolžitev. Tu se ne pogajam. Če ne naredi, to sankcioniram. Večinoma

delam na preventivi in povem: Dobro veš kaj bo in se ti ne splača. In moram reči da sem uspešen. Da se niti ne dogaja, da bi kdo stalno kršil sistem. Resni problemi so agresija in eni izpadi besa, ampak to je čisto druga stvar. Tako, da tu ne morem sankcionirat. Delamo pa malo bolj načrtno. »

9. V: »Kakšen je vaš komentar oz. opažanja v zvezi s podelitvijo priznanj za dobre lastnosti otrokom in mladostnikom v zavodu, ali bi to akcijo lahko s čim izboljšali?«

O: »Pohvale? D27 Ja, mislim, da je dobra zadeva, če mislimo to kar je bilo za novo leto, diplomo ali priznanje, ki so ga prejeli za neko vedenje, ki je bilo za pohvaliti. D28 Je bila dobra zadeva, ker prvič smo se mi, kot sodelavci, pogovarjali o njih in iskali v njih, vsi skupaj, kaj je v njih pozitivnega. Ker mogoče nekoga iz druge skupine niti ne poznaš, ker ne delaš z njim in ne opazim in mi nekdo pove. D29 In drugič, ker oni sami med sabo vidijo, ker to je bilo javno podeljeno. Oni so sami med sabo, si prav videl kako so oni razmišljali, kako je nekdo dobil priznanje, da vedno lepo pozdravi. In jaz sem jih videl, kako so oni razmišljali: počakaj malo, saj ta pa res vedno lepo pozdravi. Mogoče tega nihče nikoli ne bi opazil, če ne bi bilo teh priznanj. Nimam predloga za izboljšanje, nisem razmišljal. Sigurno bi se pa dalo.«

10. V: »Kako pogosto in na kakšen način zavod skrbi za izobraževanje, pridobivanje novih izkušenj, osebnostno rast in dobre delovne odnose?«

O: »D30 Imamo vsi podporo vodstva, da se dodatno izobražujemo. No, sedaj je ta kriza in ni več finančne podpore, da se izobražujemo. Tukaj je tako naravnano, da bi se čim več izobraževali in se udeleževali izobraževanja, ekskurzije, obiske, širjenje znanja.

D31 Zavod je organiziral teambuilding, supervizije. Letos tega ni. Imamo tudi mi take urnike. D32 Sicer se nas je večina strinjala, da je to koristno, ampak urnika skupaj z učitelji nismo našli. Ker dopoldne, če imaš nekaj prostega časa, tisti ki se vozimo preprosto nismo bili pripravljeni tega žrtvovati za supervizijo. D32 Kar se tiče kaj nas obremenjuje, je to urnik. Še posebej za tiste, ki mam družine. Ker sem tu dopoldan, popoldne, cele večere.«

11. V: »Kaj pri opravljanju svojega dela in poslanstva v zavodu pogrešate in predlogi za izboljšavo, kaj bi še potrebovali za svoje boljše delo?«

O: »D33 Ja, ta urnik. Sicer se je že večkrat analiziralo in tu se kakšnih izboljšav ne da./ Zavod, vodstvo bi lahko bilo malo bolj./ Na primer nas kdaj preseneti en dan, dva dni prej zveš za kakšne aktivnosti, ki so dopoldan obvezne. Ta presenečenja, pri delovnem času. Zdi se mi, da bi to lahko malo bolj načrtno urejali. Ampak tako delo je .«

12. V: »Spol, starost, izobrazba in leta zaposlitve v vzgoji in izobraževanju?«

O: »Moški. Športni pedagog. Star sem 35 let . To delam tri in pol leta.«

13. V: »Bi mi na kratko lahko opisali otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina?«

O: »Vsakemu rečem, ker to je pogosto vprašanje. D34 Vsakemu rečem, da so to žrtve in v prvi vrsti so žrtve vsi in večinoma so družinske razmere krive, da so žrtve. D35 Se pa potem ta njihova travmatiziranost kaže na take načine, da je to družbeno sporno. Zato tudi jaz razumem druge ljudi, da jih potem ne morejo sprejet. Jaz jih popolnoma razumem, ker eni razmišljajo. Tisti, ki z njimi ne delajo. Jaz mislim, da bi morali delati na tem, da se jim malo približa, da se spremenijo ti predsodki, da se jih omili. Kakšni so? D36 Oni so čisto drugačni v zavodu, ali pa zunaj. Zunaj so zaprti, nastrojeni so proti družbi, to je očitno. Samopodobo imajo vsi, velika večina, zelo nizko. In zunaj je prav videti, kako so oni, imajo občutek da jih na vsakem koraku nekdo postrani gleda. V družbi on trpijo in potem se zatekajo v razne druge izhode, kot so alkohol, droga, ali pa navijaštvo je zdaj recimo precej popularno. Tako da to je to.«

## INTERVJU ŠT. 5.

(koda E)

24.05.2012,

opravljen v pisarni vzgojiteljev 2. skupine VZ Planina,

trajanje 34 minut

Vzgojitelj/ starost 28 let/športni pedagog/ zaposlitev v viz 10 let.

1. V: »Kaj nudi Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom (se vam zdi, da je pri tem uspešen/neuspešen)? Kako to, po vašem mnenju in izkušnjah, vpliva na njihovo življenje in prihodnost in kaj jih čaka po odpustu iz zavoda. »

O: »Bom začel na koncu. E2 Ko grejo ven iz zavoda jim nič ne služi. E3 Večina teh otrok je celo zelo zadovoljnih, da lahko sploh kje so, da imajo kam za priti. E4 Nudi jim zelo veliko. E5 Kot nekaterim varna hiša, nudi zavod nekaj tukaj. Ne vsem, ampak mnogim. E6Tistim, ki so tukaj sodno, gre za ukrep sodišča, tistim je zelo muka biti tukaj, jim je zelo odveč, to je kazen. E7 Tisti, ki imajo pa doma neurejene razmere, da imajo nasilje, alkoholizem, je pa to neka oblika kamor lahko gredo. Tistim, ki gredo ven , E8 po odzivih tisti, ki so zunaj, pravijo da so se veliko stvari naučili. Če ne drugega, E9 vsaj nekega reda in bolj strukturirane vzgoje, ki jo doma niso dobili. Pridobijo veliko in E10 tudi ene takšne etične reference. Že ko

pošiljamo kakšno prošnjo za na prakso sprašujejo, E11 ali bodo oni vedeli, da smo iz vzgojnega zavoda. Veliko jih reče tako in jim ni všeč.»

2. V: »Kako vi vidite svoj prispevek k temu?«

O: »Moja vloga, sploh tukaj v 2. skupini je moška. In na sploh poskušamo tako, E12 da imam jaz očetovsko vlogo, E13 ostale dve, tri vzgojiteljice so bolj mame. To je moja vloga, E14 tako kot v družini doma. E15 Jaz delam malo drugače, kot vzgojiteljice. E16 Dostikrat v kakšni stvari lahko malo več pustiš, ko pa je potrebno moraš pa potem bolj nastopaško nastopiti in kot doma, udariti po mizi, na preprost način. E17 Tako kot doma, neke moške vrednote. In mislim, da so to kar dobro sprejeli. E18 Pa še malo mlajši sem in kronološko jim ne bi mogel biti oče in mogoče me tako gledajo, kot da nisem tako zadaj za njihovim razmišljanjem. Kot neki starejši vrstnik.«

3. V: »Na kakšen način v praksi zasledujete vzgojne in izobraževalne cilje zavoda, kakšne metode, tehnike, vzgojne stile uporabljate pri tem (teoretična in praktična znanja), mi lahko opišete na primeru?«

O: »Jaz poskusim, E19 čim bolj kot doma funkcionirati, nobenih tistih zapletenih metod. E20 Saj imamo milijon izobraževanj in milijon enih metod, ki jih potem poizkušaš, ampak dejansko z eno tako zdravo kmečko pametjo se mi zdi, da tudi na njih najboljše vplivaš. Nič kaj konkretnega. Npr, da bi šel točno po tej metodi. Pač jasno je, E30 da se poskušaš izogniti vsem tem konfliktom oz. da jih spodbudiš k izbruhu jeze. Ostalo pa čim bolj normalno. E31 Ker oni, tudi ko bodo prišli domov bodo funkcionirali v svojem domačem okolju in moje osebno mnenje je, da če z njimi delam v nekih rokavičkah po ne vem kakšnih vrhunskih metodah, se oni, ko pridejo domov, kjer ne bo nihče delal z njimi po teh metodah, ne bodo znali znati.«

4. V: »Po čem se, po vašem mnenju, vaši pristopi, vzgojne metode, tehnike, način dela razlikuje od delovanja drugih zaposlenih v vzgojnem zavodu?«

O: »Vsak vzgojitelj je nekaj svojega. E32 Jaz jim poskušam dati en takšen občutek, da mi lahko zaupajo. E33 Tako, da jim včasih postim malo več, kot bi jim lahko pustil. Ampak do ene meje. Potem ko je res tisto do tam, pa ne popustim. Nikoli. E34 Sem kar dosegel, da mi nekako zaupajo, ampak imam pa precej avtoritete. Kar se tiče zelo dobro vzgojo ima Andi iz prve. on je zelo strog in strikten in ne popusti niti do milimetra. Kdaj tak pristop ne pride v poštev. Kdaj mu moraš malo popustiti, malo se približati, da potem sploh lahko malo bolj na strikten način vzgajaš. Poskušam dobiti nek balans med tem.«

5. V: »Poznate koncept dela s perspektive moči D. Sallebeeya in ali ga uporabljate v praksi, če da, na kakšen način?«

O: »E1 Kakšen princip je to? Ne poznam.«

6. V: »Kdaj v svoji praksi, delujete na način, da pomagata odkriti, lepšati, raziskati in izkoristiti mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje ( to so elementi perspektive moči D. Sallebeeya )? Mi lahko opišete konkreten primer, ko je to na otroke in mladostnikih v zavodu delovalo dobro?«

O: »To je v bistvu. E35 To je bistvo vsega, da v vsakem najdeš ene pozitivne točke, kjer sploh začneš graditi. Ker dostikrat pri katerih to gre, pri večini ne. E36 Bolje da štartaš s tistimi njegovimi pozitivnimi, s kakšnimi konkretnimi cilji, ampak s tistimi kar njega veseli in potem počasi iz ozadja prideš na tiste negativne. Primer: mogoče pri Žanu iz druge skupine. Še prej ko sem bil v peti je bil tukaj od prvega dneva. E37 Pri njem je bilo res, res tako težko, sploh vzpostaviti nek normalen odnos v komunikaciji. Z njim se ni dalo nič, ker ko se je njemu začelo dogajati, mu ni prišel nobeden zraven. In dejansko sem rabil eno leto, da sem prišel, preko tistih, čisto takih, kaj ga veseli. /On prej sploh povedal ni. Ko se je zaprl je šel lepo v sebe in je šel gor in bral knjige in mu nisi mogel na noben način priti blizu. /Sedaj sva midva prišla že na ta nivo, da točno ve zakaj je tukaj. Pobiljšal se je za 300%, res. In če ne bi pri njem našel tistih par pikic, kaj ga sploh veseli delati. Recimo to, da rad žge v les in te stvari in še jaz sem naredil eno tako, pa sva skupaj malo delala in dejansko, da sem sploh vedel, da sva dejansko mogoče na približno isti skupni poti, da se mi je lahko malo približala. Raziskal sem njegova veselja in sem se mu pridružil in potem še druge stvari, je šlo lažje. Kot drevo je šlo naprej.«

7. V: »Mi lahko opišete konkretni primer, ko ste v praksi delovali s perspektive moči ( ali uporabljali njene elemente) in niste opazili nobenih učinkov ali pa je to na otroke in mladostnikih v zavodu delovalo ne tako dobro? Kaj pa je delovalo, oz. kakšen pristop uporabite v takšnih primerih?«

O: »Seveda imam primer. Ravno sedaj imam en primer Enej, on je v bistvu res celo leto odlično funkcioniral, ampak zdaj na koncu je imel par takih kaznivih dejanj, res take hude telesne poškodbe. E38 Pa smo iskali, pa v športu, res čisto vse kar je bilo pa je bilo v naši moči. Šla sva celo tečt enkrat, ker njega to res veseli v športu. Sva trideset kilometrov pretekla, in se pogovarjala. Ampak pri njem, še nismo prišli do tistega. Ko ne gre iščeš dalje. Mogoče ga na kakšni drugi stvari ujameš, ali pa sploh ne. E58Ne bom rekel, da je povsod uspešno. Pri njem smo sedajle čisto zgubljeni. Ni je stvari, da bi ga lahko povlekla ven iz tega.«

8. V: »Kako rešujete konflikte z mladostniki, kako ravnate, ko pride do kršenja dogovorov in pravil ( primer)?«

O: »Ignoranca mene do njega. Mogoče to ni ravno pedagoška metoda. E39 Malo se naredim užaljenega, da je izkoristil moje zaupanje. In ko me potem prosi za kakšno drugo stvar, enostavno rečem: hej ti ne morem zaupat in rabim čas, da se boš nazaj dokazal,

potem bova začela spet mal na zaupanju delat. Tako da poskusim mal na osebno to pritisniti. Ker drugače jih prav veliko ne briga za te pravila pa to. Dostikrat moraš malo na osebni nivo se spustit. E56 Ignoranca dejanja, da bi spregledal, da je kaj ušpičil, to pa ne.

Če je to stalno, so potem pa samo še kazni, ki so že naprej znane vsem. Ni sedaj, da bi si nekaj sproti izmišljevali, ampak po postopku. Na skupnih sestankih poskušamo najti pri njem kakšno strategijo. Stopnjevanje je, seveda. Dejansko smo tu mi, vsak za svojega mladostnika. Najprej v skupini rešimo, kar se pa ne da, tudi tisto kar rešujemo moramo poslati gor na upravo, tam pa potem na skupnih sestankih, takšen manjši tim: vzgojitelji, socialna delavka, psihologinja in ravnateljica. Tukaj je zelo značilna piramida.»

9. V: »Kakšen je vaš komentar oz. opažanja v zvezi s podelitvijo priznanj za dobre lastnosti otrokom in mladostnikom v zavodu, ali bi to akcijo lahko s čim izboljšali?«

O: »E40 Vsako kakšno pozitivno dejanje, sicer je to od skupine do skupine različno, pri nas dajemo pluse. Npr. ravno ta Enej, ki sem začel prej o njem govorit, je začel malo noret in eden od mladostnikov ga je mal pomiril, ga držal nazaj. On definitivno dobi en plus za eno tako dobro dejanje. E41 Kar se da pohvalit, definitivno pohvalimo.

Na višjem nivoju, so za posebne dosežke. E42 Tukaj je zelo slaba komunikacija med upravo in vzgojo. Dostikrat se naredi tako, da tisto kar se je dejansko zgodilo tukaj pride v drugačni luči tam gor in potem pridejo ven čisto drugačni rezultati. E43 Dostikrat se naredi kakšna krivica. In tukaj je samo napaka med avtoritativnim načinom vodenja tega zavoda, iskreno povedano. E44 Ja to je definitivno v redu. E45 Ampak da gre za pohvalo za konkretno dejanje, ne pa za kar nekaj. Na primer zato, ker je on enkrat pospravil za seboj to je brez zveze. E46 Za en konkreten vložen trud, ali obdobje izvrstnega vedenja. Res, da je nekaj konkretnega. E47 Enkrat se je tudi zgodilo, da so dobili neka priznanja, kar je bilo popolnoma brez zveze, ki ni imelo nobene rdeče niti. To pa potem razvrednoti.»

10. V: »Kako pogosto in na kakšen način zavod skrbi za izobraževanje, pridobivanje novih izkušenj, osebnostno rast in dobre delovne odnose?«

O: »V enih segmentih res vrhunsko, v drugih pa zelo slabo. E48 Pozitivno deluje, da se počutiš varnega, ker si krit tudi za kako tako stvar, ki pride ven kot dezinformacija, kakšne prijave in to ravnateljica razume zelo dobro. E49 Je pa en tak avtoritativen način, ki te kdaj tudi prizadene. Tako, da se ne počutiš sploh kot vzgojitelj, ampak kot en navaden osnovnošolec. E50 Dvoličnosti je veliko.

E51 Kar se tiče izobraževanj, nimam nič za reč, je zelo v redu. Tudi tisti, ki pridejo predavat so po navadi vrhunski, to nimam kaj reči. E52 Da bi se pa gledalo na to glede kakšnega urnika, da bi se bolj tako vzgojiteljem prilagajal na prijazen način, to pa ne. Tako pa si na razpolago ves čas. Saj lahko kdaj rečeš, da ne, ampak moraš biti na mestu vedno. E53 Na drugačen način vlagajo v nas z izobraževanjem zelo veliko, kar se pa tiče konkretnih delovnih pogojev je pa res zelo slabo.»

11. V: »Kaj pri opravljanju svojega dela in poslanstva v zavodu pogrešate in predlogi za izboljšavo, kaj bi še potrebovali za svoje boljše delo?«

O: »Malo bolj strukturiran urnik. Ta je od ponedeljka do nedelje 24 ur na dan moraš biti pripravljen, sploh pa če je kakšna bolniška, potem je popolna zmeda. Predvsem to. E54 Pa da bi komunicirali na višjih nivojih tudi v tistih slabih dnevih. Da bi imeli tud malo več avtonomije. Ravnateljica zelo veliko da na mnenje. Ko pa pridejo ti slabi dnevi moraš pa tako pazit na to kaj rečeš, kako rečeš, res prav skoncentriran moraš biti, če ne....«

12. V: »Spol, starost, izobrazba in leta zaposlitve v vzgoji in izobraževanju?«

O: »Moški. Profesor športne vzgoje. 28 let. 10 let. Najprej že trenerstvo preko študenta.«

13. V: »Bi mi na kratko lahko opisali otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina?«

O: »E55 To so res otroci. Rodijo se vsi isti, vpliv okolja jih je pa pripeljal do tega, da je to njihova zadnja rešitev, da sploh še kaj lahko naredijo iz sebe, ali pa gredo še nižje. E56 To so normalni mladostniki, ki organsko z njimi ni nič narobe, saj imamo tudi take, ampak takih je malo. Imajo pa hude vedenjske probleme na področju vedenja in čustvovanja. To pomeni, to se kaže tako da pokažejo to svojo stisko na nek agresiven način. Po navadi je to, da so agresivni, ali pa se zaprejo v vase, zapadejo v kakšno depresijo in so izolirani od ostalega sveta.«

#### intervju št. 6:

(koda F)

29.05.2012,

opravljen v pisarni vzgojiteljev 2. skupine VZ Planina,

trajanje 57 minut

Vzgojiteljica/ starost 37 let/športna pedagoginja/ zaposlitev v viz 18 let.

1. V: » Kaj nudi Vzgojni zavod Planina otrokom in mladostnikom (se vam zdi, da je pri tem uspešen/neuspešen)? Kako to, po vašem mnenju in izkušnjah, vpliva na njihovo življenje in prihodnost in kaj jih čaka po odpustu iz zavoda? «

O: » Dobro. Glede na to, da imamo različne tipe otrok, jih imamo iz socialne, torej da jih pošlje center za socialno delo, potem mam otroke ki jih pošlje tudi sodišče in pa so tudi otroci, ki nimajo nobenega doma, to se pravi, da so brez družine. Te tri tipe. F2 V osnovi jim nudimo izobraževanje, to je nižje poklicno izobraževanje, dnevno oskrbo, učimo jih za življenje, vsak vzgojitelj tako kakor veruje v to, nekje tisto osnovo, F38 neka pravila, ki se jih vsi držimo in potem vsak vzgojitelj nekako kolobari okrog tega. F3 Jaz na prvo mesto postavljam poštenost, da se imajo radi, da pridejo na to stopnjo, da sebe najprej vidijo. Se pravi, F4 da se imajo radi, da imajo potem lahko še koga drugega radi. Kot sem rekla ta poštenost, potem, hm, ja, no to je ta osnova. Vse nadaljnje je pa potem, F5 da se držijo reda, da higienske navade, navade za šolo, za delo, se pravi F6 tako kot doma v familiji ko učiš otroka teh osnov. Ko pridejo ven ja jaz redko kdaj, da grem brat kaj se dogaja zunaj. Imam pa en primer kjer sem bila sama udeležena. Je bil en fant tukaj, ki smo ga na njegovo željo predčasno, ker je bil že polnoleten poslali domov in F37 sva jaz in socialna delavka tri mesece enkrat tedensko hodili kontrolirat. Se pravi sva ga obiskali na domu pogledali kako živi kontaktirali s centrom za socialno delo in pa s policijo. Tako da tisto obdobje ko sva prihajali je bil fant stabilen. Potem pa nekako po teh treh mesecih pa nismo več hodili tja kontrolirati, vendar pa se je pokazalo, da je v roku pol leta zopet zašel na stara pota. Se pravi kraje, mamila in tako je pristal v zaporu, vendar je potem prišel ven, dobil punco in sedaj ima že otroka. Tako, da nekako se je malo stabiliziral. Kakor sva se midva pogovarjala, F7 je bil zelo vesel, da smo mu mi tukaj pomagali, da smo mu dali vedeti, da nekdo je, da ni kar nekaj, nek izmeček, ker že tako imajo ti otroci problem ker so na dnu socialne družbe.

2. V: » Kako vi vidite svoj prispevek k temu?«

O: » Ja jaz imam tako: jaz z njimi igram vlogo matere, prijateljice in vzgojiteljice – učiteljice. Zdaj to, po moje moraš imeti v sebi ta občutek kdaj nastopi katera vloga. Tako da zelo velikokrat igram prijateljsko oz. materinsko vlogo. Kot mati, F8 v tej vlogi matere jim dajem občutek sprejetosti, topline in jih učim pač tega reda tako kot mora biti doma v familiji. Glej jaz sem tukaj, F9 jaz ti bom pomagala, toda tvoja zadolžitev je pa taka, taka in taka. Če ne veš, vprašaj. Ne se bati vprašati. Prijateljska vloga, kadar sem prijateljica z njimi, kar se največkrat zgodi v večernem času, ko se umirijo, F10 ko imamo pogovore, takrat jim pa mogoče dajem tudi te nasvete. Ker so pač v obdobju adolescence in tako in čisto prijateljsko komuniciram; poglej tako in tako je bilo tudi z menoj, tako sem rešila, kaj pa ti misliš? F39 V vsaki zadevi, kjer z njimi govorim jim dam vedeti, da jih poslušam, naj govorijo, jih ne prekinjam in istočasno jim dajem feedbacke. Uporabljam svoje izkušnje iz svojega življenja. Jaz zelo malo uporabljam teorijo tukaj notri. Me zelo zanima psihologija, sem veliko prebrala na to temo, tudi za dokvalifikacije, vendar pa tukaj, da bi se usedla:aha razmišljala kaj je ta tukaj rekel, kako je potrebno delat v tem trenutku, to pa ne. Jaz to delam čisto življenjsko.«

3. V: »Na kakšen način v praksi zasledujete vzgojne in izobraževalne cilje zavoda, kakšne metode, tehnike, vzgojne stile uporabljate pri tem( teoretična in praktična znanja), mi lahko opišete na primeru?«

O: F 40 » Malo se to prepleta. Ni pa to da bi delala po nekem vzorcu. Sama F17 /sem zelo striktna, zahtevam zadeve, da so narejene/ in tudi iz tega naslova me zato večkrat; kakšna pa ste in tttt, /vendar/ vztrajam pri temu. In se mi zdi, da bodo več od tega odnesli, ko je potrebno nekaj narediti, se z nečem spopasti jim pri tem pomagam, ker je to pozitivno, je dobro za njih, ker naslednjič bodo premislili, mogoče se bodo spomnili kako je bilo prej in bodo šli naprej, korak za korakom. Ja, F18 tehnika je v bistvu, saj jih še sama ne znam povedat. Ko izbruhnejo, vzroji, saj ne znam povedat katera tehnika je. No primer; gojenec ali gojenka pride do mene je zelo nervozno deloval/ delovala, ne zna pa to izraziti. Se pravi F24 /to je tisti instinkt, ki ga čutiš/in rečem. F19 Dajva se malo nadihat, dajva obe nogi na tla, dajva se odpret, ne biti tako zakrčen, dihaj in mi povej kar ti pride na misel. In potem počasi mi začne govoriti in potem tudi jaz vidim kaj je in potem tudi moja sama drža pri tem komuniciranju, se prilagaja glede na njegovo pripovedovanje. Če se pravi, F 20/ da rabi neko pomoč, grem prijateljsko k njemu z odprtimi nogami na njegovo raven, mu dam občutek sprejetosti in to ne. Če F21 /pride do situacije, ko moram odigrati mater./ se pravi nekaj od gori, mogoče se takrat včasih malo bolj dvignem, skratka ta občutek kako mi daje intuicija. Lahko pa rečem, da mi to uspeva. F 22 Na primer s punco sva se takole ene trikrat, štirikrat dobile, je trajalo po pol ure 45 minut ti razgovori in punca se je nehala rezati, se pravi, da sva prišle že malo naprej, da je ona doumela, da ni za to kriva in si ne bo zadajala bolečin. To je neka socialna tehnika? To deluje. F23 So pa primeri, ko je otrok zelo agresiven, s to agresijo kaže neko nezadovoljstvo. Takrat se mu ne približam, opazujem ga od daleč, vendar mu signaliziram, sem s telesom obrnjena proti njemu, ga gledam in mu signaliziram; pridi, znori se, ampak pridi do mene, vidim te, opazujem te, imaš problem. Tako, da tudi to se je že zgodilo, ravno pri mojem gojencu, ki sem mu matična, je imel zelo veliko agresivnih, teh destruktivnih izpadov, ker drugače ni znal dati ven, ni znal sprojecirati drugače. Je tudi šel v druge prostore in sem šla za njim, še vedno na tej razdalji in je prišlo do tega, da se je znorel in je potem prišel do mene. Jaz sem se potem počasi umaknila in je prišel do mene in potem sva začela z debato in s tem kaj ga je pripeljalo do tega, kaj se je dogajalo, o čem je razmišljal. Na tak način.«

4. V: » Po čem se, po vašem mnenju, vaši pristopi , vzgojne metode, tehnike, način dela razlikuje od delovanja drugih zaposlenih v vzgojnem zavodu?«

O: » Se razlikujemo, ker ima vsak en svoj način. Če sem stroga, še ne pomeni, da sem prijazna. Jaz sedaj lahko apliciram na sodelavce 2. skupine. F25 Jaz jim ne dajem stalno občutka, da jaz sem pa tukaj nežna, mamica, dajmo se malo objemat. Ne, tega ne. V tem se razlikujem. Se mi zdi, da za ženski lik tukaj na vzgoji sem bolj stroga. Dajem jim ta občutek, da se ne pustim zmanipulirati. F26 Vztrajam pri svojem, ker nekateri popustijo, no pa saj bo. Če smo šli v to bomo šli do konca. Mogoče me tukaj rešuje, sedaj ne vem, če je rešuje pravi izraz, ampak jim dam vedeti, da se jih ne bojim, da to zahtevam, da naredijo, ampak istočasno se znam z njimi pohecat, znam biti prijazna, ampak to je treba narediti. Ampak nisem pa vzkipljiva. Če gledam, da je otrok že malo navit in zgleda, da mu ni potrebno veliko, da eksplodira, ga ne bom naprej drezala. Se odmaknem. F27 Osebnostno mislim, da če bi bila jaz na obratih, bi eksplodirala, bi ga udarila in potem tako tudi delam z njimi. Se postavljam vase, v njihovo kožo, absolutno. Ker so mi oni na prvem mestu. Jaz sem tukaj zaradi njih in

ne zaradi sebe. Sicer poskrbim za svojo varnost, da me ne manipulirajo. Dajem pa njim absolutno prednost. F28 Kadar pa pride, da nas hočejo zmanipulirati, pa stopim na stran sodelavca in držimo skupaj. Glej, če si njemu to naredil, pri meni ne bo popuščanja, zmeni se z njim, mi smo skupaj. Da vidi, da smo mi team. F29 V primerjavi z delom v šoli je v šoli veliko manj vlaganja sebe, delo je bilo lažje F14 z otroci, ki niso problematični./ Še vedno sem dajala učence na prvo mesto, ker sem bila tam zaradi njih./ V tej službi pa moraš biti popoln./ V dneh, ko prideš utrujen, on takoj zaznajo, ampak me niso nervirali ampak so me pustili. Aha danes ste pa slabe volje, oziroma imate bolečine. Ne vem, kot da bi z mano sočustvovali. /Tukaj je drugače, ker si lahko bolj ena na ena, si lahko veliko bolj oseben. V razredu imaš pa kvoto dvajsetih, ali tridesetih učencev in bi te pokopalo, če bi delal z vsakim ena na ena. Tam delaš bolj šablonsko, tukaj pa tega ne moreš. Tukaj moraš mnogo več vlagati v odnose./

F41 Jaz sem mogoče ena izmed redkih vzgojiteljic, ki ne gre brat njihovih map. Za nobenega gojenca nisem brala osebne mape. Mene ne zanima njegova preteklost. Na teamu ko ga sprejmemo se pove in to je za mene dovolj. F42 Jaz otroka, ki ga sprejemem, vem, da je otrok s problemi, drugače ne bi bil tukaj. Skušam navezati stik, da mu dam vedeti, da se lahko približa, da ga poslušam. Ne drezam vanj, daleč od tega, ker bi se odmaknil, ker ima že tako probleme z uvajanjem, z novim okoljem. Malo stopim na njegovo stran, malo sem zaščitniška do njih v primerjavi z drugimi F43 gojenci, vendar ne dolgotrajno. Mogoče obdobje tedna ali dva, odvisno od posameznika. Da vidijo drugi, da se ne izživljajo nad njim in da ima pri meni zaščito. Ampak jim dajem vedeti, da so oni še vedno moji, ne samo on, vendar on to sedaj potrebuje. Bomo zopet na enaki ravni, boste to začutili. Gojencu pustim, da se mi sam odpre in na tem potem gradim. Večinoma se v uvajalnem obdobju drži nazaj in v ozadju in večinoma šele potem, ko se navadijo, ko blokada popusti, počasi, ali na enkrat pokažejo tisto njihovo plat, ki jo imajo.

Da bi jih na začetku spraševala, to ne. F44 Raje opazujem in jim ponudim skozi popoldansko delo na vzgoji različne dejavnosti; zdaj ali je to risanje, ali je to branje, ali je to šport, karkoli. Da nekako vidim kje ga povleče, tako nekako ga gnetem, da vidim, kje bo pokazal in mu ponujam tiste stvari, vedno več mu ponujam, tistih stvari, ki vidim, da ga zanimajo. Pri tem mu dam občutek waw saj jaz pa nekdo sem, lahko nekaj pokažem, v pa v tem sem pa dober. Super! Jaz pri posameznikih poudarjam to njihovo sposobnost. Za to si talentiran, dajmo tukaj gradit, drugo bo že prišlo. Moram biti pazljiva, ker so trenutki teh pogovorov, kjer jih večina fantazira. Je neka, moraš biti pazljiv, kaj je tukaj res, kje pa fantazira. Tako, da tukaj je zelo težko. Včasih traja zelo dolgo, da vidiš in raziščeš kaj je. Večkrat otroci, predvsem na začetku, govorijo to kar mislijo, da hočeš slišati. Ne, nismo vsi tako narejeni. Jaz osebno ne. Če pride do tega in to vidim, mu tudi sugeriram nazaj; daj pustiva to, govori to tistemu ki ga zanima, mene bolj zanimaš res ti. S časoma se potem odprejo. Sedaj imam kar par gojencev, ki mi globoko zaupa. F45 Vendar jim dam vedeti, da tisto kar se mi tukaj pogovarjamo, ostane med nama. F46 Vendar, glej, določene zadeve, ki jih moram povedati na upravi, drugim vzgojiteljem, bom pa povedala in se dogovoriva katere so te zadeve. On točno ve, aha o tem se pogovarjava, ta del bo ostal tako, ta del se bo pa povedal. Otroku dam vedeti, če je zaupen dogovor to ostane med nama.

Bremza je dober izraz za tisto kar prinesejo s sabo, to je brene. Ko se zblížam z gojencem mi to brene odpre in na njegovih informacijah in F47 ko se z njim pogovarjam ga skušam pripeljati v kakšnih razmerah je tukaj, kaj lahko tukaj narediva. V kakšnih razmerah je bil tam, kaj se je iz tega naučil, kar je pozitivnega, dobrega za njega, dajva to graditi tukaj naprej. Kar je bilo negativnega, poskusiva pustiti zadaj, oziroma, če je tako obremenjujoče za otroka, da se to presignalizira, prekanalizira. Z vsemi tega ne delam, ker ne morem. To kar je prinesel na sabo apliciram malo na družino, na odnose, na njegovo domače okolje. F48 Da dobim neko celostnost, da vleče iz tega tisto pozitivno, da ne ponavlja zadev, ki je videl, da so ga bremenile in jih je nesel naprej. To je ful težko. In je potrebno veliko časa, tudi po eno, dve leti. Imam fanta, ki sem mu matična že četrto, peto leto, šest let je pri nas. Smo veliko vlagali, smo veliko naredili in je velik korak naredil, vendar pa v zadnjem obdobju stagnira. Prišli smo do neke meje, ko ne gre naprej. Ne vem, ali noče, ali ne more, se je tam ustavil. Sicer mi je tudi to nek izziv. Sedaj je 4 mesece na begu. Po eni strani si želim, da bi lahko še kaj naredila, po drugi strani bova pa videla, ko bo prišel nazaj. Sedaj ga ni tukaj. On je stagniral lani poleti in ko je septembra prišel nazaj, je bil zelo oddaljen od mene in sem spet morala delati na tem, da se mi je približal. Vendar fant se mi ni več tako približal kot prej, je ostal na distanci, kot da se je zadovoljil s tistim kar je. Kot da je dovolj za njegovo okolje, je Rom, kar je dobil, več ne rabi. Tako razmišljam. Imam pa eno punco sedaj, ki se mi je zaupala in delava predvsem na njeni osebnostni ravni in odnosu do staršev. Pri štirih letih jo je odvzela socialna in se hoče sedaj vrniti nazaj in F49 delamo na tem, da ji odpiram um kje sta ona dva naredila dobro za njo, kaj ona dva sploh pričakujeta, če bo ona prišla nazaj v tisto okolje, kaj ona pričakuje, ali je to pozitivno za njo, ali jo to veže le zato, ker sta to mati in oče? F50 Oba problematična. Zdaj smo v zelo zanimivem obdobju, je v teku.«

5. V: » Poznate koncept dela s perspektive moči D. Saleebeya in ali ga uporabljate v praksi, če da, na kakšen način?«  
O: » F1 Perspektiva moči? Ne. Daj mi malo več povej o tem. Nikoli nisem slišala o tem.«
6. V: » Kdaj v svoji praksi, delujete na način, da pomagata odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti mladostnikom njihove moči in vire, da dosežejo cilje in uresničijo svoje sanje ( to so elementi perspektive moči D. Saleebeya )? Mi lahko opišete konkreten primer, ko je to na otroke in mladostnikih v zavodu delovalo dobro?«  
O: » Sem. So bili posamezniki in zelo različni so si. Tega ravno ne moremo podpirati. F51Imam enega, kjer je bila ta vloga na ulici, F51 so bili manjši kradljivci, so imeli malo drogic čez in fant je bil v eni družbi in je bil kar med temi glavnimi in sem ga nekako, hm. F52 Mu nisem govorila, tako direktno, sedaj pa to opusti da je to za nič, ampak vem, da je to njegov način življenja in v tej smeri da naj on vpliva. Glej, ti si tam, upoštevajo te, ti lahko vplivaš na njih, oni te bodo poslušali, pa lahko počasi, glej pa ne se več tako gnati le v tisto, kdo bo več pokradel. Poskušaj se usmeriti še v kaj drugega, ne jih grajat, ampak jih kdaj tudi pohvali, boš ti dobil nazaj neko pozitivno, ne samo v slabem, ampak tudi dobro lahko na njih deluješ. Skozi to njegovo vlogo, da bi bili tisti ob njem, da bi jih malo nazaj potegnili. Na tak način no. Da ima neko vlogo

leaderstva in bi jo uporabil s tem, da bi še drugim pomagal. F53 Se je pa pokazalo tudi tukaj v zavodu, da je en fant imel leadersko vlogo in jaz sem delala, absolutno ne tako, da bi on meni kril hrbet, pa da bi jaz imela mir v zavodu. Ampak sva se dogovorila in delala tudi v tisti smeri, da drugi vidijo vsak tvoj korak, da ga stalno spremljajo in da če je videl, da on pa ima en problem, tista dva pa nekaj....., dajte se malo pogovoriti. Tudi malo, v to smer, da ni bil samo tak hmmm (pokaže na mišice), ampak malo tudi na drugi način, da bi se poboljšali, da bi bili odnosi med njimi boljši, da ne bi bilo takšne galame tukaj notri, na takšen način, v takšni luči. Se moram potrkati, je kar uspelo. Sposobnosti, ki se na ven kažejo negativno, se jih da tudi izkoristiti. To če dobiš stik s takim otrokom, se mi zdi da lahko celostno vplivaš, greš lahko preko. »

7. V: » Mi lahko opišete konkretni primer, ko ste v praksi delovali s perspektive moči ( ali uporabljali njene elemente) in niste opazili nobenih učinkov ali pa je to na otroke in mladostnike v zavodu delovalo ne tako dobro? Kaj pa je delovalo, oz. kakšen pristop uporabite v takšnih primerih?«

O: » Ja, ja seveda, seveda. F54 To skušam z vsakim. Vendar je ta stopnja, ki jo otrok, ne vem ali ima kakšno blokado, ali kaj, k te ne spusti, ti ne dovoli da mu v tej smeri pomagaš. F55 Ima to pozitivno, ker sem jo tudi videla v njem, a mi ne dovoli, da na tistem gradiva. Jaz ga v to silim ne. Bo pa prišel kakšen drug vzgojitelj, ki mu bo dopustil to. F56 Ne, da se odmaknem, ampak čakam na tisto priložnost, da bova midva lahko na tisti njegovi pozitivni, na tistem kar ima zgradila, osebnostno malo boljši odnos. Kadar ne gre se odmaknem, počakam in potem spet nadaljujem.«

8. V: » Kako rešujete konflikte z mladostniki, kako ravnate, ko pride do kršenja dogovorov in pravil ( primer)?«

O: » Najprej bom povedala kako odreagiram; najprej absolutno nisem več prijateljica, nisem več vzgojiteljica, nisem mati, ampak sem nek paznik v tistem trenutku. Strog. Glej ti si to in to prekršil in isti trenutek mu dam vedeti, jaz ti bom to in to odvezla. Če je to zavestno prekršil, drugo je če je to otrok v nekem afektu naredil, potem mu tega ne zamerim in nisem tako stroga. Če pa je to otrok zavestno naredil, ga ustavim, mu povem, najbolje na štiri oči. Včasih pa ga ne odpeljem proč, ampak povem pred ostalimi, da ga kar malo downa. F57 S tem in tem si to pa to kršil in to pa to ti bom odvezla. Imam vso pravico, ti se tu učiš, to moraš spoštovat. Včasih pa je kočljiva situacija in ga potegnem ven, na štiri oči in mu povem; F58 to pa to je bil dogovor, to si prekršil, to ti bom odvezla in dokler tega ne boš popravil, ti bo to odvzeto. Nekako grem na to. F59 Če je to v skupini, kar je najbolj pogosto in če se to konstantno dogaja naredimo sestanek; skličemo vse otroke skupaj, povem kaj je bilo, kaj se ni naredilo, kdo to krši in postavim pred celo skupino, vsi ste tu notri, ti si odgovoren za to kar se je zgodilo, smo kot družina in vsi bomo zato trpeli. Če se boš poboljšal bodo boljši tudi drugi. Ne izoliram ga, ampak ga dam sem noter v skupino. Pet šest nas je tukaj notri, ti to delaš, posledično lahko to slabo vpliva, F60 ampak skupaj bomo to rešili, oziroma skupaj smo tu notri. F61 To hočem doseči, da se tudi drugi otroci naučijo te vloge preusmerjanja, da dobijo malo tega kar jim mi dajemo. Moja vloga vzgojitelja, naj bo še malo njihova. Ne grem pa v to, da bi oni opravljali moje delo. So

- pa situacije, ko jih soočam s tem. Vi ste sedaj tukaj peterica, eden je tam, ki vam dela štalo. F62 Jaz vam tukaj pomagam, ampak zmenite se pa sami. Tako, da dopuščam in to uspeva. S temi fanti tukaj to uspeva. Tu so sami fantje, kratek čas je bila ena deklica. »
9. V: » Kakšen je vaš komentar oz. opažanja v zvezi s podelitvijo priznanj za dobre lastnosti otrokom in mladostnikom v zavodu, ali bi to akcijo lahko s čim izboljšali?  
O: » Mah F11 / to je super, jaz to podpiram. F12 Sem zagovornik tega, je potrebno, ker je v vsakem otroku nekaj pozitivnega. F13 Da je to ena dobra naloga za nas vzgojitelja. F14 Da ga opazuješ, da se z njim pogovarjaš, komuniciraš in da vidiš tisto pozitivno in otroci to rabijo. In tudi tiste F15 /diplomice, priznanja, to je bilo bogovsko za nanj. Ej tu si dobil priznanje, ej super si. Dajmo nekaj gradit iz tega, nekaj bo iz tebe. Tako, da F16 /jim dvigujemo to njihovo samozavest. Meni osebno F17 /je to izziv, ker začnem raziskovat,/ kako je za druge zdaj jaz ne vem. Super no.«
10. V: » Kako pogosto in na kakšen način zavod skrbi za izobraževanje, pridobivanje novih izkušenj, osebnostno rast in dobre delovne odnose? »  
O: » Bom šla konkretno. Jaz sem prišla pred petimi leti v zavod v eno zelo težko skupino. Imela sem mentorja in so me zelo dobro vpeljali. Dobila sem tudi občutek, da nisem sama. Socialna delavka in ravnateljica sta mi bili v veliko pomoč in tudi sodelavci, določeni. Potem smo imeli obdobje, ko so se naredile neke ekipice znotraj vzgojiteljev in so zelo negativno delovale. Tako, da sem se od teh vzgojiteljev distancirala in F63 delala z mulci, ki so zelo nagajali. Tako da tam sem morala biti kar sama dovolj drzna in pri sebi predelati zadeve, da sem se sploh obdržala. Ker to je v prvi vrsti delo z otroci. Ko sem pri sebi razčistila, se potem nisem več toliko ubadala s tem. Se je pa potem pred dvema letoma ta skupina razbila, ker so odšli ti in so prišli novi in sedaj je klima bolj pozitivna. Je bil pa to še odkrito pogovarjat, odkrito dajat karte na mizo in tudi gospa ravnateljica je v zadnjih dveh letih fenomenalno zgradila svojo osebnost. Ti daje občutek, da te posluša, da si nekdo. F64 Nimam občutka pregorelosti, je dovolj časa za počitek. Dala nam je tudi možnost razgovora s psihatrom s psihologom, kar se tega tiče, če rabiš pomoč jo dobiš. Klima je boljša. Povezali smo se tudi z učitelji s šole, medtem ko sta bila prej dva polja eden na šoli in eden, dva na vzgoji. Nihče ni vedel kdo je in kdo plača. Tudi otroci to občutijo. Prej so imeli možnost manipuliranja, ki jo sedaj nimajo. Tudi za njih je bolj mirno okolje, ker oni to čutijo, imajo ta filing, ne moreš glumit pred njimi. Sedaj se super razumemo in to otroci začutijo in so bolj sproščeni. Všeč jim je ker smo povezani, ker grejo informacije od enega do drugega in vidijo, da smo tukaj zaradi njih, ne zaradi svojih stvari.«
11. V: » Kaj pri opravljanju svojega dela in poslanstva v zavodu pogrešate in predlogi za izboljšavo, kaj bi še potrebovali za svoje boljše delo? »  
O: » Ne, ne. Mogoče bi si želela še več otrok, da bi bila boljša dinamika. Ne le enga, dva tri, še posebej če koga ni, ampak sedem osem. F65 Možnost izobraževanja imamo, nam ne zapira vrat ravnateljica. Imamo tudi interna izobraževanja. Mah se mi ne zdi, da bi mi morali še kaj nuditi.«
12. V: » Spol, starost, izobrazba in leta zaposlitve v vzgoji in izobraževanju?«

O: » Ženski spol. 37 let. Sem športni pedagog. Deset let in že prej od srednje šole naprej pri gimnastiki sem vodila skupine v klubu, ker sem bila sama atletinja in potem preko študenta in razne kolonije in še kaj, tako da vse skupaj že kar kakšnih osemnajst let, mah že skoraj dvajset let. Dolg staž.«

13. V: » Bi mi na kratko lahko opisali otroke in mladostnike, ki so nastanjeni v Vzgojnem zavodu Planina?«

O: »F30 To je institucija, ki sprejema otroke s socialnimi težavami doma, se pravi da jih družina ne more oskrbovat, se pravi, da so starši nezaposleni, ali imajo probleme, so narkomani in tako naprej, se pravi imamo te otroke, F 31 dobimo tudi otroke, ki so iz urejenih družinskih razmeri in so sami zabredli v kriminalna dejanja, delikvenco, potem F32 pa imamo tudi otroke, ki pa so z motnjami v razvoju. Skratka smo zavod, ki ima zelo pestro, pestro izbiro, kako naj rečem, teh otrok. Takih zavodov je v Slo. kar nekaj, vendar smo pa edini, ki sprejemamo, smo odprtega tipa kombinirane motnje. F33 Za normalno populacijo se zdijo ti otroci zelo problematični, težko vodljivi, skratka nekateri bi rekli, da iz socialnega dna, res tisti, ki bi jih lahko z špohtlom pobiramo. Jaz odkrito rečem, da je takšna institucija v tej državi neko slepo črevo. Jaz sem in ostajam zelo glasna in menim, da bi morala država nameniti več časa in energije za nas. Ne pa da takšno populacijo, kot je pri nas, strpamo potem naprej v zaprt sistem, ali v umobolnice, to ni rešitev, zanje bi morali bolje poskrbet in narediti za njih bolj kvalitetne institucije. Ne, da si podajamo te otroke iz enega zavoda v drugega, to ni dobro. Zelo sem kritična do tega.

F34 Otrok je otrok, jaz drugim povem, to so ravno tako otroci, s tem, da majo razne probleme, ki jih niso znali sami rešit. To so naši otroci in za njih je potrebno poskrbeti. F35 Ne bi jih kar označila in rekla, da z njimi se pa nič več ne da narediti, da to je pa polomija, ah kje pa. Rabijo toplino, rabijo pozitivno, rabijo pozitivno samopodobo, tisto, kar niso dobili v familiji, oziroma v tem družinskem okolju. Treba jim je pomagat. F36 Se mi zdi, da to ni kar tako, da sedaj so pa odpadniki.«

## 9.2. Kodiranje

**Tabela 9.2.1. Opisi otrok in mladostnikov, kakšni so**

| OZNAKA | IZJAVA                                                                                                                                                                                            | KODA I.                                                          | KODA II.                                                |
|--------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| F30    | To je institucija, ki sprejema otroke s socialnimi težavami doma, se pravi da jih družina ne more oskrbovat, se pravi, da so starši nezaposleni, ali imajo probleme, so narkomani in tako naprej, | Otroci s socialnimi težavami, ki jih družina ne zmore oskrbovati | Težave v socialni integraciji<br>Družinska problematika |
| F31    | dobimo tudi otroke, ki so iz urejenih družinskih razmeri in so sami zabredli v                                                                                                                    | Otroci z urejenimi družinskimi odnosi a so zašli                 | Težave v socialni integraciji                           |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                             |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
|     | kriminalna dejanja, delikvenco                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | na pot delikventnih dejanj                                                                                                                                                                                           |                                                                                             |
| F32 | pa imamo tudi otroke, ki pa so z motnjami v razvoju                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Otroci, ki imajo motnje v razvoju                                                                                                                                                                                    | Težave z motnjami v razvoju                                                                 |
| F33 | Za normalno populacijo se zdijo ti otroci zelo problematični, težko vodljivi, skratka nekateri bi rekli, da iz socialnega dna, res tisti, ki bi jih lahko z špohtlom pobiramo                                                                                                                                                                                                          | Otroci iz socialnega dna. Javnost bi rekla, da so problematični, težko vodljivi.                                                                                                                                     | Težave v socialni integraciji<br>Stigmatizirani                                             |
| F34 | Otrok je otrok, jaz drugim povem, to so ravno tako otroci, s tem, da majo razne probleme, ki jih niso znali sami rešiti.                                                                                                                                                                                                                                                               | So običajni otroci, le da imajo probleme, ki jih niso znali rešiti                                                                                                                                                   | Običajni                                                                                    |
| F35 | Ne bi jih kar označila in rekla, da z njimi se pa nič več ne da narediti, da to je pa polomija, ah kje pa                                                                                                                                                                                                                                                                              | So otroci iz katerih je možno kaj narediti. Imajo potenciale                                                                                                                                                         | Običajni                                                                                    |
| F36 | Se mi zdi, da to ni kar tako, da sedaj so pa odpadniki.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Ti otroci niso odpadniki                                                                                                                                                                                             | Običajni<br>Stigmatizirani                                                                  |
| E55 | To so res otroci. Rodijo se vsi isti, vpliv okolja jih je pa pripeljal do tega, da je to njihova zadnja rešitev, da sploh še kaj lahko naredijo iz sebe, ali pa gredo še nižje.                                                                                                                                                                                                        | So kot drugi otroci. Okolje je vplivalo na to da so v zavodu. To je njihova zadnja rešitev, da neredijo kaj iz sebe                                                                                                  | Običajni<br>Težave v socialni integraciji                                                   |
| E56 | To so normalni mladostniki, ki organsko z njimi ni nič narobe, saj imamo tudi take, ampak takih je malo. Imajo pa hude vedenjske probleme na področju vedenja in čustvovanja. To pomeni, to se kaže tako da pokažejo to svojo stisko na nek agresiven način. Po navadi je to, da so agresivni, ali pa se zaprejo v vase, zapadejo v kakšno depresijo in so izolirani od ostalega sveta | So običajni mladostniki. Organsko je z njimi vse v redu. Imajo težave na področju vedenja in čustvovanja. Svojo stisko pokažejo na neprimeren, agresiven način, se zaprejo vsae, se izolirajo ali padejo v depresijo | Običajni otroci<br>Težave v socialni integraciji<br>Težave na področju vedenja, čustvovanja |
| D34 | Vsakemu rečem, da so to žrtve in v prvi vrsti so žrtve vsi in večinoma so družinske razmere krive, da so žrtve                                                                                                                                                                                                                                                                         | Večinoma so žrtve družinskih razmer                                                                                                                                                                                  | Družinska problematika                                                                      |
| D35 | Se pa potem ta njihova travmatiziranost kaže na take načine, da je to družbeno sporno. Zato tudi jaz razumem druge ljudi, da jih potem ne morejo sprejeti. Jaz jih popolnoma razumem, ker eni razmišljajo. Tisti, ki z njimi ne delajo. Jaz mislim, da bi morali delati na tem, da se jim malo približa, da se spremenijo ti predsodki, da se jih omili.                               | Travma se kaže na družbeno nesprejemljiv način. Drži se jih stigma. Potrebno bi bilo omiliti predsodke javnosti                                                                                                      | Težave v socialni integraciji<br>Stigmatizirani                                             |
| D36 | Oni so čisto drugačni v zavodu, ali pa zunaj. Zunaj so zaprti, nastrojeni so proti družbi, to je očitno. Samopodobo imajo vsi, velika večina, zelo nizko. In zunaj je prav videti, kako so oni, imajo                                                                                                                                                                                  | V zavodu delujejo drugače kot zunaj. Zunaj so zaprti, imajo nizko samo samo podobo. Imajo občutek nesprejetosti. V družbi trpijo                                                                                     | Težave v socialni integraciji<br>Stigmatizirani                                             |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                 |                                                         |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
|     | občutek da jih na vsakem koraku nekdo postrani gleda. V družbi on trpijo in potem se zatekajo v razne druge izhode, kot so alkohol, droga, ali pa navijaštvo je zdaj recimo precej popularno.                                                                                                                                                        | in se zatekajo v samodestruktivno vedenje: alkohol, droge, navijaštvo                                                                                                                                           |                                                         |
| C31 | V bistvu jaz delam z mladostniki v rangi starosti od deset do osemnajst let, tudi devetnajst.                                                                                                                                                                                                                                                        | So mladostniki od 10 do 19 let                                                                                                                                                                                  | Običajni                                                |
| C32 | Pretežno so to mladostniki z vedenjskimi težavami, sicer imamo v Planini tudi kombinirane motnje, kar pomeni, da so zraven tudi pridih nekaterih psihiatričnih motenj. So dekleta, kot fantje. Prihajajo iz območja celotne Slovenije. Nekateri so z ne tako poglobljeno problematiko, nekateri pa že z zelo zelo poglobljeno                        | So mladostniki, ki imajo vedenjske težave, nekaj jih ima kombinirane motnje, nekje je pridih psihiatričnih motenj. So ženskega in moškega spola. S celotne Slovenije. Nekateri imajo večje, drugi manjše težave | Težave na področju vedenja, čustvovanja                 |
| C33 | Večina ni sposobna delovati v družbi kot taki zaradi teh svojih vedenjskih vzorcev, ki so posledica, v večini družinskega okolja. Noben otrok tukaj ni sam kriv, da je pristal v zavodu, ampak je to posledica, ki jih nudi dom, če ga sploh ima                                                                                                     | So žrtve družinskih okoliščin. Zaradi njih niso sposobni delovati v družbi, kot polnopraven član                                                                                                                | Družinska problematika<br>Težave v socialni integraciji |
| C34 | Dostikrat v te zavode, konkretno planinski zavod, ljudje velikokrat zamenjujejo kot, da imamo downovce, res te z duševnimi motnjami. Potem pa rečem, da so to v bistvu delikventi oziroma mladoletniški prestopniki in izhajajo iz tega največ težav.                                                                                                | Zamenjujejo jih za otroke, ki imajo downov sindrom, ali težave v duševnem razvoju. Največ težav teh otrok izhaja iz njihovih prestopniških dejanj                                                               | Težave v socialni integraciji<br>Stigmatizirani         |
| B35 | Jaz po navadi zelo na hitro odgovorim, ker se mi zdi nemogoče predstaviti te otroke. Ker je nemogoče in bi škodo delala otrokom, če bi jih dala vse v isti koš.                                                                                                                                                                                      | Ne sme se jih dati vse v isti koš. Težko jih je predstaviti, ker so zelo različni. Se jih ne da vse etiketirati                                                                                                 | Stigmatizirani                                          |
| B36 | Da so to pač otroci, ki so imeli travmatične izkušnje v zgodnjem otroštvu. Tako, da to zelo na hitro in zelo se izogibam karkoli reči. Tako ali tako si vsak nekako po svoje predstavlja. V nekaterih predstavah je to še vedno poboljševalnica in so to otroci, ki jih je potrebno poboljšati. Za mene pa ne, ampak so to otroci, ki so oškodovani. | So otroci z travmatično izkušnjo otroštva. So oškodovani otroci. Ne želi poenostavljati. Še vedno jih označujejo kot otroke iz poboljševalnic, ki so slabi in se morajo poboljšati. Stigma                      | Družinska problematika<br>Stigmatizirani                |
| A4  | Ti otroci izhajajo iz neprimernih družin, kjer je od alkoholizma, droge, različnih psihičnih, fizičnih in spolnih zlorab, so vzgojno zanemarjeni in so zamudili                                                                                                                                                                                      | Otroci, ki izhajajo iz neurejenih družinskih okolij: kjer se pojavlja alkoholizem, droge, zlorabe, nasilje, so                                                                                                  | Družinska problematika<br>Težave v socialni integraciji |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                 |                                         |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|
|     | primarno socializacijo, nimajo elementarnih socialnih izkušenj v svojem primarnem okolju                                                                                                                                                                                             | vzgojno zanemarjeni, primarna socializacija je bila neprimerna. Nimajo dobrih elementarnih socialnih izkušenj iz svojega okolja | Stigmatizirani                          |
| A37 | Mi imamo otroke z vedenjsko in čustveno motnjo in kombiniranimi psihiatričnimi motnjami in z lažjo motnjo v duševnem razvoju                                                                                                                                                         | Otroci z vedenjskimi in čustvenimi težavami, kombiniranimi psihiatričnimi motnjami, lažjo motnjo v duševnem razvoju             | Težave na področju vedenja, čustvovanja |
| A38 | to so otroci, ki so imeli zelo težko otroštvo, ki izhajajo iz družin kjer so se starši sicer trudili, ampak niso sposobni niti za sebe, kaj šele za otroke svoje skrbet. So pa tudi določeni starši, ki jih je po mojem zelo zelo malo, ki so se načrtno izživljali nad temi otroci. | Otroci, ki so imeli težko otroštvo, zaradi slabih družinskih odnosov. Nekateri so žrtve načrtnega izživljanja staršev           | Družinska problematika                  |

**Tabela 9.2.2. Kaj nudi zavod otrokom in mladostnikom**

|     |                                                                                                                         |                                            |                                                                      |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| F2  | V osnovi jim nudimo izobraževanje, to je nižje poklicno izobraževanje, dnevno oskrbo, učimo jih za življenje/           | Izobraževanje, nastanitev, vzgoja          | Osnovni pogoji za bivanje<br>Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja |
| F3  | Jaz na prvo mesto postavljam poštenost/                                                                                 | poštenost                                  | Vrednote, norme                                                      |
| F4  | /da se imajo radi, da imajo potem lahko radi še koga drugega/                                                           | Ljubezen do sebe in drugih                 | Vrednote, norme                                                      |
| F5  | /da se držijo reda, higienske navade, navade za šolo, za delo/                                                          | Red, disciplina, higiena                   | Vrednote, norme                                                      |
| F6  | /tako kot v družini, ko učiš otroka teh osnov.                                                                          | Družinski način vzgoje                     | Vrednote, norme                                                      |
| F7  | /je bil zelo vesel, da smo mu mi tukaj pomagali, da smo mu dali vedeti, da nekdo je, da ni kar nekaj, nek izmeček/      | samospoštovanje                            | Vrednote, norme                                                      |
| F8  | /v tej vlogi matere jim dajem občutek sprejetosti, topline in jih učim pač tega reda tako kot mora biti doma v družini/ | Materinska vloga, sprejetost, toplina, red | Nadomestilo družine                                                  |
| F9  | /jaz ti bom pomagala/                                                                                                   | Pripravljenost pomagati                    | Vrednote, norme                                                      |
| F10 | ko imamo pogovore, takrat jim pa mogoče dajem tudi te nasvete.                                                          | Pogovori, svetovanje                       | Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja                              |
| F38 | neka pravila, ki se jih vsi držimo                                                                                      | Pravila                                    | Vrednote, norme                                                      |
| E2  | Ko grejo ven iz zavoda jim nič ne služi.                                                                                | zunaj nič ne služi                         | Stigma                                                               |
| E3  | Večina teh otrok je celo zelo zadovoljnih, da lahko sploh kje so, da imajo kam za priti                                 | zatočišče                                  | Osnovni pogoji za bivanje                                            |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                             |                                                                            |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| E4  | Nudi jim zelo veliko.                                                                                                                                                                                                                                                                | veliko                                                                                                                                                                      | Neka pozitivna/<br>drugačna izkušnja                                       |
| E5  | Kot nekaterim varna hiša, nudi zavod nekaj tukaj.                                                                                                                                                                                                                                    | varnost                                                                                                                                                                     | Neka pozitivna/<br>drugačna izkušnja<br>Osnovni pogoji za bivanje          |
| E6  | Tistim, ki so tukaj sodno, gre za ukrep sodišča, tistim je zelo muka biti tukaj, jim je zelo odveč, to je kazen                                                                                                                                                                      | muka, jim je odveč, kazen                                                                                                                                                   | Kazen                                                                      |
| E7  | Tisti, ki imajo pa doma neurejene razmere, da imajo nasilje, alkoholizem, je pa to neka oblika kamor lahko gredo                                                                                                                                                                     | varna oblika namestitve                                                                                                                                                     | Osnovni pogoji za bivanje                                                  |
| E8  | po odzivih tisti, ki so zunaj, pravijo da so se veliko stvari naučili.                                                                                                                                                                                                               | Znanje, vedenje                                                                                                                                                             | Vzgoja,<br>izobraževanje,<br>praktična znanja                              |
| E9  | vsaj nekega reda in bolj strukturirane vzgoje                                                                                                                                                                                                                                        | Red, strukturirana vzgoja                                                                                                                                                   | Vzgoja,<br>izobraževanje,<br>praktična znanja                              |
| E10 | tudi ene takšne etične reference                                                                                                                                                                                                                                                     | Etične reference                                                                                                                                                            | Vrednote, norme                                                            |
| E11 | ali bodo oni vedeli, da smo iz vzgojnega zavoda. Veliko jih reče tako in jim ni všeč                                                                                                                                                                                                 | stigma                                                                                                                                                                      | Stigma                                                                     |
| E12 | da imam jaz očetovsko vlogo                                                                                                                                                                                                                                                          | Očetovska vloga                                                                                                                                                             | Nadomestilo družine                                                        |
| E13 | ostale dve, tri vzgojiteljice so bolj mame.                                                                                                                                                                                                                                          | Materinska vloga                                                                                                                                                            | Nadomestilo družine                                                        |
| E14 | tako kot v družini doma.                                                                                                                                                                                                                                                             | Podobno družini                                                                                                                                                             | Nadomestilo družine                                                        |
| E15 | Jaz delam malo drugače, kot vzgojiteljice                                                                                                                                                                                                                                            | Ženski moški princip                                                                                                                                                        | Nadomestilo družine                                                        |
| E17 | Tako kot doma, neke moške vrednote.                                                                                                                                                                                                                                                  | Vrednote moškosti                                                                                                                                                           | Nadomestilo družine                                                        |
| E18 | Pa še malo mlajši sem in kronološko jim ne bi mogel biti oče in mogoče me tako gledajo, kot da nisem tako zadaj za njihovim razmišljanjem. Kot neki starejši vrstnik                                                                                                                 | Vzgojitelj kot vrstnik                                                                                                                                                      | Nadomestilo družine                                                        |
| E19 | čim bolj kot doma funkcionirati, nobenih tistih zapletenih metod.                                                                                                                                                                                                                    | Vzgoja kot doma                                                                                                                                                             | Nadomestilo družine                                                        |
| D2  | zavod jim nudi predvsem varnost, varno okolje in konstantno okolje. Zdaj konstantnost pomeni tudi varnost. To je največji plus zavoda. Skozi to okolje se oni učijo nekih vzorcev, navad, ki jih privzgojijo in mi verjamemo, da jih potem v kasnejšem življenju uporabljajo čim več | Varnost, varno, konstantno okolje.<br>Konstantnost kot varnost. V takšnem okolju se lahko naučijo, jim privzgojijo vzorce in navade, ki jim pomagajo v vsakdanjem življenju | Osnovni pogoji za bivanje<br>Vzgoja,<br>izobraževanje,<br>praktična znanja |
| D3  | Jaz sem tu tretje leto in nimam izkušenj koliko smo uspešni. Po mojem mnenju,                                                                                                                                                                                                        | Po njegovem mnenju so uspešni                                                                                                                                               | Napredek                                                                   |

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                       |                                                                      |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
|    | smo uspešni. Zdaj ne vem kakšen je procent                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                       |                                                                      |
| D4 | Ko gre odpustnik ven, je razlika, je očitni napredek od takrat ko je prišel, po informacijah, ki jih dobivaš. Po pol leta, eno, vidimo, da se drži. So pa tudi slabše info., slabši opisi.                                                                                                                                        | Po informacijah, ki jih dobijo je dosežen napredek od prihoda do odhoda iz zavoda, lahko pa tudi ne                                                                   | Napredek                                                             |
| D5 | Mislím, da jim lahko zavod da dosti, sploh če je v skupini timsko, načrtovano delo, da je uprava zadaj se da veliko narediti                                                                                                                                                                                                      | Zavod nudi veliko, pomembno je timsko in načrtovano delo, ki pa ga mora podpirati uprava                                                                              | Neka pozitivna/ drugačna izkušnja                                    |
| D6 | Če nima doma okolja primerne, je lahko tukaj pet let in bo prišel na ulico, ali v kakšno tolpo. Potem je tole tukaj vprašanje.                                                                                                                                                                                                    | Če se vrača v nespodbudno okolje je vse delo v zavodu pod vprašajem                                                                                                   | Stigma                                                               |
| D7 | Če iščejo službo jim dejstvo, da so bili v zavodu ne pomaga. Šola ti ne zagotavlja službe, delovnega mesta. Potem je odvisno koliko so pridni, koliko se znajdejo. Jaz mislim, da priložnosti tukaj v naši državi imajo vsi                                                                                                       | Stigma pri iskanju službe. Šola ne zagotavlja službe. Odvisno je tudi od iznajdljivosti, delavnosti.                                                                  | Stigma                                                               |
| D8 | da imajo mulci to sliko očeta. Tukaj je to ključna vloga. Jaz sem športni pedagog in sem bil na začetku skeptičen, če bom lahko opravljal to delo in potem sem videl, da lahko zelo veliko prispevam. Da, dosti prispevam. Moški lik.                                                                                             | Predstavlja vlogo očeta, moški lik                                                                                                                                    | Nadomestilo družine                                                  |
| C3 | Nudi bivališče kot tako, neko varnost in pogoje, ki jih rabijo za odraščanje, tako bivanjske, čustvene, kot socialne. Poleg tega pa jim nudi pot do izobraževanja. Tukaj se šolajo in si nastavijo pot za naprej za življenje                                                                                                     | Bivališče, varen kraj za odraščanje, čustvena, socialna varnost. Izobraževanje. Izhodišče za življenje                                                                | Osnovni pogoji za bivanje<br>Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja |
| C4 | Tisti del, kaj jim nudi po bivanju v zavodu. So zelo različni scenariji. Jaz bi rekla, vsekakor od tukaj nekaj odnese. Pač tudi neko podlago dobi, da potem lahko samostojno zaživi. Lahko je to izobrazba, ki jo pri dobi, ali pa da uspe te vedenjske primanjkljaje razrešiti tukaj. Da potem funkcionirajo tako, kot je treba. | Vsak odnese iz zavoda nekaj. Podlaga za samostojno življenje. Izobrazba, nadomestitev vedenjskih primanjkljajev, prikrašnanosti, da lahko živijo kvalitetno življenje | Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja                              |
| C7 | Jaz jim nudim neko čustveno podporo v vsem tem s čimer pridejo sem z vso to prtljago, ko pridejo sem in da gre v prvi vrsti za privziganje nekih vrednot, ki jih nimajo, za socialno učenje, ki ga tudi ne prinesejo s sabo                                                                                                       | Čustvena opora, privziganje vrednot in socialno učenje                                                                                                                | Vrednote, norme<br>Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja           |
| B3 | V prvi vrsti zavod ponudi varno okolje:                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Varno okolje, bivališče,                                                                                                                                              | Osnovni pogoji za                                                    |

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                     |                                   |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|
|    | streho nad glavo, hrano, kar je pomembno, ker v domačem okolju pogosto niso dobili rednih obrokov, ali so bili kaznovani tako, da jim niso dali za jesti, ker so bili »poredni«                                                                                                                                                                                                                                                                                           | prehrana                                                                                                                                            | bivanje                           |
| B4 | Tudi strukturo. Varnost v obliki strukture. Čas je strukturiran, saj se točno ve kaj se bo kdaj dogajalo, ob kateri uri. To je za te otroke izredno pomembno. Tudi sprašujejo, na primer, kdo bo sedaj prišel v službo, kdo je nočni vzgojitelj, ker jim veliko pomeni ta varnost. Da znajo predvidevat, ker so odraščali v okoljih ki niso bila predvidljiva. Velikokrat so bili kaznovani, tudi fizično, pa niso razumeli za kaj. Tako, da jim veliko pomeni ta varnost | Varnost v obliki strukture časa. Predvidljivost dogajanja. Predvidljivost kaj je zaželeno in kaj ne                                                 | Vrednote, norme                   |
| B5 | Potem tudi pohvalo za vedenja, ki so zaželeni.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Pohvala za želeno vedenje                                                                                                                           | Vrednote, norme                   |
| B6 | Tudi kazen za vedenja, ki niso zaželeni. In tako naprej. Vse je v naprej že dogovorjeno.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Kazen, ki je dogovorjena v naprej                                                                                                                   | Kazen                             |
| B7 | V vsakem primeru je odhod iz zavoda za njih ena, ne bom rekla travma, ampak čutijo nesigurnost. In potem to izražajo tako, da veliko kličejo v zavod, tudi tisti ki komaj čakajo, da se rešijo iz zavoda, potem redno kličejo in sprašujejo kaj se dogaja, kako so ostali. Tudi povedo kaj se z njimi dogaja.                                                                                                                                                             | Odhod iz zavoda je travma, nesigurnost, ostanejo povezani z zavodom, poročajo o sebi                                                                | Premalo socialnih veščin          |
| B8 | V vsakem primeru doživljajo zavod kot nekaj pozitivnega, kot nekaj kar jim je nekaj dalo v življenju. Tudi če ne znajo opredeliti kaj                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Dojemanje zavoda kot nekaj pozitivnega                                                                                                              | Neka pozitivna/ drugačna izkušnja |
| B9 | Zelo vpliva v kakšno okolje se vračajo.«                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Vpliv okolja na uspešnost bivanja v zavodu                                                                                                          | Stigma                            |
| A3 | Novo izkušnjo in drugačno življenje.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Nova izkušnja, drugačnega življenja                                                                                                                 | Neka pozitivna/ drugačna izkušnja |
| A5 | Mi jim lahko ponudimo je delo na socialnem funkcioniranju. Mi sicer ne moremo na novo vzpostaviti primarne socializacije, ker se to lahko dogaja samo v družini. V vzgojni skupini lahko samo simuliramo model družinske vzgoje, ampak to je umetni in ne naravni model vzgoje. Bolj se obračamo na sekundarno socializacijo, kjer lahko naredimo kar veliko. Pozitivne socialne                                                                                          | Pomoč pri socialnem funkcioniranju, primarni socializaciji preko simulacije družinske vzgoje, sekundarni socializaciji. Pozitivna socialna izkušnja | Nadomestilo družine               |

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                           |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|
|    | izkušnje, ki jih v domačem okolju niso nikoli doživeli                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                           |
| A6 | Premalo se v vseh zavodih dela na socialnem področju. Poznam NKB 10 Nacionalna Klasifikacija psihiatričnih motenj, kjer se ogromno govori o učnih težavah, vedenjskih motnjah, samo poškodbenem vedenju, tudi avtizmu. Nihče pa se ne postavi, ker ti ne pomaga nobena šola, nobena izobrazba, če ti niti minimalno ne moreš funkcionirati. Zato se mi zdi, da to področje socialnega funkcioniranja jaz fokusiram                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Premalo se dela na področju socialnega funkcioniranja                                                                                                                                                                                                   | Premalo socialnih veščin                                                  |
| A8 | <p>Bistvo je, da se znajdejo na treh nivojih. trije nivoji dela:</p> <p>Prvi nivo so družinski odnosi; kakšni so odnosi pri socialnem funkcioniranju med brati in sestrami, odnos do matere, odnos do očeta. Glede na to, da je lahko mama totalno neprimerna in glede na to kakšni so odnosi v družini potem. Kakšni so emocionalni odnosi, pomagajo relacije, ko si enkrat ustvarijo svojo družino.</p> <p>Drugi nivo je odnos do vrstnikov, kako se postaviš zase kdaj rečeš da kdaj rečeš ne. Kako kompenziraš. Ogromno se poslužujejo alkohola, ta moment manj drog, ampak to se jutri lahko spremeni, da se uveljavijo v skupini vrstnikov. Ker samo če so pijani in so pijani njihovi vrstniki se ne opazi to nizko socialno funkcioniranje. Takrat se vsi režijo, takrat vsi kolnejo, takrat vsi govorijo bedarije in takrat se on počuti enakovreden član. Če se pa on hoče v treznem stanju vključiti v skupino vrstnikov ima grozne težave in ga že na začetku izločijo kot neprimerne, oziroma se z njega delajo norca, ga ponižujejo.</p> <p>Tretji nivo je delovno okolje. Mi imamo obvezno prakso. Nižje poklicno izobraževanje ima 14 dnevno prakso pri zunanjih delodajalcih in tam dobijo izkušnje točnosti prihoda, zdržati 8 ur, imeti dialog, komunikacijo s sodelavci, nadrejenim. Če ti nekdo nekaj reče oni burno reagirajo, kar je za njih tipično. To</p> | <p>Trije nivoji dela:</p> <p>Družinski, emocionalni odnosi, odnosi z sovrstniki, kako se postaviti zase, kako se vključiti v skupino, praksa, odnos do dela, delovnega okolja.</p> <p>Praktični trening vsakodnevnih veščin, za vključitev v družbo</p> | <p>Nadomestilo družine</p> <p>Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja</p> |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                              |                                                             |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|     | je trening. Kako se prijaviti na zavod za zaposlovanje, kako plačaš položnico. To so stvari, ki jih učni izobraževalni program nima, so pa praktične in dragocene, sploh za te otroke, da imajo možnost, da se minimalno vključijo                                                                                                                                                         |                                                                                              |                                                             |
| A11 | Za njih urejamo po odpustu namestitev v poseben socialni zavod ali stanovanjsko skupino in dobivajo nadomestilo na podlagi zakona o duševno invalidnost. Imajo zagotovljeno eksistenco, ker ne bi preživel na terenu. Nekateri pa zaradi počasnejšega socialnega razvoja leto ali dve za socialno dozorevanje in te otroke potem še enkrat ponovno vpišemo v prvi letnik drugega programa. | Namestitev v zavode in pomoč po odpustu                                                      | Osnovni pogoji za bivanje<br>Premalo socialnih veščin       |
| A39 | Ti otroci so sedaj pri nas in jih poskušamo nuditi neko lepše življenje in jih poskušamo naučit, da je lahko družina tudi drugačna, da je izkušnja lahko tudi drugačna, kot so jo doživeli doma                                                                                                                                                                                            | Nuditi lepše življenje, lepšo izkušnjo družine, da obstaja tudi drugačno družinsko življenje | Nadomestilo družine<br>Neka pozitivna/<br>drugačna izkušnja |

**Tabela 9.2.3 Uporaba modelov, metod, tehnik, stilov vzgoje**

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                      |                                                |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| F18 | /sem zelo striktna, zahtevam zadeve, da so narejene/, / vztrajam pri tem.                                                                                                                                                                                                                       | Striktност, vztrajnost, zahtevnost, da se držijo pravil              | Striktност, strogost, vztrajnost               |
| F19 | Dajva se malo nadihat, dajva obe nogi na tla, dajva se odpret, ne biti tako zakrčen, dihaj in mi povej kar ti pride na misel. In potem počasi mi začne govoriti in potem tudi jaz vidim kaj je in potem tudi moja sama drža pri tem komuniciranju, se prilagaja glede na njegovo pripovedovanje | Telesne tehnike sproščanja, dihanja, uporaba drže telesa, zrcaljenje | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| F20 | / da rabi neko pomoč, grem prijateljsko k njemu z odprtimi nogami na njegovo raven, mu dam občutek sprejetosti in to ne.                                                                                                                                                                        | Uporaba drže telesa za navezavo stika                                | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| F21 | /pride do situacije, ko moram odigrati mater/                                                                                                                                                                                                                                                   | Vloga matere                                                         | Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost        |
| F22 | Na primer s punco sva se takole ene trikrat, štirikrat dobile, je trajalo po pol ure 45 minut ti razgovori in punca se je nehala rezati, se pravi, da sva prišle že                                                                                                                             | Preko razgovora jim pomagajo do uvida                                | Razgovor                                       |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                     |                                                                          |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
|     | malo naprej, da je ona doumela, da ni za to kriva in si ne bo zadajala bolečin.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                     |                                                                          |
| F23 | So pa primeri, ko je otrok zelo agresiven, s to agresijo kaže neko nezadovoljstvo. Takrat se mu ne približam, opazujem ga od daleč, vendar mu signaliziram, sem s telesom obrnjena proti njemu, ga gledam in mu signaliziram; pridi, znori se, ampak pridi do mene, vidim te, opazujem te, imaš problem. Tako, da tudi to se je že zgodilo, ravno pri mojem gojencu, ki sem mu matična, je imel zelo veliko agresivnih, teh destruktivnih izpadov, ker drugače ni znal dati ven, ni znal sprojecirat drugače. Je tudi šel v druge prostore in sem šla za njim, še vedno na tej razdalji in je prišlo do tega, da se je znorel in je potem prišel do mene. Jaz sem se potem počasi umaknila in je prišel do mene in potem sva začela z debato in s tem kaj ga je pripeljalo do tega, kaj se je dogajalo, o čem je razmišljal. | Uporaba telesnih tehnik, neverbalne komunikacije za vzpostavitev in obdržanje stika. Za vzpostavitev zaupnega odnosa, varnega prostora za razgovor                  | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije Zaupanje                  |
| F24 | /to je tisti instinkt, ki ga čutiš/                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Uporaba občutkov, instinkta                                                                                                                                         | Zdravorazumski pristop                                                   |
| F25 | Jaz jim ne dajem stalno občutka, da jaz sem pa tukaj nežna, mamica, dajmo se malo objemat. Ne, tega ne. V tem se razlikujem. Se mi zdi, da za ženski lik tukaj na vzgoji sem bolj stroga. Dajem jim ta občutek, da se ne pustim zmanipulirati                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Ne daje stalno videza nežnosti, materinskosti. Pokaže tudi strožji ženski lik, ki se ne pusti manipulirati                                                          | Striktност, strogost, vztrajnost Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost |
| F26 | Vztrajam pri svojem, ker nekateri popustijo, no pa saj bo. Če smo šli v to bomo šli do konca. Mogoče me tukaj rešuje, sedaj ne vem, če je rešuje pravi izraz, ampak jim dam vedeti, da se jih ne bojim, da to zahtevam, da naredijo, ampak istočasno se znam z njimi pohecat, znam biti prijazna, ampak to je treba narediti. Ampak nisem pa vzkipljiva.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Vztraja, ne popušča. Pomaga ji, da mladostniki vejo, da se jih ne boji, da zahteva in vztraja. Hkrati zna biti prijazna in za hece. Ni vzkipljiva. Je potrpežljiva. | Striktност, strogost, vztrajnost Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost |
| F27 | Osebnostno mislim, da če bi bila jaz na obratih, bi eksplodirala, bi ga udarila in potem tako tudi delam z njimi. Se postavljam vase, v njihovo kožo, absolutno. Ker so mi oni na prvem                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | postaviti se v njihovo kožo/ empatija                                                                                                                               | Empatija                                                                 |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                         |                                              |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|
|     | mestu. Jaz sem tukaj zaradi njih in ne zaradi sebe.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                         |                                              |
| F28 | Kadar pa pride, da nas hočejo zmanipulirat, pa stopim na stran sodelavca in držimo skupaj. Glej, če si njemu to naredil, pri meni ne bo popuščanja, zmeni se z njim, mi smo skupaj. Da vidi, da smo mi team                                                                                                                                                                                                                                        | V primeru manipulacije, poišče podporo v teamu. Da pokažejo, da ne popuščajo in podlegajo manipulaciji, da tega ne dopuščajo                                            | Striktност, strogost, vztrajnost             |
| F29 | V primerjavi z delom v šoli je v šoli veliko manj vlaganja sebe, delo je bilo lažje z otroci, ki niso problematični.// V tej službi pa moraš biti popoln./ /Tukaj je drugače, ker si lahko bolj ena na ena, si lahko veliko bolj oseben. V razredu imaš pa kvoto dvajsetih, ali tridesetih učencev in bi te pokopalo, če bi delal z vsakim ena na ena. Tam delaš bolj šablonsko, tukaj pa tega ne moreš. Tukaj moraš mnogo več vlagati v odnose./« | Veliko vlaganja sebe v delo. Moraš biti popoln. Delo bolj na osebni ravni. Delaš na in v osebnih odnosih. Delo je inovativno                                            | Osebnі odnosi<br>Prilagajanje<br>okolіščinam |
| D9  | Jaz prispevam dimenzijo, ki je, bolj v narekovajih, vojaška. Meje naj bodo ostre, pravila enostavna. Imamo razpredelnice za določene zadeve, da se ve kdaj in kdo.// V glavnem, jaz verjamem v vzgojo, se pravi, da sem absolutno proti permissivni vzgoji in verjamem v jasnost mej.                                                                                                                                                              | Vojaška dimenzija dela. Ostre meje. Enostavna pravila. Z razpredelnicami določajo kaj in kdaj kdo počne. Je proti permissivni vzgoji. Verjame v vzgojo z jasnimi mejami | Avtoritarnost                                |
| D10 | Potem mi tudi včasih kolegice, tako, nižajo moje kriterije in se tudi njim prilagodim. Mi rečejo: tukaj si preveč zapet in dajmo to mi malo takole in potem se na teh skupinskih sestankih zmenimo, kje se drži meja, kje se upošteva avtonomija vzgojitelja, kje lahko tudi malo popustiš.                                                                                                                                                        | Prilagaja se kolegicam, ki omilijo njegove kriterije. V teamu se dogovorijo kje lahko popustijo, kje so meje, kje je vzgojitelj avtonomen.                              | Dogovor, pogajanje                           |
| D11 | Saj pravim, vojaška sem rekel v narekovajih                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Vojaška vzgoja v narekovajih                                                                                                                                            | Avtoritarnost                                |
| D12 | Veliko sem se tukaj naučil.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Veliko se je naučil v praksi                                                                                                                                            | Zdravorazumski pristop                       |
| D13 | Verjamem v sisteme nagrajevanje, raje kot sankcioniranja. To se pravi, nabiranje določenih znakov, da je na koncu nagrada za ustrezna vedenja.                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Verjame v sistem nagrajevanja, bolj kot sankcioniranja. Nabiranje bonusov za ustrezno vedenje, ki prinesejo nagrado                                                     | Sistem nagrajevanja deluje                   |
| D14 | Na faksu sem spoznal osnove pedagoške vede.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Pozna osnove pedagoške vede iz študija                                                                                                                                  | Uporaba pedagoške, psihološke in             |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                | druge teorije                                                |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| D15 | Izkušnje iz svoje mladosti, sam sem oče dveh otrok, trener sem že deset let, plus izobraževanja in seminarji tukaj. Vse skupaj mi je dalo neka znanja, ki jih uporabljam.                                                                                                                                                                                                                                                                      | Uporablja izkušnje iz svoje mladosti iz tega da je starš, iz trenerstva. Znanje pridobljeno na izobraževanjih ob delu                                                                                                                                                          | Zdravorazumski pristop                                       |
| D16 | Priznam pa, da mi ogromno manjka še na področju znanj iz socialne pedagogike, ker še nimam dokvalifikacije                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Manjko znanja na področju socialne pedagogike                                                                                                                                                                                                                                  | Pomanjkanje pedagoške, psihološke in druge teorije           |
| D17 | Jaz vem, da sem dosleden. Da se držim, da ne popuščam, kot drugi vzgojitelji, ampak se vseh pravil držim in da to otroci vejo in me ne skušajo prinašati okrog, ali bi me skušali, da bi popuščal. V tem je razlika.                                                                                                                                                                                                                           | Doslednost, ne popušča, drži se pravil in zato mladostnike ne poskušajo manipulirati z njim. V tem se razlikuje od drugih. Ali potem drugi popuščajo, ali z njimi lahko manipulirajo?                                                                                          | Striktност, strogost, vztrajnost                             |
| D18 | Ženska ima verjetno drugačen pristop, bolj materinski, kot če gledamo materinstvo, če gledamo je pristop bolj mehak, ljubeč.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Ženske imajo bolj materinski pristop, bolj mehak, ljubeč. Ali imajo potem moški bolj trd bolj strog                                                                                                                                                                            | Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost                      |
| D19 | Zdaj jaz se trudim, da dam, se zelo trudim, da vejo, da jih imam rad. Jaz se zelo trudim. In tako kot svoje otroke včasih, če je treba jih naderem, jih sankcioniram, jih nagradim. Tako se trudim tudi tukaj                                                                                                                                                                                                                                  | Trudi se da jim da vedeti, da jih ima rad. Kot svoje otroke, jih včasih okara, kaznuje, nagradi.                                                                                                                                                                               | Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost                      |
| D25 | Različno za različna vedenja. Mi se skoncentriramo na par vedenj v določenem obdobju. Na primer grde besede. Verbalna agresija je v zavodu problem. V skupini smo omejili, v skupini se ne preklinja. Za enkrat dobi črtico, za deset črtic gre pa pol ure prej spat. To je en tak sistem vsakdanji, ki jim je že tako prišel v kri, da se res pazijo. Čeprav je sistem kaznovanja, to deluje                                                  | Sankcije so za različna vedenja različna. Sistem kaznovanja deluje                                                                                                                                                                                                             | Sistem kaznovanja deluje                                     |
| D26 | Če so problemi, jaz delam na tem, da se z njimi ne pogajam. Delam na tem, da npr. nočejo vstat za v šolo. Pred parmi leti je bil to kar problem. Zjutraj sem prišel tukaj gor, ga zbudil. Ja bom. In moram čez deset minut spet priti. Zdaj jaz verjamem, če se grem z njim njegovo igro, da mu škodim. Jaz v tem primeru najdem točko, ki ga zaboli. Ali je to odvzem kakšne bonitete, po navadi je to, radio, televizija, v sobi imajo lahko | Če so problemi se ne pogaja. Če pristane na njegovo igro mu s tem škodi. Njde točko, ki boli. Kazen je, da se odvzame boniteto. Ne spleča se mu upirat pri zadolžitvah. Tu se ne pogaja. Če se ne naredi naročenega sledi sankcija. To je uspešno. Ali kaj drugega ni uspešno. | Striktност, strogost, vztrajnost<br>Sistem kaznovanja deluje |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                  |                                                                            |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
|     | kaj, da imajo kakšen izhod kam. In sedaj me tako poznajo, da vejo da ko me bodo rabili, me ne bo. Delam na temu in sedaj vejo, so spoznali, da se jim ne splača, se mi upirat, kar je njihovih zadolžitev. Tu se ne pogajam. Če ne naredi, to sankcioniram. Večinoma delam na preventivi in povem: Dobro veš kaj bo in se ti ne splača. In moram reči da sem uspešen                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                  |                                                                            |
| E56 | Ignoranca dejanja, da bi spregledal, da je kaj ušpilil, to pa ne.<br>Če je to stalno, so potem pa samo še kazni, ki so že naprej znane vsem. Ni sedaj, da bi si nekaj sproti izmišljevali, ampak po postopku. Na skupnih sestankih poskušamo najti pri njem kakšno strategijo. Stopnjevanje je, seveda. Dejansko smo tu mi, vsak za svojega mladostnika. Najprej v skupini rešimo, kar se pa ne da, tudi tisto kar rešujemo moramo poslati gor na upravo, tam pa potem na skupnih sestankih, takšen manjši tim: vzgojitelji, socialna delavka, psihologinja in ravnateljica. Tukaj je zelo značilna piramida.« | Ne spregleda dejanj. Kazni so naprej znane vsem. Se stopnjujejo. S teamom poskušajo najti strategijo, ki deluje. Najprej rešujejo probleme v skupini, če ne gre pa z upravo. Značilna hierarhija | Prilagajanje okoliščinam                                                   |
| F57 | S tem in tem si to pa to kršil in to pa to ti bom odvzela.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Odvzem bonitet kot kazen                                                                                                                                                                         | Kazen je odvzem bonitet                                                    |
| E16 | Dostikrat v kakšni stvari lahko malo več pustiš, ko pa je potrebno moraš pa potem bolj nastopaško nastopiti in kot doma, udariti po mizi, na preprost način.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Malo popuščanja. Ko je potrebno pa trši pristop.                                                                                                                                                 | Prilagajanje okoliščinam                                                   |
| C6  | Jaz bi v prvi vrsti rekla, da jih sprejemam takšne kot so, v sami osnovi in potem preko tega vplivam na njih, da izboljšajo nekaj, kar je pri njih treba izboljšati                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Sprejemanje mladostnikov takih kot so. Poskuša vplivati na njih da kaj izboljšajo                                                                                                                | Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost                                    |
| C9  | »Jaz nikoli nisem bila nek suhoparen teoretik, da bi to pa to teorijo nanizala in potem to delala. Saj faks mi je nekaj dal, neko čorbo, neko mešanico, ki je v meni ostala                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Teorija je suhoparna. Uporablja neko mešanico znanj, ki jih je pridobila na fakulteti                                                                                                            | Prilagajanje okoliščinam<br>Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| C10 | Jaz tudi rečem študentom, ki pridejo sem na prakso, da mi tukaj čarajo. In da vse te vzgojne metode in tehnike pri vsakem drugače delujejo.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Vzgoja kot čaranje, kot umetnost. Vsak oseba je unicum. Vzgojne tehnike in metode na vsakega delujejo različno. Ni nekih obrazcev,                                                               | Prilagajanje okoliščinam                                                   |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                  |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|
|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | receptov                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                  |
| C11 | In da bi jaz sedaj lahko rekla, da se nečesa držim, kot za sveto teorijo, tega jaz nimam.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Nima neke stroge teoretske osnove, ki se jo drži                                                                                                                                                                                         | Prilagajanje okoliščinam<br>Zdravorazumski pristop                                               |
| C13 | Nisem pristaš tega, da bi teoretizirala, ampak bolj delam iz nekih vzgibov, ki jih imam v sebi.«                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Ne teoretizira, ne drži se strogo teorije, ampak bolj dela po lastnem občutku, prepričanju.                                                                                                                                              | Zdravorazumski pristop                                                                           |
| C14 | Ne, da sem bolj permisivna kot ostali. Ampak, če se primerjam z ostalimi, se vsekakor držim nekih okvirjev in pravil, ki jih imamo tukaj v zavodu, kot instituciji in vzgojni skupini kot taki. Permisija vsekakor ni prava beseda, ampak nikakor se ne zaletim preveč v neko intervencijo. Teh intervencij je malo morje vsak dan. Se mi zdi, da nisem tako zaletava in kaznovalno usmerjena                                                                                   | Ni bolj permisivna kot ostali. Drži se pravil in okvirov zavoda. Ne zaleti se v intervencijo, ni zaletava in kaznovalno usmerjena                                                                                                        | Prilagajanje okoliščinam                                                                         |
| C16 | Jaz bom rekla, da imam neko blažjo obliko dela, ne tako restriktivno. Tako bom rekla, da mam nek avtoritativen stil, ni pa avtoritarni                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Avtoritativen stil, ki pa ni avtoritaren. Manj restriktiven, blažji pristop                                                                                                                                                              | Samooomejitvena avtoriteta                                                                       |
| C21 | Zdaj nisem najbolj stroga, v bistvu sem, ampak nisem na tisti način da bi bilo samo tako kot jaz rečem. Na začetku, ko se ti konflikti začnejo ponavljati na novo začnem opozarjanje, pogovarjanje, debatiranje, tudi igre vlog, če je potrebno. Ko pa to prestopi vse meje, pa tudi jaz zaostrojem svoje metode in tehnike in počasi že padejo minimalni ukrepi in potem tudi strožji ukrepi na nivoju zavoda, odvisno od tega za kakšne konflikte gre oziroma kakšna vedenje. | Je stroga, a zmožna kompromisa, dogovora. Ko se konflikti pojavlja uporablja različne tehnike in pristope: opozorila, pogovori, razgovori, debate, igre vlog. Zaostrovanje, nato tudi sankcioniranje, nato sankcije po hierarhiji zavoda | Dogovor, pogajanje<br>Prilagajanje okoliščinam<br>Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| C22 | Konflikte med njimi pa nikoli ne rešujemo pred skupino. Zelo veliko delam na individualnih razgovorih, na pogovorih                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Delo v individualnih razgovorih, pogovorih                                                                                                                                                                                               | Osebni odnos                                                                                     |
| B10 | Pri meni bodo vedeli, da jih imam rada. Se bodo počutili sprejeti.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Pokaže jim, da jih ima rada. Da jih sprejema                                                                                                                                                                                             | Osebni odnos<br>Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost                                          |
| B11 | In se mi zdi pomembno, ko pridem jim prinesem malo dobre volje, malo sproščenosti. Tega vzdušja in tako vplivam na njih. To da se mi lahko                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Pomembno se ji zdi, da jim prinese malo dobre volje, malo sproščenega vzdušja, da tako vpliva na njih, da ji                                                                                                                             | Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost                                                          |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|
|     | zaupajo, to vedo in marsikdo se mi tudi zaupa, kakšne stvari, ki ji drugim ne bi. Zaupanje, sproščenost, sprejetost, materinskost, zaščita                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | lahko zaupajo. Zaupanje, sproščenost, sprejetost, materinskost, zaščita.                                                                                                                                                                                                           |                                                |
| B12 | Ta sproščenost, občutek varnosti, to so neke osnove, ni pa to vse                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Osnove so sproščenost in občutek varnosti, ni pa to vse                                                                                                                                                                                                                            | Osebni odnos                                   |
| B13 | Otroku je potrebno postaviti meje in ga tudi kaznovati za nekaj kar ne bi smel delati. Razen tega, da se počuti sprejeto, jim tudi postavljam meje                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Otrok potrebuje sprejetost in meje. Kadar prehaja čez meje ga je potrebno kaznovati                                                                                                                                                                                                | Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost        |
| B14 | V skupini imamo pluse in minuse. Dobimo se kot skupina in oni so določili štiri, pet kazni. Kaj sledi, ko naberejo dovolj minusov. In potem sami določijo katero od tistih petih kazni, ki so jih oni predlagali, oziroma smo jih skupaj predlagali, katero si izberejo. Dogovor. Delamo na tem, da se razvije odgovornost, da vejo kaj je prav in kaj ni prav, da tudi zavestno izberejo kazen, da vedo, da sledi posledica. Potem znajo ocenjevati to. In to vedenje je potem toliko težko in bo težja, lažja kazen, da znajo sebe oceniti, katero kazen bodo lahko prestali. En fant si je izbral, da bo generalno počistil kuhinjo in tega ni zmogel. Potem je prosil, če bi lahko zvečer hodil prej spat, ker enostavno ni zmogel, ker je preveč nemiren | Dogovor o sankcijah ki so pozitivne in negativne. Dogovorijo kazni, ki jih potem sami izberejo. Dogovor in izbira, da se razvijejo odgovornost. Da zavestno izberejo kazen, da vedo kakšne so posledice dejanj. Da znajo ocenjevati in presoditi katero kazen bodo lahko prestali. | Dogovor, pogajanje                             |
| B15 | Delamo na tem, da vejo, da so ga polomili in potem delajo nekaj, kar je koristno za celo skupino, da je družbeno koristno na nivoju zavoda. Na primer urejanje okolice je za vse koristno, je dobro tudi za druge                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Da se zavejo, da so kršili pravila in delajo potem nekaj koristnega za skupnost.                                                                                                                                                                                                   | Dogovor, pogajanje                             |
| B16 | Nismo vsi enaki, nekdo jih bo bolj pocrkjal, nekdo jih bo bolj v šport vključil, nekdo v ročne spretnosti, nekdo več da na učenje, čeprav je to težko, ker so otroci s posebnimi potrebami. Vzgojitelji smo si različni, a se poskušamo uskladiti pri svojih reakcijah in tehnikah, kako ocenjevati. Moja tehnika naj bi bila podobna drugim.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Vsak vzgojitelj je drugačen a se poskušajo uskladiti pri tehnikah, reakcijah in ocenah                                                                                                                                                                                             | Prilagajanje okoliščinam                       |
| B25 | Za te svoje kršitve je bil kaznovan. Kaznuješ ga tako, da mu vzameš tisto kar je njemu ljubo. Je že bil čez vikend v zavodu. Veš, da bo še naprej poskusil in                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Vztrajnost Lahko, da preko pogovora dobi uvid, ampak se ne spremeni, ker je kršenje                                                                                                                                                                                                | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                              |                                                         |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
|     | poskusil in poskusil in veš, da boš moral še naprej vztrajati, vztrajati in vztrajati. Da na tej kognitivni ravni, lahko tudi ima uvid, da ne dela pravilno in se z njim pogovarjaš kaj če bi vsi tako delali, ali karkoli. Lahko da ima ta kognitivni uvid, ampak se ne spremeni, ker je zanj bolj prijetno, če stalno preizkuša.                                                                                                             | pravil njemu prijetno. Ne dela kar je prav, ampak kar je fajn. Je funkcionalno neodrasel                                                                                     |                                                         |
| B23 | Pač moraš konkretno ukrepati. Enkrat so se obmetavali z malico, s popoldanskim sadjem, so bili naslednji dan brez sadja. Morajo občutiti neko posledico, drugače ni efekta.                                                                                                                                                                                                                                                                    | Konkretni ukrepi. Kazen morajo občutiti kot posledico, le to ima efekt                                                                                                       | Sistem kaznovanja deluje                                |
| B24 | In samo doslednost, doslednost, doslednost in vsakič isto in potem, da mu preusmeriš pozornost, ga usmeriš v kakšno drugo stvar, ga vključiš v kako družabno igro, izdelovanje, sprehod, pogovor. Da ni koncentriran samo na tisto kar on želi                                                                                                                                                                                                 | Doslednost, preusmerjanje pozornosti. Vključitev v dejavnosti, pogovor.                                                                                                      | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije Razgovor |
| A7  | Sploh kot svetovalna delavka, uporabljam največ metod in tehnik za pridobivanje izkušenj za minimalno socialno funkcioniranje in ustrezno komunikacijo                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Metode in tehnike za pridobivanje izkušenj za ustrezno komunikacijo in socialno funkcioniranje.                                                                              | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije          |
| A9  | Jaz veliko vlagam v treninge socialnih veščin, najprej individualno in potem v skupini in v skupini za samopomoč, da se oni znajo organizirati in se med seboj povezati. // Tako da so v skupini in čutijo pripadnost// Ko gredo ven iz zavoda, se še vedno družijo med seboj kar sploh ni v redu, ker ponavljajo negativne vedenjske vzorce. Če mi uspe, da si pridobi neko drugo skupino, ne naših ali pa ne delikventov, je to velik korak. | Treningi socialnih veščin. Individualni in skupinski. Da dobijo občutek pripadnosti. Da se družijo tudi z vrstniki, ki niso v zavodu, da pridobijo drugačne vedenjske vzorce | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije          |
| A12 | Delam trening socialnih veščin, individualno delo, psihodrama, ki je dobra za poglobljeno delo za delo s posttravmatskimi stresnimi motnjami, zlorabami, da greš v globino. Igralno terapijo, ker imamo tudi otroke 9-10 let. Primer mladostnik Individualno svetovanje                                                                                                                                                                        | Individualno delo, psihodrama, igralna terapija, individualno svetovanje                                                                                                     | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije          |
| A13 | Če mi ga uspe umiriti, da normalno funkcionira v šoli ali pri vzgoji, ali če dosežem uvid v težo neprimerne vedenja in postane kritičen do tega, je                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Pomirjanje, da potem lahko normalno funkcionira, da dobijo uvid v posledice neprimerne vedenja, da                                                                           | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije          |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                             |                                                |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|
|     | to že velik uspeh. To so usmerjeni pogovori, ne delam kar nekaj na pamet . Če pa je intervencija se fokusiram v pogovoru na urgentno zadevo                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | postane kritičen. Usmerjeni pogovori                                                                                                                        |                                                |
| A14 | Veliko sem se izobraževala na pedopsihiatriji in ker imamo otroke z psihiatričnimi motnjami veliko tehnik in metod, črpam iz tega znanja. Poslužujem se tudi metod in tehnik gestalt terapije. Ti otroci imajo za tipične psihoterapevtske metode prenizke intelektualne sposobnosti, zato jih moram prilagajati. Kognitivno vedenjsko metodo uporabljajo vzgojitelji. Jaz jo ne. Psihologinja uporablja psihološke teste, ukvarja se s testiranjem, s spolnimi zlorabami | Pedopsihiatrične metode in tehnike, gestalt terapija, ki jih prilagaja. Vzgojitelji uporabljajo kognitivne metode. Psihologinja uporablja psihološke teste. | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| A15 | Transfer/ kontratransfer je pomembna zadeva in potem je jasno, da delaš s tistimi, ki so ti osebno bližje.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Transfer, kontratransfer                                                                                                                                    | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| A21 | Zdaj skozi igro vlog, skozi igralno terapijo, skozi psihodramo, to so metode, ki se jih jaz poslužujem.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Igra vlog                                                                                                                                                   | Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije |
| A23 | To je umetnost, pa se ne hvalim, to imaš ali pa nimaš. Ti moraš za to imeti občutek, ko z nekom delaš do kam it določen moment                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Vzgoja kot umetnost. Moraš imeti občutek za delo z ljudmi                                                                                                   | Prilagajanje okoliščinam                       |
| E20 | Saj imamo milijon izobraževanj in milijon enih metod, ki jih potem poizkušaš, ampak dejansko z eno tako zdravo kmečko pametjo se mi zdi, da tudi na njih najboljše vplivaš                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Zdravorazumski pristop                                                                                                                                      | Zdravorazumski pristop                         |
| E30 | da se poskušaš izogniti vsem tem konfliktom oz. da jih spodbudiš k izbruhu jeze                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Izogibanje konfliktom                                                                                                                                       | Prilagajanje okoliščinam                       |
| E40 | Ker oni, tudi ko bodo prišli domov bodo funkcionirali v svojem domačem okolju in moje osebno mnenje je, da če z njimi delam v nekih rokavičkah po ne vem kakšnih vrhunskih metodah, se oni, ko pridejo domov, kjer ne bo nihče delal z njimi po teh metodah, ne bodo znali najti                                                                                                                                                                                          | Upoštevanje okoliščin kako vzgaja okolica iz katere prihaja, da ne prihaja do neskladja                                                                     | Prilagajanje okoliščinam                       |
| E33 | Tako, da jim včasih postim malo več, kot bi jim lahko pustil. Ampak do ene meje. Potem ko je res tisto do tam, pa ne                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Popuščanje, do neke meje. Ko presežejo mejo ne popusti več                                                                                                  | Prilagajanje okoliščinam                       |

|     |                                                                        |                                       |                                        |
|-----|------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|----------------------------------------|
|     | popustim                                                               |                                       |                                        |
| E34 | Sem kar dosegel, da mi nekako zaupajo, ampak imam pa precej avtoritete | Ima avtoriteto, kljub temu mu zaupajo | Samooomejitvena avtoriteta<br>Zaupanje |

**Tabela 9.2.4. Uporaba elementov delovnega odnosa**

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                |                                                   |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| F39 | V vsaki zadevi, kjer z njimi govorim jim dam vedeti, da jih poslušam, naj govori, jih ne prekinjam in istočasno jim dajem feedbacke. Uporabljam svoje izkušnje iz svojega življenja. Jaz zelo malo uporabljam teorijo tukaj notri                                                                                                                                        | Razgovor, pogovor, poslušanje, spoštljivost.                                                                                   | Osebno vodenje<br>Dogovor o sodelovanju           |
| F40 | Malo se to prepleta. Ni pa to da bi delala po nekem vzorcu.                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Individualno delo, ne obstajajo vzorci, recepti, obrazci                                                                       | Individualni delovni projekt                      |
| F41 | Jaz sem mogoče ena izmed redkih vzgojiteljic, ki ne gre brat njihovih map. Za nobenega gojenca nisem brala osebne mape. Mene ne zanima njegova preteklost.                                                                                                                                                                                                               | Se izogiba opisov drugih. Delo v sedanjosti                                                                                    | Ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti |
| F45 | Vendar jim dam vedeti, da tisto kar se mi tukaj pogovarjamo, ostane med nama.                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Zaupnost. Varen prostor                                                                                                        | Dogovor o sodelovanju                             |
| F46 | Vendar, glej, določene zadeve, ki jih moram povedati na upravi, drugim vzgojiteljem, bom pa povedala in se dogovoriva katere so te zadeve. On točno ve, aha o tem se pogovarjava, ta del bo ostal tako, ta del se bo pa povedal. Otroku dam vedeti, če je zaupen dogovor to ostane med nama.                                                                             | Dogovor. Zaupnost.                                                                                                             | Dogovor o sodelovanju                             |
| F47 | ko se z njim pogovarjam ga skušam pripeljati v kakšnih razmerah je tukaj, kaj lahko tukaj narediva. V kakšnih razmerah je bil tam, kaj se je iz tega naučil, kar je pozitivnega, dobrega za njega, dajva to graditi tukaj naprej. Kar je bilo negativnega, poskusiva pustiti zadaj, oziroma, če je tako obremenjujoče za otroka, da se to presignalizira, prekanalizira. | Delo tukaj in sedaj. Uporaba virov moči iz preteklosti. Iskanje uporabnih stvari, kaj je bilo dobro za sedanjost in prihodnost | Ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti |
| F48 | Da dobim neko celostnost, da vleče iz tega tisto pozitivno, da ne ponavlja zadev, ki je videl, da so ga bremenile in jih je nesel naprej.                                                                                                                                                                                                                                | Celostnost. Upoštevanje konteksta. Uporaba virov moč iz preteklosti                                                            | Ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti |
| F55 | Ima to pozitivno, ker sem jo tudi videla v                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Ga ne sili. V njem poišče                                                                                                      | Etika udeležnosti                                 |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                          |                                                             |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|     | njem, a mi ne dovoli, da na tistem gradiva. Jaz ga v to silim ne. Bo pa prišel kakšen drug vzgojitelj, ki mu bo dopustil to                                                                                                                                                                                                                                                                    | potenciala. Če ne zna graditi na njih, prepusti sodelovanje drugemu vzgojitelju                                                          |                                                             |
| F56 | Ne, da se odmaknem, ampak čakam na tisto priložnost, da bova midva lahko na tisti njegovi pozitivni, na tistem kar ima zgradila, osebnostno malo boljši odnos. Kadar ne gre se odmaknem, počakam in potem spet nadaljujem.»                                                                                                                                                                    | Vzame si čas. Počaka. Najprej gradita odnos.                                                                                             | Osebno vodenje                                              |
| F58 | to pa to je bil dogovor,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Dogovor                                                                                                                                  | Dogovor o sodelovanju                                       |
| F59 | Če je to v skupini, kar je najbolj pogosto in če se to konstantno dogaja naredimo sestanek; skličemo vse otroke skupaj, povem kaj je bilo, kaj se ni naredilo, kdo to krši in postavim pred celo skupino, vsi ste tu notri, ti si odgovoren za to kar se je zgodilo, smo kot družina in vsi bomo zato trpeli                                                                                   | Vključiti vse udeležene v problemu. Vsak prevzame svoj del. Včlanjenost v skupino                                                        | Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev |
| F60 | ampak skupaj bomo to rešili,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Sodelovanje pri rešitvi                                                                                                                  | Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev |
| F61 | To hočem doseči, da se tudi drugi otroci naučijo te vloge preusmerjanja, da dobijo malo tega kar jim mi dajemo. Moja vloga vzgojitelja, naj bo še malo njihova.                                                                                                                                                                                                                                | Aktivna vloga. Oseben odnos. Odpove se vlogi eksperta                                                                                    | Etika udeležnosti                                           |
| F62 | Jaz vam tukaj pomagam, ampak zmenite se pa sami                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Vzgojitelj je odgovoren za proces. Iskanje rešitev je naloga mladostnikov. So eksperti za reševanje težav                                | Etika udeležnosti                                           |
| E39 | Malo se naredim užaljenega, da je izkoristil moje zaupanje. In ko me potem prosi za kakšno drugo stvar, enostavno rečem: hej ti ne morem zaupati in rabim čas, da se boš nazaj dokazal, potem bova začela spet mal na zaupanju delat. Tako da poskusim mal na osebno to pritisniti. Ker drugače jih prav veliko ne briga za te pravila pa to. Dostikrat moraš malo na osebni nivo se spustiti. | Oseben odnos. Zaupanje. Pokaže svoja čustva, užaljenost, prizadetost. To prinaša rezultate bolj kot neosebni odnosi podprti le s pravili | Osebno vodenje                                              |
| C8  | V prvi vrsti jim je treba dati vedeti, da so otroci in da niso krivi, in da začutijo to človečnost, človeškost. Zase bi v prvi vrsti lahko rekla, da sem najprej človek                                                                                                                                                                                                                        | Sprejemanje in ne obsojanje. Empatija, razumevanje, človečnost, človeškost                                                               | Osebno vodenje                                              |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                         |                                                             |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|     | in šele po tem strokovnjak                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                         |                                                             |
| C12 | Delam z vsakim posebej, na vsakem svoj način. Delam na opolnomočenju otroku in razumevanju, potem pa je tu malo morje tehnik                                                                                                                                                                                                                                                            | Individualno delo. Z vsakim posebej. Z vsakim na svoj način. Opolnomočenje                                                              | Individualni delovni projekt                                |
| C15 | Bolj dajem občutek, da z otrokom skupaj plujem, ne pa proti njemu.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Delati skupaj z njim in ne zanj ali proti njemu                                                                                         | Etika udeležnosti                                           |
| C18 | V bistvu poskušam otroka, vzporedno z mano, nekam pripeljati, ampak da tudi on k temu prispeva                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Aktivna vloga. Odgovornost za proces. Sopotništvo. Tudi vzgojitelj ob tem nekaj pridobi, vplivata eden na drugega                       | Etika udeležnosti                                           |
| C19 | Nisem jaz smo njegovo zrcalo in pa dirigentska palica: to boš, to ne boš, tega ne zmoreš, tega ne smeš. Jaz to uporabljam, ko ga ti otroci pogosto polomijo, ampak tudi sama razmislim, kje je šlo narobe, kaj bi bilo lahko drugače, kako bo naslednjič, ko bo takšna situacija. V končni fazi nemalokrat rečem, no kak ukrep bi si pa dal sam in to jih to dostikrat šokira.«         | Soudeležnost. Ni objektivnosti, odreče se posedovanju resnice. Samorefleksija. Raziskovanje odnosa in vloge vzgojitelja. Aktivna vloga  | Etika udeležnosti                                           |
| A22 | Čeprav te potre. Če bi rekla, da te ne potre, bi se res lagala. Jaz se kar sesedem. Ker si tolik že vesel, da sta uspela                                                                                                                                                                                                                                                                | Osebnost se odziva v odnosu s čustvi                                                                                                    | Osebnost vodenje                                            |
| A24 | Problem ni smo v njem, ampak tudi v terapevtu in to mu je potrebno navsezadnje tudi povedati. Pošten moraš biti. Ker nekdo s katerim skleneva nek dogovor mi ga krši 2x,3x ok., Tukaj je tudi upornost in opozicionalno vedenje, pa pustimo sedaj te zadeve. Ampak ko zavestno krši desetič nekaj v tem dogovoru sigurno ni bilo ok. Ampak ne samo z njegove strani, ampak tudi z moje. | Problem je tudi v terapevtu. Terapevt je odgovoren za potek procesa. Oba dala sta soudeležena v odnosu in nosila svoj del odgovornosti. | Etika udeležnosti                                           |
| A25 | Jaz te otroke učim tudi alternativno razmišljanje. Nikoli ko sklepamo nek dogovor, jaz ne postavljam dogovora, ampak sam izbira med možnostmi. Možnosti morajo biti vedno več. Tudi v življenju je vedno več možnosti in več poti.                                                                                                                                                      | Dogovor. Pogajanje. Možnost izbire. Aktivno delovanje                                                                                   | Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev |
| A26 | Da on potem ta dogovor krši iz vikenda v vikend, tu potem nekaj ni bilo v redu. Ali sem jaz imela previsoka pričakovanja. Tudi jaz sem lahko imela, to je pogosta napaka, zelo otročja. Ti ne                                                                                                                                                                                           | Upoštevanje konteksta, raziskovanje okoliščin. Dogovori morajo biti urisničljivi. Delež, ki ga k procesu doprinese terapevt,            | Osebnost vodenje                                            |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                            |                                                             |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|     | moreš pričakovati od nekoga, ki je bil po cele noči zunaj in je non stop pil in se drogiral. A naslednji vikend se pa ne bo? To so nerealni dogovori, to je napaka terapevta. Dogovori morajo biti vedno realni in uresničljivi. Tudi z njegove strani. Napaka je vedno obojestranska.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | njegova vloga.<br>Soudeleženost                                                                                                                                                                                            |                                                             |
| A27 | Da je krivda na vzgojiteljevi strani oziroma nestrokovni pristop. Potrebno je pogledati tudi vase. Jaz jih tudi učim delat evalvacije otroke. Preprosto se velikokrat čez vikend dogovorimo in potem v ponedeljek razčlenjujemo: ah do tukaj je šlo dobro. Najprej mora tudi on povedati, njegovo definiranje je dostikrat drugačno, kot doživljanje staršev, pa tudi staršev ne smeš jemati smrtno resno. Da se razumemo. Pomembno je, ker otrok ti bo vedno povedal kako je bilo, če imata dober odnos in če on doživi eno zadevo tako, pa če je to zate to prav ali narobe, ampak to doživljanje je njegovo in to je potrebno spoštovati | Potrebno je pogledati vase.<br>Samorefleksija.<br>Samoraziskovanje.<br>Mladostnikova definicija problema. Vključevanje vseh udeleženi. Odpovedati se temu, da ne verjameš.<br>Upoštevati pogled in doživljanje mladostnika | Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev |
| B22 | Kako si sami izbirajo kazni se mi zdi na en način opolnomočenje. Da ti daš njemu v roke, da sam spozna, da ga je polomil in mora sam nekaj narediti za to                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Možnost izbire.<br>Opolnomočenje. Aktiven pristop k reševanju.<br>Udeleženosť v problemu in rešitvi.                                                                                                                       | Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev |

**Tabela 9.2.5. Poznavanje teoretičnega koncepta dela s perspektive moči**

|     |                                                                                                                                                                 |                                                        |             |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|-------------|
| A1  | Mah, slišala sem ja                                                                                                                                             | Slišala je za to                                       | Delno pozna |
| A2  | Bi morala res naštudirati, te zadeve. Nisem delala na tem področju                                                                                              | Bi se morala bolj poglobiti. Ne uporablja              |             |
| B1  | V času študija je naša profesorica Darija Zorc Maver, profesorica na socialni pedagogiki vse je temeljilo samo na opolnomočenju, iskanju otrokovih močnih točk. | Pozna opolnomočenje                                    | Delno pozna |
| B2  | In če smo si kaj zapomnili, smo si od nje to zapomnili.                                                                                                         | To ji je poznano                                       |             |
| B18 | V času študija smo imeli pogosto iskanje posameznikovih močnih točk.                                                                                            | Pozna iskanje posameznikovih močnih točk že iz študija |             |
| C2  | Kot socialni pedagoginji mi nekaj                                                                                                                               | Se ji zdi nekaj v zvezi z                              | Delno pozna |

|    |                                                                                                                   |                |          |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|----------|
|    | odzvanja o tem, ker mi smo imeli neke koncepte močnih točk, oz. opolnomočenje otroka. To mi deluje nekam podobno. | opolnomočenjem |          |
| D1 | Ne, ne poznam                                                                                                     | Ne pozna       | Ne pozna |
| E1 | Kakšen princip je to? Ne poznam.«                                                                                 | Ne pozna       | Ne pozna |
| F1 | Perspektiva moči? Ne. Daj mi malo več povej o tem. Nikoli nisem slišala o tem                                     | Ne pozna       | Ne pozna |

**Tabela 9.2.6. Uporaba perspektive moči v praksi**

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                           |                       |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|
| F44 | Raje opazujem in jim ponudim skozi popoldansko delo na vzgoji različne dejavnosti; zdaj ali je to risanje, ali je to branje, ali je to šport, karkoli. Da nekako vidim kje ga povleče, tako nekako ga gnetem, da vidim, kje bo pokazal in mu ponujam tiste stvari, vedno več mu ponujam, tistih stvari, ki vidim, da ga zanimajo. Pri tem mu dam občutek waw saj jaz pa nekdo sem, lahko nekaj pokažem, v pa v tem sem pa dober. Super! Jaz pri posameznikih poudarjam to njihovo sposobnost. Za to si talentiran, dajmo tukaj gradit, drugo bo že prišlo.                                                                                                  | Ponudi, raziskuje, opazuje nato uporabi.<br>Iskanje virov moči<br>Spodbuja, podpira, jim pove, poudari sposobnosti, talente, možnosti kje se da graditi                                                                                   | Dodajanje moči        |
| E35 | To je bistvo vsega, da v vsakem najdeš ene pozitivne točke, kjer sploh začneš gradit.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Je bistvo vsega, iskanje virov in uporaba                                                                                                                                                                                                 | Dodajanje moči        |
| E36 | Bolje da štartaš s tistimi njegovimi pozitivnimi, s kakšnimi konkretnimi cilji, ampak s tistimi kar njega veseli.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Gradi na virih in njegovih ciljih                                                                                                                                                                                                         | Dodajanje moči        |
| E37 | Pri njem je bilo res, res tako težko, sploh vzpostaviti nek normalen odnos v komunikaciji. Z njim se ni dalo nič, ker ko se je njemu začelo dogajati, mu ni prišel nobeden zraven. In dejansko sem rabil eno leto, da sem prišel, preko tistih, čisto takih, kaj ga veseli.//Sedaj sva midva prišla že na ta nivo, da točno ve zakaj je tukaj. Pobiljšal se je za 300%, res. In če ne bi pri njem našel tistih par pikic, kaj ga sploh veseli delati. Recimo to, da rad žge v les in te stvari in še jaz sem naredil eno tako, pa sva skupaj malo delala in dejansko, da sem sploh vedel, da sva dejansko mogoče na približno isti skupni poti, da se mi je | Težko, dolgotrajno vzpostaviti komunikacijo, po vztrajanju in delu na virih mu je uspelo. Pokazal se je napredek. Skupaj sta počela stvari, raziskoval je vire, se mu pridružil, zbližala sta se in je šlo lažje, stvari so se razpletale | Dialog in sodelovanje |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                      |                       |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|
|     | lahko malo približa. Raziskal sem njegova veselja in sem se mu pridružil in potem še druge stvari, je šlo lažje. Kot drevo je šlo naprej.»                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                      |                       |
| E38 | Pa smo iskali, pa v športu, res čisto vse kar je bilo pa je bilo v naši moči. Šla sva celo tečt enkrat, ker njega to res veseli v športu. Sva trideset kilometrov pretekla, in se pogovarjala. Ampak pri njem, še nismo prišli do tistega. Ko ne gre iščeš dalje. Mogoče ga na kakšni drugi stvari ujameš, ali pa sploh ne.                                                                                                                                                                                             | Iskati v športu. Pridružil se mu je pri stvari, ki ga veseli. Pogovarjala sta se. Ni uspelo. Raziskujejo dalje. Išče druge poti                                                                      | Dialog in sodelovanje |
| D20 | Jaz nisem raziskoval, ampak sem videl, spoznal tukaj mulca in ga spodbujal.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Ni raziskoval, ampak opazoval, opazil neke vire in ga spodbujal pri tem                                                                                                                              | Dodajanje moči        |
| D21 | Zdaj tukaj konkretno sva v tej sobi, je prišla lani punca, ki je bila malomarna do svojih stvari, konkretno do svoje sobe. Vpeljali smo sistem nagrajevanja, oziroma ocenjevanja sob in ta punca se je pokazalo, če pogledaš, zna zelo lepo zrihtati sobo. Jaz nimam take doma. In ko smo jo spodbujali in ji dajali same lepe ocene, ji je to prišlo tako v navado, da je sedaj soba bila konstantno urejena. Spodbujali smo jo zato, ker je znala, čeprav tega prej ni delala. Recimo, da je to bil eden od primerov. | Sistem nagrajevanja oz. ocenjevanja in se je vedenje spremenilo na bolje. Spodbujali so in jo ocenjevali dobro in sedaj ima stvari urejene. Spodbujali so jo, ker so vedeli da zna                   | Dodajanje moči        |
| D22 | Na splošno je dosti tega, da iščemo neke pozitivne stvari pri otrocih, njihove pluse, talente, kakor koli. Se mi zdi, da v vsakem je nekaj. Zdaj bi pri vsakem znal naštet, sigurno je kaj                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Iščejo pozitivne stvari, pluse talente. Vsak jih ima                                                                                                                                                 | Dodajanje moči        |
| D23 | Ne razlikujem, da bi se poglobljal v njegovo dokumentacijo, pa s starši, no saj se pogovarjamo tako. Mah, načrtno raziskoval to ne, ampak tukaj skozi življenje v zavodu, jih spoznavam in skozi nastavitve programa nekako analiziraš in to daš tudi v načrt                                                                                                                                                                                                                                                           | Ne pogloblja se v dokumentacijo, se pogovarjajo s starši. Načrtno ne raziskujejo, ampak jih spoznavajo skozi delo in življenje, to analizirajo in dajo v načrt dela                                  | Dodajanje moči        |
| D24 | Vsekakor nismo nikoli obupali. Jaz sem sedaj matični enemu fantu, ki ima hujše vedenjske motnje in je pri njemu, da je nadarjen za ustvarjati. Pri vzpodbudah, da bi kaj narisal ali izrezal, ustvarjal, recimo likovno. Pri spodbudah velikokrat reagira z odporom, ali se razjezi. Pred leti se je razjezil in poskusili                                                                                                                                                                                              | Ne obupajo. Čeprav je reagiral z odporom, jezo, poskušajo motivirati, iščejo druge poti, vendar ne silijo. Vedno uspe. Če jim ne uspe, poskusijo kasneje. Uporabljajo sposobnosti motiviranja drugih | Dialog in sodelovanje |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
|     | smo to drugič naredit. Imamo razne natečaje tukaj, kot je bil sedaj naj pirh za veliko noč. Konkretno pridem in rečem Žan boš naredil en pirh, bomo izdelali? Ah ne, se mi ne da. Takrat se jaz vedno ustavim in ne silim, ampak iščem nekako drugo pot, nekako motivirat. Da bi tisto naredil in vedno, kar se teh ustvarjanj tiče, nam potem uspe. Imam pa podporo, da je ena kolegica, ki dominira in zelo dobro zmotivira, da se to izvaja. Če ne uspe, pustiš malo časa in spet probaš. Čez en dan, nekaj ur, lahko tudi čez deset minut                                                                | vzgojitelj. Upanje                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                |
| C20 | Imam fantka, ki zelo ne rad piše, ne rad dela za šolo, zelo rad pa riše, je ustvarjalno zelo visok in to ga zanima. Enkrat sva mela eno težavo s spisom in sva to tako predelala, ker jaz zdaj vem kaj si on želi in v čem uživa, tako da sva narisala strip. In s tem je on naredil spis, v malo drugačni obliki, tako da je on zraven užival in se potem počutil vaau                                                                                                                                                                                                                                      | Mladostnik rad riše in ustvarja, ne mara pa pisati in delati za šolo. Uporabila sta talente, stvar sta naredila na drug, alternativen način. On je užival v delu in se počutil dobro                                                                                                                      | Dodajanje moči |
| B21 | Mamo enega fanta, ki je zelo likovno ustvarjal. In potem ga stalno vključujemo v kakšne likovne kolonije, likovni krožek je v zavodu in to se obnese. Kaj s tem dosežemo. Najprej s tem dosežemo, ker je on hiperaktiven otrok, da mu zapolnimo čas z eno dejavnostjo, ki jo on ima rad. S tem se uveljavi in dobiva potrditve, dobiva pohvale, dobiva tudi nagrade. Sedaj, ko smo za novo leto delali voščilnice, je zmagal za najlepšo voščilnico in sedaj je zmagal za najlepši pirh. Tako da dobiva ene potrditve, da je v redu, da nekaj velja in to se mi zdi zelo pomembno zanj. To je en tak primer. | Vključujejo v dejavnosti za katere so nadarjeni in to se obnese. Dosežejo, da mu zapolnijo čas, da dela kar rad počne, se s tem uveljavi, dobi potrditev, pohvale, nagrade. Pozitivno sankcioniranje. Dobi potrditev, da je v redu, da nekaj velja, to je zanj pomembno. Zadovoljevanje potreb po Maslowu | Včlanjenost    |
| F52 | Mu nisem govorila, tako direktno, sedaj pa to opusti da je to za nič, ampak vem, da je to njegov način življenja in v tej smeri da naj on vpliva. Glej, ti si tam, upoštevajo te, ti lahko vplivaš na njih, oni te bodo poslušali, pa lahko počasi, glej pa ne se več tako gnat le v tisto, kdo bo več pokradel. Poskušaj se usmeriti še v kaj drugega, ne jih grajat, ampak jih                                                                                                                                                                                                                             | Spoštuje njegov način življenja<br>Poudari zmožnosti, v čem močan. Da izkoristi vire moči, da vpliva dobro na druge. Če bo delal dobro mu bodo drugi vračali z dobrim, uporabi svoj status za vpliv, vir moči, da pomaga                                                                                  | Dodajanje moči |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                        |                |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
|     | kdaj tudi pohvali, boš ti dobil nazaj neko pozitivno, ne samo v slabem, ampak tudi dobro lahko na njih deluješ. Skozi to njegovo vlogo, da bi bili tisti ob njem, da bi jih malo nazaj potegnil. Na tak način no. Da ima neko vlogo leadershipa in bi jo uporabil s tem, da bi še drugim pomagal.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | drugim.                                                                                                                                                                                                                                                |                |
| F53 | Se je pa pokazalo tudi tukaj v zavodu, da je en fant imel leadersko vlogo in jaz sem delala, absolutno ne tako, da bi on meni kril hrbet, pa da bi jaz imela mir v zavodu. Ampak sva se dogovorila in delala tudi v tisti smeri, da drugi vidijo vsak tvoj korak, da ga stalno spremljajo in da če je videl, da on pa ima en problem, tista dva pa nekaj....., dajte se malo pogovoriti. Tudi malo, v to smer, da ni bil samo tak hmmm (pokaže na mišice), ampak malo tudi na drugi način, da bi se poboljšali, da bi bili odnosi med njimi boljši, da ne bi bilo takšne galame tukaj notri, na takšen način, v takšni luči. Se moram potrkati, je kar uspelo. Sposobnosti, ki se na ven kažejo negativno, se jih da tudi izkoristiti. To če dobiš stik s takim otrokom, se mi zdi da lahko celostno vplivaš, greš lahko preko. | Ne manipulira. Dogovorila sta se, da s svojo vlogo pomaga drugim, da se pogovorijo o težavah, da izboljšajo odnose med vrstniki. Je uspelo. Sposobnost, ki se zdi negativna, se da izkoristiti za dobro delo. Pogoji za uspešno delo je stik z otrokom | Dodajanje moči |
| E40 | Vsako kakšno pozitivno dejanje, sicer je to od skupine do skupine različno, pri nas dajemo pluse. Npr. ravno ta Enej, ki sem začel prej o njem govoriti, je začel malo noret in eden od mladostnikov ga je mal pomiril, ga držal nazaj. On definitivno dobi en plus za eno tako dobro dejanje.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Pozitivno dejanje se nagrajuje, dobijo plus, pozitivno sankcioniranje. Dobro dejanje, se nagradi z nagrado                                                                                                                                             | Dodajanje moči |
| E41 | Kar se da pohvaliti, definitivno pohvalimo.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Kar se da pohvaliti, pohvalijo                                                                                                                                                                                                                         | Dodajanje moči |
| C17 | To počnem vsak dan. To je ta poanta, ki sem povedala že na začetku.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | To stalno počnejo, to je bistvo njihovega dela                                                                                                                                                                                                         | Uporablja      |
| B19 | Na teh sprejemih, najprej iz dokumentacije in na sprejemih nas najprej zanima kaj ga zanima kam ga vključiti. Ker imamo tudi te interesne dejavnosti in kam ga dati, kaj z njim.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Na sprejemih in iz dokumentacije iščejo mladostnikova zanimanja in kakšne dejavnosti mu ponuditi, kam ga vključiti, kaj z njim početi                                                                                                                  | Včlanjenost    |
| A16 | Ja močne stvari. Pozitivno in ne negativno                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Iskati močne stvari in ne šibke                                                                                                                                                                                                                        | Dodajanje moči |
| A17 | Jaz naše otroke zelo občudujem. Ker to,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Občudovanje, kako sploh                                                                                                                                                                                                                                | Okrevanje      |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                          |                           |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|
|     | da so oni sploh preživel, marsikdo ne bi. Ampak, da so preživel, so razvili obrambne mehanizme, ki pa so jih tudi ponotranjili. To so vedenjski vzorci, ki niso ustrezni, ampak oni so jih rabili, ker drugače ne bi preživel in se strinjam, da morajo biti na to ponosni                                                                    | lahko ti otroci zmorejo. Viri moči; ponotranjeni obrambni mehanizmi, vedenjski vzorci, ki jim pomagajo preživeti. Na to morajo biti ponosni                                                              | Zdravljenje in celostnost |
| A17 | Za ta močna področja je isto s tem IVP-jem z izvirnim programom. V teh tridesetih dneh je dolžan vzgojitelj in učitelj najti pozitivna področja, kjer ima on moč, kjer se lahko uveljavi, kjer lahko dela na samopodobi. Neke lastnosti pri nas se mogoče preveč v športne aktivnosti, ročne spretnosti pa na kakšna nagnjenja k raziskovanju | IVP v enem mesecu morajo poiskati pozitivna področja, kjer se lahko uveljavi, vire moči, delo na boljši samopodobi. Preveč se dela na športnih aktivnostih, ročnih spretnostih, nagnjenju k raziskovanju | Dodajanje moči            |
| A18 | To je ok. Mogoče se premalo da tudi na njegove dobre lastnosti; da ima lep odnos, da ima rad živali, da zna pomagati, da ima čut, da bo pomagal sogojencu. Ogromno je teh lastnosti, ki jih včasih spregledamo a se mi zdijo bistvene. To vem zato, ker sem skozi trening prišla do tega                                                      | Premalo se poudarja dobre lastnosti: da ima rad živali, da zna pomagati drugim, da ima čut za soljudi. Velikokrat se te lastnosti spregledajo. To je spoznala skozi delo z mladostniki                   | Dodajanje moči            |
| A19 | Ti ne iščeš ta močna področja le v predmetnih zadevah, ampak tudi v osebnostnih lastnosti, ki jih imajo kar ogromno                                                                                                                                                                                                                           | Iskati močna področja, vire moči tudi v osebnostnih lastnostih, ki jih imajo mladostniki veliko, ne le v predmetnih stvareh                                                                              | Dodajanje moči            |
| B17 | Se mi zdi da uporabljam to                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | To uporabljam                                                                                                                                                                                            | Uporablja                 |
| F54 | To skušam z vsakim.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | To poskuša delati z vsemi                                                                                                                                                                                | Uporablja                 |
| B22 | Kako si sami izbirajo kazni se mi zdi na en način opolnomočenje. Da ti daš njemu v roke, da sam spozna, da ga je polomil in mora sam nekaj narediti za to                                                                                                                                                                                     | Možnost izbire. Opolnomočenje. Aktiven pristop k reševanju. Udeleženosť v problemu in rešitvi.                                                                                                           | Dodajanje moči            |
| A10 | Vedno začnemo individualno, šele nato nadaljujem v skupini in že to je velik uspeh, ko pa nadaljuje v skupini za samopomoč in pomaga nekemu drugemu, je to velik korak naprej, ker bo s to izkušnjo lahko deloval naprej v neki drugi skupini in se po počutil pomemben, da lahko nekemu pomaga                                               | Občutek pomembnosti, sprejetosti, da nekam pripada. Včlanjenost. Priznanje uspeha. Pridobivanje dobrih izkušenj                                                                                          | Včlanjenost               |
| F42 | Jaz otroka, ki ga sprejemem, vem, da je otrok s problemi,                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Sprejemanje takega kot je. Otroka, ki ima težave                                                                                                                                                         | Dialog in sodelovanje     |

**Tabela 9.2.7. Mnenje vzgojiteljev o podelitvi priznanj za dobro vedenje**

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                    |                                                    |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|
| F11 | /to je super jaz to podpiram                                                                                                                                                                                                                                                                                                | To je dobro, podpira to akcijo                                                                                                                     | Dobra akcija                                       |
| F12 | Sem zagovornik tega, je potrebno, ker je v vsakem otroku nekaj pozitivnega                                                                                                                                                                                                                                                  | Zagovarja, da je potrebno poiskati v vsakem mladostniku nekaj dobrega                                                                              | Dobro za delo vzgojiteljev                         |
| F13 | Da je to ena dobra naloga za nas vzgojitelja. Da ga opazuješ, da se z njim pogovarjaš, komuniciraš in da vidiš tisto pozitivno in otroci to rabijo                                                                                                                                                                          | Dobra naloga za vzgojitelje. Tudi otroci to potrebujejo                                                                                            | Dobro za mladostnike<br>Dobro za delo vzgojiteljev |
| F17 | /je to izziv, ker začnem raziskovat,/                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Izziv za vzgojitelje                                                                                                                               | Dobro za delo vzgojiteljev                         |
| F15 | /diplomice, priznanja, to je bilo bogovsko za nanj                                                                                                                                                                                                                                                                          | Priznanje, diplome otrokom veliko pomenijo                                                                                                         | Dobro za mladostnike                               |
| F16 | /da jim dvigujemo to njihovo samozavest.                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Dviguje jim samozavest                                                                                                                             | Dobro za mladostnike                               |
| E44 | Ja to je definitivno v redu                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | To je v dobro                                                                                                                                      | Dobra akcija                                       |
| E45 | Ampak da gre za pohvalo za konkretno dejanje, ne pa za kar nekaj. Na primer zato, ker je on enkrat pospravil za seboj to je brez zveze.                                                                                                                                                                                     | Pohvala mora biti za konkretno dejanje                                                                                                             | Mora biti konkretno                                |
| E46 | Za en konkreten vložen trud, ali obdobje izvrstnega vedenja. Res, da je nekaj konkretnega.                                                                                                                                                                                                                                  | Za nekaj konkretnega                                                                                                                               | Mora biti konkretno                                |
| E47 | Enkrat se je tudi zgodilo, da so dobili neka priznanja, kar je bilo popolnoma brez zveze, ki ni imelo nobene rdeče niti. To pa potem razvrednoti.                                                                                                                                                                           | Priznanje mora imeti težo, ker drugače je brez vrednosti                                                                                           | Mora biti konkretno                                |
| D27 | Ja, mislim, da je dobra zadeva, če mislimo to kar je bilo za novo leto, diplomo ali priznanje, ki so ga prejeli za neko vedenje, ki je bilo za pohvaliti.                                                                                                                                                                   | To je dobro. Za pohvalno vedenje                                                                                                                   | Dobra akcija                                       |
| D28 | Je bila dobra zadeva, ker prvič smo se mi, kot sodelavci, pogovarjali o njih in iskali v njih, vsi skupaj, kaj je v njih pozitivnega. Ker mogoče nekoga iz druge skupine niti ne poznaš, ker ne delaš z njim in ne opazim in mi nekdo pove                                                                                  | Dobro je, ker so se pogovarjali o njih in iskali v dobre stvari, močne plati, vire. Če ne delaš z njimi, ti pove kdo drug. Zakaj ne skupaj z njimi | Dobro za delo vzgojiteljev                         |
| D29 | In drugič, ker oni sami med sabo vidijo, ker to je bilo javno podeljeno. Oni so sami med sabo, si prav videl kako so oni razmišljali, kako je nekdo dobil priznanje, da vedno lepo pozdravi. In jaz sem jih videl, kako so oni razmišljali: počakaj malo, saj ta pa res vedno lepo pozdravi. Mogoče tega nihče nikoli ne bi | Priznanje pred sovrstniki, javno. Povečuje se njihova družbena moč, način kako jih drugi vidijo in doživljajo                                      | Dobro za mladostnike                               |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                      |                                         |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|
|     | opazil, če ne bi bilo teh priznanj.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                      |                                         |
| C24 | Ta predlog zelo podpiram in mi je zelo všeč in smo ga tudi mi v prvi skupini sedaj uporabili na nivoju skupine,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | To je dobro. Uporabljajo sedaj še v skupini.                                                                                                                                                         | Dobra akcija                            |
| C25 | ker se to v zavodu dela 1x do 2x na leto, kot neka spodbuda. No, mi smo pa v skupini to kar na malo krajše roke                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Spodbuda v zavodu je poredko v skupini pa je lahko bolj pogosta                                                                                                                                      | Dobro za mladostnike                    |
| C26 | Mi v skupini poskušamo poiskati ta pozitivna področja in ne skozi samo nekaj kritizirat: to ni v redu, to ni v redu, to ni v redu....., saj je res da brez tega ne moreš ampak: to ni v redu, to ni v redu, je pa v redu to!                                                                                                                                                                                                                    | Iščejo, raziskujejo pozitivna področja in ne le kritizirajo. Ko najdejo slabe plati poiščejo še dobre. Iskanje, raziskovanje dobre prakse.                                                           | Dobro za delo vzgojiteljev              |
| C27 | Za mene je to zelo dobrodošlo in to tudi sama uporabljam.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | To je dobro. Tudi sama uporablja                                                                                                                                                                     | Dobra akcija                            |
| B27 | Se mi zdi, da pri vsaki osebi moramo iskati dobre lastnosti. Če smo preveč poudarjali eno osebo, potem ji drugi niso privoščili in so jo začeli nadlegovat. Na primer ena deklica je bila tako zelo pridna in če si jo preveč hvalil je potem en fant bil preveč ljubosumen, ker on ni dobil te pozornosti, da je on potem začel njo tako trpinčiti. Tako nekaj mal odrivat, zafrkavat, ji nekaj govorit. Da lahko s tem kontra učinek dosežemo | Pri vsakemu je potrebno iskati dobre lastnosti. Ko se izpostavili posameznika, je drugi ljubosumen, zapostavljen, zato jo je začel trpinčiti, nadlegovat. Dosegli so kontra učinek                   | Nasproten učinek                        |
| B28 | Se mi zdi dobro, da se pri vsakem otroku išče dobre lastnosti in se potem to tudi javno pove npr; ti si dober za to, ti za to, ti si za to, ti imaš tukaj svoje močne točke, ona ima pa tukaj.                                                                                                                                                                                                                                                  | Pri vsakemu, za vse je potrebno iskati dobre lastnosti, močne točke in jih javno povedati                                                                                                            | Dobro za mladostnike                    |
| B29 | Ker to so otroci, ki so velikokrat vzgojno zanemarjeni, veliko od njih niso dobili ljubezni v svoji družini in tudi, če tega ne pokažejo, to potrebujejo. Ena potrditev: ti si v redu.«                                                                                                                                                                                                                                                         | Otroci potrebujejo potrditev, da so v redu                                                                                                                                                           | Dobro za mladostnike                    |
| B26 | Vem za prejšnje leto, za enega fanta, da je dobil, ne za lepe lastnosti, ampak za trud na splošno.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Pohvala ne le za dobre lastnosti, ampak tudi za trud na splošno                                                                                                                                      | Dobro za mladostnike                    |
| A28 | Tako bom rekla: meni osebno je velika napaka, če to dobijo vsi.//zato ker mislim, da je malo poniževalno do njih. Navsezadnje ti naši otroci s svojimi sposobnostmi, so sposobni narediti nekaj dobrega, nekaj velikega itn. in mislim, da bi morali že na začetku šolskega leta morali biti jasno izoblikovani kriteriji tudi za pohvale, za nagrade. Ne moreš se ti kar tako                                                                  | Napaka je če dobijo vsi. Vsi imajo sposobnosti, vire moči in so sposobni narediti nekaj velikega, nekaj dobrega. Potrebni so kriteriji in pravila na začetku. Če ni kriterijev, potem bistvo zvodeni | Nasproten učinek<br>Mora biti konkretno |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                       |                     |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|
|     | spomniti zdaj npr. nekdo dobi nagrado, ker je bral. To da dobijo vsi, potem bistvo zvođeni.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                       |                     |
| A29 | In potem sem videla tudi na podelitvah, da to ni bilo neko priznanje. Sploh jim ni pomenilo. Naši otroci, so takšni kot drugi otroci, veliko je v njih tekmovalnosti, ker se primerjajo med seboj. In tisti, ki je res veliko vložil sam vase in naredil ogromen premik, sem videla v očeh, da mu je za malo, ker tisti, ki ni naredil nič, nobenega premika, ima pa isto priznanje. Jaz jih nikoli nisem marala v šoli. Pa saj itak nisem nikoli nobenega dobila. Malo sem karikirala. Osebnost mi ta priznanja niso všeč in mislim, da ne vplivajo dobro na otroke. | Priznanja ji niso všeč. Ne vplivajo dobro na otroke. Ker so tekmovalni in se primerjajo med seboj, da so jih nekateri dobili neupravičeno, eni so se pa zelo trudili. | Mora biti konkretno |

**Tabela 9.2.8 Uporaba patološkega leksikona**

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                               |                                           |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|-------------------------------------------|
| F37 | sva jaz in socialna delavka tri mesece enkrat tedensko hodili kontrolirat                                                                                                                                                                                                    | Kontrola, nadzor                              | Neenakost moči                            |
| F43 | gojenci                                                                                                                                                                                                                                                                      | Oropanost konteksta. Etiketiranje             | Oseba je imenovana problem ali patologija |
| F49 | delamo na tem, da ji odpiram um                                                                                                                                                                                                                                              | So nevedni, ne umni.                          | Neenakost moči                            |
| F50 | Oba problematična                                                                                                                                                                                                                                                            | Oseba je problem ali patologija. Etiketiranje | Oseba je imenovana problem ali patologija |
| F51 | so bili manjši kradljivci                                                                                                                                                                                                                                                    | Oseba je problem. Etiketiranje                | Oseba je imenovana problem ali patologija |
| D34 | Vsakemu rečem, da so to žrtve in v prvi vrsti so žrtve vsi in večinoma so družinske razmere krive, da so žrtve                                                                                                                                                               | So žrtve. Brez konteksta, to jih določa       | Oropanost konteksta                       |
| D37 | Jaz jim rečem kar mulci, večinoma jim rečemo tudi otroci in mladostniki, ker gojenci je sporno, čeprav se meni ne zdi sporno. Največkrat jim rečem mulci, kakor rečem tudi ostalim v privat življenju in pri pedagoškem delu. Pri nogometnem trenerstvu jim tudi rečem mulci | Etiketiranje.                                 | Oseba je imenovana problem ali patologija |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                               |                                                  |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
| C5  | Ja, realna slika pa je tudi ta, da ne uspeš in od tukaj ne odnese tega kar je treba in potem nadaljuje svojo pot klavrno naprej                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Pesimizem. Dvom. Vse je odvisno od pomagajočega. Pasivizacija | Jezik pesimizma in dvomov<br>Neenakost moči      |
| C23 | mulci                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Oseba je imenovana problem ali patologija. Etiketiranje       | Oseba je imenovana problem ali patologija        |
| C35 | downovce                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Oseba je imenovana problem ali patologija. Etiketiranje       | Oseba je imenovana problem ali patologija        |
| C36 | delikventi oziroma mladoletniški prestopniki in izhaja iz tega največ težav/.«                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Oseba je imenovana problem ali patologija. Etiketiranje       | Oseba je imenovana problem ali patologija        |
| B20 | Na kratki rok se obnese. Ampak pri nas je tako iz dneva v dan                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Pri nas se to ne da. Pesimizem                                | Jezik pesimizma in dvomov                        |
| A20 | Kjer so obrambni mehanizmi tako močni, da razbijejo vse. Vedno je potem potrebno iti od začetka. Tukaj potem dostikrat delamo napake. Bom povedala čisto kritično. Preskočimo te težke obrambne mehanizme. Najlažje jih v bistvu, vsaj po mojih izkušnjah, razbijem s psihodramo. Mislim razbijem, da najlažje ugotovim kateri so ti vzorci vedenja, včasih niti ne veš, ker niso tako zunanje vidni ali transparentni. In to spustiš in greš na višji nivo in primarnega preskočiš, ga ne odpraviš, se bo vedno in vedno znova in znova v isti situaciji izrazilo isto vedenje, navadno je to neobvladljiva agresija. Potem moraš kot vzgojitelj najprej ugotoviti katera je ta situacija, lahko je tudi asociacija. Jaz vedno pravim vzgojiteljem naj si pišejo te zadeve, ker tudi ti pozabiš in iskat vzporednice in delat na teh obrambnih mehanizmih oziroma jih nadomeščati s sprejemljivimi, z ustreznim načinom vedenja | Obstaja način, obrazec, recept za reševanje problema.         | Domneva bolezn<br>predpostavlja vzrok in rešitev |
| A20 | ker je pri naših mulcih vedno tipično, ali da se pri določeni situaciji, ko pride v konflikt umakne, zapre v vase in sploh ne odreagira.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | To je tipično. Vedno reagirajo tako. Neupoštevanje konteksta  | Jezik pesimizma in dvomov<br>Oropanost konteksta |
| A36 | mulca                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Slabšalni izraz. Etiketa. Oseba je imenovana                  | Oseba je imenovana                               |

|     |                                                                                                                             |                                                                  |                                           |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|
|     |                                                                                                                             | problem ali patologija.                                          | problem ali patologija                    |
| E58 | Ne bom rekel, da je povsod uspešno. Pri njem smo sedajle čisto zgubljeni. Ni je stvari, da bi ga lahko povlekla ven iz tega | Pesimizem. Dvom. Ni nobene možnosti rešitve                      | Jezik pesimizma in dvomov                 |
| F14 | z otroci, ki niso problematični                                                                                             | Problematični otroci. Slabšalni izraz. Etiketa. Oseba je problem | Oseba je imenovana problem ali patologija |

**Tabela 9.2.9. Skrb zavoda za izobraževanje, osebnostno rast, delovne odnose in pogoje**

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                |                         |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|
| F64 | Nimam občutka pregorelosti, je dovolj časa za počitek. Dala nam je tudi možnost razgovora s psihologom, kar se tega tiče, če rabiš pomoč jo dobiš. Klima je boljša. Povezali smo se tudi z učitelji s šole, medtem ko sta bila prej dva polja eden na šoli in eden, dva na vzgoji | Nima občutka izgorelosti. Dovolj časa za počitek. Možnost strokovne pomoči. Klima se je izboljšala. Povezali so se z učitelji. | Dobri delovni pogoji    |
| F65 | Možnost izobraževanja imamo, nam ne zapira vrat ravnateljica. Imamo tudi interna izobraževanja.                                                                                                                                                                                   | Imajo možnost izobraževanja, tudi interno                                                                                      | Izobraževanja je dovolj |
| E42 | Tukaj je zelo slaba komunikacija med upravo in vzgojo. Dostikrat se naredi tako, da tisto kar se je dejansko zgodilo tukaj pride v drugačni luči tam gor in potem pridejo ven čisto drugačni rezultati.                                                                           | Slaba komunikacija med vzgojitelji in upravo                                                                                   | Slaba komunikacija      |
| E43 | Dostikrat se naredi kakšna krivica. In tukaj je samo napaka med avtoritativnim načinom vodenja tega zavoda, iskreno povedano                                                                                                                                                      | Avtoritaren način vodenja uprave prinaša napake in krivice                                                                     | Slabi delovni odnosi    |
| E48 | Pozitivno deluje, da se počutiš varnega, ker si krit tudi za kako tako stvar, ki pride ven kot dezinformacija, kakšne prijave in to ravnateljica razume zelo dobro.                                                                                                               | Razumevanje, če pride do dezinformacij. Raziskovanje dogajanja                                                                 | Dobri delovni odnosi    |
| E49 | Je pa en tak avtoritativen način, ki te kdaj tudi prizadene. Tako, da se ne počutiš sploh kot vzgojitelj, ampak kot en navaden osnovnošolec.                                                                                                                                      | Napačen pristop do vzgojiteljev, ki jih degradira                                                                              | Slabi delovni odnosi    |
| E50 | Dvoličnosti je veliko.                                                                                                                                                                                                                                                            | Dvoličnost                                                                                                                     | Slabi delovni odnosi    |
| E51 | Kar se tiče izobraževanj, nimam nič za reč, je zelo v redu.                                                                                                                                                                                                                       | Izobraževanj je dovolj                                                                                                         | Izobraževanja je dovolj |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                            |                                                 |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| E52 | Da bi se pa gledalo na to glede kakšnega urnika, da bi se bolj tako vzgojiteljem prilagajal na prijazen način, to pa ne. Tako pa si na razpolago ves čas. Saj lahko kdaj rečeš, da ne, ampak moraš biti na mestu vedno                                                           | Neprilagojen urnik dela. Stalno so na razpolago. Ne upajo zavriniti dežuranja              | Slabi delovni pogoji                            |
| E53 | Na drugačen način vlagajo v nas z izobraževanjem zelo veliko, kar se pa tiče konkretnih delovnih pogojev je pa res zelo slabo                                                                                                                                                    | Izobraževanja je velika. Delovni pogoji so slabi                                           | Izobraževanja je dovolj<br>Slabi delovni pogoji |
| E54 | Pa da bi komunicirali na višjih nivojih tudi v tistih slabih dnevih. Da bi imeli tud malo več avtonomije. Ravnateljica zelo veliko da na mnenje. Ko pa pridejo ti slabi dnevi moraš pa tako pazit na to kaj rečeš, kako rečeš, res prav skoncentriran moraš biti, če ne....      | Slaba, neprimerna komunikacija. Pomanjkanje avtonomije vzgojiteljev                        | Slabi delovni odnosi<br>Slaba komunikacija      |
| D30 | Imamo vsi podporo vodstva, da se dodatno izobražujemo.                                                                                                                                                                                                                           | Imajo podporo vodstva. Izobraževanja so                                                    | Dobri delovni odnosi<br>Izobraževanja dovolj    |
| D31 | Zavod je organiziral teambuilding, supervizije. Letos tega ni. Imamo tudi mi take urnike.                                                                                                                                                                                        | Neprimerni urniki. Team building, supervizije. Letos so jih ukinili                        | Slabi delovni pogoji<br>Ukinitev dejavnosti     |
| D32 | Sicer se nas je večina strinjala, da je to koristno, ampak urnika skupaj z učitelji nismo našli. Ker dopoldne, če imaš nekaj prostega časa, tisti ki se vozimo preprosto nismo bili pripravljeni tega žrtvovat za supervizijo                                                    | Supervizija je koristna. Zradi urnikov je nimajo                                           | Ukinitev dejavnosti                             |
| D33 | Kar se tiče kaj nas obremenjuje, je to urnik. Še posebej za tiste, ki mam družine. Ker sem tu dopoldan, popoldne, cele večere                                                                                                                                                    | Obremenjujoč urnik. Zaradi urnika slabše družinsko življenje                               | Slabi delovni pogoji                            |
| D33 | Ja, ta urnik. Sicer se je že večkrat analiziralo in tu se kakšnih izboljšav ne da. /Na primer nas kdaj preseneti en dan, dva dni prej zveš za kakšne aktivnosti, ki so dopoldan obvezne. Ta presenečenja, pri delovnem času. Zdi se mi, da bi to lahko malo bolj načrtno urejali | Neprimeren urnik. Nenadne spremembe in presenečenja. Moral bi biti sestavljen bolj načrtno | Slabi delovni pogoji                            |
| C28 | Tu bom tako rekla v neki meri zavod je zaslužen za to in je tudi prav, da je zaslužen za to. Ampak, da bi rekla, da bi nekaj delali na meni, ali na drugih, pa ne. Saj je po eni strani prav, da izobraževanja, no sedaj je tale kriza in je                                     | Izobraževanja so. Zaradi finančne krize jih je manj                                        | Ukinitev dejavnosti                             |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                     |                            |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|
|     | malo manj, ampak še zmeraj so                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                     |                            |
| C29 | Tudi kar se tiče psihohigiene, se mi zdi da v kolektivu kar dobro skrbimo za to in se tudi 2x do 3x na leto izobražujemo na tak psihohigieničen način, v bistvu druženje, da malo odmislimo tisto strokovno plat: team building, piknik. To je lepo organizirano, ampak večji delež je tu na meni, ker nobeno izobraževanje, noben kolektiv ti ne bo pomagal, če ti sam ne boš delal na sebi | Izobraževanje je tudi v obliki druženja:teambuilding, pikniki. Sam moraš delati na sebi.                            | Sami morajo poskrbeti zase |
| C30 | Jaz sem zdaj tukaj ene tri leta in neke izgorelosti ne zaznavam. Saj pridejo težka obdobja, ampak to pride v vsaki službi . Za enkrat ne zaznavam in nimam teh potreb oziroma več, kot mi jih zavod nudi.                                                                                                                                                                                    | Nima občutka izgorelosti.                                                                                           | Dobri delovni pogoji       |
| B30 | Izobražujemo se, tudi interno, da je k nam povabljen kakšen strokovnjak in potem vsi skupaj poslušamo in sprašujemo vprašanja, ki nas zanimajo. In tudi hodimo na izobraževanja izven institucije, se prijaviš na tisto, kar te zanima.                                                                                                                                                      | Izobraževanje je, tudi interno. Povabijo strokovnjaka v zavod, ali hodijo na zunanja izobraževanja, ki jih zanimajo | Izobraževanj je dovolj     |
| B31 | Včasih smo imeli supervizorje. Letos ga nismo imeli. To pa je prostovoljno, tisti gredo, ki čutijo, da želijo. Je pa ponujeno vsakemu                                                                                                                                                                                                                                                        | So imeli prostovoljno supervizijo. Letos je ni                                                                      | Ukinitev dejavnosti        |
| B32 | Če bi imela karkoli, kakšne dileme se lahko najprej pogovorim s sodelavci, lahko pa se obrnem tudi na svetovalno službo, ali ravnateljico, ker imamo te jutranje sestanke, vsak dan zjutraj.                                                                                                                                                                                                 | Možnost intervizije, pogovora s sodelavci, svetovalno službo, ravnateljico. Vsakodnevni sestanki.                   | Sami morajo poskrbeti zase |
| B33 | Glede izgorevanja, se mi zdi da moraš nekako sam pri sebi, sebi dovoliti, da iščeš pomoč, da prideš do svetovalne službe, do kolega vzgojitelja.                                                                                                                                                                                                                                             | Sam moraš skrbeti, da ne izgoriš in se obrniti na kolega ali pomoč svetovalne službe                                | Sami morajo poskrbeti zase |
| B34 | Najbolj bi rabila, pri tej službi, urnik. Učitelji imajo predvidljiv urnik od pol osme pa do ne vem kdaj. Vzgojitelji pa imamo vsak dan drugače in to je zelo naporno. Recimo mi šele v četrtek zjutraj zvemo koliko otrok bo ostalo čez vikend in koliko ljudi je potrebno, da delajo čez vikend                                                                                            | Nepredvidljiv urnik, to je naporno.                                                                                 | Slabi delovni pogoji       |
| A30 | V okviru zavoda smo imeli organizirane supervizije. Letos sicer ne, zaradi zmanjšanja sredstev s strani ministrstva. Supervizija je sigurno ena taka oblika.                                                                                                                                                                                                                                 | So bile supervizije. Letos ne zaradi zmanjšanja sredstev                                                            | Ukinitev dejavnosti        |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                     |                            |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|
| A31 | Znamo se pa zjutraj prav lepo nasmejati. Zjutraj imamo ob pol osmih kavico in v bistvu je to dvajset minut smejanja. Zelo malo se takrat pogovarjamo o otrocih, skoraj nič. Ampak predvsem take neumnosti in to vsi rabimo. To je jutranja sprostitvev in potem še ob enih. Mislim, da je to zelo potrebno, da ne nosiš stvari domov, nikamor ne prideš, ker potem slej ko prej izgoriš. Ob enih je konec pouka in pridejo učitelji in se malo nasmejimo potem je pa sestanek.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Jutranje srečanje ob kavici in smeh, trivialni, sproščeni, zabavni pogovori. Popoldansko sproščeno srečanje in sestanek. Da ne nosiš stvari domov, ali jih premlevaš, da ne izgoriš.                                                                | Sami morajo poskrbeti zase |
| A32 | Potem imamo pa učitelji in vzgojitelji in jaz, pa Marija ( psihologinja),/ ki je sedaj na bolniški/, sestanek, da se usklajujemo in da se prenesejo informacije in da se pogovarjamo o teh naših otrocih. Kar se pa tiče osebnostne rasti, pa sva imeli z kolegico projekt izobraževanja vsak teden po dve, tri ure, tema je bila pa res bolj psihiatrične motnje, vodila jo je Vesna Švab, ki je pri nas zaposlena za četrtninski delovnik. Ena predavanja sem imela jaz. Tako je bil sklop 14 ih predavanj. To je znotraj zavoda, interno izobraževanje. V glavnem jaz predavam drugim. Čeprav smo sedaj tukaj dogovorjeni, da vsak, ki gre na kakšen seminar, čeprav sedaj je vse manj tega, potem naredi izveček in poroča kolektivu. Tako, da smo tudi drugi seznanjeni, ker sedaj ni šans, da bi vsi hodili na izobraževanja. Drugače pa je potrebno ogromno brati literature in biti na tekočem | Sestanki kjer se usklajujejo, pogovarjajo, prenašajo informacije o otrocih. Osebnostna rast s pomočjo internega izobraževanja. Poročanje o vsebini udeležene seminarja kolegom. Potrebno je biti na tekočem s stroko in brati strokovno literaturo. | Sami morajo poskrbeti zase |
| A33 | Ja denarja za izobraževanje in strokovno literaturo, ker strokovno literaturo sedaj sam kupuješ.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Premalo denarja za izobraževanje. Strokovno literaturo bi lahko plačal zavod                                                                                                                                                                        | Slabi delovni pogoji       |
| A34 | Tukaj bi moral biti bolj fleksibilen delovni čas. Ta delovni čas od sedmih do treh je čisto mimo. Mislim, da nek štiri urni delovnik, ki bi bil fleksibilen je prav. Potem pa kakšna delovna sobota in da si med tednom prost. Te terapevtske skupine bi bilo bolje, da so zvečer. Te fleksibilnosti ni, bilo bi pa zelo, zelo fajn . Ker potem te treninge jaz delam že skoraj v svojem prostem                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Delovni čas ni fleksibilen, je neustrezen, ne upošteva okoliščin in potreb mladostnikov. Dela nadure in v svojem prostem času.                                                                                                                      | Slabi delovni pogoji       |

|     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                             |                      |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|----------------------|
|     | času, ker nadure niso plačane, dopusta imam pa toliko, da ga itak ne morem izkoristiti. Pri teh otrocih pa moraš imeti nek določen dan ob določeni uri. To pa je možno smo po drugi uri, ker najprej je šola in potem je pač kosilo in potem se morajo malo sprostiti. Tukaj bi se dalo, tukaj vidim eno tako. |                                                                             |                      |
| A35 | Sicer imamo plače katastrofalne in jaz tudi ne morem it v trgovino in reči, da naj mi dajo kaj na socialno.                                                                                                                                                                                                    | Katastrofalne plače                                                         | Slabi delovni pogoji |
| A36 | Ampak delat tukaj je bistveno večji užitek, tu je adrenalin, tukaj je izziv./ /Tu so pa mladi, vse je neka perspektiva. »                                                                                                                                                                                      | Delati tukaj je užitek, adrenalin, izziv. Ker so tu mladi je tu perspektiva | Delo je užitek       |

### 9.3. Razporeditev izjav po kategorijah

**Tabela 9.3.1. Opisi otrok in mladostnikov**

|                                         |               |
|-----------------------------------------|---------------|
| Težave v socialni integraciji           | F, E, D, C, A |
| Družinska problematika                  | F, D, C, B, A |
| Težave z motnjami v razvoju             | F             |
| Stigmatizirani                          | F, D, C, B, A |
| Običajni                                | F, E, C       |
| Težave na področju vedenja, čustvovanja | E, C, A       |

**Tabela 9.3.2. Kaj nudi zavod**

|                                         |               |
|-----------------------------------------|---------------|
| Osnovni pogoji za bivanje               | F, E, D, C, B |
| Nadomestilo družine                     | F, E, D, A    |
| Vzgoja, izobraževanje, praktična znanja | F, E, D, C, A |
| Stigma                                  | E, D, B       |
| Neka pozitivna/ drugačna izkušnja       | E, D, B, A    |
| Kazen                                   | E, B          |
| Vrednote, norme                         | E, C, B       |
| Napredek                                | D             |
| Premalo socialnih veščin                | B, A          |

**Tabela 9.3.3. Modeli, metode, tehnike, stili vzgoje**

|                                                    |               |
|----------------------------------------------------|---------------|
| Striktnost, strogost, vztrajnost                   | F, D          |
| Uporaba pedagoške, psihološke in druge teorije     | F, D, C, B, A |
| Sprejemanje, potrpežljivost, ljubečnost            | F, D, C, B    |
| Razgovor                                           | F, B          |
| Zaupanje                                           | F, E          |
| Zdravorazumski pristop                             | F, E, D, C    |
| Empatija                                           | F             |
| Osební odnosi                                      | F, B, C       |
| Prilagajanje okoliščinam                           | F, E, C, B, A |
| Dogovor, pogajanje                                 | D, C, B       |
| Avtoritarnost                                      | D             |
| Sistem nagrajevanja deluje                         | D             |
| Pomanjkanje pedagoške, psihološke in druge teorije | D             |
| Sistem kaznovanja deluje                           | D, B          |
| Samooomejitvena avtoriteta                         | C, E          |
| Kazen je odvzem bonitet                            | F             |

**Tabela 9.3.4. Elementi delovnega odnosa**

|                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------|------------|
| Osebno vodenje                                              | A, C, E, F |
| Individualni delovni projekt                                | C, F       |
| Ravnanje s sedanostjo ali koncept so-navzočnosti            | F          |
| Dogovor o sodelovanju                                       | F          |
| Etika udeležnosti                                           | A, C, F    |
| Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev | A, B, F    |

**Tabela 9.3.5. Poznavanje koncepta**

|             |         |
|-------------|---------|
| Delno pozna | A, B, C |
| Ne pozna    | D, E, F |

**Tabela 9.3.6. Perspektiva moči**

|                       |                  |
|-----------------------|------------------|
| Dialog in sodelovanje | E, F, D          |
| Dodajanje moči        | A, B, C, D, E, F |

|                           |         |
|---------------------------|---------|
| Včlanjenost               | A, B    |
| Uporablja                 | B, C, F |
| Okrevanje                 | A       |
| Zdravljenje in celostnost | A       |

**Tabela 9.3.7. Mnenje vzgojiteljev o podelitvi priznanj za dobro vedenje**

|                            |            |
|----------------------------|------------|
| Dobra akcija               | C, D, E, F |
| Dobro za delo vzgojiteljev | C, D, F    |
| Mora biti konkretno        | A, E       |
| Dobro za mladostnike       | B,C,D,F    |
| Nasproten učinek           | A, B       |

**Tabela 9.3.8. Patološki leksikon**

|                                                |            |
|------------------------------------------------|------------|
| Neenakost moči                                 | F          |
| Oseba je imenovana problem ali patologija      | A, C, D, F |
| Oropanost konteksta                            | A, D       |
| Jezik pesimizma in dvomov                      | A, B, E    |
| Domneva bolezni predpostavlja vzrok in rešitev | A          |

**Tabela 9.3.9. Skrb zavoda za izobraževanje, osebnostno rast, delovne odnose in pogoje**

|                            |            |
|----------------------------|------------|
| Dobri delovni pogoji       | C, F       |
| Izobraževanja je dovolj    | B, D, E, F |
| Slaba komunikacija         | E          |
| Slabi delovni odnosi       | E          |
| Dobri delovni odnosi       | D, E       |
| Slabi delovni pogoji       | B, D, E    |
| Ukinitev dejavnosti        | A, B, C, D |
| Sami morajo poskrbeti zase | A, B, C    |
| Delo je užitek             | A          |

## 10. POVZETEK

Mladost je kompleksen pojem, ki opisuje obdobje prehoda iz otroštva v odraslost. V tej dobi mladostniki potrebujejo zgled, avtoriteto, pripadnost in ljubezen. Mladostniki so kljub večanju avtonomije in možnosti izbire postali bolj izpostavljeni socialni izključenosti in stigmatizaciji. Na to, kako bodo posamezniki doživeli prehod v odraslost, močno vplivajo dejavniki odraščanja. Socialno ranljivi mladostniki, pri katerih se nakopičijo dejavniki tveganja, se pogosto znajdejo v začaranem krogu institucionalne obravnave. Strokovnjaki, ki želijo pomagati mladim, morajo najprej dobro poznati njihovo problematiko ter znati in želeli z njimi vzpostaviti zaupen in osebni stik ter uspešen delovni odnos.

V diplomski nalogi predstavljam uporabo koncepta dela s perspektive moči v Vzgojnem zavodu Planina. V teoretičnem delu naloge najprej poskušam predstaviti pojem in značilnosti mladosti kot posebnega in pomembnega prehodnega življenjskega obdobja. Nato predstavljam mladost kot problem in specifičnost mladostnikov, ki so v tem obdobju zašli v težave, navajam dejavnike tveganja, ki vplivajo na otežen prehod v odraslost in skušam s pomočjo teorije socialne ranljivosti prikazati, kako in kateri mladostniki so preko institucionalne obravnave oddani v vzgojne zavode. V teoretičnem delu nadaljnje predstavljam pojem in teorije vzgoje. S pomočjo primerjanja teoretskih izhodišč, ciljev, načrtovanja, komunikacije in avtoritete poskušam primerjati procesno-razvojni model vzgoje in sodobno doktrino socialnega dela ter nakazati, da gre za isti princip delovanja. Predstavljam še koncept in elemente delovnega odnosa ter poglobljeno predstavim koncept dela s perspektive moči D. Sealebeya. Na koncu teoretičnega uvoda opišem značilnosti okolja, kjer je potekala raziskava, in podrobneje predstavim Vzgojni zavod Planina.

V raziskavi sem s pomočjo spraševanja šestih vzgojiteljev ter kvalitativno analizo in obdelavo podatkov poskušala na hitro oceniti uporabo in poznavanje koncepta dela s perspektive moči v Vzgojnem zavodu Planina.

S pomočjo rezultatov raziskave sem prišla do sklepov, da v zavodu bivajo socialno ranljivi otroci in mladostniki. Kljub trudu zavoda, da jih opremi za vključitev v družbo, jih po odpustu še vedno spremlja stigma zavoda.

Vzgojitelji se pri svojem delu poslužujejo različnih metod dela, pri tem pa je možno zaslediti tudi uporabo elementov socialnodelovnega koncepta delovnega odnosa in določene korelacije z uporabo procesno-razvojnega modela vzgoje.

Kljub temu da vzgojitelji koncepta dela s perspektive moči teoretično ne poznajo, pri svojem delu uporabljajo določene elemente leksikona moči, vendar hkrati uporabljajo tudi elemente patološkega leksikona.

Akcija podelitev priznanj, ki pomeni delo s perspektive moči v praksi, se vzgojiteljem zdi učinkovita in uporabna. Ugotovitve je glede na uporabo metodologije in načina izvedbe možno posplošiti na nivo celotnega zavoda, širše na nivo vseh zavodov pa le delno.

Predlagam predvsem izboljšanje načina izobraževanja v zavodu. Izboljšanje akcije, v kateri bodo otroci in mladostniki ne le objekt, ampak subjekt, ki bo vključen tako v načrtovanje kot v evalvacijo projekta. Predlagam, da se poznavanje in uporaba koncepta razširi na nivo celotnega zavoda. Tudi otroci in mladostniki naj izvedejo akcijo, v kateri podelijo priznanja vzgojiteljem.

Predlagam, da se učenje koncepta oblikuje v obliko treninga s pomočjo delavnic ter se ga ponudi drugim strokam kot znanje za ravnanje.

Za nadaljnje raziskovanje predlagam, da se kot subjekt raziskave uporabe dela s perspektive moči k sodelovanju povabi otroke in mladostnike ter druge zaposlene profile v zavodu. Pri tem se uporabi različne metode pridobivanja podatkov, kot so fokusne skupine, študije primera in opazovanje z udeležbo.